SYNOPSIS JURIS CANONICI PER EROTEMATA DIGESTI ET ENUCLEATI, ...

Valerius Andreas

Digitized by Google

NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
10 G
4
Digitized by Google

Digitized by Google

591-1

SYNOPSIS JURIS CANONICI PER EROTEMATA DIGESTI ET ENUCLEATI,

Juxta ordinem Librorum & Titulorum, qui in Decretalibus GREGORII P. IX.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PROOEMIUM.

De Auctoribus, Auctoritate & ordine Librorum Juris Canonici.

Quid eſt IUS CANONICUM, & unde dictum?

IUS CANONICUM eſt, quod civium actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit. Hæc enim eſt cauſa finalis hujus Juris, ſalus nimirum animarum, ſeu vita talis, quam ſequatur beatitudo. Dictum à Græco Κάνων Latinè

c. 2. & 8. dist. 3. Regula, vel quòd regat, vel quòd normam rectè vivendi præbeat, vel quòd diſtortum pravumq́ue corrigat.

Ius hoc ſeu Corpus Iuris Canonici quibus conſtat membris ac libris?

Decreto Gratiani, Epiſtolis Decretalibus Gregorij IX. P. M. Sexto Decretalium Bonifacij VIII. Clementinis & Extravagantibus tum Joannis XXI. tum Communibus.

DECRETUM auctorem & collectorem habet GRATIANUM, Monachum Benedictinum, circa annum Dom. 1150. poſt Iſidorum Hiſpalenſem, ſub ann. 600. Burchardum Wormatienſem & Ivonem Carnotenſem, quod veluti prima Juris Pontificij exhibet lineamenta, ex Canonibus Apoſtolorum, ex Synodorum ſeu Conciliorum, generalium & particularium ſtatutis, ex antiquorum Eccleſiæ Patrum placitis & ſententijs, ac denique ex Pontificum quorumdam Conſtitutionibus collectum, atque ab Eugenio III. Pont. approbatum, qui & Gymnaſijs publicis illud legendum conceſſit, ut eſt in vita Gratiani, ac poſtremò auctoritate Gregorij XIII. recognitum. Hujus tres ſunt partes. Prima continet Diſtinctiones CL. quarum xx.

priori-

prioribus agitur de jure in genere, reliquis verò de perſonis Eccleſiaſticis ſive Eccleſiæ miniſtris. Secunda complectitur *Cauſas* XXXVI. in qua variæ tractantur *Quæſtiones*, ad formam & materiam judiciorum pertinentes: cui poſt Cauſam XXXIII. qu. 3. inſertus eſt tractatus de *Pœnitentia*, conſtans Diſtinctionibus VII. Tertia materiam *Conſecrationis* quinque Diſtinctionibus declarat.

DECRETALIUM Epiſtolarum GREGORII IX. P. M. compilatio facta eſt auſpicijs & auctoritate ejuſdem Pont. per *Raymondum de Pennaforti* Hiſpanum, ex Ordine Prædicat. S. R. E. Pœnitentiarium & Capellanum Pontificis, ex varijs tum ejuſdem, tum aliorum Pontificum Epiſtolis, Conſtitutionibus ac Concilijs, jam inde ab Alexandro III. uſque ad Gregorium. Idque ad eum ferè modum, & ex eadem cauſa, quam habuit Juſtin. Imp. componendi Codicis ſui; ut ſcilicet prædeceſſorum ſuorum Conſtitutiones & Decretales Epiſtolas confuſas antea ac ſæpe diſcordantes in ordinem concordiamque redigeret. Et hæc eſt nova ac nona Decretalium compilatio, poſt *primam* collectionem Bernardi Papienſis; *ſecundam* Joannis Gallenſis, ex Gilliberti Abbatis & Alani Epiſc. Antiſiodorenſis

Digitized by Google

colleƈtaneis, numquam publicè probatis; *tertiam* Petri Beneventani, juſſu Innocentij III. Pont. reprobatâ compilatione Bernardi Archidiaconi Compoſtellani, Romæ degentis (unde & Romana dicta) cùm ea in quibuſdam Curiæ Romanæ diſpliceret; *quartam* juſſu ejuſdem Innoc. Pont. *quintam* Honorij III. Pont. ac poſtremò *ſextam* Gregorij IX. ſi quidem compilationes ſpectes publicè probatas, nonam verò, ſi univerſas: quæ omnes per hanc Gregorianam prorſus abrogatæ fuerunt. * Conſtat ea libris V. in quibus ipſa juris Pontificij materia ad res forenſes accommodatiſſimè exponitur: ac primo libro agitur de perſonis, penes quas eſt juriſdictio aliqua, deque judiciorum præparatorijs. II. De ordine judiciorum. III. De rebus Eccleſiaſticis, quæ in judicium venire ſolent. IV. De ſponſalibus & matrimonio. V. De criminibus. Quâ de re vulgaris eſt verſiculus:

Vide Boet. Epo De jure ſacro lib. 2 tit. 20. & ſeqq. Antiq. collect. Decret. Ant. Auguſt.

Judex, Judicium, Clerus Sponſalia, Crimen.

Ideò verò hi libri dicuntur *Extra*, & ita quoque citari ſolent, vel expreſſo hoc nomine *Ext.* vel litterâ ꭗ quia continent Conſtitutiones, quæ poſt Decretum ſive corpus Canonicum Gratiani edita fuerunt. SEXTUS Decretalium à Bo-

NIFA-

NIFACIO VIII. in Concilio Lugdunenſi ex Decretalibus Epiſtolis ſeu Conſtitutionibus poſteriorum Pontificum, qui Gregorium ſunt ſecuti, collectus, multis inſuper ejuſdem Bonifacij inſertis; quibus quædam in volumen Gregorij IX. relata corriguntur, quædam etiam illis adduntur. Et ideò appellatur *Sextus Decretalium*, quia veluti ſextus liber ad quinque Decretalium à Gregorio IX. editos acceſſit, conſtans alioqui etiam libris V.

CLEMENTINÆ, ita dictæ, quia nullas alias continent Conſtitutiones præter eas, quæ ſunt CLEMENTIS V. in Concilio Viennenſi editæ, & ſimiliter eodem ordine diſpoſitæ. Ut & EXTRAVAGANTES JOANNIS XXI. & quas COMMUNES vocant, ita appellatæ ſunt, quaſi quæ extra Gregorij IX. & Bonifacij VIII. Decretales vagentur.

Digitized by Google

JURIS CANONICI PER EROTEMATA DIGESTI ET ENUCLEATI,

LIB. I. TIT. I.

De Summa Trinitate & Fide Catholica.

Cur ab hoc Tit. hanc ſuam compilationem orditur Pontifex?

TUM quia omnis operis boni exordium à Deo Opt. Max. uno & trino, capiendum eſt; tum quia Fides eſt primum jus, ſcilicet jus divinum, ac fundamentum totius Reipubl. Chriſtianæ, unde meritò primum in jure Pontificio locum obtinet.

Quid eſt ſumma Trinitas?

Eſt collectio trium unitatum, quaſi trium unitas, quia Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſunt trinitas & unitas. Idem enim & unum ſunt, propter majeſtatis communionem; & tres, propter proprietatem perſonarum. Tres ſunt, inquit Tertull.

Tertull. *non ſtatu, ſed gradu; non ſubſtantiâ, ſed formâ; non poteſtate, ſed ſpecie.* In hac Trinitate non eſſentia eſſentiam, ſed perſona genuit perſonam. Verùm hæc & ſimilia interioris atque arcanioris Philoſophiæ ac Theologiæ ſunt, quæ ultrà non libet attingere. *Iſid. lib. 5. Orig.*

De Conſtitutionibus.

TIT. SECUNDUS.

Conſtitutio, Reſcriptum & Conſuetudo ſunt generaliora quædam Juris Pont. principia, ad omnes Juris partes pertinentia, quorum propterea tribus prioribus Titulis explicatur vis & natura.

Conſtitutio quid?

Conſtitutio, generaliter accepto vocabulo, eſt quælibet pars Juris Pontificij ſcripti, ſive à ſummo Pont. ſive ab alijs inferioribus, qui tamen poteſtatem habeant condendi juris, ſit profectum. Specialiter verò & propriè eſt ea pars juris ſcripti, cujus auctor eſt S. Pont. vel in jure civili Princeps. *c. 5. 6. 8. & 11. h. t.*

Quotuplex eſt Conſtitutio?

I. Alia eſt Civilis, alia Eccleſiaſtica. Civilis eſt, quam Princeps, aut qui eſt loco

Digitized by Google

loco Principis, conſtituit. Cujus generis Conſtitutiones corpori Juris Canonici aut etiam alijs ſummorum Pont. Conſtitutionibus inſertæ legis ac juris obtinent auctoritatem.

can. Conſtitutio. diſt. 2.

II. Conſtitutiones Eccleſiaſticæ vel ſunt Generales, quæ ad omnes Chriſtianos ſpectant; vel Particulares, quæ certa tantùm loca reſpiciunt; vel Perſonales, quæ perſonam & cauſam non egrediuntur, cujuſmodi ſunt Privilegia & Reſcripta, perſonas ſingulares concernentia.

Quæ Conſtitutio dicitur eſſe de corpore Iuris, vel in corpore Iuris clauſa?

Quæ ipſius Imp. juſſu in corpus Juris eſt relata, &, ut ita dicam, incorporata; veluti nova illa & ſatis vulgata Conſtitutio Friderici I. Imper. quæ dicitur *Auth. Habita Cod. Ne filius pro patre &c.* Secus, ſi alicujus privati induſtriâ tantùm hoc accidiſſet: Sic & Conſtitutiones Principum in corpus Juris Canonici relatæ vim habent etiam obligandi illo jure, & dicuntur canonizatæ.

Molin. ad conſuet. Pariſ. Rubr 1. n. 50. in princ.

Quot & quæ ſunt ſpecies Conſtitutionis Eccleſiaſticæ?

Septem: Canon, Decretalis Epiſtola, Decretum, Dogma, Mandatum, Interdictum,

Digitized by Google

dictum, Sanctio. Nam hæc omnia Conſtitutionum nomine cenſentur.

Quid eſt Canon?

Canonis appellatione, largè ſumptâ voce, venit quælibet Conſtitutio Eccleſiaſtica. Strictè verò & propriè *Canon* eſt Conſtitutio Conciliaris, quæ ſcilicet in Concilio aliquo generali, provinciali, vel etiam Epiſcopali promulgatur. *Abbas & alij in c. 1. hoc tit.*

Quid Decretalis Epiſtola?

Decretalis Epiſtola propriè eſt Conſtitutio, quam S. Pont. edit cum conſilio Cardinalium, vel etiam abſque eo, ad alicujus conſtitutionem. Cujuſmodi Decretales Epiſtolæ ac ſpeciales conſultationes jus conſtituunt generale: nec eſt neceſſe Codici Canonum adſcriptæ ſint, vel corpore juris Canonici clauſæ, quia per ſe vim obligandi habent. *c. 1. circa princ. diſt. 19. Zoeſ. hic nu. 19.*

Quid Decretum?

Eſt Conſtitutio, quam ad nullius conſultationem ex conſilio Cardinalium Pontifex edit.

Quid Dogma, Mandatum, Interdictum, Sanctio?

Dogma eſt Conſtitutio Eccleſiaſtica ad fidem Chriſtianam pertinens.

Digitized by Google

Mandatum diſciplinam Eccleſiaſticam reſpicit.

Interdictum ad correctionem præſentium & imminentium malorum ordinatur.

Sanctio pœnam continet ad cautelam futurorum.

Penes quos eſt poteſtas faciendæ Conſtitutionis ſeu condendæ Legis?

In primis ſummus Pontifex eam habet poteſtatem: quia quemadmodum Imperator vel Princeps laicus ſummam habet in rebus civilibus poteſtatem, ita & S. Pont. in rebus Eccleſiaſticis. Itemq; Legati Pontificis, Epiſcopi, Prælati quilibet; Capitula, Collegia Eccleſiaſtica, Univerſitates, Concilia generalia, dummodò in ijs decreta & definita à Pontifice fuerint confirmata; ut & provincialia atque Epiſcopalia.

can. Cuncta 9. qu. 3. Felin. hic ad rubr. nu. 2. c. 2. De majorit. & obed. Zoeſ. hic nu. 30. & 31.

Intereſtne, Conſtitutiones editæ ſint à S. P. an ab alijs Prælatis inferioribus?

Intereſt ſanè, quia Pontificum Conſtitutiones, Canonumque ſtatuta omnes obligant; cum ſummo Pont. omnes omninò Chriſtiani debeant reverentiam, atque ab omnibus quidquid ille ſtatuit, quidquid ordinat, perpetuò & inviolabiliter ſit obſervandum. Prælatorum verò inferiorum

riorum legibus tantùm obligantur eis ſubjecti, quia inferioribus minimè ſubditi non debent illis obedientiam. Neque etiam inferiores Pontifice ullum ſtatutum facere ſuis ſubditis poſſunt, quod cum Canonibus & decretis Pontificum pugnet.

can. Enimverò diſt. 19. can. Conſtitutiones diſt. 10

An ergò legibus Pontificijs obligantur indiſtinctè omnes?

Quoad ſpiritualia quidem obligantur omnes, exceptis infidelibus, qui ſcilicet baptizati non ſunt. Neque enim judicat Pontifex de ijs, qui foris ſunt. Quoad temporalia verò illi tantùm obligantur, qui degunt in provincijs Pontifici temporaliter ſubjectis.

Quæ ſunt requiſita ad hoc, ut Lex vel Conſtitutio obliget?

Requiritur I. Ut ſit juſta, ut ſcilicet verſetur circa materiam honeſtam, reſpiciat bonum commune, ſervetque jura communitati debita, atque onera æqualiter diſtribuat. II. Ut ſit ſtabilis, & perpetua. III. Ut promulgata, nec ſit probabiliter ignorata. Probabilis enim ignorantia excuſat à pœna lege comprehenſa.

l. Leges Cod. de LL.

Vis obligandi, quam leges habent, quouſque ſe extendit?

Non quidem ad res præteritas, antè legem vel Conſtitutionem geſtas, vel ad pendentes, ſed ad res futuras: quia quoties novum quid ſtatuitur, ita ſolet futuris formam imponere (inquit Pont.) ut diſpendijs præterita non commodent, ne detrimentum aliquod ante prohibitionem incurrant illi, qui eam juſtè ignoraverunt. Niſi nominatim de præteritis caveatur. Hac ratione error quoad præterita dicitur facere jus: * nec ullam rei damnationem eſſe ante legem, ſed ex lege. *

c. 2. & ult. h. t.

l. Barbarius D. De off. Prat. & c. 2. inf. De temp. ordinan.

Dictum antea, poteſtatem condendæ legis ſeu Constitutionis eſſe quoque penes Concilia; velim mihi publicari, quæ Concilia ſint Generalia, quæ Provincialia & Epiſcopalia?

Concilia Generalia ſunt, ad quæ vocantur & quibus interſunt Epiſcopi omnes, niſi impediantur; (neque enim neceſſe eſt, ut omnes perſonaliter compareant:) unde & *Oecumenica*, id eſt totius orbis Chriſtiani, & *Vniverſalia* ex parte convocatorum, appellantur. Debent ea convocari, celebrari, confirmari S. Pont. auctoritate, quoties illi viſum fuerit (aliàs non tam Concilia cenſenda erunt quàm conciliabula & improbata conventicula) iiſque ipſemet Pont. præſidere ſolet, aut ejus Legatus ad id ſpecialiter deputatus.

can. dixit Sara XXXII. q. 4. & arg. l. Jubemus 29. in fin. Cod. De teſtam.

Bellar. 1. contr. De Concil. p. 15

Provin-

Provincialia ſunt, quæ auctoritate Archiepiſcopi ſeu Metropolitani cum ſuis ſuffraganeis Epiſcopis, Abbatibus, alijſque Clericis ejuſdem regni, nationis aut provinciæ celebrantur; olim quidem bis ſingulis annis, poſtmodum ſemel dumtaxat, hodie verò ex decreto Concilij Trid. quolibet ſaltem triennio. *Seſſ. 24. c. 2. de reform.*

Epiſcopalia ſunt, quæ ab Epiſcopis, aut Sede vacante à Capitulo Metropolitano cum diœceſis ſuæ Clericis & Abbatibus celebrari quotannis debent. *Concil. Trid. d. Seſſ. 24. cap. 2. §. fin.*

De Reſcriptis.

TIT. TERTIUS.

Conſtitutiones, de quibus Tit. ſuperiori dictum eſt, ſunt generales, quæ ſcilicet omnes tangunt & obligant: ſequitur de perſonalibus, id eſt Reſcriptis, quæ eos tantùm obligant, ad quos diriguntur.

Quid igitur eſt Reſcriptum?

RESCRIPTUM eſt conceſſio Principis per litteras authenticas legitimè facta. * Vel Reſcriptum eſt ſummi Pont. Epiſtola ſubditis ſuis vel ad lites proſequendas ſeu finiendas (quò tendit etiam interpretatio obſcuratis) vel ad benefi- *Ita Rebuf. ad conſtit. reg. tit. de Reſcript. nu. 5.*

c. Sciſcitatus 13. h. t. can. Frigentius 27. XVI q. 7. & can. Certum 7. De conſecrat. diſt. 1. c. Volentes 1. De privil. in 6, c. Litteris 39. & c. 40 c. Si gratioſe 5. eod. in 6. Clem. Gratiæ ſub eod. tit. c. 1. d. c. Sciſcitat, 13 & c. 27

cium conſequendum conceſſa. Reſcribit autem ſummus Pont. aut Princeps ad preces ſive libellos ſupplicantium, quæ hoc jure dicuntur *Petitoria*, ſive *Petitoria inſinuationes*, & *Oblationes petitorij*.

Quotuplicia ſunt Reſcripta?

Sunt triplicis generis: vel enim conceditur aliquid reſcripto contra jus commune, vel præter jus commune, vel ſecundùm jus commune. *Contra jus commune*, ut cùm aliquis ſolvitur lege vel canone; veluti quod collegium aliquod, ſi impetatur, non niſi coram certo judice reſpondere cogatur. Verùm hujuſmodi reſcripta peculiariter appellantur privilegia, ſeu diſpenſationes, de quibus hîc non agitur. *Præter jus commune*, ut cùm Pont. reſcripto ſuo mandat Eccleſiæ alicujus Prælato, quatènus Sempronio v. g. provideat de beneficio Eccleſiaſtico primùm vacaturo, * & vocantur reſcripta gratiæ. * *Secundùm jus commune*, ut cùm Pont. causâ aliquâ per appellationem ad ſe devolutâ, vel aliàs ad ſe pertinente, reſcripto ſuo ſupplicanti dat judicem aliquem, * vel etiam de jure obſcuro conſulentibus reſcribit; quæ vulgò vocantur reſcripta ad lites, vel juſtitiæ, quia tendunt ad juſtitiam adminiſtrandam. Duo hæc poſteriora genera ſunt hujus loci.

Qui

Digitized by Google

Qui poſſunt concedere Reſcripta?

Generaliter acceptâ voce Reſcripti, quilibet in dignitate conſtitutus qui delegare poteſt etiam per reſcriptum rectè mandat: aliàs in ſpiritualibus ſolus Pontifex & in temporalibus Imperator vel Princeps ſupremus per reſcripta aliquid mandant vel indulgent.

Quæ cauſæ vitiant Reſcripta?

Vitiari Reſcripta contingit I. Ex parte formæ; ut ſi congruus non ſit ſermo, ſed peccatum in conſtructione: quamvis unius aut alterius litteræ omiſſio non noceat, modò aliàs ſenſus perfectus haberi poſſit. Peccatur quoque in forma, ſi deſit locus, annus vel dies conceſſionis, item nomen vel ſubſcriptio Pontificis vel Imperatoris Reſcriptum concedentium. *c. Ad audientiam* 11 *hoc tit.* *c. Ex part.* 11 *inf. De fide instrum.*

II. Ex parte materiæ ſubjectæ, ſi Reſcriptum rem abſurdam & iniquam contineat: veluti ſi eo injungatur judici, ut nullas exceptiones adverſarij admittat; vel ſi concedatur impetranti, ut judicem ſibi amicum, ſed collitigatori ſuſpectum eligere, ejuſque ſolius arbitrio negotia omnia committere poſſit. *l. 3. & 4. C. De diverſ. reſcript.* *c. Ex part.* 13 *inf. de of. jud. deleg*

III. Ex parte cauſæ efficientis vitiat Reſcriptum, fraus, malitia, ac dolus ipſorum impetrantium, itemque abuſus reſcri- *c. Ad hæc* 10. *hoc tit.*

reſcriptorum. Hinc vitioſum redditur Reſcriptum, ſi vel per obreptionem, id eſt falſi ſuggeſtionem, vel per ſubreptionem, id eſt veri ſuppreſſionem, fuerit impetratum.

c. Ex litteris 20. h. t.

Quid ſi malitiosè, ſeu dato ſtudio, aut falſum exprimendo, aut verum ſupprimendo elicitum ſit?

Tunc mendax ſeu ſubdolus precator penitus carebit impetratis, omnique commodo litterarum. Dico, malitiosè; quia ſcilicet non ignorabat precator, quin ſi rem, ut erat, ex fide narraſſet, ſe paſſurum fuiſſe repulſam. Secus, ſi non malignè, ſed per errorem aut ſimplicitatem; & re ipsâ narratâ veroſimile ſit, Pontificem nihilominus ſaltem in forma communi conceſſurum fuiſſe: tunc enim reſcriptum valebit. Quòd ſi id judici veroſimile non videatur, declarabit reſcriptum ſubreptitium, & non ſecundùm tenorem ejuſdem pro impetrantis voluntate, qui rem ex fide non narravit; ſed juxta diſpoſitionem juris communis, proque rei veritate negotium ſibi commiſſum terminabit.

d. c. Ex litteris c. 3. 8. 17. 27. & aliis h. tit.

d. c. Ex litteris.

Eſtne quoad hunc articulum differentia inter reſcripta ad beneficia, & ad lites?

Eſt ſanè; quia reſcripta ad beneficia, ſeu gra-

ſeu gratiæ, quando res, prout ſe habet, fideliter narrata non eſt, ipſo jure ſunt nulla: ſed reſcripta ad lites ſeu juſtitiæ, non ſunt ipſo jure nulla, verùm oppoſitâ exceptione infringi debent, ut declarentur nulla; quia hujuſmodi reſcripta ſunt ambitioſa, cùm ambiant honores & ſectentur lucra, non item reſcripta ad lites. *c. 4. De præben. in 6. Felin. in d. c. Super litt. & d. c. Ad audientiā.*

An igitur ad valorem reſcripti ei inſeri oportebit clauſulam ſalutarem, Si preces veritate nitantur?

Id quidem jus civile requirit, ut ſcilicet reſcripta Imp. Regis, vel Principis non valeant, niſi dictam clauſulam expreſſim tenori ipſius reſcripti inſertam habeant: ſed non perinde jus Canonicum, quo jure ſemper intelligitur adjecta hæc clauſula, *ſi preces veritate nitantur*, vel *Si ita eſt*; utpotè quod examen veritatis illi committit, ad quem deſtinatur reſcriptum, etiamſi nudus tantùm eſſet executor. Adeò ut, ſi judici interdicatur cognitio de veritate, tale reſcriptum reputetur falſum, ſeu à Pontifice non profectum, quippe qui in dubio ſemper præſumitur velle ſequi diſpoſitionem juris communis. *l. ult. C. De diverſ. reſcript. c. 2. & c. Olim 25. h. t. l. 4. Si contra jus vel util. pub.*

Quid

Quid juris, ſi ſuper eodem negotio ſeu lite ab uno eodemque precatore, vel à diverſis, ad diverſos judices diverſa impetrentur reſcripta?

Quòd ſi ab uno precatore id fiat, neutrum valebit; quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent. Qui verò duo ſic obtinuit reſcripta, in quorum altero alterius non ſit mentio, præſumitur id animo vexandi feciſſe, ut moleſtijs fatiget adverſarium & ſumptibus. Eadem eſt ratio, ſi quis duo impetret reſcripta ad beneficia obtinenda in diverſis locis. At verò ſi vel unus vel uterque collitigatorum ad diverſos judices ſuper eadem lite diverſa obtineant reſcripta, tunc prius præferetur poſteriori, quia poſterius habetur ſubreptitium. Niſi in poſteriori fiat mentio prioris, quia tunc Pont. per poſterius intelligitur revocare prius: vel poſterius ſit ſpeciale, quia ſpeciale indiſtinctè prævalet generali, ſemperque major illius habetur ratio, quod ſub eodem genere ad individua directum eſt.

c. Ex tenore 15. h. t.

c. In noſtro 32. eod.

c. Super litteris 20. eod. c. 3. eod. c. 1. & c. Paſtoralis 14. § quoniã eod. c. Generi De R. I. in 6.

Quid ſi ſuper Reſcripto valido dubium oriatur?

Hujus interpretatio fieri debet juxta formam juris communis, quod in dubio Pont.

Font. ſemper præſumitur velle ſequi: aut certè, ſi judex propter litigantium contradictionem non ſatis commodè commodam poſſit dare interpretationem, eo caſu vel per arbitros controverſia erit determinanda; vel ſummus Pontifex aut Princeps, qui reſcriptum dedit, conſulendus.

d. c. Paſtoralis. c. Sanè 2 inf. De off. jud. delig.

A quo tempore Reſcripta vim effectumque ſuum habere incipiunt?

In reſcriptis gratiæ tempus inſpicitur, quo datum eſt reſcriptum. Unde duobus idem beneficium perſequentibus, is præferendus eſt, non qui prior reſcriptum præſentavit, ſed prior literas ad beneficium impetravit. At in reſcriptis juſtitiæ tempus illud inſpici debet, quo litteræ judici vel parti oblatæ fuerint.

c. 12. h. t. in 6. & c. Eum qui De præb. in 6. c. Vt debitus 59. inf. De appellat.

Quamdiu durant Reſcripta?

Quæ beneficium continent, ſi tempus certum non exprimatur, perpetua ſunt, uſque ad revocationem, aut certè intra decem annos illis uti poteſt, qui ea obtinuit. Reſcripta verò juſtitiæ, quæ ex jure communi dantur à S. Pont. vel Principe ad judices obtinendos, ad judicati executionem, & alia hujuſmodi, annalia ſunt. Excipitur tamen ille caſus, quando plu-

l. 2. C. de reſcript. c. Decret 16. De R. I. in 6.

l. 1. D. De nun. c. Plerumque 23. h.t.

do plura reſcripta à diverſis ſunt impetrata; quia ſi prior impetrans dolo vel negligentiâ intra anni ſpatium reſcripto ſuo non utatur, poſteriori erit locus, dummodò copiam judicis habere potuerit.

De Conſuetudine.

TIT. LV.

Conſtitutio & Reſcriptum ſunt partes præcipuæ juris Pontificij ſcripti: ſequitur de jure non ſcripto, id eſt Conſuetudine, quæ tum demùm recipitur, cùm deficit lex.

can. Conſuetudo diſt. 1.

Quid eſt Conſuetudo?

Conſuetudo eſt jus non ſcriptum, diuturnis moribus utentium comprobatum & introductum.

Quotuplex eſt Conſuetudo?

Alia eſt Generalis, alia Specialis, ut collegij alicujus, vel univerſitatis. Item alia Canonica, alia Civilis; & utraque vel eſt præter legem, vel ſecundùm legem.

Quam vim obligandi habet Conſuetudo?

Habet eamdem vim obligandi, quàm lex; id eſt, apud quos eſt conſuetudo, æquè

æquè illa obligat ad ſui obſervationem atque conſtitutio, non tantùm generalis, ſed etiam particularis, licet hæc dicatur eſſe facti & in facto conſiſtere: quia hoc ita accipiendum eſt, non quaſi conſuetudo non eſſet jus, ſed quia conſuetudines particulares pænè ſunt infinitæ, quemadmodum facta hominum ſunt infinita. Suus enim cuique collegio eſt mos & conſuetudo, cujus cùm præſumatur ignorantia, ideò eam alleganti incumbit probatio.

c. 1. De conſtit. in 6.

Qualiter probanda?

Per teſtes nimirùm duos fide dignos. Quamquam hodie in Curijs laicis ferè videamus, ut conſuetudo probetur non paucioribus quàm decem teſtibus, per turbam, ut loquuntur Pragmatici, auditis, id eſt non ſingulis ſeorſim examinatis, ſed ſimul omnibus, uno aliquo ipſorum referente.

l. Ubi numerus D. De teſtib. c. Cùm eſſes De teſtam.

Quibus de rebus poteſt introduci conſuetudo, & an Conſtitutioni Eccleſiaſticæ ſit contraria?

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

In primis certum eſt, in ijs rebus, quæ juris ſunt divini vel naturalis, & ſic per ſe immutabiles, conſuetudini contrariæ numquam eſſe locum; ſed ſi talis prætendatur, eam corruptelam potiùs dicendam

c. ult. h. t.

Digitized by Google

dam eſſe. Similiter expeditum eſt, in ijs rebus, de quarum obſervatione vel omiſſione per leges nihil fuit ſtatutum, conſuetudinem habere locum, ac morem regionis cujuſque & inſtituta majorum ſequi oportere. Quin & in alijs quoque, quæ jure aliquo poſitivo per Principem aut Pontificem ſunt conſtituta, & juri ſcripto actu ſubjacent, ex communiori Interpp. ſententia, uſum diuturnum habere locum, ac conſuetudine induci poſſe aliquid, quod juri ſic conſtituto ſit contrarium, eique deroget, ferè receptum eſt. Cùm enim conſuetudinis & legis eadem ſit auctoritas, quemadmodum lex tempore poſterior tollit priorem contrariam, ita & conſuetudo legem priorem, dummodò talis conſuetudo ſit rationabilis. Et ſufficit probabilis aliqua ratio, præſertim cùm fieri poſſit, ut, mutatis circumſtantijs rerum, temporis, ac perſonarum, quod priùs erat conveniens, poſtea videatur minùs conveniens.

d. can. conſuetudo & can. In his reb. diſt. 11.

d. c. fin. h. t. & ibid. Dd.

l. fin. C. De conſtit. Princ. c. Dilectus h. t.

Quæ igitur requiruntur ad introducendam conſuetudinem?

Requiritur primò, quod ſit rationabilis, à recta ratione non aliena, quæ neque Eccleſiæ valde gravis ſit, neque Eccleſiaſticam diſſolvat diſciplinam.

II. Quod

Digitized by Google

II. Quod legitimè præſcripta, id eſt legitimo temporis ſpatio introducta ſit; idque ſecundùm receptam ſcholæ ſententiam: ut, ſi conſuetudo conſtitutioni alicui Eccleſiaſticæ adverſetur, tum XL. annorum ſpatio opus ſit, quia regulariter juri Eccleſiaſtico non niſi XL. annis præſcribitur. Si verò conſuetudo introducatur ſuper rebus ſeu negotijs necdum conſtitutione aliquâ deciſis, & ſic non contra, ſed præter jus Eccleſiæ ſcriptum, ut tunc ſufficiat tempus 10. annorum.

c. Auditis inf. De præſcript

can. diuturni diſt XI. Abbas & alij in d. c. fin. h. t.

III. Quod actus aliqui intervenerint conſuetūdinarij: quorum, ut & temporis definitionem, plerique arbitrio relinquunt judicis.

IV. Quod certâ ſcientiâ populi vel Principis ſuperiorem non recognoſcentis, ejuſque conſenſu ſaltem tacito, introducta ſit. Hæc enim eſt cauſa efficiens conſuetudinis, veluti exprſſa voluntas ejus, qui legem condere poteſt, facit legem.

Menoch. de Arbit. lib. 2. caſu 81. & 83.

De Poſtulatione.

TIT. V.

Jus Pontificium, ſive ſcriptum, ſive non ſcriptum, verſatur vel circa perſonas Eccleſiaſticas, vel circa res Eccleſiæ, vel circa Actiones criminales. Perſonarum

narum Eccleſiaſticarum quædam ſunt in Eccleſiaſtica dignitate, ut Prælati ac Rectores Eccleſiarum & Monaſteriorum, qui ad dignitates illas promoventur Poſtulatione, Electione & Tranſlatione.

Quid eſt Poſtulatio?

c. 4. §. cæteri h. tit.

EST concors & ſupplex Capituli vel collegij apud Superiorem petitio de certa perſona ad dignitatem Eccleſiaſticam admittenda, quæ aliàs propter defectum aliquem ad regendam & adminiſtrandam Eccleſiam eligi & adſumi non poteſt.

Qui poſtulare vel poſtulari poſſunt, & coram quo?

c. Dilecti inf. De elect. c. Scriptum 40. in fin. & c. In Geneſi 55. inf. eod. c. 1. h. t. c. 3. inf. De elect.

Jus poſtulandi habet qui & eligendi; aliàs cenſebitur interdicta poſtulatio, & debent poſtulantes eſſe unanimes, id eſt vel ad unum omnes, vel ſaltem pro majori & ſaniori parte. Perſona verò poſtulandi debet eſſe talis, quæ rectâ viâ eligi non poſſit. Nam qui eligi poteſt poſtulandus non eſt: adeò, ut ſi Collegium dicat, *poſtulando eligimus*, nihil agat. Fit autem poſtulatio coram eo, qui aliàs vel ex jure vel privilegio electionem alicujus collegij confirmat. Et ſimul atque Superior poſtulationem approbaverit, mox

Digitized by Google

mox poſtulatus plenum electionis confirmatæ effectum adſequitur, ita ut non ſit opus novâ electione aut confirmatione.

Quibus modis quis ſit minùs idoneus, ut non eligi, ſed poſtulari debeat?

Tribus potiſſimùm modis. I. Si delicto ſeu crimine aliquo aſperſus: verùm de tali hic non agimus, quinimò qui criminoſum vel elegit vel poſtulat, cum Superiore ſimul admittente punitur, ac poteſtate privatur; eligentes quidem ipſo jure, poſtulantes verò eatenus, ut ſaltem à Superiore privari poſſint: quia graviùs peccant, qui eligendo jus tribuunt ipſi electo, quàm qui poſtulando ac vota ſua conferendo à Superiore tantùm petunt, ut hîc vel ille præficiatur. *d.c. Scriptum inf. De elect. c. 2. h.t.*

II. Impedit electionem defectus vel corporis, vel qualitatis, ut quia quis turpem in oculo maculam habet, quia bigamus eſt, vel non juſtæ ætatis. Eoque caſu ne bonum commune impediatur, poſtulationi locus erit. *c.fin. inf. De tranſlat. Epiſc. c. pen. h. t. c.Cùm in cunctis 7. c. Innotuit 20. & multis aliis inf. De elect.*

III. Non ſolùm defectus, ſed & qualitas etiam poſitiva, quamvis bona, impedimento eſt electioni; veluti Epiſcopus unius Eccleſiæ, propter conjugium ſpirituale, quod intelligitur contraxiſſe, ſine conſenſu Superioris ſui, id eſt

Digitized by Google

S. Pont. auctoritate, aliò migrare non poteſt.

c. 4. & ult. h. t. inf. De tranſlat. Epiſc. d. c. Inter & c. ult. h. t.

De Electione & Electi poteſtate.

TIT. VI.

Alterum modum providendi Eccleſiæ vel dignitati Eccleſiaſticæ dixi eſſe Electionem, de qua nunc ſequitur.

Quid eſt Electio?

Electio eſt perſonæ alicujus idoneæ ad Prælaturam vel dignitatem Eccleſiaſticam canonicè facta vocatio. Dico, ad Prælaturam vel dignitatem; quia electio non habet locum in ſimplicibus beneficijs, ſed collatio. Denotat autem hîc *Electio* actum illum ſpecialem, quo collegium aliquod, collatis in unum ſuffragijs, ſedi vacanti ſtudet proſpicere, evocando aliquem è gremio ſuo, qui ſic caput collegij conſtituitur; & vel ideò acceptior gratiorque eidem ſuo collegio exiſtere ſolet, quàm aliquis extraneus, qui ſæpè ignotus Clero obtruditur: ut meritò dignitatibus potiùs provideatur per Electionem, quàm per Collationem.

Quotuplex eſt Electio ſive quot modis fit?

Tribus; vel per *Inſpirationem* quaſi divinam

viram, quando uno omnium conſpirante conſenſu, nemine contradicente, unus aliquis eligitur, perinde ac ſi Deus ipſe id ita fieri debere inſpiraſſet; quod nunc rarò contingit: vel per *Compromiſſum*, quando collegium aliquod in unum aut plures fide dignos ejuſdem vel alterius collegij vices ſuas ita confert ac compromittit, ut in eum, quem illi elegerint, cogantur omnes conſentire: vel per *Scrutinium*, quando ſingulorum de collegio ſcrutantur voluntates, ſinguliq́ue, datis ſeorſim ſuffragijs, declarant, quem ſibi velint vacantis ſedis Prælatum; qui modus eſt omnium frequentiſſimus. *c. Cauſam 8. c. Cùm inter 21 & c. Cùm dilectus 32. eod.*

Quænam ſunt requiſita ad formam hujus poſtremi modi ſive ſcrutinij?

Illud in primis, ut omnes, qui ſunt de collegio, & jus ſuffragij habent, evocentur, ſi tamen commodè haberi poſſint. II. Ut duo vel tres adſumantur, qui ſeorſim & ex fide ſingulorum vota exquirant, & ſcripto excipiant. III. Ut ſuffragiorum collationem inter ſe faciant. Neque enim illud habet vim electionis, quod ſinguli ſecreto ſtatuunt, ſed quod publicato ſcrutinio ex communibus & collatis votis ſtatuitur. IV. Ut ſi non omnes, ſaltem major & ſanior pars conſentiat; *c. Quia propter & c. Coram h. t. c. Cumana 50. eod. c. In Geneſi 55. eod. c. Quia*

& c. Eccleſia veſtra eod. ſentiat: idque conjunctim, ut non ſufficiat à majore parte factam eſſe electionem, niſi eadem ſit & ſanior.

Quæ dicitur major & ſanior pars?

Major pars eſt, ubi eſt major eligentium numerus, qui & majorem Capituli partem conſtituat, & in quo contineatur ipſe, qui eligitur. Sanior pars ſpectatur ex eligentium auctoritate ac zelo. Auctoritas conſiſtit in ætate, dignitatibus & majoribus ordinibus eligentium. Zelus verò ex eo colligitur, quòd elegerint bono zelo ducti ac ſemotis affectibus, non conſanguineos aut adfines, ſed pro meritis electi.

Ad electionem qui evocandi?

c. 18. 28. 35. & aliis h. t. c. Si quis juſto 46. c. Abſens eod. in 6. Vocandi omnes, qui de collegio ſunt, & qui eligere poſſunt; etiam abſens: adeò ut vel uno præterito aut ſpreto, electio, niſi ille eam ratam habere voluerit, poſſit infirmari. Abſens autem, qui aliquo caſu ad electionem accedere fuerit impeditus; votum ſuum uni de Capitulo vel pluribus in ſolidum, non etiam extraneo, commendare poteſt. Et ex pluribus ſic conſtitutis præferri is debet, qui prior fuerit, vel ſi nullus prior appareat, quem Capitulum elegerit.

Qui igitur eligere poſſunt?

Omnes, qui ſunt de collegio, cui Prælatus quæritur, integræ famæ & opinionis; vel qui ex conventione aut præſcriptione jus eligendi ſibi acquiſiverunt, vel ſaltem in ejus quaſi poſſeſſione ſunt: niſi nominatim prohibeantur, ut majori excommunicatione ligati, ut ſuſpenſi ab Ordine, interdicti aut irregulares; ut laici, ſive ſoli, ſive unà cum Canonicis, utpote in quos nec conventione nec conſuetudine jus eligendi cadere poteſt. Legimus tamen olim non ſolùm Clericos, ſed etiam populum ſuffragia dediſſe, licet incerto ſæpè clamore, Principemque aliquando ad compeſcendum populum partes hîc ſuas habuiſſe: verùm utrumque poſtea immutatum fuit. Niſi quòd in quibuſdam regnis ac provinciis penes Principem ſit jus nominationis, per quam & ad primarias quaſdam dignitates præſentare ſolet perſonam idoneam à Pontifice confirmandam. Item eligere prohibentur jus ſuffragii nondum habentes, ut qui necdùm ſunt Subdiaconi, vel non promoti ultra annum ad Ordinem ſacrum, beneficio, quod obtinent, annexum: nec in Monaſteriis nondum profeſſi Religionem, neque laici etiam profeſſi.

c. Scriptum 40. h. t. & c. 8. inf. De cauſ. poſſ. c. 8. verſ. quia nobis ſup. De conſuet. & c. 16. in fin. h. t. c. 56. h. t. c. 51. eod. can. Epiſcopus diſt. 24. can. Nulla diſt. 26. can. Adrian. diſt. 63. can. Non eſt &c.

l. 1. D. De nun. c. Plerumque 23. h.t.

do plura reſcripta à diverſis ſunt impetrata; quia ſi prior impetrans dolo vel negligentiâ intra anni ſpatium reſcripto ſuo non utatur, poſteriori erit locus, dummodò copiam judicis habere potuerit.

De Conſuetudine.

TIT. LV.

can. Conſuetudo diſt. 1.

Conſtitutio & Reſcriptum ſunt partes præcipuæ juris Pontificij ſcripti: ſequitur de jure non ſcripto, id eſt Conſuetudine, quæ tum demùm recipitur, cùm deficit lex.

Quid eſt Conſuetudo?

Conſuetudo eſt jus non ſcriptum, diuturnis moribus utentium comprobatum & introductum.

Quotuplex eſt Conſuetudo?

Alia eſt Generalis, alia Specialis, ut collegij alicujus, vel univerſitatis. Item alia Canonica, alia Civilis; & utraque vel eſt præter legem, vel ſecundùm legem.

Quam vim obligandi habet Conſuetudo?

Habet eamdem vim obligandi, quàm lex; id eſt, apud quos eſt conſuetudo,

æquè

æquè illa obligat ad ſui obſervationem atque conſtitutio, non tantùm generalis, ſed etiam particularis, licet hæc dicatur eſſe facti & in facto conſiſtere: quia hoc ita accipiendum eſt, non quaſi conſuetudo non eſſet jus, ſed quia conſuetudines particulares pænè ſunt infinitæ, quemadmodum facta hominum ſunt infinita. Suus enim cuique collegio eſt mos & conſuetudo, cujus cùm præſumatur ignorantia, ideò eam alleganti incumbit probatio.

c. 1. De conſtit. in 6.

Qualiter probanda?

Per teſtes nimirùm duos fide dignos. Quamquam hodie in Curijs laicis ferè videamus, ut conſuetudo probetur non paucioribus quàm decem teſtibus, per turbam, ut loquuntur Pragmatici, auditis, id eſt non ſingulis ſeorſim examinatis, ſed ſimul omnibus, uno aliquo ipſorum referente.

l. Vbi numerus D. De teſtib. c. Cùm eſſes De teſtam.

Quibus de rebus poteſt introduci conſuetudo, & an Conſtitutioni Eccleſiaſticæ ſit contraria?

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

In primis certum eſt, in ijs rebus, quæ juris ſunt divini vel naturalis, & ſic per ſe immutabiles, conſuetudini contrariæ numquam eſſe locum; ſed ſi talis prætendatur, eam corruptelam potiùs dicendam

c. ult. h. t.

Digitized by Google

dam eſſe. Similiter expeditum eſt, in ijs rebus, de quarum obſervatione vel omiſſione per leges nihil fuit ſtatutum, conſuetudinem habere locum, ac morem regionis cujuſque & inſtituta majorum ſequi oportere. Quin & in alijs quoque, quæ jure aliquo poſitivo per Principem aut Pontificem ſunt conſtituta, & juri ſcripto actu ſubjacent, ex communiori Interpp. ſententia, uſum diuturnum habere locum, ac conſuetudine induci poſſe aliquid, quod juri ſic conſtituto ſit contrarium, eique deroget, ferè receptum eſt. Cùm enim conſuetudinis & legis eadem ſit auctoritas, quemadmodum lex tempore poſterior tollit priorem contrariam, ita & conſuetudo legem priorem, dummodò talis conſuetudo ſit rationabilis. Et ſufficit probabilis aliqua ratio, præſertim cùm fieri poſſit, ut, mutatis circumſtantijs rerum, temporis, ac perſonarum, quod priùs erat conveniens, poſtea videatur minùs conveniens.

d. can. conſuetudo & can. In his reb. diſt. 11.

d. c. fin. h. t. & ibid. Dd.

l. fin. C. De conſtit. Princ. c. Dilectus h. t.

Quæ igitur requiruntur ad introducendam conſuetudinem?

Requiritur primò, quod ſit rationabilis, à recta ratione non aliena, quæ neque Eccleſiæ valde gravis ſit, neque Eccleſiaſticam diſſolvat diſciplinam.

II. Quod

II. Quod legitimè præſcripta, id eſt legitimo temporis ſpatio introducta ſit; idque ſecundùm receptam ſcholæ ſententiam: ut, ſi conſuetudo conſtitutioni alicui Eccleſiaſticæ adverſetur, tum XL. annorum ſpatio opus ſit, quia regulariter juri Eccleſiaſtico non niſi XL. annis præſcribitur. Si verò conſuetudo introducatur ſuper rebus ſeu negotijs necdùm conſtitutione aliquâ deciſis, & ſic non contra, ſed præter jus Eccleſiæ ſcriptum, ut tunc ſufficiat tempus 10. annorum.

c. Auditis inf. De præſcript.

can. diuturni diſt. XI. Abbas & alij in d. c. fin. h. t.

III. Quod actus aliqui intervenerint conſuetudinarij: quorum, ut & temporis definitionem, plerique arbitrio relinquunt judicis.

IV. Quod certâ ſcientiâ populi vel Principis ſuperiorem non recognoſcentis, ejuſque conſenſu ſaltem tacito, introducta ſit. Hæc enim eſt cauſa efficiens conſuetudinis, veluti expreſſa voluntas ejus, qui legem condere poteſt, facit legem.

Menoch. de Arbit. lib. 2. caſu 81. & 83.

De Poſtulatione.

TIT. V.

Jus Pontificium, ſive ſcriptum, ſive non ſcriptum, verſatur vel circa perſonas Eccleſiaſticas, vel circa res Eccleſiæ, vel circa Actiones criminales. Perſo-

Digitized by Google

narum Eccleſiaſticarum quædam ſunt in Eccleſiaſtica dignitate, ut Prælati ac Rectores Eccleſiarum & Monaſteriorum, qui ad dignitates illas promoventur Poſtulatione, Electione & Tranſlatione.

Quid eſt Poſtulatio?

c. 4. §. cæteri h. tit.

Eſt concors & ſupplex Capituli vel collegij apud Superiorem petitio de certa perſona ad dignitatem Eccleſiaſticam admittenda, quæ aliàs propter defectum aliquem ad regendam & adminiſtrandam Eccleſiam eligi & adſumi non poteſt.

Qui poſtulare vel poſtulari poſſunt, & coram quo?

c. Dilecti inf. De elect. c. Scriptum 40. in fin. & c. In Geneſi 55. inf. eod. c. 1. h. t. c. 3. inf. De elect.

Jus poſtulandi habet qui & eligendi; aliàs cenſebitur interdicta poſtulatio, & debent poſtulantes eſſe unanimes, id eſt vel ad unum omnes, vel ſaltem pro majori & ſaniori parte. Perſona verò poſtulandi debet eſſe talis, quæ rectâ viâ eligi non poſſit. Nam qui eligi poteſt poſtulandus non eſt: adeò, ut ſi Collegium dicat, *poſtulando eligimus*, nihil agat. Fit autem poſtulatio coram eo, qui aliàs vel ex jure vel privilegio electionem alicujus collegij confirmat. Et ſimul atque Superior poſtulationem approbaverit,

mox

mox poſtulatus plenum electionis confirmatæ effectum adſequitur, ita ut non ſit opus novâ electione aut confirmatione.

Quibus modis quis ſit minùs idoneus, ut non eligi, ſed poſtulari debeat?

Tribus potiſſimùm modis. I. Si delicto ſeu crimine aliquo aſperſus: verùm de tali hic non agimus, quinimò qui criminoſum vel elegit vel poſtulat, cum Superiore ſimul admittente punitur, ac poteſtate privatur; eligentes quidem ipſo jure, poſtulantes verò eatenus, ut ſaltem à Superiore privari poſſint: quia graviùs peccant, qui eligendo jus tribuunt ipſi electo, quàm qui poſtulando ac vota ſua conferendo à Superiore tantùm petunt, ut hîc vel ille præficiatur. *d.c. Scriptum inf. De elect. c. 2. h.t.*

II. Impedit electionem defectus vel corporis, vel qualitatis, ut quia quis turpem in oculo maculam habet, quia bigamus eſt, vel non juſtæ ætatis. Eoque caſu ne bonum commune impediatur, poſtulationi locus erit. *c.fin. inf. De tranſlat. Epiſc. c. pen. h. t. c.Cùm in cunctis 7. c. Innotuit 20. & multis aliis inf. De elect.*

III. Non ſolùm defectus, ſed & qualitas etiam poſitiva, quamvis bona, impedimento eſt electioni; veluti Epiſcopus unius Eccleſiæ, propter conjugium ſpirituale, quod intelligitur contraxiſſe, ſine conſenſu Superioris ſui, id eſt

S. Pont. auctoritate, aliò migrare non poteſt.

c. 4. & ult. h. t. inf. De tranſlat. Epiſc. d. c. Inter & c. ult. h. t.

De Electione & Electi poteſtate.

TIT. VI.

Alterum modum providendi Eccleſiæ vel dignitati Eccleſiaſticæ dixi eſſe Electionem, de qua nunc ſequitur.

Quid eſt Electio?

Electio eſt perſonæ alicujus idoneæ ad Prælaturam vel dignitatem Eccleſiaſticam canonicè facta vocatio. Dico, ad Prælaturam vel dignitatem; quia electio non habet locum in ſimplicibus beneficijs, ſed collatio. Denotat autem hîc *Electio* actum illum ſpecialem, quo collegium aliquod, collatis in unum ſuffragijs, ſedi vacanti ſtudet proſpicere, evocando aliquem è gremio ſuo, qui ſic caput collegij conſtituitur; & vel ideò acceptior gratiorque eidem ſuo collegio exiſtere ſolet, quàm aliquis extraneus, qui ſæpè ignotus Clero obtruditur: ut meritò dignitatibus potiùs provideatur per Electionem, quàm per Collationem.

Quotuplex eſt Electio ſive quot modis fit?

Tribus; vel per *Inſpirationem* quaſi divinam

Digitized by Google

viram, quando uno omnium conſpirante conſenſu, nemine contradicente, unus aliquis eligitur, perinde ac ſi Deus ipſe id ita fieri debere inſpiraſſet; quod nunc rarò contingit: vel per *Compromiſſum*, quando collegium aliquod in unum aut plures fide dignos ejuſdem vel alterius collegij vices ſuas ita confert ac compromittit, ut in eum, quem illi elegerint, cogantur omnes conſentire: vel per *Scrutinium*, quando ſingulorum de collegio ſcrutantur voluntates, ſinguliqúe, datis ſeorſim ſuffragijs, declarant, quem ſibi velint vacantis ſedis Prælatum; qui modus eſt omnium frequentiſſimus.

c. Cauſam 8. c. Cùm inter 21 & c. Cùm dilectus 32. eod.

Quænam ſunt requiſita ad formam hujus poſtremi modi ſive ſcrutinij?

Illud in primis, ut omnes, qui ſunt de collegio, & jus ſuffragij habent, evocentur, ſi tamen commodè haberi poſſint. II. Ut duo vel tres adſumantur, qui ſeorſim & ex fide ſingulorum vota exquirant, & ſcripto excipiant. III. Ut ſuffragiorum collationem inter ſe faciant. Neque enim illud habet vim electionis, quod ſinguli ſecreto ſtatuunt, ſed quod publicato ſcrutinio ex communibus & collatis votis ſtatuitur. IV. Ut ſi non omnes, ſaltem major & ſanior pars con-

c. Quia propter & c. Coram h. t. c. Cumana 50. eod. c. In Geneſi 55. eod. c. Quia

Digitized by Google

& c. Eccleſia veſtra eod. ſentiat: idque conjunctim, ut non ſuffi-ciat à majore parte factam eſſe electio-nem, niſi eadem ſit & ſanior.

Quæ dicitur major & ſanior pars?

Major pars eſt, ubi eſt major eligen-tium numerus, qui & majorem Capituli partem conſtituat, & in quo contineatur ipſe, qui eligitur. Sanior pars ſpectatur ex eligentium auctoritate ac zelo. Aucto-ritas conſiſtit in ætate, dignitatibus & majoribus ordinibus eligentium. Zelus verò ex eo colligitur, quòd elegerint bo-no zelo ducti ac ſemotis affectibus, non conſanguineos aut adfines, ſed pro me-ritis electi.

Ad electionem qui evocandi?

c. 18. 28. 35. & aliis h. t. c. Si quis juſto 46. c. Abſens eod. in 6. Vocandi omnes, qui de collegio ſunt, & qui eligere poſſunt; etiam abſens: ad-eò ut vel uno præterito aut ſpreto, ele-ctio, niſi ille eam ratam habere voluerit, poſſit infirmari. Abſens autem, qui ali-quo caſu ad electionem accedere fuerit impeditus; votum ſuum uni de Capitu-lo vel pluribus in ſolidum, non etiam ex-traneo, demandare poteſt. Et ex pluri-bus ſic conſtitutis præferri is debet, qui prior fuerit, vel ſi nullus prior appareat, quem Capitulum elegerit.

Qui igi-

Digitized by Google

Qui igitur eligere poſſunt?

Omnes, qui ſunt de collegio, cui Prælatus quæritur, integræ famæ & opinionis; vel qui ex conventione aut præſcriptione jus eligendi ſibi acquiſiverunt, vel ſaltem in ejus quaſi poſſeſſione ſunt: niſi nominatim prohibeantur, ut majori excommunicatione ligati, ut ſuſpenſi ab Ordine, interdicti aut irregulares; ut laici, ſive ſoli, ſive unà cum Canonicis, utpote in quos nec conventione nec conſuetudine jus eligendi cadere poteſt. Legimus tamen olim non ſolùm Clericos, ſed etiam populum ſuffragia dediſſe, licet incerto ſæpè clamore, Principemque aliquando ad compeſcendum populum partes hîc ſuas habuiſſe: verùm utrumque poſtea immutatum fuit. Niſi quòd in quibuſdam regnis ac provinciis penes Principem ſit jus nominationis, per quam & ad primarias quaſdam dignitates præſentare ſolet perſonam idoneam à Pontifice confirmandam. Item eligere prohibentur jus ſuffragii nondum habentes, ut qui necdum ſunt Subdiaconi, vel non promoti ultra annum ad Ordinem ſacrum, beneficio, quod obtinent, annexum: nec in Monaſteriis nondum profeſſi Religionem, neque laici etiam profeſſi.

c. Scriptum 40. *h. t. & c.* 8. *inf. De cauſ. poſſ. c.* 8. *verſ. quia nobis ſup. De conſuet. & c.* 16. *in fin. h. t. c.* 56. *h. t. c.* 51. *eod. can. Epiſcopus diſt.* 24. *can. Nulla diſt.* 26. *can. Adrian. diſt.* 63. *can. Non eſt &c.*

Qui eligi?

Eligendi ſunt ad dignitatem Eccleſiaſticam idonei moribus, doctrinâ, ætate, ex legitimo matrimonio nati, nec crimine aliquo aſperſi, non ſuſpenſi &c. Et quidem S. Pontifex à collegio Cardinalium; (in cujus tamen electione quædam ſunt ſpecialia, ut quòd abſentes non ſint evocandi, ſed tantùm exſpectandi ad decem dies, quodque hîc non teneat electio niſi quæ conſenſu duarum partium facta eſt, aliaque:) Epiſcopus à Capitulo, niſi eum nominet & adſumat S. Pontifex, ut paſſim fit in Italia: Abbas à Religioſis ſui monaſterij.

c. 6. h. t. & c. 3. eod. in 6. c. 2. De præb. in 6. Conc. Trid. Seſſ. 26. can. 8. de Sacram. Ord. 7. c. 26. h. t. c. 35. eod. c. 7. in fine & c. 25. eod. c. 41. eod.

Quid ſi ſcienter aliquis inidoneus atque indignus electus fuerit?

Tunc qui talem elegerunt per Triennium ſuſpenduntur à beneficiis ſuis Eccleſiaſticis, inſuperque amiſsâ pro ea vice eligendi poteſtate, devolvitur ea ad alios ejuſdem Capituli vel collegij etiam numero pauciores; vel ſi omnes peccaverint & indignum elegerint ad Superiorem. Quemadmodum & eo caſu ad Superiorem fit devolutio, quando electores per tres menſes continuos negligunt providere Eccleſiæ viduatæ de Prælato. Quinimò ſi & ipſe Superior fuerit negligens, ab

gens, ab eo quoque fit devolutio, donec deveniatur ad S. Pont. à quo non eſt locus devolutioni, cùm Superiorem non habeat.

Quid eſt Confirmatio?

Eſt juris per electionem quæſiti à Superiore facta corroborativa declaratio, per quam contrahitur inter Epiſcopum ſeu Prælatum & Eccleſiam matrimonium ſpirituale perfectum, licet necdum per conſecrationem conſummatum. *Peck. ad c. 1. De R. I. in 6. n. 14.*

Intra quot tempus petenda Confirmatio; & quod jus tribuit electo?

Intra tres menſes poſt conſenſum præſtitum electioni, ſi nullum juſtum obſtet impedimentum; idque cum cauſæ cognitione, & examine ad amuſſim faciendo in vitam & mores, reliquaſque qualitates electi, vocatis ad hoc ijs, quorum intereſſe poteſt, factaque omnibus poteſtate contradicendi & electionem impugnandi. Tribuit verò Confirmatio electo jus quaſi plenum adminiſtrandi & exercendi ea, quæ ſunt juriſdictionis, non quæ ſunt ordinis. Nam hæc poteſtas ei demùm conceditur per conſecrationem, quâ matrimonium ſpirituale inter Epiſcopum & Eccleſiam intelligitur conſummari. *c. fin. h. t. in 6. c. 15. h. t. c. ult. inf. De tranſlat. Epiſ. Vide inf. tit. De tempor. ordin.*

De Tranſlatione Epiſcopi.

TIT. VII.

Tranſlatio hæc ſpeciem continet poſtulationis quia nihil aliud denotat, quàm qualiter Epiſcopus, relictâ priori ſuâ Eccleſiâ, poſſit præfici alteri Eccleſiæ.

Quomodo igitur fit hæc Tranſlatio?

EA fit, quando Epiſcopus de Eccleſia, quam obtinet, ad aliam Eccleſiam auctoritate S. Pont. poſtulante id Eccleſiæ neceſſitate, vel ob evidentem utilitatem, transfertur. Idque per viam poſtulationis, id eſt non aliter, quàm ſi collegium, à quo expetitur, apud Superiorem ſupplicet pro tranſlatione.

can. Epiſcopum & aliis VII. qu. I. c. fin ſup. De poſtulat. & c. I. inf. De Cler. non reſid. can. Sciat. VII. q. I c. 2. & 3 in fin. h. t.

Auctoritas S. Pont. cur hîc neceſſaria?

Quia aliàs ſaperet ea res notam aut inconſtantiæ, aut ambitionis, aut avaritiæ Deinde inter Epiſcopum & Eccleſiam initum eſt ſpirituale quoddam matrimonium (id quod & geſtamen annuli indigetat) quod nemo ſolvere poteſt niſi S. Pont. quemadmodum & ſolus matrimonium corporale diſſolvit. Quod verum eſt,

Digitized by Google

tum eſt licet Epiſcopus necdum ſit conſecratus, ſed electus & confirmatus tantùm, quia ſic matrimonium ſpirituale ratificatur. Secus, ſi tantùm electus.

c. ult. h. t. c. 6. inf. De renuntiat.

Quid ſi ſponte, ſeu proprio ſenſu Eccleſiam ſuam deſerat?

Tunc amittet utramque, & propriam, quam arroganter ſprevit ac deſeruit; & alienam, quam contra jus & per avaritiam ambivit. Nec abſimili ratione ſimile in Clericis inferioribus ſtatutum eſt, ut nec illi, ſine venia ſaltem ſui Prælati, aliò migrare poſſint; & in Monachis, ne eis monaſterium, in quo profeſſi ſunt, liceat deſerere, & ad alia tranſmigrare.

d. c. 3. in fine h. t. can. Non oportet & can. Si quis VII. q. I *Nov. 3. Nov. 5. & 13.*

De auctoritate & uſu Pallaii.

TIT. VIII.

Eorum, qui per poſtulationem aut electionem præficiuntur Eccleſiis, præter Papam, ſoli Patriarchæ & Archiepiſcopi (& interdum ex privilegio vel conſuetudine etiam Epiſcopi) jus habent geſtandi inſigne ſuæ dignitatis, quod vocatur Pallium.

Quid eſt Pallium?

Est ornamentum de corpore B. Petri ſumptum, Pontificalis officii

c. 15. in pr. inf. De præſumpt.

c.4. in fine ſup. De elect. plenitudinem conferens. Ideò verò dicitur ſumi de corpore B. Petri, vel quia ſuper altare D. Petro dedicatum benedicitur & conſecratur, vel quia à Romana Eccleſia proficiſcitur.

Confertne ſolus Pontifex hoc Pallium?

c. Antiqua De privil. Etiam Patriarchæ, puta Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus & Hieroſolymitanus illud conferunt Archiepiſcopis, qui eis ſubſunt; non tamen citra Pont. Romani auctoritatem, à quo ſolo & ipſi Pallium hoc petunt & accipiunt.

Quando & quo loco licet uti Pallio?

c.4. h. t. Summus Pontifex ſemper & ubique in Miſſarum ſolemnijs eò uti poteſt, pro *c. ult. eod.* pleniſſima poteſtate, quâ fungitur in univerſam Eccleſiam: reliqui verò Antiſtites non niſi in certis diebus ſolemnibus, & in qualibet ſuæ provinciæ Eccleſia. *c. Quod ſicut 28. ſup. De elect.* Eoque necdum impetrato, exercere quæ ſunt ordinis ſui nequeunt, veluti Concilium cogere, Chriſma conficere, Ordines conferre. In hoc enim conſiſtit plenitudo poteſtatis officij Epiſcopalis, quam per conſecrationem acquirit Epiſcopus, per traditionem verò Pallij Archiepiſcopus.

Licet-

Licetne alteri communicare Pallium?

Non licet, quia conceditur perſonæ, *c. 2. h. t.*
quamvis ratione Eccleſiæ, nec perſonam *c. 4. in*
Archiepiſcopi egredi poteſt; ne quidem *fine ſup.*
ſi ad alteram Eccleſiam transferatur, ſed *de poſtul.*
aliud expectare debet, & cùm hoc poſte- *Prælat.*
riori ſepeliri. *d. c. 2.*

De Renuntiatione.

TIT. IX.

Expoſitis modis acquirendæ dignitatis Eccleſiaſticæ, ſequitur de Renunciatione, qui eſt modus ejuſdem abdicandæ.

Contingitne aliis modis amitti & vacare dignitates Eccleſiaſticas quam renuntiatione?

Contingit ſanè; ut primò per mortem naturalem, quæ omnia ſolvit. II. Per mortem civilem, ut ſi quis Monachus fiat, id eſt emiſſionem voti in Religione approbata faciat. III. Per promotionem, id eſt adeptionem pacificam alterius beneficii, cum priori incompatibilis. Sic electus Epiſcopus mox à die confirmationis amittit omnia priora beneficia. IV. Per viam voluntariæ permutationis. V. Ob varia etiam crimina amit-

c. 3. h. t. (beside: ligione approbata faciat. III. Per pro-)

c. Cùm in cunctis ſup. De elect. (beside: bilis. Sic electus Epiſcopus … confirmationis … cia. IV. Per viam … tionis. V.)

Digitized by Google

tuntur dignitates Eccleſiaſticæ, ſi non ſtatim ipſo jure, ſaltem eatenus, ut cauſà cognitâ deponi poſſit. Denique Renuntiatione, quem modum hîc explicat S. Pont. qui cum prædictis omnibus ſub uno vacationis nomine contineri videtur.

Quid igitur eſt Renuntiatio?

Eſt abdicatio ſpontanea beneficii Eccleſiaſtici, vel juris ſibi competentis, apud Superiorem Canonicè facta.

Quid requiritur ad hoc, ut valida ſit renuntiatio?

c. 2. 3. & 4. *De his quæ vi metuſve cauſ.* c. *Lecta.* pen. h. t. Requiritur inprimis, ſit libera, non vi nec metu extorta, nec etiam falsâ perſuaſione ad hoc inductus renuntians, & cum permiſſu Superioris, qui vel eſt S. Pont. quoad renuntiantes Epiſcopatibus. aut etiam aliis dignitatibus Epiſcopatu inferioribus, ſi renuntiantes fuerint exempti, id eſt Epiſcoporum ordinariâ juriſdictione ſoluti, ſolique Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubjecti; vel à quibus dignitates & beneficia obtinentes confirmati ſunt, aut inſtituti. c. ult. h. t.

Cur hâc Superioris licentiâ ſeu conſenſu opus eſt?

Quia licet juris ſit ordinarii, ut in privatis quilibet res ſuas liberè poſſit abdicare,

care, attamen in beneficiis Eccleſiaſticis etiam minimis aliter obtinet: ſiquidem omne beneficium habet adjunctum officium & miniſterium, propter quod & datur: cui (utpote publico, & in quo magis ſpectatur Eccleſiæ utilitas, quàm privatum renuntiantis commodum) Clericus ſe abdicare ſine Superioris permiſſu non poteſt: non magis quàm miles ſine conſenſu ſui Ducis deſerere militiam, cui ſemel adſcriptus eſt. Si tamen beneficium ſit juris patronatus laici, etiam conſenſum patroni, ſaltem ex honeſtate, ſunt qui requirant.

c. ult. De reſcript.

l. 2. & aliis D. De re milit.

Renuntiatio hujuſmodi ex quibus cauſis fieri ſolet?

Non ex qualibet cauſa; ut ſi quis fortè ſenium alleget, qui tamen Eccleſiæ ſuæ utilis eſſe poſſet: verùm ſi una ex his ſex cauſis concurrat, ut conſcientia alicujus gravis criminis, magna corporis debilitas, defectus ſcientiæ, malitia plebis, quæ Epiſcopum ſuum nullo modo pati poſſit, grave ſcandalum, quod vitari debet, & irregularitas.

c. 1. h. t.

c. Niſi 10. in pr. eod.

Si quis ergò propriâ auctoritate ceſſerit, an beneficium perdet?

Nequaquam, quia ſaltem beneficii

proprietas penes eum remanet. Quamvis enim beneficium reſpectu ejus, qui illud privatim reſignat, intelligatur vacare, quia quantum in ſe fuit deſertorem egit: iſta tamen ceſſio reſpectu Eccleſiæ, adeò non eſt alicujus momenti, quin deſertor in ordinem redigi poſſit, & ut ſuo munere fungi pergat, per ultionem Canonicam impelli.

c. Nuper 4. inf. De bigam. non ordin. c. Admonet 4. h. t.

Renuntiatione ſemel admiſsâ daturne pœnitenti regreſſus ad idem beneficium?

c. 3. h. t. Non datur, quia renuntiatione ex juſta cauſa ſemel admiſsâ, manet cauſa, etiamſi renuntiantem ejus pœniteat. Adeoque ſi abitum differat cogi poteſt abire. Si tamen iterum ad idem beneficium eligi eum contingat, non prohibetur redire.

c. Quidam 12. eod. c. 2. eod.

An & S. Pont. renuntiare poterit Pontificatui?

Poteſt: quod enim dicitur, renuntiationem debere fieri auctoritate Superioris, quem Pont. non habet, intellige, ubi eſt Superior.

De ſup-

De ſupplenda negligentia Prælatorum.

TIT. X.

Quòd ſi Prælati vel alij inferiores, etiam jus eligendi vel præſentandi habentes, munere ſuo non fungantur, tunc Superior vices eorum ſupplere debet.

Intra quod tempus electio, collatio, aut præſentatio ad beneficia Eccleſiaſtica fieri debet?

IN Epiſcopis quidem, & Cœnobiarchis, ſeu Prælatis regularibus, id peculiare eſt, ut intra tres menſes eligi debeant. Alijs verò dignitatibus & beneficijs præfixum tempus ſemeſtre. Exceptionem patitur in patronis laicis, quibus tantùm quatuor menſes ad præſentandum dati ſunt, qua de re dicetur infrà ad tit. *De jure patron.*

c. Ne pro defectu 41 ſup. De elect. c. 2. & c. Dilectus 12. De conceſſ. preb.

Quid ſi intra prædictum tempus Prælati, collatoreſve fuerint negligentes?

Tunc jus eligendi, conferendi, præſentandi, tamquam caducum devolvitur ad proximum Superiorem: v. g. Epiſcopo negligente fit devolutio ad Archiepiſcopum, & ab illo, ſi negligens quoque fuerit,

c. 2. & ſeqq. h. t. c. pen. & ult. eod. fuerit, gradatim aſcendendo ad S. Pont. Ipſi verò negligentes, ſi elapſo ſemeſtri nihilominùs ad electionem aut collationem proceſſerint, nihil jure agunt; quia ſtatuto tempore elapſo non eſt ampliùs poteſtas conferendi. Neque enim convenit Eccleſiæ, ut aut diu vidua ſit & ſic lupis expoſita, aut miniſtris neceſſariis deſtituta. *d. c. 41. ſup. De elect. & c. 2. h. t.*

Semperne devolutio ſit ad Superiorem?

Aliter & quidem peculiariter videtur conſtitutum in Eccleſiis cathedralibus, ut jus illud non ad Superiorem, ſed veluti ad ſocios deferatur, hoc eſt, ſi Epiſcopus aliquando ſit negligens, ut tunc Capitulum eligat vel conferat, aut vice verſâ. *c. 2. h. t.*

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

TIT. XI.

Quemadmodum Arſchiepiſcopis confertur Pallium, in plenitudinem Pontificalis officii; ita cæteris Epiſcopis electis & confirmatis tribuit conſecratio plenum jus poteſtatis Epiſcopalis: & Clerici, juriſdictionem non habentes, per ordinationem divinis miniſteriis mancipantur.

Quid hic

Digitized by Google

Quid hîc intelligis appellatione Ordinum?

ORdines propriè ſic dictos, eos ſcil. qui ritu ſolemni ab Epiſcopo conferuntur, & ad certum miniſterium, non quidem divini cultus, ſed ſacrificii referuntur. Aliàs enim impropriè ſumptum hoc nomen tam latè patet, ut omnes omninò fideles, qui quocumque modo Domini obſequiis mancipiantur, comprehendat. Quâ ratione etiam primam Tonſuram appellare Ordinem licebit.

Quotuplices ſunt Ordines?

Alii ſunt *Majores*, qui & *Sacri*, ut Preſbyterii, Diaconatus, Subdiaconatus; quibus Canoniſtæ Epiſcopatum adjungunt, cùm & Epiſcopi certo ritu ordinentur, ſicq; novum characterem cum gratia recipiant: alii *Minores*, non ſacri, ut Oſtiariorum, Lectorum, Exorciſtarum & Acolytorum, quibus iidem Canoniſtæ adnumerant Pſalmiſtas ſive Cantores; atque ita in univerſum novem Ordines ponunt, uti hierarchiam Eccleſiaſticam conſtituentes. Theologi verò quia conſiderant Ordines, uti ſe habent ad divinum ſacrificium, non diſtinguunt Epiſcoporum & Pſalmiſtarum Ordines ab Ordinibus Prebyterorum & Lectorum, atque ita ſeptem Ordinibus contenti ſunt.

can. Presbyt. diſt. 13.

Vid. Bellar. de Cler. lib. 1. c. 11.

Qualiter

Qualiter hi ordinantur, & quod ſingulorum officium?

Oſtiarij ſolemni ritu per traditionem clavium ad hoc ordinantur, ut templi curam gerant, illiuſque fores claudant & aperiant. *Lectores* per traditionem codicis Teſtamenti ordinati, legebant quidquid in utroque teſtamento legi debebat, & præſertim in nocturna olim liturgia. *Exorciſtis* ritu quoque ſolemni per traditionem libelli, quo exorciſmi continentur, ordinatis, ex officio incumbit, catechumenis & energumenis, qui à dæmone vexantur, manus imponere, & ſpiritus malignos profligare. Denique *Acolyti*, qui & *Ceroferarij*, per traditionem cerei & urceoli vacui ad hoc mancipantur, ut luminaria accendant, vinumque, dum calix præparatur, Sacerdoti ſubminiſtrent.

can. Oſtiarij diſt. 23. c. Lector ead. diſt. can. Exorciſta can. Acolytus ibid

Qui quibus Ordines conferunt?

Soli Epiſcopi ſuis diœceſanis; nec ab alio aut aliis conferri poſſunt, niſi cum litteris dimiſſorijs, id eſt permiſſu proprij Epiſcopi. Abbas tamen ſuis Monachis, & his, in quos Epiſcopalem habet juriſdictionem, Ordines minores rectè confert; imò interdum omnes.

c. 1. De ordin. ab eo &c. c. 3. De privil. in 6. c. 1. & 3. h. t.

Quibus temporibus, & quoties in anno?

Majores quidem, ut Presbyterij, Diaconatus & Subdiaconatus, non niſi ſtatis anni temporibus, diebuſque ſolemnibus, nimirum in jejunijs quatuor temporum ad hoc ab Eccleſia indictis, Sabbatho ſancto ſeu pridie Paſchatis, & Sabbatho ante Dominicam Paſſionis: & non niſi unus uno die, ſub pœna ſuſpenſionis ab ordinandi poteſtate; niſi conferantur à S. Pontifice. Minores verò diebus Dominicis, & quolibet die feſto, uni aut pluribus, & quidem eodem die plures ſimul, aut etiam omnes; quamvis honeſtius foret intervalla ſervare.

c. 3. h. t. & can. ult. Diſt. 75.

c. 13. & 15. h. t.

c. 2. De eo qui furt. ord. ſuſc d. c. 3. h. t. Conc. Trid. Seſſ. 23. can. 11.

Conſecratio Epiſcoporum quando & intra quod tempus peti ac celebrari debet?

Hac in re nulla quidem ſunt ſtatuta anni tempora à Canonibus præſcripta, quibus Epiſcoporum conſecrationem celebrari oporteat, ſed qualibet anni parte id fieri poteſt: attamen petenda intra tres menſes à die obtentæ confirmationis; niſi neceſſitas cogat tempus hoc protrahi ulteriùs. Quod ſi intra tres primos menſes munus conſecrationis non ſuſceperit, tene-

can Quoniam diſt. 75. & diſt. 100.

perit, tenebitur Epiſcopus ad fructuum interim perceptorum reſtitutionem. Si verò intra totidem alios menſes id facere neglexerit, jus ſibi ex electione & confirmatione quæſitum amittit.

Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 2. de reform. c. 2. De tranſl. Epiſc.

Conſecratio hæc quid, à quibus & quâ formâ celebranda?

Conſecratio Epiſcopi eſt actus legitimus, qui per ſolemnitâtes verborum & ſymbola ſeu ſigna exteriora, juxta formam ſacris Canonibus præſcriptam, Chriſmate expeditur. Celebranda à tribus aliis ejuſdem provinciæ Epiſcopis, permiſſu juſſuque Archiepiſcopi ſeu Metropolitani, reliquis Epiſcopis aſſenſum ſuum præbentibus: quamvis conſultius foret, ſi ipſemet Archiepiſcopus unà cum ſuis Suffraganeis munus hoc conſecrationis obiret. Archiepiſcopus autem ab omnibus ſuæ provinciæ Epiſcopis in Sede metropolitica eſt ordinandus.

c. 6. & 7. inf. De temp. ordin. & can. Metropolitano diſt. 63.

Qualitas ordinandorum in quibus conſiſtit.

Quòd ordinari nequeant aliquâ facti vel juris infamiâ laborantes, artes ludicras aut improbum fœnus exercentes, & denique omnes, quos Prætor edicto ſuo de his, qui notantur infamiâ comprehendit,

prehendit. Quod item ordinari prohibeantur Græci à Latinis, & contrà, ob diverſos ritus Græcorum ac Latinorum, quos abſurdum eſſet commiſceri. Quod nec Religioſus ad Ordinem admittendus ſit ſine conſenſu ſui Prælati; nec criminoſus, niſi crimen ſit occultum.

c. 9. & 11. h. t. c. Ad aures 5. eod. c. 4. & ult. eod.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

TIT. XII.

Pertinet hic Tit. ad quæſtionem, quâ ratione Epiſcopus Ordines conferre debeat, nimirum præmiſſo examine, quod vocant Scrutinium.

Quid igitur eſt Scrutinium?

NOminis hujus non una ſignificatio eſt. Modò enim accipitur pro ſcrutatione, id eſt inquiſitione ſuffragiorum, quæ fit in electionibus: modò pro catechiſmo, quem Eccleſia primitiva facere conſuevit, in baptizandis ijs, qui habebant uſum rationis. Hîc autem accipitur pro quodam examine ordinandorum.

Examen hoc cui præ cæteris incumbit?

Archidiacono; quem ideò Epiſcopus ſolet interrogare, *An eum, quem exhibet ordinan-*

ordinandum, ſciat eſſe dignum? qui tunc reſpondet, *ſe ſcire dignum eſſe, quantum humana fragilitas patitur.*

c. un. h. t.

Qualiter fieri debet?

Hodie ex decreto Concil. Trid. feriâ quartâ ante ordinationem ſolent evocari omnes ad civitatem, in qua fit ordinatio, ut per ipſum Epiſcopum, & alios prudentes ac peritos ſibi adſcitos inquiratur in ordinandorum genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam & fidem.

Seſſ. 23. c. 7. de reform.

De ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui.

TIT. XIII.

Occaſione ejus quod dictum antè, Epiſcopum ſuis dumtaxat, non etiam alienis ſubditis, conferre Ordines, ſubijcitur hic Tit.

An igitur Epiſcopus, qui ſe Epiſcopatui abdicavit, poterit adhuc conferre Ordines?

NEquaquam; fruſtrà enim talis Epiſcopus Ordinem conferet, quandoquidem qui eum acceperit non ſit habiturus Ordinis ſibi collati executionem. Inſpici

Inſpici tamen hîc debet mens ipſius renuntiantis, ut, ſi renuntiaverit tantùm loco ſeu diœceſi, non etiam dignitati, rectè conferat Ordines, vice alterius Epiſcopi ab eo rogatus, ſive minores ſive majores, quia renuntians Epiſcopus manet. Poteſt enim quis onèri Pontificali renuntiare, & honorem Epiſcopalem retinere: quemadmodum & à Principe dignitates interdum conceduntur ſine administratione, quæ dici ſolent *quietæ dignitates*, & *otioſa cingula*. Secus; ſi renuntiaverit loco ſimul & dignitati: ut tamen eo caſu adhuc rectè minores conferat Ordnes, quia eos etiam non Epiſcopus conferre poteſt, ut Abbas benedictus.

c. 1. h. t.

c. 2. §. ſicut ſup. De tranſlat. Epiſc.

Caſſiod. 6. Var. c. 10. 11 & 12.

c. 11. inf. De æqualit. præfic.

Dixi ſup. tit. 9.

Quid ſi quis ſciens à tali Epiſcopo Ordinem ſacrum acceperit?

Hoc caſu ordinatus characterem quidem Ordinis ſibi impreſſum accipit, attamen miniſtrare in eo Ordine prohibetur: ſecus, ſi ignorans, quia poterit Epiſcopus ei gratiam adminiſtrandi facere; ſicut & ordinato ab Epiſcopo depoſito vel excommunicato.

d. c. 1. & 2. h. t.

De ætate

De ætate & qualitate, & ordine præficiendorum.

TIT. XIV.

Exponitur hoc Tit. quæ veniant in examen ordinandorum, nimirum ætas, qualitas, ordo; ut ſcil. Eccleſiis vel dignitatibus præficiendi ſint ætatis legitimæ & ut Ordines habeant pro ejus beneficij qualitate, ad quod adſumuntur.

Cujus ætatis eſſe debet ordinandus?

IN primis, Tonſura Clericalis (quæ impropriè Ordo dicitur) conferri nequit minori VII. annis, niſi ex devotione parentum Religionem ingrediatur. Ad alios minores Ordines aſpirare etiam ſeptenni permittitur, qui ſcilicet annos excesserit infantiæ. Niſi quòd Concil. Trid. inſuper requirat, ut promovendi linguam Latinam calleant. Ad majores Ordines quod attinet, olim jure Pontificio ad Subdiaconatum anni XX. pòſt XVIII. ad Diaconatum anni XXV. poſtea XX. ad Presbyteratum anni XXX. requiſiti fuêre. Quod tempus, præſentis temporis conditionem perpendens Conc. Trid. nonnihil auxit, in Subdiacono requirens annum XXII. in Diacono XXIII.

c. ult. De temp. ordin. in 6. *can. Quicumque dist. 77. & can. De his dist. 88.* *Seſſ. 23. c. 11.* *Seſſ. 23. c. 11.*

XXXIII. in Præsbytero XXV. ætatis inchoatum.

Quid ſi Epiſcopus aliquem ante juſtam ætatem Ordinibus ſacris initiaverit?

Tunc punitur, & Epiſcopus ſuſpenditur à collatione Ordinum, & ordinatus prohibetur ante legitimam ætatem in Ordine ſuſcepto miniſtrare. Unde conſequens eſt, Epiſcopum non poſſe cum aliquo in ætate diſpenſare, ſed hoc petendum eſſe à S. Pontifice. *c. 14. ſup. De temp. ord. Gl. ad Clem. ult. in V. anno De æt. & qualit. ordin.*

Ad obtinenda beneficia ſimplicia quæ ætas requiritur?

Jure communi Pontificio potuerunt conferri ſeptenni: at Conc. Trid. vetat ante XIV. annum beneficium poſſe obtineri. *Seſſ. 23. c. 6.*

Quæ ad obtinenda beneficia non ſimplicia?

Ad obtinendum Epiſcopatum ætas requiritur XXX. annorum ad Abbatias autem & dignitates Epiſcopatu inferiores debet quis attigiſſe annum ætatis XXV. ut & ad obtinendam Eccleſiam parœcialem. Verùm ad obtinendas dignitates & Perſonatus, quibus cura animarum nulla ſubeſt, requiritur, ut quis non ſit minor annis XXII. ex definitione Conc. Trid. *c. Cùm in cunctis 7. ſup. De elect.*

C licet

Seſſ. 24. c. 12. licet jus Pont. annum XXV. requirere videatur.

Quæ in Abbatiſſa, Prioriſſa, & alijs Præfectis Monialium?

Seſſ. 25. c. 7. de Regul. In his requirit Concil. Trid. ut præficienda eligatur non minor annis XL. & ut octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit.

Quibus Ordinibus inſignitos eſſe oportet eos, qui dignitatibus præficiendi?

In Epiſcopum nemo eligendus, niſi qui ſit Subdiaconus: nemo in Abbatem, *c. 9. h. t.* Præpoſitum, Decanum, niſi Sacerdos, *c. 1. & 5.* vel ſaltem idoneus, qui intra breve *eod. c. 7.* tempus Sacerdos fiat. Ad Eccleſiam de- *§. inferiora ſup.* nique parochialem nemo adſumi poteſt, niſi Subdiaconus, & modò ſit idoneus, ut *De elect.* brevi creetur Sacerdos.

d. c. 5. h. t. Euſeb. lib. 10. hiſt. Eccleſ. c. 5. Dion. Areop. de Hier. Eccleſ. c. 4.

De Sacra Unctione.

TIT. XV.

In conſecrandis Eccleſiæ miniſtris peculiariter etiam uſum ſuum, eumque ſanè antiquiſſimum, habet ſacra Unctio; nec alia ratio eſt, cur hoc loco Tit. iſte inſeratur.

Digitized by Google

Quæ dicitur ſacra Vnctio, & quotuplex eſt?

SAcra Unctio eſt viſibile ſignum interiùs infuſæ gratiæ, qua cor, mentiſque ſynceritas, ad obeunda ritè miniſteria & officia, ſecundùm cujuſque vocationem delinitur. Et eſt duplex, *Exterior*, eaque materialis & viſibilis, quâ viſibiliter inungitur corpus, & *Interior*, quâ inviſibiliter ad nitorem conſcientiæ conſervandum & divinam gratiam adipiſcendam, inungitur cor. Uunctioque exterior & viſibilis ſignum eſt interioris & inviſibilis.

c. un. in pr. h. t.

Oſtende uſum hujuſcemodi Vnctionis.

In primis Epiſcopi, dum conſecrantur ſacro Chriſmate (quod ex oleo olivarum & balſamo conficitur) in capite & manibus inunguntur; oleumque, nitorem denotat conſcientiæ; per balſamum verò odor bonæ famæ exprimitur: Sacerdotes autem reliqui, dum ordinantur, ſimplici oleo olivæ per Epiſcopum benedicto in manibus; ſicut & Chriſtiani omnes, dum baptizantur inter ſcapulas & in pectore: item Reges & Imperatores in brachijs & humeris, quo Principis deſignatur poteſtas. Eſt & extrema Unctio, ſive oleum

d. c. un. in pr. d. c. un. §. quia vero. d. c. un. §. unde in veteri d. §. quia vero, Concil. Trid. Seſſ. 14. c. 3.

Digitized by Google

oleum infirmorum quo ægrotantis ſeu infirmi, de cujus morte timetur, oculi, aures, nares, os, manus, pedes & renes, adhibitâ certâ verborum formulâ, inunguntur; ut ſiquid his membris peccatum fuerit, utpote vitio oculorum per viſum, vitio aurium per auditum, vitio narium per odoratum, &c. id totum abſtergatur. Denique ungitur & cùm conſecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix. *De quo infra lib. III. tit. XL.*

d.c.un.§. fin.

De Sacramentis non iterandis.

TIT. XVI.

Minùs idonei ad Ordines ſuſcipiendos reperti, aut aliàs incapaces, repelluntur ab Ordinibus, quorum multa ſunt genera; ut in primis ſemel ordinati.

Cur ſemel ordinati iterum non ordinandi?

PRopter characterem indelebilem per ordinationem animæ impreſſum; cùm character iſte ſive poteſtas, per quam, mutato veluti ſtatu, deputatur homo ad novum Eccleſiæ miniſterium, ſit

Concil. Trid. Seſſ. 7. can. 9.

Digitized by Google

rium, ſit in anima, & ſic in ſubjecto incorruptibili, nec habeat contrarium, à quo poſſit corrumpi. Nam character Ordinis ſecum trahit poteſtatem activam, quæ nos efficit potentes, ut Sacramenta conficiamus, & alijs adminiſtremus.

Quid ſi conſtet quidem de actu, ſed aliquid pertinens ad ſolemnitatem fuerit omiſſum?

Non idcircò actus totus iterabitur, ſed id quod omiſſum cautè ſuppleri ſtatis temporibus, quibus Ordines conferuntur, debet. Talis eſt ſolemnitas ſeu cæremonia, in ordinatione v. g. Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, impoſitio manus per errorem omiſſa; in confirmato, qui per errorem non chriſmate, ſed oleo ſacro fuit delinitus. *c. 1. & ult. h. t. d. c. 1. in pr.*

De filijs Presbyterorum.

TIT. XVII.

Sunt & inter prohibitos ordinari filij Presbyterorum, vel aliàs ex illegitimo toro nati.

Cur tales ordinari prohibentur?

TUm quia honor ſacerdotii ſeu dignitas Ordinis obſtet; tum quia metuat Eccleſia, ne filius illegitimus ſit ſi- *c. Inter dilectos inf. De*

 milis

Digitized by Google

excess. Prælat. c.14.h.t. arg. c. Vergentis in fine De hæret.

milis patri; tum etiam in deteſtationem paterni criminis, & ut hoc pacto ipſe pater puniatur in filio.

Quot & quibus caſibus hoc exceptionem patitur?

c.1.h.t.

c. Tantæ 6. & c. 12. Qui filij ſunt legit.

Tribus: nam Primò admitti ad Ordines illegitimus poterit, ſi vitam monaſticam amplecti velit, favore Religionis; ut tamen talis ad præfecturas non admittatur. II. Si Eccleſiæ neceſſitas, vel evidens ſaltem utilitas id poſtulet; idque non lege communi, ſed ex gratia & diſpenſatione. III. Si filii illegitimi reſtituantur natalibus, vel per ſubſequens matrimonium, vel reſcripto Pontificis.

Penes quos eſt diſpenſandi facultas?

c. 1. eod. in 6.

Diſpenſare poteſt Epiſcopus & promovere ad Ordines minores tantùm, ſi videat eos viros eſſe & doctos & probos, & per conſequens ad beneficia, ut vocant, ſimplicia, quibus nec cura animarum nec dignitas eſt annexa. Ad majores verò Ordines & ad majora beneficia ſolus Pontifex diſpenſat.

c. ult. h.t.

Filius Presbyteri, cum quo hoc modo diſpenſatum eſt, poteſtne, obtinere beneficium in eadem Eccleſia, in qua pater ſimile habet aut habuit?

c. 15. h.t.

Nequaquam, cùm, ut Pont. ait, indecorum

eorum ſit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret. Et nequidem illi Eccleſiæ filius inſervire poteſt, qui pater immediatè præfuit: ne videatur velut hæreditario jure patri ſuccedere, quod Canones in beneficijs Eccleſiaſticis damnant omninò. Imò neque etiam ex legitimo matrimonio natus patri in eadem Eccleſia ſuccedere poteſt, ob eandem hæreditariæ ſucceſſionis prohibitionem. Atque in his omnibus ſolus diſpenſat Pontifex.

c. 3. 4. 5. 10. & 13. h. t.

c. 11. h. t.

c. 17. eod.

De Servis non ordinandis, & eorum manumiſſione

TIT. XVIII.

Requirunt & SS. Canones inter alias qualitates miniſtrorum Eccleſiæ ingenuitatem, hoc eſt, ut ordinandus ſit liber, vel nativitate, vel per domini manumiſſionem.

Cur ſervi prohibentur ordinari?

PRohibitionis hujus duplex cauſa eſt; tum quia honeſtas & dignitas Ordinis Eccleſiaſtici vili ſervorum (ut neque ſpuriorum) conditione deformari non debet: tum ne per ejuſmodi ordinationem Eccleſia, quæ cultrix & nutrix

c. 5. h. t.

Digitized by Google

eſt juſtitiæ, debitis ſuis miniſterijs deſtinatur. Quod in tantum procedit, ut ſervus fugitivus fortè, qui fraude aliquâ, inſcio vel contradicente domino, ad Ordi-
c. 2. eod. nes irrepſerit, deponi ab Eccleſia & domino reſtitui jubeatur.

Quid ſi ſervo manumiſſo operæ ſerviles à domino reſerventur, aut imponantur?

d. c. 2. Talis ſervus à domino manumiſſus rectè ordinatur, quippe conſecutus jam libertatem. Non obſtantibus operis reſervatis, vel de novo impoſitis; quia Eccleſia ac domini, dum manumittunt ſervos, ut ordinentur, operas non omninò ſerviles, ac honeſtati Clericorum minùs convenientes, ſed ſpirituales, ingenuo Sacerdote dignas, reſervare poſſunt, veluti domino ſuo Horas Canonicas pſallere,
c. 4. eod. item huic vel illi Eccleſiæ deſervire.: quo
c. 5. eod. caſu ſi quid tales in vita acquiſierint id à morte cedit Eccleſiæ.

De obligatis ad ratiocinia non ordinandis.

TIT. XIX.

Ab Ordine Eccleſiaſtico etiam ſecluduntur, qui propter negotia aliena geſta rationibus reddendis ſunt obnoxij, puta procuratores, quæſtores, tutores ac curatores pupillorum

Cur tales

Digitized by Google

Cur tales ordinari prohibentur?

Ratio prohibitionis peti poteſt tum ab Eccleſia ipſa, tum à creditoribus, quibus reliquum debetur, quique ita jure ſuo fraudabuntur, ſi debitoribus, qui ſe negotijs alienis ſentiunt eſſe intricatos, & ſolvere nolunt, vel ſaltem ſolutionem in fraudem creditorum differre cupiunt, permittatur, ut ad Ordines ſacros properent, & per conſequens ſeſe laicorum juriſdictioni ſubtrahant, certò ſcientes, quòd Clericus jam factus conveniri apud tribunal Eccleſiaſticum debeat. Unde & ignominiæ nota aliqua redundare poſſet in Eccleſiam, quaſi illa tales reliquatores, obæratos ac fraudatores, ad Ordines ſacros admittendo, in ſuam eos protectionem reciperet ac foveret.

c. 12. De foro compet.

c. un. h. t. & can. Legem diſt. 53.

De corpore vitiatis non ordinandis.

TIT. XX.

In ordinandis non tantùm dotes animi & ſcientia litterarum concurrere debent, ſed & corporis diſpoſitio neceſſaria eſt, ut quis ſacris initietur, aut initiatus ea adminiſtret.

Qui dicuntur corpore vitiati?

QUi defectu membri alicujus, vel notabili deformitate, vel debilitate, aut gravi aliquo morbo laborant, veluti leproſi, paralytici, epileptici &c.

Quis defectus obſtat ordinationi?

Defectus membri, quo miniſterium Ordinis, ad quem quis aſpirat, impeditur: ut ſi Sacerdos fieri velit, qui pollice caret, vel digitis ad celebrandum neceſſarijs; vel altero oculo, ac potiſſimùm ſiniſtro, quem *oculum Canonis* vocant.

c. ult. h. t. & c. 2. De Cler. ægrot.

Quid ſi defectus hujuſmodi ſacram non impediat functionem?

Repellitur nihilominùs defectuoſus promoveri deſiderans, ſi defectus notabilem & ſcandalo dignam deformitatem ſecum trahat, ac multò magis, ſi utrumque ſimul concurrat: veluti Presbyter, cujus duo digiti cum medietate palmæ à prædone abſciſſi erant, non permittitur Miſſam celebrare; *quia nec ſecurè*, inquit Pont. *propter debilitatem, nec ſine ſcandalo propter deformitatem membri, hoc fieri permittimus.*

d. c. 2.

Quid ſi amiſſio membri tale ſit vitium, quod neque functionem impediat, neque notoriam habeat deformitatem?

Vitium ejuſmodi etiam eo affectos reijciet ordinari cupientes, ſaltem tantiſper, donec à S. Pont. gratiam diſpenſationis obtinere meruerint: veluti qui non quidem caſu, ſed vel facto proprio, aut juſſu, vel culpâ ſua caſtrati ſunt. *c. 3. 4. 5. h. t.*

De bigamis non ordinandis.

TIT. XXI.

Bigami quoque non minùs quàm corpore vitiati, vel ex illegitimo thoro nati, ſunt irregulares, id eſt tam ſacrorum Ordinum, quàm miniſterij, quod illis annexum eſt, incapaces.

Quid ergò eſt Bigamia?

EST irregularitas impediens ordinationem, ex defectu Sacramenti procedens; ut ſi ſecunda ducatur uxor, aut vidua. *c. 1. & 2. h. t. c. 33. inf. De teſtib.*

Quotuplex eſt Bigamia?

Triplex, Vera ſeu propriè dicta, Interpretativa & Similitudinaria ſeu me-

Quæ dici-

Digitized by Google

Quæ dicitur vera Bigamia?

Quæ ex duplici & iterato proprio reſultat matrimonio; ut ſi aut maritus duas habuerit uxores, aut uxor duos maritos, aut viduus ducat viduam. c. 3. h. t.

Quæ Interpretativa?

Quæ juris tantùm interpretatione cenſetur eſſe bigamia: veluti ſi quis, vivente priori & verâ uxore, de facto & cum infamia aliam ducat, cùm jure non poſſit; aut ſi quis de facto, & ſic nulliter, duas ſimul ducat uxores, ex quibus, obſtante conſanguinitatis vel alio impedimento, neutram habere poſſit.

Quæ Similitudinaria?

Quæ quidem ex duobus oritur matrimonijs, verùm altero metaphorico ac ſpirituali, altero carnali, eoque non jure, ſed de facto contracto: ut v. g. quicumque ſacris initiantur Ordinibus, aut votum continentiæ emittunt, eo ipſo intelliguntur metaphoricè cum Chriſto conjugium contraxiſſe; ac proinde, ſi Deo ſic mancipati de facto contrahant & conſumment matrimonium, bigami quoad legem promotionis reputantur. Dico, de facto; quia jure non poſſunt, cùm tale matrimonium ſit nullum ipſo jure.

Quare

Quare bigami ordinari prohibentur?

Duæ ſunt hujus rei cauſſæ: altera moralis, in eo poſita, quòd bigamus vitio ſeu affectu perpetuæ incontinentiæ laborare præſumatur: altera, eaque primario, myſtica ſeu ſpiritualis, quia hoc ipſo, quo fiunt bigami, prærogativâ ſacerdotij exuntur, ob defectum Sacramenti. Nam matrimonium ex primæva ſua inſtitutione conjunctionem deſignat Chriſti cum Eccleſia. Quæ quidem ſignificatio matrimonijs omnibus eſt communis, verùm eminentiori modo convenit monogamiæ ſeu primis nuptijs, ut deſignet conjunctionem unius Chriſti D. N. qui per incarnationem dignatus eſt contrahere cum unica ſua ſponſa Eccleſia Catholica: cujus defectu meritò prohibentur ad eum gradum aſcendere bigami. Atque hujus myſterij reſpectu Epiſcopos & Diaconos unius uxoris viros eſſe oportere, ait Apoſtolus Paulus.

c. Hac ratione & c. Quomodo XXXI. q. 1. & c. Propoſuiſti diſt. 82. Vide Cuyck in Spec. concubin. c. 33.

1. ad Timoth. c. 2.

Sed numquid S. Pont. cum bigamis ut ad Ordines admittantur, diſpenſare poterit?

Poſſe, tenet Hoſtienſ. quamvis aliàs cum bigamis contra Apoſtolum diſpenſare non liceat, ut vel ad ſacros Ordines promoveantur, vel in ijs ſi promoti fuerint, remanere poſſint.

Arg. can. Quicumque diſt. 50 c. 2. & 4. in fin. h. t.

De Clericis peregrinis.

TIT. XXII.

Poſtremò ad tractatum ordinandorum pertinet & hic Tit. nam illud quoque optimo jure conſtitutum eſt, nequis Epiſcopus peregrinis ſeu extraneis Ordines conferat.

Qui dicuntur Clerici peregrini?

QUi neque origine ſeu nativitate ſubſunt juriſdictioni Epiſcopi, neque beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinent, neque domicilium, id eſt res ſuas collocatas habent in diœceſi ejus à quo Ordinem petunt; quæ tria conjunctim requiruntur.

c. Cùm nullus De temp. ordin. in 6.

Cur Clericum peregrinum ordinare permiſſum non eſt?

Quia non licet Epiſcopo ad Ordines admittere aliquem non ſuum, id eſt, qui alterius eſt diœceſis, & alterius juriſdictioni ſubeſt, ſive ſit Clericus, ſive laicus.

tota diſt. 71.

Clerici peregrini quando & qualiter admittendi ad adminiſtrationem ſacri miniſterij?

Non aliter quàm ſi de eorum ordinatione

tione legitimè conſtet, vel per litteras commendatitias (quas & formatas ac dimiſſorias vocant) vel per teſtes, aut alio modo. Concilium autem Trid. ſtatuit, ut nullus Clericus peregrinus ſine commendatitijs ſui Ordinarij litteris ab Epiſcopo ad divina celebranda admittatur. *can. Eccleſijs in fine diſt. 68. c. ult. diſt. 71. 73. ubi exemplar & forma eſt harum littera- Seſſ. 23. de Reform. c. 26.*

De officio Archidiaconi.

TIT. XXIII.

Deinceps de munere & officio eorum, qui in dignitate aliqua Eccleſiaſtica conſtituti ſunt, tractaturus Pont. incipit ab hoc Tit. De officio Archidiaconi.

Quis dicitur Archidiaconus?

ARchidiaconus (ita dictus, quaſi Princeps aut prior Diaconorum) eſt vicarius proximus ipſius Epiſcopi, & major poſt Epiſcopum, qui omnibus ſub Epiſcopo præeſt, atque ordinariâ juriſdictione fungitur. Et quia loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit corrigit & emendat, hinc *Oculus Epiſcopi* appellatur. *c. un. ſup. De ſcrut. in ord. fac.* *c. 1. h. t.* *c. 7. eod.*

Quod igitur officium eſt Archidiaconi?

Providere, ut officium divinum ritè

fiat

c. 2. & 3. *h. t. c.* 7. & 9. *eod. c.* 6. *eod. can. Non debere dist.* 80. *l.* 42. §. 9. *C. De Epiſc. & Cler.*

fiat, ut res Eccleſiæ ac ſacra cimelia benè cuſtodiantur; examinare ordinandos & ſiſtere Epiſcopo; inveſtire ſeu mittere in poſſeſſionem eos, quibus proviſum eſt de beneficio; viſitare ſingulis annis ſuæ juriſdictionis Eccleſiam, unde & *Viſitatores* dicuntur, & περιοδευταί.

De officio Archipresbyteri.

TIT. XXIV.

Archidiaconum ſequitur Archipresbyter, qui quidem ſi dignitatem & juriſdictionem ſpectes, minor eſt Archidiacono; attamen Ordinis habitâ ratione, etiam quilibet Presbyter eſt major Archidiacono.

Quis dicitur Archipresbyter?

c. 2. *h. t.*

QUi cæteris præeſt Presbyteris, ſive in civitate, ubi ſedes eſt Epiſcopi, & Eccleſijs majoribus, ſive in parochijs ruri exiſtentibus. Unde Archipresbyterorum alij ſunt *Vrbani* alij *Rurales*, ſeu *Foranei*, qui & *Plebani* ſeu *Decani Rurales* dicuntur, vulgò *Decani Chriſtianitatis*. Perſimiles illis presbyteris, qui olim vocabantur *Chorepiſcopi*, viceſque Epiſcoporum ruri ſubibant.

can. Legimus dist. 93.

Quod eſt

Quod eſt officium Archipresbyteri Vrbani?

Inter alia hoc ejus eſt officium, Miſſarum ſolemnia in Epiſcopi abſentia celebrare, cantumque Horarum auſpicari, Orationes, quas vocant Collectas, recitare, benedictiones impertiri: eamque in Eccleſia metropolitana aut cathedrali habet facultatem, quam ferè quilibet Presbyter in ſua Parochia. *c. 1. 2. & 3. h. t. can. 1. §. preſbyteri diſt. 25.*

Quod eſt officium Archipresbyteri Ruralis?

Non ſolùm vulgi, verùm etiam Preſbyterorum curam gerere, & quâ quiſque induſtriâ divinum opus exerceat Epiſcopo ſuo renuntiare. Cujus etiam decreta in Parochijs per ſe vel alios executioni mandabit. *c. ult. h. t.*

De officio Primicerij.

TIT. XXV.

Hujus quoque olim fuit dignitas certa, eique jus quoddam coërcendi annexum.

Quis dicitur Primicerius?

PRimicerius hoc loco dicitur Cantor ſeu Præcentor, ſic dictus, quia primus in

mus in cera erat deſcriptus, in qua pſallentium ordo deſcribi ſolet. Quamvis alij putent ſimplex eſſe vocabulum, non compoſitum, & *cerius* nihil ſignificare, ſed tantùm eſſe productionem ſive additamentum. Deſignari aliàs hoc nomine ſolet is, qui in dignitate aliqua eminet ſeu primus eſt: unde *Primicerius menſorum*, *Primicerius Fabricæ*, *Primicerius Notariorum* &c.

l. 1. C. De menſorib. lib. 12. & l. 2. C. De ſabricenſ. c. un. h. t.

Quid eſt officium Primicerij?

Præeſſe Diaconis, & cæteris Clericis, tum in moribus, tum in officio divino, ac præcipuè in cantu dirigendo, atque adſignando ea, quæ alij canere debeant. Sunt autem illi *Præcentores*, qui principium faciunt Pſalmodiæ, *Succentores*, qui Pſalmum Davidis juxta tonum Anphoniæ inchoant, & *Concentores*, qui totam Pſalmodiam univerſo Choro abſolvunt.

De officio Sacriſtæ.

TIT. XXVI.

l. Sancimus 21. C. De SS. Eccleſ.

Quis dicitur Sacriſta?

NOmen habet à ſacris, quarum rerum cuſtodia illi incumbit: aliàs vocatur *Theſaurarius*, à theſauri ſacri cuſtodia, item *Cuſtos ſacrorum vaſorum.*

Quod

Digitized by Google

Quod igitur ejus officium?

Præter vaſorum ſacrorum, veſtium conſecratarum, & id genus aliorum ornamentorum cuſtodiam, etiam luminarium in ſacrario præparandorum, thuris incendendi, baptiſterij inſtituendi, & aliorum quorundam cura ei committiur. Eâdem ratione dicitur alibi *Cellerarius*, qui in monaſterijs veluti œconomi & diſpenſatoris munere fungitur; pro quo tamen alijs legendum videtur *Cellarius*. *c. un. h. t. can. Prælectis §. ad theſaurarinum dist. 25. c. 6. §. 1. inf. De ſtatu Monach.*

De officio Cuſtodis.

TIT. XXVII.

In quo Cuſtos diſtinguitur à Sacriſta?

QUòd Sacriſta eorum cuſtodiam habeat, quæ ad uſum altaris & miniſtrorum Eccleſiæ ſpectant; Cuſtodis cura verſetur in pallijs vel linteaminibus altaris, & cæteris id genus, quæ ad Eccleſiæ ornatum & decus ſpectant.

Quod ergò officium eſt Cuſtodis?

Non tantùm ornamenta Eccleſiaſtica curare, & cuſtodire ea, quæ ipſi commiſſa ſunt; verùm etiam ad Horas Canonicas pulſare, lampades accendere & extinguere, oblationes & eleëmoſynas *c. 1. & 2. h. t.*

ſingulis

ſingulis Clericis diſtribuere, ac procurare, ut omni tempore ad Miſſam habeat præparatum panem & vinum.

De officio Vicarij.

TIT. XXVIII.

Dictum de officijs eorum, qui ab Epiſcopo vel Canonicorum collegio in partem ſollicitudinis peculiariter adſumpti proprio quaſi munere funguntur, & non niſi abuſivè & impropriè dici Vicarij poſſunt: ſequitur nunc de Vicarijs quibuſdam ptopriè dictis, id eſt qui ab alijs adſumpti, non proprium, ſed alienum munus peragunt.

Quis ergò dicitur Vicarius?

VIcarius eſt, cui mandata eſt juriſdictio, quam exerceat alterius nomine, ſive voluntariam, ſive contentioſam.

Qui, & quibus ex cauſis, inſtituere Vicarium poſſunt?

In primis Epiſcopi, qui per quotidianas occupationes officio ſuo in omni parte ſupereſſe non poſſunt, triplicis generis Vicarios eligere ſolent, Suffraganeum, Officialem & Vicarium in ſpiritualibus. Tum etiam alij Epiſcopo inferiores, ut Canonicatum aut dignitatem Eccleſiaſticam in

Digitized by Google

cam in Eccleſia aliqua cathedrali obtinentes; ut Monaſteria, quibus Eccleſiæ aliquæ parochiales annexæ ſunt; ut alij beneficiorum poſſeſſores, qui per ætatem & per ſtudium, aut per graviores occupationes, aliamve legitimam cauſſam impediti abſunt: qui omnes per Vicarios Eccleſijs deſervire poſſunt, eoſque vel temporaneos vel perpetuos, de quibus hoc Tit. præcipuè agitur. *c. Exſtirpandæ §. qui vero De præben. c. De Monachis eod. tit.*

Quod eſt officium Suffraganei?

Hic ſublevat Epiſcopum à quo adſumitur, ſacros Ordines conferendo, baptizatos confirmando, altaria conſecrando, & id genus alia exercendo, quæ peculiariter ipſi Epiſcopo competunt. Solet autem Suffraganeo, ne videatur promotus ſine titulo, adſignari locus in Græcia, vel alia regione per infideles occupatâ.

Quis dicitur Officialis Epiſcopi?

Qui nomine Epiſcopi contentioſæ tantùm juriſdictioni præeſt, cauſſaſque tam civiles quàm criminales cognoſcit, & eas dirimit. Requirit autem Concil. Trid. ut Officialis ſit vel Juris Doctor vel ad Licentiam promotus. *c. Non putamus De conſuet. in 6. Seſſ. 4. c. 10.*

Quis

Quis Vicarius Epiſcopi in ſpiritualibus?

Quem Epiſcopus eligit ad hoc, ut in alijs cauſſis ſpiritualibus, & ſic voluntariam juriſdictionem reſpicientibus, Epiſcopum ſublevet, nimirum confeſſiones excipiendo, pœnitentiam injungendo, aliosque actus ſpirituales exercendo. Qui tamen actus etiam Suffraganeis, dum pares eſſe poſſunt, committi poſſunt.

c. Inter cætera 15. De off. ordin.

Vicarius temporalis & perpetuus in quo conveniunt?

Quod uterque juriſdictionem exerceat voluntariam in foro conſcientiæ, id eſt confiteri volentes abſolvat, & pœnitentiam injungat.

In quo differunt?

Quod Vicarij temporarij inſtituantur ad modicum tempus, ut dum fortè ſtudiorum cauſâ abſens redeat, vel dum minor matureſcat. Vicarij verò perpetui dicuntur, quibus omnis Eccleſiæ cura alterius nomine commiſſa eſt. Quales Vicariatus ſive Vicariæ perpetuæ ſunt inſtar beneficiorum Eccleſiaſticorum, & ideò conſtitui non poteſt Vicarius perpetuus, niſi cum conſenſu Epiſcopi, qui eumdem inſtituere debet; ut & alium quemlibet, cui eſt collatum beneficium.

c. 2. & c. Præterea ſup. De æt. & qual. præfic.

c. Ex frequentib. De inſtit.

Poteſtne

Digitized by Google

Poteſtne quis eſſe Vicarius perpetuus in diverſis Eccleſiis?

Non magis quàm quis geminam animarum curam ſeu duas parochias obtinere poteſt: quia & in Vicarijs perpetuis debet Vicarius per ſe ſervire, & ſi non ſerviat, compelli poteſt per detractionem fructuum, vel ipſarum Vicariarum. *c.1. & 2.h.t.* *c.ult.eod.*

Poteſtne quis ſibi ſubſtituere alium Vicarium?

Non poteſt, cùm Vicarius non habeat officium ſibi mandatum proprio nomine, ſed alieno: idque ratione induſtriæ ejus, quæ induſtria ita adhæret perſonæ, ut ab ea avelli non poſſit, quamdiu talis manet; & ne quidem licet ponas in alio, cui mandare vult Vicarius munus, æqualem eſſe induſtriam, aut etiam majorem, quia hoc non eſt Vicarij judicare, ſed ſuperioris. *c.4. h. t.*

De officio & poteſtate Judicis delegati.

TIT. XXIX.

Agitur deinceps de juriſdictione Eccleſiaſtica contentioſa, ac Judicibus Eccleſiaſticis, qui foro contentioſo præſunt, quorum Judicum tribus ſequentibus Tit. tria proferuntur genera, ſcil. Delegati, Legati & Judicis ordinarij.

Quis

Digitized by Google

Quis dicitur Iudex delegatus?

IUdex delegatus eſt judex, qui juriſdictionem habet contentioſam, non jure ſuo, ſed ab alio ſibi mandatam, eamque exercet alieno nomine.

Quot modis accipitur hîc nomen Delegatus?

Duobus modis: ſcil. interdum propriè, pro eo, cui poteſtas judicandi mandata eſt, non in univerſum, ſed in una aliqua cauſſa, vel etiam in pluribus, ſed certo numero definitis; qualem Judicem textus juris civilis ſæpiùs appellant Judicem datum vel pedaneum, cujus juriſdictio latâ ſententiâ exſpirabat. Interdum impropriè, pro eo, cui univerſa juriſdictio mandata eſt, vel certum aliquod genus cauſſarum, quem ius civile vocat Judicem, cui mandata eſt juriſdictio, *de quo toto tit. D. De eo, cui mand. eſt juriſd.*

toto tit. C. De pedan. judicib. l. 5. §. ſi judex D. De re jud.

Qui poſſunt delegare?

In primis S. Pont. idque in univerſis orbis partibus: tum propter latitudinem Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, ut ipſemet per ſe non ſufficiat dirimendis cauſſis ad Sedem Apoſtolicam deferri ſolitis: tum ut parcatur laboribus & expenſis partium, in remotioribus regionibus commorantium:

Digitized by Google

morantium: tum denique quia longè melius veritas in regione, ubi partes habitant, per teſtes vel alia documenta cognoſci poſſit, quàm Romæ apud Pontificem &c. II. Delegatus S. Pontificis poteſt ſubdelegare. III. Delegare quilibet judex ordinarius poteſt judicem vel ad unam aliquam cauſſam, vel, quod jam ferè fit, ad cauſſas univerſas, cujuſmodi delegatus eſt Officialis Epiſcopi.

Qui delegari?

Habenda hîc vel potiſſimùm ratio ætatis, vel induſtriæ, ac proinde delegari nemo poteſt, niſi xx. annos natus. Si tamen vel partes conſentiant in aliquem annorum dumtaxat XVIII. vel Pont. aut Princeps ætate minorem deleget, is hoc ipſo habetur idoneus, qui judicet. Secundò, Nemo delegari, utique à S. Pont. vel ejus Legato, poteſt, niſi in dignitate aliqua Eccleſiaſtica conſtitutus, vel ſaltem Canonicus alicujus cathedralis Eccleſiæ. Nam Epiſcopus ſeu Ordinarius loci cauſſam aliquam delegare poteſt etiam ſimplici Clerico ſuæ diœceſis, id eſt, qui nullâ dignitate fungitur, quippe qui induſtriam ac probitatem ſuorum ſubditorum, qui pauciores ſunt, magis exploratam habere poſſit, quàm

c.41.h.t.

d.c.41. c. Statutum II. De reſc. in 6. Gl. in d. c. Statutum ad V. Sedis Apoſtol.

Digitized by Google

S. P. totius orbis Chriſtiani. Cæterùm ratio quoque dictat, delegatum S. P. debere eſſe excellentioris conditionis, quàm qui vices tantùm Epiſcopi inferioris gerit, eoſque qui ad dignitatem aliquam promoti ſunt, quemadmodum dignitate & honore, ita moribus & ſcientiâ cæteris præſtare.

Quâ formâ & qualiter?

Delegatio fieri ſolet vel uni alicui, qui tunc ſolus cognoſcit & judicat, vel pluribus. Idque trifariam; quia fit delegatio vel pluribus ſimpliciter, quo caſu omnes ſimul cognoſcunt & judicant, unoque delegatorum abſente, vel etiam mortuo, cæteri nihil agunt, & poteſt reus, ſi quid agere velint, impunè non parere. Vel quaſi ſub conditione, hâc vel ſimili clauſulâ, *Si omnes interesse nequiverint*; vel *Si aliquis ex ipſis adeſſe non poſſit, vel etiam non velit, ut reliqui nihilominus procedant.* Vel ſub disjunctione hoc modo, *ut vel omnes ſimul judicent, vel duo aut unus ex ipſis*, quo caſu ſinguli per ſe exercere poſſunt juriſdictionem. Et hæc forma hodie eſt valde frequens.

c. 16. & 21. in pr. cum c. ſeq. & c. 30. h. t. d. c. 11. §. adjicimus. c. 23. h. t. & c. Cùm plures eod. in 6.

Quod eſt officium Judicis delegati?

Mandati formam ſibi à delegante præſcriptam præcisè obſervare; quidquid eium

enim extra fines faceret, eſſet nullum: vel formam à jure communi præſcriptam, cui in dubio non præſumitur Pont. derogare velle. *c. 22. ſup. De reſc. & l. Diligenter D. Mandati c. Ex parte 13. h. t.*

Quæ poteſtas?

Non tantùm de cauſſa ſibi mandata cognoſcere & judicare, ſed etiam punire contumaces actorem vel reum, & quemlibet alium impedientem, quò minùs juriſdictio ſua progreſſum habeat; item ſententiam à ſe in cauſa delegata latam intra annum exequi, imò & cogere ordinarium judicem, v. g. Epiſcopum, ut ſententiam mandet executioni, ſaltem ſi ſit S. Pont. vel Principis delegatus, de quo Canones ferè loquuntur: quamquam idem videatur dicendum de delegatis Ordinariorum, qui totam juriſdictionem cauſſarum ſeu univerſitatem ſibi demandatam habent, & Officiales ſeu Vicarij generales appellantur. *c. 1. 5. 11 & c. 29. h. t. c. 7. & c. 26. eod. c. 28. §. quia verò eod.*

Quid igitur intereſt inter delegatum à S. Pont. & delegatum, cui mandata eſt juriſdictio ab Ordinario?

Quòd à delegatis Ordinariorum non poſſit appellari ad ipſos delegantes, ut v. g. ab Officiali Epiſcopi non poteſt appellari ad ipſum Epiſcopum, perinde

atque à delegato S. P. ad ipſum Pontificem: cùm idem ſit tribunal Officialis & Epiſcopi; appellatio autem ab eodem non ad eumdem, ſed ad alium ſuperiorem ſeu majorem, puta Archiepiſcopum vel S. Pont. interponi debeat.

c. 27. h. t. c. 2. De conſuet. in 6. & c. Romana De appel. in 6.

Quibus modis finitur poteſtas delegati?

Finitur varijs modis. I. Morte delegantis, modò res adhuc ſit integra, id eſt ſi delegatus necdum cœperit uti juriſdictione ſuâ delegatâ; quia morte mandantis extinguitur mandatum. II. Morte delegati, ſi delegatio nominatim ſit facta perſonæ ipſius delegati; ſecus, ſi non expreſſo nomine proprio, ſed dignitatis. III. Revocatione, re integrâ adhuc; quemadmodum omne mandatum re integrâ revocari poteſt. IV. Temporis lapſu, ut ſi delegato cauſa commiſſa ſit intra certum tempus decidenda, quod tamen tempus partium conſenſu poteſt prorogari. V. Finitâ lite, & ſententiâ judicis mandatâ executioni.

c. Relatum 19. cum c. ſeq. & c. Licet 30. h. t. l. 26. D. Mandati. c. Quoniam 14. & c. Vno 42. h. t. c. venerabilem 37. h. t. §. rectè quoque Inſt. De mandato.

De

De officio Legati.

TIT. XXX.

Legati, inquam ipſius Pont. qui cùm in diverſis provincijs ſæpè multa occurrant negotia, quæ ejus vel præſentiam vel certè auctoritatem requirant, nec ipſe ubique præſens eſſe queat, præter delegatos particularium cauſſarum etiam Legatos cum pleniori poteſtate ſubſtituere loco ſuo ſolet. *c. 4. h. t. c. In literis 9. eod.*

In quo ergò Legatus differt à Judice delegato?

QUòd Legatus juriſdictionem habeat ordinariam, id eſt quam exercet jure ſuo. Delegatus verò juriſdictionem mandatam, quæ etiam à quolibet judice ordinario, imò & à delegato S. P. aut Principis dari poteſt. *c. 2. h. t. in 6.*

Quotuplices ſunt Legati?

Sunt triplicis generis, Legati à latere ſeu Laterales, Legati conſtituti ſeu miſſi, & Legati nati. *c. 1. h. t.*

Qui dicuntur Legati à Latere?

Qui de Collegio Patrum purpuratorum ſeu Cardinalium deſumuntur, ſic dicti, quaſi de latere S. P. miſſi ſint:

Digitized by Google

c. 3. & 8. h. t. l. 30. D. De excuſat. c. 1. De off. leg. in 6. quemadmodum & circa latus Principis agere dicuntur, qui in ejus ſunt comitatu.

Qui Legati conſtituti?

Qui ex numero inferioris Cleri accipiuntur, & aliter *Legati miſſi* dicuntur: non quaſi priores non mittantur, vel ultrò ſeſe ingerant, ſed quòd minùs ſolemniter mittantur, id eſt non ex collegio Cardinalium, quos Pont. *Fratres* appellat.

Qui Legati nati?

Quorum dignitati Eccleſiaſticæ munus Legationis annexum eſt; ſic dicti, quaſi cùm eliguntur ad dignitatem, unà etiam veluti naſcantur Legati, qualis eſt Archiepiſc. Piſanus in Italia, Remenſis in Gallia, Salisburgenſis in Germania, Cantuarienſis & Eboracenſis in Anglia.

Quod eſt Legati officium & quæ poteſtas?

De cauſſis provincialium ad ſe delatis *d. c. 1. h. t.* cognoſcere & judicare, & eas alijs dele- *c. ult. eod.* gare: ſententias à delegatis latas confirmare: Concilium provinciale cogere, ſimulque ſtatuta condere etiam perpetuò *c. 2. eod.* duratura, quibus noxia evellantur & diſſipentur, ſalutaria inducantur & promoveantur.

Eſtne

Eſtne Legatis omnibus æqualis poteſtas?

Minimè; quia cæteris eminentior eſt, & majorem poteſtatem habet Legatus à Latere. Nam is Româ egreſſus, ad inſtar Proconſulis, cui comparatur, liberiùs juriſdictionem, tam contentioſam quàm voluntariam, exercet: eoque præſente, ſuſpenditur interim alterius Legati, ſi quis fortè in ea provincia extiterit, officium. Idem excommunicatos quoſcumque, propter manuum injectionem in Clericos, tam extra provinciam ſibi commiſſam, quàm in provincia, & tam extraneos quàm ſubditos, abſolvere poteſt: cùm Legatus conſtitutus eos tantùm abſolvere poſſit, qui ſunt ſubditi provinciæ ſibi commiſſæ, vel qui in ea deliquerint. Provinciæ item ſuæ beneficia vacantia liberè confert, etiam invito, & inconſulto patrono Clerico, atque vacatura collationi ſuæ reſervare poteſt: exceptis dignitatibus, & ijs, quæ ſpeciale mandatum deſiderant, quæque Pont. non ſolet in quemquam transferre. Legationis enim officium pars eſt Apoſtolicæ ſollicitudinis, non plenitudo poteſtatis.

c. 2. eod. in 6. *c. 8. h. t.* *c. pen. h. t. & c. 20. De ſent. excom.* *c. 6. h. t.* *c. 1. in fine eod. in 6.* *c. 3. & 4. eod. in 6. c. Multum 2. qu. 6.*

Quibus modis finitur juriſdictio Legati?

Morte ipſius Legati, revocatione

 mandati,

Digitized by Google

mandati, temporis lapſu, diſſeſſu è provincia, cum animo non redeundi. Non etiam morte Pontificis, qui eum conſtituit. Quamvis enim Legati vices alterius gerant, reputatur tamen velut ordinaria eorum juriſdictio, & ſic magis durabilis, quàm ſit delegatorum.

Gl. ad c. 3. V. finitur eod. id 6. c. 2. eod. in 6.

De officio Iudicis ordinarij.

TIT. XXXI.

Poſt judices, qui extra ordinem à Pontifice conſtituuntur, quique etiam ordinariam juriſdictionem exercent, quales ſunt Legati, ſequitur de judicum ordinariorum officio in genere.

Quis dicitur Iudex ordinarius?

IUdex ordinarius eſt, qui propriam habet juriſdictionem, quam jure ſuo ſeu jure Eccleſiaſticæ dignitatis ac magiſtratus, quo fungitur, exercet, quæ hoc jure dicitur *Audientia.*

Iuriſdictio ordinaria quibus modis acquiritur?

Tribus, vel jure communi, id eſt Legum & Canonum diſpoſitione, vel præſcriptâ conſuetudine, vel privilegio S. Pont. aut Principis.

Quibus

Quibus competit hæc juriſdictio?

Competit ea Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, in ſuis provinciis, id eſt ſingulis in ſua diœceſi; Abbatibus in ſuis cœnobijs, & Præfectis in ſuis collegijs. Sed & ſummus Pont. quamvis ordinarios ſub ſe habeat, tamen tamquam Paſtor & judex totius orbis Chriſtiani judicat & corripit.

c.3.& c. Quanto 7.h.t. can. Cuncta IX.qu.3

In quos competit ordinaria juriſdictio?

Competit Epiſcopo in Clericos ſuæ diœceſis, imò & reſpectu criminum Eccleſiaſticorum (ut ſunt Simonia, hæreſis, adulterium, quando agitur ad ſeparationem thori) etiam in laicos, tametſi quidam Clerici alios judices habeant Epiſcopis inferiores, quibus immediatè ſint ſubjecti, ut Decanum & Capitulum: quia Epiſcopi ſunt judices ordinarij omnium & ſingulorum Clericorum ſuæ diœceſis, niſi ſi qui ab ordinaria juriſdictione ſint exempti.

c.Tua inf. De procur. can. De perſona XI.qu.I c.pen.h.t

Circa quæ verſatur officium & poteſtas hujuſmodi juriſdictionis?

Præter ea, quæ ſunt ordinis Epiſcopalis, puta ordinare Clericos, conſecrare Eccleſias & altaria, Chriſma conficere &c. poteſtas juriſdictionis Epiſco-

palis in his ferè verſatur : in vitia ſubditorum inquirere, pro tribunali in qualibet parte diœceſis ſedere, cauſſas tam civiles quàm criminales per ſe vel per Vicarium ſuum examinare, crimina punire, implorato etiam, ſi opus brachio (ut loquuntur) ſæculari, id eſt auxilio judicis laici: Parochias & Monaſteria diœceſis ſuæ viſitare, mores corruptos inter viſitandum corripere & corrigere & negligentiam eorum ſupplere, qui in ſubditis ſuis corrigendis fuerint negligentes, & id genus alia multa.

c. 1. h. t. & c. 7. eod. in 6. c. Poſtulaſti 21. De ho. c. 15. h. t. d. c. 7. eod.

Habentne juriſdictionem Archiepiſcopi in ſuæ provinciæ Epiſcopos, aut eorum ſubditos?

Habent quidem in Epiſcopos omnes ſuæ provinciæ, verùm in eos, qui in provincia Epiſcopis ſubjecti ſunt, juriſdictionem in prima inſtantia, id eſt ante appellationem, non habent, ſed demum causâ per appellationem ad eos devolutâ: niſi aliàs vel conſuetudine, vel ex privilegio juriſdictionem in eos acceperint. Unde nec cogere Suffraganeum alicui ſubditum Archiepiſcopus poteſt, ut cauſſæ alicujus delegationem invitus ſuſcipiat.

c. 8. & 9. h. t.

d. c. 9. c. Paſtoralis 11. eod. c. 8. § fin. inſ. De exceſſ. Prel.

De

De officio Iudicis.

TIT. XXXII.

Superiùs actum fuit de diverſorum Judicum, ut Delegati, Legati & Ordinarij officijs & poteſtate in ſpecie: hîc exponitur officium Judicis in genere.

Quis dicitur Iudex?

IUdex eſt, qui publicam habet de cauſſis & cognoſcendi & judicandi poteſtatem; quam appellant juriſdictioem, vocabulo juriſdictionis latè ſumpto. *l. 1. D. De juriſd. c. 1. h. t. c. 3. ſup. De poſtul. Prel. & l. un. C. Vt quæ deſ. advoc. part. c. 2. h. t.*

Quod eſt officium Iudicis?

Eſt poteſtas lites dirimendi, puniendi, aliaque gravamina tollendi. Nam pleraque alia ad officium judicis ſeu jus dicentis (quod latiſſimum eſſe ſcribit J. C.) pertinere dicuntur, tam extra judicium, quàm in judicio: ut cùm litiganti, qui caret Advocato, dat Advocatum; cùm ſupplet ea, quæ vel partibus, vel Advocatis partium deſunt; cùm petentibus judicium ſeu actum juſtitiæ, veluti reſtitui in integrum, impendit officium ſuum nobile.

Quotuplex igitur eſt officium Iudicis?

Duplex, Nobile & Mercenarium. *Nobile* dici-

bile dicitur, quod per ſe ſtat & imploratur, nec ulli actioni ex præſcripto ſubſervit: veluti dum ſponte ſuâ judex, ne turbetur Reſpubl. inquirit & punit malefactores. Item dum non ſponte, ſed ad petitionem, nobili ſuo officio, minorem ætate lapſum, aut Eccleſiam, per ſuos adminiſtratores aut procuratores contrahendo ejus nomine læſam, in integrum reſtituit, ſive pars contradicat, ſive non, *toto tit. D. De minorib. & inf. De reſtit. in integ.*

c. Qualiter 24. inf. De accuſ.

c. 2. h.t. Dixi ad Invit. tit. De off. jud.

Mercenarium Judicis officium dicitur, quod actioni propoſitæ ſubſervit, ut ſcilicet inſtituta actio melius procedat, & exitum ſuum habere poſſit. Ita ex mercenario judicis officio pendet, ut jubeat judex reum ſatiſdare judicatum ſolvi: item alieno nomine experiri judicio volentem cogere, ut ſatiſdet, dominum, ad quem res pertinet, ratum habiturum, quidquid in judicio ejus nomine egerit.

toto tit. D. Iudic. ſol. & tit. Ratam rem hab.

De majoritate & obedientia.

TIT. XXXIII.

Ex eo, quòd in Eccleſiaſtica Hierarchia ſeu ſacro Magiſtratu judicum alij alijs ſunt majores: reſultat quædam præeminentia, quæ hîc dicitur *Majoritas*, ratione cujus qui minor eſt, obligatur majori ad *obedientiam*.

Quid

Quid igitur eſt majoritas?

EST prærogativa, quâ quis alijs eſt dignior & honorabilior. Vel eſt excellentia unius perſonæ præ alia.

Majoritas illa unde oritur?

Majores habentur alij ratione juriſdictionis, alij ratione ordinis, vel antiquioris promotionis, vel repræſentatione perſonæ eminentoris &c. I. Ratione ordinis Diaconus major eſt Subdiacono. Diacono Presbyter, Presbytero Epiſcopus. II. Ratione juriſdictionis & dignitatis Epiſcopus major eſt Archidiacono, Archidiaconus Archipresbytero, Preſbyteris verò ratione dignitatis major eſt Cardinalis etiam non Presbyter vel Epiſcopus. III. Ratione conſecrationis vel benedictionis Epiſcopus conſecratus major eſt electo, Abbas & Abbatiſſa Monachis & Monialibus. IV. Ex dignitate ordinartis præfertur, cæteris paribus, qui à S. Pont. eſt ordinatus, licet per hoc non eximatur à juriſdictione ſui Epiſcopi. Deinde ratione antiquitatis prior in ordine prior & major habendus eſt.

c. Statuimus 15. h. t.

c. 8. De off. Archid. & c. 11. h. t. c. 12. 16 & pen. h. t.

c. 7. eod. c. 1. eod.

In quo conſiſtit obedientia, quam minor majori debet?

In conſeſſu, in ſuffragio, in honoris

exhibitione, & potiſſimùm in eo, ut minor dicto audiens majori morem gerat; niſi major extra officium ſuum, vel ſupra poteſtatem, aliquid mandet, & modò licita atque honeſta ſint, quæ imperat.

Quid ſi quis dubitet, an quod imperatur licitum ſit, nec ne?

Tunc obediendum potiùs quàm tergiverſandum: quia, ut inquit D. Auguſt. etſi fortè Regem iniquitas imperandi reum facit, militem tamen ordo ſerviendi ſeu obediendi oſtendit innocentem.

can. Quod culpatur XXIII. *qu.* I.

De treuga & pace.

TIT. XXXIV.

Officium eorum, qui in Eccleſia Chriſtiana, præſunt juriſdictioni, in eo ferè conſiſtit, ut per amicam potiùs conventionem ſopiantur lites, ſive publicæ ſive privatæ, quàm ut ab incerto eventu pendeant, quò ſpectant libri hujus Tituli ſequentes.

Vide l. 19. §. 1. *De capt. & poſt. l. rever. Gell. lib.* I.

Quid eſt Treuga?

Treuga (Italicâ vel Gallicâ potiùs quàm Latinâ nomenclaturâ) ſunt induciæ & ceſſatio ab armis ad tempus.

Induciæ

Induciæ verò inde dictæ, vel quod in diem dentur, quòd in dies otium præbeant.

Quotuplex eſt Trenga?

Duplex: vel enim induciæ ejuſmodi ſunt Conventionales, quæ ex conventione & pacto belligerantium recipiunt formam; quia & hoſti data fides eſt ſervanda: vel *Canonicæ*, ex diſpoſitione Canonum, qui in Quadrageſima, Adventu, & alijs quibuſdam diebus volunt abſtineri ab armis. Deinde ſtatuunt, ut etiam tempore belli Sacerdotes & Monachi, mercatores & agricolæ, item animalia, quorum uſus eſt in arando, effectu induciarum fruantur.

can. Noli verſ. fides. XXIII. q. I. c. I. h. t.

Quid Pax?

Eſt conventio, per quam, ut diſſidium inter Principes componatur, ſecuritas & vitæ quies utrimque promittitur. Aliquando extenditur etiam ad conventiones eorum, qui ſunt ſubditi; quo tamen caſu non tam Pacis quàm Concordatorum nomine utimur.

c. I. & 2. eod in Extravag. com.

De

De Pactis.

TIT. XXXV.

Quia plerumque & ferè ſemper eſt dubius litis eventus ſolent litigantes, ſi fieri poſſit, controverſias privatas inter ſe componere per pacta & tranſactiones, atque ita diſcedere à litibus.

Quid eſt Pactum?

l. 1. §. 2. D. De pact.

PActum ſeu Pactio, definiente Ulp. J. C. eſt duorum vel plurium in idem placitum conſenſus. Dicitur, *in idem placitum*, hoc eſt in eamdem conventionem, ad aliquid dandum vel faciendum: quia placitum idem ſignificat quod conventum.

Quotuplex eſt pactum?

Pacta variè dividuntur, quas diviſiones ex jure civili & Weſenb. *ad D. h. t.* repetere licet. Præcipua, & quæ maximè eſt hujus loci, diviſio eſt hæc, quòd Pactorum alia ſint *nuda*, quæ in puris placiti ſeu conventionis ſtant terminis, neque cauſſam aliquam habent obligandi, quippe nullo aut dato aut facto interveniente, propter quod oporteat alterum dare aut facere, quod promiſerat; alia

non

non nuda, quæ vulgò vocant *veſtita*, quæque in ſpecificum contractus nomen abeunt, ut emptionis, locationis, pignoris &c. & cauſſam obligationis habent. *l. 7. in pr. D. De pact.*

Quis eſt effectus hujus diviſionis?

Quòd Pacta non nuda pariant actionem ſeu jus petendi validum utroque jure, id eſt, is qui pacto non nudo promiſit aliquid, cogi judicio, ut promiſſum impleat, poteſt: pacta verò nuda non item, ſaltem jure civili; niſi ſint pars contractus, veluti ſi inter vendendum nudo pacto agatur, ut venditor in ædibus ad tempus manere poſſit. *l. 10. C. De pact. inter empt. & vend.*

An neque jure Canonico nudum pactum parit actionem?

Controverſa hæc quæſtio eſt. Sunt qui affirmant, obligationem ſcil. & actionem naſci ex nudo pacto, quia pacta illo jure ſuam debeant obtinere firmitatem, & quia ſtudiosè agendum, ut ea quæ promittuntur, opere compleantur: Sunt & qui negant, quaſi mens Canonum non ſit, homines ſtatim verbis captare, & ſic infinitis litibus feneſtram aperire; imò pactum, de quo agitur loco citato, videri fuiſſe ſolemne pactum, mediante ſtipulatione conceptum, ad querimoniam Antigoni. *c. 1. & 3. h. t.*

Valetne

Valetne pactum turpe aut rei turpis vel impoſſibilis, de facto vel de jure?

c.ult.h.t. can.Non malis,& c. Non ſemper XXII. q. 4. Non valet, nec ullam obligationem inducit tale pactum: veluti ſi quid promittatur, quod per ſe inhoneſtum ſit, ut ſacrilegium vel homicidium, aliave res peccato obnoxia: ſi quis ſtipuletur, quod exiſtere non poteſt, vel per rerum naturam fieri: ſi quis acceptâ pecuniâ beneficium promittat, aut jus patronatus aut

c.4. & 6. h. t. c. 5. eod. ſimile quid. Sic & pactum de ſuccedendo in alterius beneficium reijcitur.

De Tranſactionibus.

TIT. XXXVI.

Tranſactio quoque, ut controverſiæ finiantur, aptiſſimum eſt inſtrumentum. Differt à Pacto, quòd omnis tranſactio ſit pactum, ſed non è contrà; & quòd pactum etiam gratis & donationis cauſsâ fieri poſſit, non etiam tranſactio.

Quid ergò eſt Tranſactio?

Eſt rei dubiæ ac litis incertæ non finitæ, conventa, & non gratuita deciſio. Dicitur, incertæ; quia tranſactio non fit de qualibet re dubia, ſed dubia propter litem, ſive præſentem ſive futuram,

tam, idque aliquo dato, vel retento, vel promiſſo.

Quid ſi jus alicujus ſit certum, & tamen ſuper eo lis pendeat?

Valebit tranſactio: quia etſi jus alterius certum ſit, tamen quia ſuper eo lis pendet, res dicitur ſimpliciter eſſe incerta, quia incertus litis eventus. *§. In ſumma 65. in pr. D. De condict. indeb.*

Licetne tranſigere ſuper beneficio Eccleſiaſtico, vel alia re ſpirituali?

Non licet: cùm enim tranſactio fiat aliquo dato vel accepto, ſi ſuper beneficijs vel alijs rebus ſpiritualibus tranſigere liceret, incideret ea res in crimen ſimoniæ, ut pro quibus nec pretium, nec aliam rem pretio æſtimabilem dare vel accipere liceat. *c. 4. 5. & paſſim h. t.* Niſi ad redimendam vexam, hoc eſt dum non illud agitur, ut numerato pretio beneficium vel alia res ſpiritualis acquiratur, ſed ut bonum jam acquiſitum, ne litibus à potenti adverſario vexemur, illæſum retineamus aliquo dato. *c. Dilectus 28. inf. De ſimon.*

Quæ eſt vis & effectus tranſactionis?

Quòd lis ſemel tranſactione finita non poſſit ampliùs reſuſcitari, ne quidem ſub prætextu novorum inſtrumentorum pòſt ab auctore repertorum. *c. 1. h. t. & l. Sub prætextu C. eod.*

De po-

De poſtulando.

TIT. XXXVII.

Si nec pacto nec tranſactioni locus detur, tunc ad tribunal judicis eundum eſt, ubi actor petitionem ſuam inſtituet, Reus verò petitioni actoris contradicet: idque uterque facere poteſt, vel per ſe, vel per alios, Advocatos, Procuratores, Syndicos.

Poſtulare quid?

POſtulare (quod eſt proprium Advocatorum officium) eſt deſiderium ſuum, vel amici, in jure, id eſt in judicio, apud eum, qui juriſdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere.

Qui poſſunt poſtulare?

l. 1. §. poſtulare D.h.t.

Poſtulare omnes rerum forenſium periti poſſunt, niſi qui nominatim prohibentur, quorum jure civili ſtatuuntur tres ordines quibus Canones adjungunt excommunicatos & hæreticos.

d. l. 1. §. 4. & ſeqq. c. 7. judic.

An & Clericis permiſſum eſt poſtulare?

Clericis, qui ſacris initiati Deo mancipantur, poſtulare ſive agere advocatum coram judice Eccleſiaſtico permittitur; non

non etiam coram laico, niſi propriam cauſſam, vel ſanguine ſibi conjunctorum, aut Eccleſiæ ſuæ, aut miſerabilium perſonarum, ut orphanorum, viduarum, proſequantur. Similiter Clericis, qui in minoribus ordinibus adhuc conſtituti ſunt, permittitur poſtulare coram judice laico, ſi ſtipendijs ſuſtententur Eccleſiaſticis: ſi minùs, victum ſibi ex poſtulatione quærere poſſunt, dummodò à cauſſis abſtineant criminalibus. *c. & ult. h. t.*

An Monachis?

Nequaquam; neque etiam Religioſis, etſi Clerici non ſint, advocatum agere licet, & ne quidem monaſterij ſui, niſi id monaſterij utilitas exigat, & Abbatis accedat mandatum, ſive agatur coram judice Eccleſiaſtico ſive laico. *c. 2. h. t.*

De Procuratoribus.

TIT. XXXVIII.

Advocatorum publicum eſt munus & honorificum, Procuratorum verò munus eſt privatum, & minùs honorificum, quippe qui ferè ſollicitando ſimplex præſtant miniſterium, idque ſive extra judicium ſive in judicio.

Quis

Quis ergò dicitur Procurator?

QUi aliena negotia mandato domini adminiſtrat.

l. 1. D. h. t.

Quotuplex eſt?

Duplex: nam Procuratorum alij ad negotia, alij ad lites conſtituuntur (de quibus hîc potiſſimùm agitur) qui ſcilicet in judicio verſantur alieno nomine, domini mandato.

Quis conſtituit Procuratorem?

Qui litis vel negotij, quod agendum, eſt dominus, vel ſaltem talis, ut plenam rerum adminiſtrationem ſibi commiſſam habeat, ut Epiſcopus, Prælatus, tutor, curator; quamvis hi non tam procuratorem, cùm verè domini non ſint, quàm actorem vel ſyndicum conſtituere dicantur, & non niſi latiùs accepto procuratoris vocabulo, ut de univerſitate Scholarum reſcriptum eſt.

c. 9. h. t. & l. Neque tutores C. eod. c. 7. h. t.

An excommunicatus?

Talis nec conſtituere procuratorem ad agendum poteſt, nec conſtitui ipſe procurator; quia excommunicatus juris fictione habeatur pro mortuo. Ad defendendum verò ſe & poteſt & debet procuratorem conſtituere.

c. ult. h. t. & can. Nemo XI. qu. 13.

Quis

Quis conſtitui procurator?

Non prohibitus nominatim, nec tantùm paterſam. qui ſui eſt juris, verùm etiam filiusfam. licet adhuc in patris ſit poteſtate, modò non ſit minor XXV. annis. *c. Intelleximus inf. De judic. c. pen. h. t.*

Poteſtas hæc procuratoria quibus modis exſpirat?

Primò, ſententiâ latâ poteſt quidem, imò debet interponere appellationem procurator, verùm cauſſam appellationis proſequi non tenetur invitus. *l. Exigendi 12 C. eod* II. Revocatione mandati re adhuc integrâ, modò revocatio ad notitiam pervenerit non tantùm procuratoris, verùm etiam adverſarij vel judicis. *d. c. pen. h. t.* III. Morte conſtituentis, etiam quoad negotia jam cœpta, vel cauſſas, in quibus per eum ante mortem fuerit conteſtata lis. *c. 4. eod. Clem. ult. eod. tit.*

De Syndico.

TIT. XXXIX.

Tit. hic eſt veluti appendix præcedentis, eique adhærere videtur, ob vicinitatem, quæ eſt inter Procuratorem & Syndicum.

In quo ergò Syndicus differt à Procuratore?

QUòd procurator ſit perſona privata, & quòd conſtituatur à domino ac pri-

Digitized by Google

ac privato; Syndicus verò ſit perſona publica, auctoritatem habens agendi vel defendendi cauſas in judicio ab univerſitate, collegio vel corpore aliquo.

c. Petitio 9. ſup. De procurat.

Quis conſtitui Syndicus poteſt?

Syndicus conſtitui poteſt, ſive ſit de collegio, ſive extraneus. Suadent tamen ſacri Canones Religioſis, ut conſtituto ſtipendio Syndicum extraneum eligant qui cauſſas monaſteri ſui agat: cùm expediat ſervos Dei etiam cum aliquo ſuo incommodo à ſtrepitu forenſi abſtinere.

c. un. h. t.

De his, quæ vi metuſve cauſsâ fiunt.

TIT. XL.

Reſtitutio in integrum meritò inter ea reputatur, quibus vel ante litem illos, qui nos impetunt, repellere à limine judicij poſſumus, vel ſaltem quibus cauſſæ fundamentum ſtabilire licet de qua Tit. hic ſpecialis eſt.

Quid eſt Vis & Metus?

Vim definiunt majoris rei impetum, qui repelli non poteſt. Metum verò mentis trepidationem, ob inſtans vel futurum periculum. Rectè ſic, qui

quamvis

Digitized by Google

quamvis ſubinde unum pro altero accipiatur, *Vis* tamen propriè intelligitur, quando externum agens neceſſitatem voluntati contrariam alicui invito imponit: *Metus* autem, quando vel vis, vel aliud malum quidem concurrit, ſed tamen ab ipſa voluntate quamvis coactâ exurgit actio. *l. 1. & 2. D. De eo quod met. cauſ. c. 5. h. t.*

Quotuplex eſt Metus?

Metus eſt vel levis ſeu nullius momenti & timor vanus, cujus nulla excuſatio eſt; vel juſtus & probabilis, qui dicitur cadere in conſtantem virum, qui ſcilicet illatus cogeret etiam quemlibet virum prudentem & conſtantem, eligere potiùs quod electum eſt, quàm gravius quid, quod intentabatur, incurrere: ut ſi quis in periculo naufragij conſtitutus, vel aliter metu mortis votum emittat, ne vitam perdat, aut totum patrimonium, quod eſt ſanguis & ſecunda vita. *l. Vani 184. D. De R. I. c. Sicut 17. inf. De reg.*

Qui ergò ex cauſſa metus reſtitui poterunt?

Non quidem qui merâ vi coguntur; quia tales non agunt, ſed patiuntur, ut reſtitutione non egeant; ſed qui juſto metu coacti promiſerint aliquid, fecerintve, quod erat viri prudentis, è duobus malis eligendo minus, digni erunt reſtitutione. *& c. 2. h. t. d. c. 5. h. t. c. 1. 2. & 4 h. t.*

Digitized by Google

Quid ſi quis juſto metu aliquid promiſerit & juraverit?

Eo caſu non forè locum reſtitutioni, verùm ſervandum eſſe id, quod juratum eſt, modò non vergat in diſpendium ſalutis eternæ, ſacrorum Canonicum ſtatuit auctoritas. Non obſtante deciſione juris civilis, annullantis tale juramentum: quia prævalet hìc jus Canonum, quod vult etiam metu extortum jusjurandum ſervari, modò id fiat ſine detrimento animæ jurantis.

c. 3. & 6. h. t. Auth. Sacramenta pub. C. Si adverſ. vendit. c. 8. De jurejur.

De reſtitutione in integrum.

TIT. XLI.

Tit. hic eſt quidem generalis, ſpecialiter tamen in eo agitur de reſtitutione minorum, & quæ jure minorum gaudet, Eccleſiæ.

Quid in integrum reſtitutio?

In integrum reſtitutio nihil eſt aliud quàm remedium quoddam extraordinarium, quo judex lapſis vel circumventis ſubvenit, ſive metu, ſive calliditate, ſive ætate, ſive abſentiâ inciderint in captionem.

Qui eam

Qui eam impetrare poſſunt?

In primis minores xxv. annis, ob fragilitatem ætatis, ſi probent ſe contrahendo vel omittendo ab adverſario eſſe læſos. Tum & majores, ſi juſta ſubſit cauſſa reſtituendi, veluti ſi quid dolo adverſarij inducti fecerint, vel juſta ex cauſſa abſentes aliquid non fecerint. *Ita Vlp. l. 1. D. eod. c. 8. h. t. & l. 2. C. eod.*

An & Eccleſia læſa reſtituenda?

Eſt ſanè, quoquo modo læſa ſit, ſive alienando, ſive contrahendo, ſive extra judicium, ſive in judicio, in judicio, per Epiſcopum, procuratorem, vel Syndicum; qùia Eccleſia jure gaudet minoris, & ſe ac bona ſua defendere ac tueri ipſa nequit. *c. 1. h. t. & c. 2. 3. & 7. h. t. d. c. 1.*

An contra aliam Eccleſiam?

Omninò; quia hîc non habet locum Reg. Privilegiatum non poſſe uti ſuo privilegio contra alium privilegiatum, quia intelligenda in caſu, ubi par utriuſque cauſſa eſt, veluti ſi uterque ſit læſus & uterque æquè certet de damnò vitando: ſecus, ſi una Eccleſia eſſet læſa, & altera non, vel utraque læſa, ſed altera certaret de damno vitando, & altera de lucro captando.

A quo judice petenda reſtitutio?

Olim à Prætore hodie à Principe, vel judice ordinario, ad miniſtrationem habente, aut ejus delegato, ſive cauſſa ei ſpiritualiter demandata fuerit, ſive incidenter in judicium coram ſe habitum veniat in integrum reſtitutio.

c. pen. h. t.

De alienatione judicij mutandi cauſsâ factâ.

TIT. XLII.

Quando dicitur fieri alienatio mutandi judicij ſeu fori cauſſâ?

QUando quis timens, ne judicio conveniatur, ut quia forte intelligit contra ſe à S. P. impetratum eſſe reſcriptum, ſuper aliquâ re, quam poſſidet, transfert eam rem in alium, qui potentior eſt ac durior, ut hoc pacto fruſtretur adverſarium, & reſcriptum eludat.

c. 1. h. t. & l. 2. C. Ne liceat potentiorib.

Quæ eſt pœna actiones ejuſmodi in ſe transferentium?

Tales Eccleſiaſticis cenſuris ſunt compeſcendi, & poſſeſſiones ſuas ex prædicta cauſſa in alios transferendo, nihil agere dicuntur; poteritque impetrans reſcriptum eo uti etiam adverſus eum, in quem

Digitized by Google

in quem res eſt alienata, licet ejus in reſcripto non ſit facta mentio. c. 1. h. t.

De arbitris.

TIT. XLIII.

Officium arbitri pertinet quoque ad lites finiendas, quod ut ſuſcipere vel recuſare ab initio eſt voluntatis, ita ſuſceptum fit neceſſitatis: adeò ut, qui arbitrium ſuſceperint, cogi poſſint à judice ſententiam dicere. l. 3. §. pen. D. De recept. arbitr.

Quomodo differunt Arbiter & Iudex?

Conveniunt quidem in eo, quòd & ſententiæ judicis & arbitri ſententiæ ſtari debeat, ſive æqua ſit, ſive iniqua. Differunt verò, quòd judex auctoritatem judicandi habeat publicam quam vocamus juriſdictionem. Arbiter nullam habet juriſdictionem, utpote conſenſu privatorum adſumptus ad litem dirimendam: atqui privati publicam auctoritatem, quam non habent, dare non poſſunt.

Quomodo ergò differunt Arbitri & Arbitratores?

Quòd Arbitri, ut dixi, juriſdictionem non habeant, neque ordinariam neque delegatam, nec pacis ſolius cauſsâ loquantur,

loquantur, ſed ex compromiſſo partium adſumpti (unde & *Iudices compromiſſarij* dicuntur) ad inſtar judicum, ordineque judiciario, auditis hinc inde partibus, procedunt ad ſententiam. Sed Arbitratores ſunt illi, qui ſine juris ordine de re ſtatuunt, prout æquum ſibi videtur. Unde amicabiles compoſitores nominantur, eorumque arbitrium ſemper refertur ad arbitrium boni viri. Quandoquidem ſolius pacis causâ loquantur.

l. Cùm lege 4. D. eod.

d. l. 1.

l. Societatem §. arbitrorum ff. pro ſocio.

Qui adſumi arbitri poſſunt?

Omnes, qui neque legibus, neque Canonibus prohibentur. Prohibentur autem pupilli & minores xx. annis, muti, ſurdi, mulieres, ſi mos regionis id non habeat; laici in rebus ſpiritualibus niſi fortè mixtim laicus cum Clerico adſumatur.

Quid ſi plures numero adſumendi?

Tunc expedit arbitros eligi impari numero, ut ſi, diſſenſio oriatur, judicio majoris partis arbitrium finiatur. Quamvis & in plures pari numero compromitti poſſit; non ita tamen ut, ſi inter eos conveniri nequeat, ipſimet tertium aliquem eligant.

d. c. 12.

d. c. 12.

Super

Digitized by Google

Super quibus rebus?

Super omnibus non prohibitis nominatim. Prohibent autem Canones compromitti in arbitros ſuper rebus ſpiritualibus, ut ſuper beneficijs Eccleſiaſticis, niſi id fiat auctoritate ſuperioris. Item ſuper causâ matrimonij, & exemptionis. *c. 10. h. t. & c. 21. inf. De præb. & dignit. c. ult. ſup. De tranſac.*

Qualiter compromittitur in arbitros?

Vel ſpecialiter, vel cum jure jurando quo compromittentes promittunt ſe velle acquieſcere ſententiæ arbitrorum, quæcumque dicta fuerit, ſive æqua, ſive iniqua: vel etiam adjectâ pœnâ, quam luat is, qui arbitrio ſtare nolet. *c. 5. h. t.*

Ex ſententia arbitri daturne actio?

Jure Digeſt. non datur neque actio neque exceptio, ut ita diſtinguatur arbitrium à ſententia judicis, ſed neceſſe erat adijci pœnam. Jure Codicis datur & actio & exceptio ex ſententia arbitri, vel expreſſim vel tacitè, nimirum 10. dierum ſilentio homologatâ, id eſt approbata, ſive pœna adjecta fuerit, ſive non: Jure verò Pontificio indiſtinctè ſtandum eſt arbitrio, ſive homologatum fuerit, ſive non, adjectâ vel non adjectâ pœnâ. *l. 1 D. l. Cùm autem C. eod.*

Finis libri I.

29 Jan

JURIS CANONICI PER EROTEMATA DIGESTI ET ENUCLEATI,

LIB. II. TIT. I.

De Judicijs.

Hactenus vidimus de præparatorijs judiciorum, de quibus agitur libri primi parte poſteriori: deinceps ſequuntur quæ principaliter ad ipſa judicia pertinent, & quidem hoc libro ſecundo, quæ ad ordinem judiciorum.

Quid eſt judicium?

JUDICIUM eſt cauſæ apud judicem competentem legitimè facta diſcuſſio atque terminatio.

Quotuplex eſt Judicium?

Primò, Aliud eſt Eccleſiaſticum, quod coram judice Eccleſiaſtico peragitur; aliud Sæculare ſeu Laicum, quod coram judice laico. II. Aliud eſt Civile, quo agitur vel in rem, vel in perſonam, civiliter, & ad commodum privatum, de re aut

re aut merè profana ac temporali, vel ſpirituali, eive annexa; aliud Criminale, quo agitur ad vindictam publicam & commodum publicum. III. Aliud eſt Ordinarium, aliud Extraordinarium.

Quod vocas Iudicium Ordinarium?

In quo omnia peragi debent, certo ſervato ordine & ſolemniter; aliàs omiſſo aliquo, quod ſit de ſolemnibus, judicium redditur ipſo jure nullum. Ordo præpoſterus non quidem reddit nullum judicium, ut ſi teſtes auditi ſint ante litem conteſtatam, ſed inde rectè appellatur. *c. 9. h. t. c. Exhibita 19. eod.*

Quod Extraordinarium?

In quo proceditur ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu & forma judicij, id eſt, non obſervatis ad amuſſim omnibus ſolemnitatibus & terminis judicialibus, ſed ſummatim tantùm examinatâ cauſâ. *Clem. Sæpe De V. S*

Iudicium quibus conſtat perſonis?

Judicis, Actoris vel Accuſatoris, & Rei: vocabulo Accuſatoris καταχρηστικῶς accepto pro actore; nam & Accuſare quandoque idem eſt quod agere. Actor intentionem ſuam proponendo, agere dicitur in judicio: Reus exceptiones ſuas *c. 10. inf. De V. S. l. 4. C. De eden.*

 nes ſuas

nes ſuas opponendo, ſe tueri & defendere. Judex inter Actorem & Reum velut diſceptator eſt & ſententiâ ſuâ litem dirimit; ipſæque diſceptationes appellantur judicia.

De Foro competenti.

TIT. II.

In hoc conflictu forenſi oportet primò Judicis perſonam conſtitui. Neque enim cogitur Reus coram quovis judice reſpondere, ſed tantùm coram Judice ſuo, quem vocant competentem.

Quod dicitur forum competens?

TRibunal illud, ubi Reus ſortitur forum, id eſt, ſub cujus eſt juriſdictione; quia regulariter Actor ſequi forum Rei debet.

c. Dilecti 17. & c. ult. h. t. d. c. ult. & l. ult. C. Vbi in rem actio. d. c. ult. & c. 14. eod.

Quot modis ſortitur forum Reus?

Quinque modis, videl. ratione domicilij, rei ſitæ, contractus, delicti, privilegij, id eſt ejus judicis juriſdictioni Reus ſubeſt, in cujus territorio vel domicilium habet, vel res, de qua controvertitur, ſita eſt, ſive mobilis ſive immobilis, vel in quo contraxit, licet alibi domicilium

lium habeat, aut deliquit. Denique ex privilegio Clericus non niſi coram judice Eccleſiaſtico conveniri poteſt. c. 13. & d. c. 14.

Poteſtne qui extra domicilij locum alibi ex alijs cauſſis forum ſortitur, in loco domicilij ſui conveniri?

Poteſt, ſi ibi agere velit Actor: quia etſi quis ſit extra territorium ſui judicis, non tamen deſinit eſſe ſubditus ſuo judici. d. c. 17. h. t.

Vbi quis domicilium habere dicitur?

Vbi larem, rerumq́ue ac fortunarum ſummam conſtituit, vel ſaltem ubi majorem bonorum ſuorum partem poſſidet. *l. Cives C. De incol. lib.* 10. *l.* 2. C. *Vbi Senatores &c.*

Poteſtne renuntiari foro, & prorogari juriſdictio judicis non ſui?

Laicus quidem renuntiare poteſt, etiam abſque conſenſu judicis ſui; quia cuilibet licet renuntiare favori ſuo, ergò & exceptioni declinatoriæ fori ſibi competenti. Clericus verò non poteſt in ſe prorogare juriſdictionem judicis laici, ne quidem cum jurejurando: quia privilegiũ hoc eſt datum Clericis in favorem totius ordinis clericalis, ac proinde publicum, cui privatorum pactione derogari nequit. *c.* 18. *h. t. l. pen. C.* De *pact. c.* 12. *in fine h. t. l.* 7. §. *paciſcar* D. De *pact.*

De libelli oblatione.

TIT. III.

Conſtituto Judice competente, conſequens eſt videre, quo ordine apud eum agi debeat. Vbi primò offertur Judici libellus, cujus copiam dari ſibi petit Reus.

Quid eſt Libellus?

Libellus eſt ſcriptura continens intentionem Actoris, petitionem ſcilicet & cauſſam petendi, præterea nomen Judicis, coram quo petitur, nomen Actoris & nomen Rei, prout inſinuat hic verſiculus:

Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & à quo.

Quæ ſunt igitur partes præcipuæ Libelli?

Hæ duæ, petitio Actoris, & cauſa petendi, ut ſcil. clarè & dilucidè exponatur, quid, & ex qua cauſa petatur, ſive res ſit mobilis, ſive immobilis, quæ petitur; ſive in rem, ſive in perſonam agatur.

Eſtne hîc differentia aliqua inter actionem in rem & in perſonam?

Eſt utique: nam ſi agatur in rem actione

actione ſive reali, ſufficit exprimere in libello cauſam proximam petendi, id eſt dominium, vel quaſi; non etiam remotam, ex qua ſcil. cauſa fundus v. g. ſit petitoris, an ex empto, ex donato, legato &c. Quando verò agitur actione in perſonam, non ſufficit exprimere cauſam petendi proximam, id eſt obligationem; niſi & remota exprimatur, ut quia Titius v. g. mihi Actori obligatus eſt ex empto &c. Aliàs enim nimis obſcurus erit libellus.

Cur potiùs in actione perſonali erit obſcurus quàm in reali?

Quia cùm dominium rei petitæ noſtrum eſſe non poſſit niſi ex una cauſa, is qui ſimpliciter agit reali actione, ullâ cauſâ remotâ expreſsâ, intelligitur unam illam cauſam, videl. dominium, in judicium deduxiſſe. At verò in actione perſonali libellus obſcurus eſt, niſi etiam cauſa remota exprimatur: quia una & eadem res nobis ex pluribus cauſis deberi poteſt, puta ex cauſa empti ab uno, & ex donato fortè ab alio, unde Reus poſſet non ſufficienter certior fieri, utrùm cedere, an contendere debeat.

§. ſed ſi rem Inſt. De legat. & l. 14. §. 2. D. De except. rei jud.

De mutuis petitionibus.

TIT. IV.

Contingit ſubinde Reum judicio conventum petere viciſſim ſibi ab Actore debitum, idque per Reconventionem, quæ hîc dicitur mutua petitio.

Quid igitur eſt mutua Petitio?

EA nihil aliud eſt, quàm conventio ex parte Actoris, & reciproca conventio ex parte Rei, quando igitur Reus, viſo Actoris libello viciſſim aliquid ab eo petit, idque coram eodem Judice, ſive ordinario, ſive delegato; non etiam coram arbitro, reconventio dicetur. Arbiter enim de ijs tantùm poteſt cognoſcere, quæ expreſſo litigantium conſenſu in compromiſſum deducta ſunt.

c. 1. h. t. *c. Cùm dilectus ſup. De arbit.*

An & coram judice aliàs incompetente?

Omninò ut ſi reconventus aliàs ſubjectus non ſit judici Rei conventi: veluti Clericus, qui Reum convenit coram judice laico, reconventus coram eodem judice; quia reconventio tollit exceptionem incompetentiæ: cùm non debeat quis quem dedignari judicem, cujus in agendo arbitrium ſecutus eſt.

l. 14. C. De ſent. & interloc. om. jud. & can. 1. §. cujus 111. q. 8.

In qui-

Digitized by Google

In quibus cauſis habet locum reconventio?

In omnibus cauſis jure non prohibitis, ſive in rem, ſive in perſonam agatur. Prohibetur autem in cauſis criminalibus, in cauſis præjudicialibus; in cauſis ſpiritualibus coram laico; in cauſa ſpoliationis, depoſiti, momentaneæ poſſeſſionis.

Quando proponenda?

Proponi poteſt mox ab exordio litis, ſcil. vel ante litem conteſtatam, vel ſtatim poſt, ut ſic pari paſſu ambulet cum conventione: aliàs etiam uſque ad ſententiam, vel ſaltem ad concluſionem in cauſa, durante judicio conventionis. Illam vocant *Propriam*, hanc verò *Impropriam* reconventionem.

Qua formâ & ordine?

Oblato libello conventionis ex parte Actoris, & libello reconventionis ex parte Rei, tum priùs Reus ad libellum Actoris, deinde Actor ad libellum Rei reſpondebit, & ſic deinceps utriuſque cauſæ ſinguli actus judiciales viciſſim ac ſimultaneè ad finem uſque litis decurrent, judexque, cauſa utrimque cognitâ, ſi de utraque pariter liqueat, utramque unâ eademque ſententiâ definiet ac terminabit.

Clem. Sæpè De V. S. can. Neganda 11. q. 11. c. 2. ſup. De jud. & c. 25. De decim. c. ult. De ord. cognit. c. 2. De depoſ. Gl. in d. c. fin. De ord. cognit. d. Clem. Sæpè §. verum arg. c. 3 verſ. reus. De reſcr. in 6. d. c. 1. in fine h. t.

De

De litis conteſtatione.

TIT. V.

Vidimus obiter de ijs, quæ litis ingreſſum præcedere ſolent, ſuntque velut præludia quædam ipſius judicij: ſequitur modò de litis conteſtatione, quæ eſt primum judicij fundamentum, ipſeque litis ingreſſus.

Quid eſt litis conteſtatio, & quomodo ea fit?

Litis conteſtatio eſt Rei ad petitionem Actoris, vel contra (ut fit in reconventione) Actoris ad Rei petitionem, negando vel affirmando, reſponſio, animo litem conteſtandi facta. Fit enim litis conteſtatio non per poſitiones Actoris & ad eas Rei reſponſiones, ſed per petitionem in jure propoſitam, & per reſponſionem ſecutam. *c. un. h. t.*

Eſtne neceſſe, ut Reus reſpondendo dicat ſe reſpondere animo litem conteſtandi?

Non eſt; quia hoc ipſo, quo ad petitionem Actoris ſimplicitet reſpondet, præſumitur reſpondere animo conteſtandi. Niſi reſpondeat cum proteſtatione de non conteſtando. *Dd in d. c. un. & l. un. C. eod.*

Eſtne

Eſtne neceſſaria in omni cauſa litis conteſtatio ?

Eſt, in cauſa utique judicij ordinarij, de cujus ſubſtantia eſt litis conteſtatio, & ſine qua judicium ordinarium eſt ipſo jure nullum. In judicio verò extraordinario, & ſummario, ubi proceditur ſimpliciter & de plano, abſque figura judicij, litis conteſtatio omitti poteſt, ut judex, auditâ utrimque facti narratione, judicet quod ſibi æquum videbitur. *d. c. in fine.* *Clem. Sæpè De V. S.*

Quis eſt effectus litis conteſtationis ?

Inter alios notabilis eſt iſte, quòd litem conteſtando Reus excludatur ab omnibus exceptionibus dilatorijs, quibus hoc modo intelligitur renuntiaſſe: & quòd in perſequendo Actor conditionem ſuam faciat meliorem per litis conteſtationem; Rei verò conditio litis conteſtatione fiat deterior. *l. 19. C. De probat. & c. 2. C. inf. De ſent. & re jud. l. 27. & 36. De R. I.*

Ut lite non conteſtatâ non procedatur ad teſtium receptionem vel ad ſententiam definitivam.

TIT. VI.

Ratio eſt quia lite nondum conteſtatâ nihil extat in judicio, ſuper quo

quo teſtes produci poſſint; nihil adhuc petitum, de quo ſententia ferri. Neque enim ante litem conteſtatam dici poteſt eſſe cœpta lis, nec Actor quicquam petiiſſe, ſed tantùm petere voluiſſe.

l. 1. C. De jud. & l. Amplius 15 D. Ratam rem hab.

Quid ſi Reus citatus tertiò, vel ſemel peremptoriè, non compareat?

Nec eo caſu recipi teſtes poterunt; ſed Reus habebitur pro contumace, Actorque mittetur in bonorum poſſeſſionem rerum petitarum, cuſtodiæ causâ, ut hoc modo cogatur tandem Reus comparere in judicio ac reſpondere, litemque conteſtari.

c. 3. & c. ult. in fine h.t.

Suntne caſus, quibus citra litis conteſtationem recipi teſtes poſſunt?

Sunt; veluti primò in cauſſa matrimonii, ſive ſpiritualis (quale eſt inter Prælatum & Eccleſiam) ſive carnalis, an illud valeat, vel non, & Reus per contumaciam abſit, recipi teſtes poſſunt, dum periculum eſt in mora: veluti in electione Prælati confirmanda, ne Eccleſia deſtituta Paſtore detrimentum patiatur; & in cauſſa matrimonii, ne conjugum alter vota ſua diutiùs eludi patiatur, vel alterutri detur occaſio fornicationis.

l. 2. C. De ſponſal. c. ult. §. porrò h. t. d. c. ult. §. ſunt & alii.

II. Quando agitur per viam inquiſitionis.

III.

III. Quando teſtes petuntur audiri ad perpetuam rei memoriam, veluti ſi teſtes ſint valetudinarii, ſi ſenes, ſi peregrini, ne ob mortem vel abſentiam teſtium poſt litem conteſtatam veritas poſſit elici. Id quod hodie fieri ſolet, reſcripto impetrato à Principe. *c. Cùm olim 34. inf. De teſtib.*

De Juramento calumniæ.

TIT. VII.

Lite conteſtatâ, ne vel Actor vexandi tantùm cauſsâ, vel Reus tantùm differendæ ſolutionis gratiâ, litem inſtituere favoreq́ue videantur, ſuccedit juramentum calumniæ utrimque præſtandum.

Quis dicitur Calumniari?

QUi ſciens & prudens vel falſum defendit, vel verum oppugnat, ac tergiverſatur. *l. 1. D. Ad S. C. Turpill.*

Quid igitur eſt Iuramentum Calumniæ?

Eſt juramentum à litigantibus etiam Clericis, ſi cauſſam propriam agant, ſuper lite bona fide ſuſceptâ præſtandum.

Qualiter jurandum de calumnia?

Jurat Actor, quòd non calumniandi animo litem moverit, ſed quòd exiſti- *c. 5. & c. ult. h. t.*

met

met & credat ſe juſtam habere cauſam litigandi. Reus jurat, quòd putans ſe bonâ inſtantiâ uti, ad reluctandum & contradicendum pervenerit. Deinde jurat uterque, quòd nullam ab adverſario ſuperfluam exiget probationem, extrahendæ litis cauſsâ, quodque nihil dederit aut promiſerit judici, ejus corrumpendi gratiâ.

l. 2. in pr. C. h. t. d. l. 2. cum Auth. ſeq. Nov 134. in pr. & Auth, Principales C. eod.

Iuratne & procurator, domini ſui nomine?

Jurat; nec enim refert ipſe principalis in propria perſona hoc juramentum præſtet, an ejus nomine procurator, modò hic mandatum ſpeciale habeat ad jurandum, & tunc jurat in animam domini ſui ac ſuam. Exceptis Syndicis & Oeconomis, id eſt, adminiſtratoribus Eccleſiarum, monaſteriorum, & univerſitatum, qui etiam ſine mandato & in proprias animas, non in animas ſingulorum, qui de Eccleſia aut univerſitate ſunt, jurant.

c. ult. h. t.

c. 3. & 4 h. t.

Quid ſi litigantes recuſent jurare?

Tunc quidem Actor tamquam improbus litigator ab inſtituta cadet actione; Reus verò habebitur pro confeſſo, id eſt perinde ac ſi debitum eſſet confeſſus ac condemnatus. Cujuſmodi pœnæ non eſt locus in cauſſis ſpiritualibus, ut cùm agitur

d. c. ult. in fine Vallen. hîc §. 3. nu. 3.

tur de decimis, jure patronatus &c. ne inde detur vitioſus ad talia ingreſſus.

De Dilationibus.

TIT. VIII.

Dilationes dari ſolent, aliæ ante litem conteſtatam, aliæ poſt. Ante litem conteſtatam dantur dilationes ad deliberandum, de quibus eſt hic Tit.

Quid eſt Dilatio, & quotuplex?

Dilatio in genere eſt juſtum temporis ſpatium, quod ad actum aliquem judicialem perficiendum conceditur Actori vel Reo, à lege, à judice, vel ex conventione partium. Unde Dilatio alia eſt *Legalis*, quæ à lege, abſque miniſterio judicis aut litigantium, conceditur; alia *Iudicialis*, quam dat judex ipſe ex præcepto ſeu permiſſione legis; alia *Conventionalis*, quæ ex conventione partium competit. Dilationum verò Judicialium aliæ ſunt *Citatoriæ*, aliæ *Deliberatoriæ*, aliæ *Probatoriæ*.

Quæ dicuntur Dilationes Citatoriæ?

Quæ dantur citatis & in jus vocatis, ut commodè pervenire poſſint ad judicium, idque primò, ſecundò & tertiò, juſto temporis

poris intervallo inter ſingulas citationes. Quod tempus hodie variat ex ſtilo Curiæ cujuſque, & ferè eſt arbitrarium. Pro ternis citationibus poteſt judex, ſi cauſa juſta ſubſit, uti unicâ peremptoria: quo caſu citatus peremptoriè, ſi non veniat, perinde habetur, & punitur ut contumax, ac ſi ter citatus fuiſſet.

Vallen. hic §. 1. *nu.* 5. & 6.

l. 70. D. *De jud. Vallen. ubi ſup. nu.* 7.

Quæ Deliberatoria?

Deliberatoria dilatio datur Reo, ut, viſo Actoris libello, ſecum deliberet, cedatne, an contendat, & ut ſe inſtruat, cogitetque quid Actori in judicio reſpondeat. Unde ſi ex litteris citatoriis Reus plenè inſtrui poſſit, induciæ deliberatoriæ non concedentur. Tempus verò hujuſmodi dilationis olim fuit 24. dierum à porrecto per Actorem libello, hodie eſt arbitrarium, & à ſtilo Curiæ pendens, prout de citatoriis dictum.

c. ult. h. t.

c. 2. *h. t. Auth. Offeratur* C. *De litis conteſt.*

Quæ Probatoria?

Quæ dantur Actori ad ſuam intentionem, & Reo ad exceptionem probandam. Et ne in his modum excederent judices, certum tempus præſcriptum eſt ad probandum ſeu producendum teſtes, ſcil. trium menſium in eadem provincia, ſex menſium ex aliis provinciis, & novem

men-

Digitized by Google

menſium, ſi trans mare: quod hodie quoque eſt arbitrarium. *l. 1. & ult. C. h. t.*

De Ferijs.

TIT. IX.

Quemadmodum dilatione durante, Judicis officium interim conquieſcit, ita & durantibus feriis.

Quid ſunt Feriæ?

SUnt dies ab actibus judicialibus vacui; quibus ſcilicet forenſis ſtrepitus & juriſdictionis exercitium conquieſcere jubetur. *c. 5. h. t. & l. 5. D. eod.*

Quotuplices ſunt?

Aliæ ſunt *Solemnes* & *Ordinariæ*, vel ad divinum cultum inſtitutæ, ut ſunt dies feſti; vel ad fructus colligendos, ut ſunt feriæ meſſium & vindemiarum: aliæ *Repentinæ* ſeu *Extraordinariæ*, quæ ſcil. pro rebus occurrentibus ab Imp. (unde & *Imperiales* dictæ) vel Rege indicuntur. *c. 1. & ult. h. t.*

Intereſtne inter has ferias? *d. c. ult. in fine.*

Planè intereſt, quod quidem ad judicium attinet: quia actus judicialis die feſto, ſive feriis ad divinum cultum inſtitutis, celebratus, licet ex utriuſque partium conſenſu, eſt ipſo jure nullus; non etiam *l. A nulla C. eod.*

etiam actus judicialis tempore feriarum ob meſſem & vindemiam mutuo litigantium conſenſu celebratus. Ratio diverſitatis eſt, quia in priori caſu feriæ juris ſunt publici, non tam in ſingulorum gratiam, quàm totius Reip. cauſa introductæ, & mandatæ auctoritate Eccleſiæ, quibus propterea privata pactione renunciari non poteſt. Poſteriori verò caſu feriæ in ſingulorum potiùs gratiam, quàm Reip. cauſa, introductæ ſunt, unde & ſinguli renuntiare his feriis poſſunt.

d. c. ult. in fine.

d. c. ult. in princ.

De ordine cognitionum.

T I T. X.

Aliquando incidunt quædam in judicium definienda, antequam in cauſa principali procedatur, ideò hic ſequitur Tit. De ordine cognitionum.

Quid ſi igitur quæſtio præjudicialis, v. g. natalium, an quis ſit filius, vel proximus cognatus, incidat in judicium petitionis hæreditatis?

TUnc priùs cognoſcendum & pronuntiandum erit, quem eſſe filium legitimum, vel cognatum proximum, quàm an hæreditas ei reſtituenda ſit, vel non: quia cauſa major (qualis hic eſt quæſtio nata-

natalium) trahit ad ſe cauſam miriorem, id eſt cauſam de hæreditate reſtituenda, ſive coram eodem judice agatur, ſive etiam coram diverſis, veluti de cauſa natalium coram judice Eccleſiaſtico & de cauſa hæreditatis coram laico. Sic & exceptio conſanguinitatis obiecta mulieri, vindicanti aliquem in maritum, eſt præiudicialis, priùs diſcutienda, quàm ſuper matrimonio pronuntietur.

l. 54. D. De jud.

c. 3. h.t.

c. 1. h.t.

Quid ſi agenti ſpolij nomine viciſſim obyciatur ſpolium?

Tunc refert, an per modum exceptionis, an verò per modum actionis ſpolium obiiciatur. Nam ſi Reus excipiat ſe viciſſim ſpoliatum, priùs de hac ſpolii exceptione cognoſcendum, quàm de actione ſpolii. Quia licet ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus, ita ut ante reſtitutionem non cogatur regulariter reſpondere ſuis ſpoliatoribus; tamen quando regeritur ſpolium in modum exceptionis, priùs cognoſcitur de ſpolii exceptione. Secus, ſi per modum actionis, id eſt, ſi Reus non excipiat, ſed viciſſim agat, ſe eſſe ſpoliatum.

c. 2. verſ. ſed quoniam h.t

c. ult. h.t

Quid ſi actio criminalis & civilis ſimul concurrant?

Tum criminalis principaliter intentata

ex-

can. Ciuilis III. qu. II. c. Si crimen II I q. 9. Vide Fachin. 6, c. 2.

excludet civilem. Ubi verò civilis præiudicat criminali, vel contrà, præcedere illa debet, uti præiudicialis, & altera ſequi. Quando autem altera alteri non eſt præiudicialis, tunc criminalis & civilis coniungi poſſunt.

De plus petitionibus.

TIT. XI.

Inter incidentes quæſtiones eſt & hæc de plus petitionibus, an ſcil. Actor plus petierit, quàm oporteat.

Plus peti quando & quibus modis dicitur?

QUatuor modis, Re, Tempore, Loco & Cauſa. *Re* plus petere dicitur, qui maiorem ſummam vel quantitatem petit, quàm debetur. *Tempore*, qui petit ante diem, vel conditionem obligationi adiectam, necdum ſcil. exiſtentem. *Loco*, qui petit alio loco, quàm ubi convenit, ut ſolveretur. *Cauſa*, qui id, quod in genere vel alternatim debetur, in ſpecie vel præcisè petit.

Quæ eſt pœna plus petentium?

Re plus petens, abſque dolo malo, & in eo perſeverans uſque ad ſententiam, con-

Digitized by Google

condemnatur adverſario in expenſas litis. *c. un. in*
Tempore plus petente Actore, duplican- *pr. h.t.*
tur Reo induciæ, nec cogitur, poſtea litem excipere, niſi ſolutis expenſis litis prioris ante diem motæ. *Loco* plus petens tenetur quanti rei intereſt alio loco peti, quàm ubi oportebat. *Cauſâ* plus petens in expenſas omnes, & damnum, quod Reus occaſione inſtitutæ actionis tulit, condemnatur.

d. c. un. verſ. ei verò. d.c. un. verſ. loco §. ſed hoc quidem Inſtit. action.

De cauſa proprietatis & poſſeſſionis.

TIT. XII.

Incidit quoque frequenter quæſtio inter Actorem & Reum, de cauſa proprietatis & poſſeſſionis inſtituenda, inſtruenda, definienda, utrùm ſimul in eodem judicio proponi poſſint, an verò ſingulæ cauſæ ſingulis judiciis tractandæ ſint.

Quæ dicitur cauſa proprietatis?

IN qua principaliter agitur de proprietate ſeu dominio, vel quaſi dominio, quando ſcilicet Actor contendit ſe eſſe dominum rei controverſæ, Reus verò è contrario negat; & hæc appellatur judicium petitorium. *c.4. h. t.*

Quæ poſſeſſionis?

In qua principaliter agitur de poſſeſſione, vel quaſi; veluti ubi Actor contendit, poſſeſſionem rei eſſe ſibi reſtituendam, & Reus negat; quod vocatur judicium poſſeſſorium. d. c. 4.

Quid eſt Poſſeſſio?

Eſt jus reale inſiſtendi vel incumbendi rei corporali, ſive mobili ſive immobili. Jus, inquam, reale inſiſtendi &c. quia non ſtatim qui rem aliquam detinet, ejus rei poſſeſſor dicendus eſt; ſic enim commodatarius, depoſitarius, inquilinus atque colonus quamvis rem detineant & occupent, non tamen dicuntur poſſidere: quia non habent jus aliquod inſiſtendi rei, ſed tantùm jus perſonale ex contractu. Dicitur, *rei corporali*; quia rei incorporalis propriè loquendo nulla eſt vera poſſeſſio, c. 3. h. t. ſed dicuntur hujuſmodi res tantùm quaſi poſſideri.

Quotuplex eſt Poſſeſſio?

Triplex, Naturalis tantùm, Civilis tantùm, Naturalis & Civilis ſimul.

Naturaliter tantùm poſſidere dicitur, qui rei alicui incumbit, quam eamdem aliquis alius poſſidet civiliter.

Civiliter tantùm, qui à re corpore diſcedens,

Digitized by Google

cedens, animo poſſeſſionem retinet. Ut qui ad nundinas profectus eſt, nullo in poſſeſſione fundi relicto, quem eo abſente alius aliquis fortè occupavit. Hic abſens dicitur civiliter tantùm poſſidere: is autem, qui eo abſente fundum occupavit, *Naturaliter & civiliter ſimul* rem poſſidet, quam ſcil. alius nullus ullo modo detinet, aut poſſidet.

l. 6. § qui ad nundinas D. De acq. p.

Quot modis agitur de poſſeſſione?

Tribus, atque ita triplex eſt judicium poſſeſſorium: vel enim agitur interdicto adipiſcendæ poſſeſſionis, vel retinendæ, vel recuperandæ, quæ pleniùs alibi explicantur.

Inſtit. De interd.

In hoc judicio poſſeſſorio quis eſt Judex competens?

Non conveniunt hìc DD. Sunt qui poſſeſſorium retinendæ & recuperandæ poſſeſſionis ad judicem ſæcularem ſpectare volunt, etiam cùm de poſſeſſorio beneficiorum Eccleſiaſticorum, juris decimarum, & juris patronatus agitur; eâ ratione, quòd poſſeſſorium rei ſpiritualis non ſit quid ſpirituale, ſed temporale, & potiùs in facto quàm in jure conſiſtat. Et hanc ſententiam uſus judiciorum in Gallia ac Belgio ferè paſſim recepit; quamvis contraria de jure verior appareat.

Vide Vallen. hìc. §. 3.

 Poteſtne

Digitized by Google

Poteſtne judicium poſſeſſorium & petitorium cumulari, id eſt ſimul tractari cauſa poſſeſſionis & proprietatis?

Utrumque hoc judicium ab initio ſimul proponi, tractari & finiri poſſe, coram uno eodemque judice, & adverſus eumdem adverſarium reſcriptum eſt. Non obſtante regulâ, quòd, quando alicui competunt plures actiones ejuſdem rei nomine, una aliqua eligenda ſit, & unâ tantùm experiri oporteat; quia regula illa accipienda, quando plures actiones competunt ad unam & eamdem prorſus rem. Hîc autem duæ quidem ſunt actiones, ſed quæ competunt ad diverſa, nimirum poſſeſſorium ad poſſeſſionem, & petitorium ad proprietatem ſeu dominium; atqui poſſeſſio & dominium nihil commune habent. Deinde intereſt Reip. minui lites, quemadmodum hîc fieri videmus, quia ex pluribus fit una. Et de hoc minor difficultas eſt, quando cauſa proprietatis concurrit cum poſſeſſorio adipiſcendæ & recuperandæ, reſpectu diverſarum poſſeſſionum.

l. 4. & 6. h. t. l. 18. De vi & vi arm. l. 43. §. quoties de R. I.

l. Naturaliter §. nihil commune D. De acq. poſſ.

De reſtitutione ſpoliatorum.

TIT. XIII.

Interdum & hoc incidit in judicium, quis ordo ſervandus ſit, quando quis actionem

nem inſtituit de ſpoliatione: nam id in hoc judicio ſpoliationis, ſeu interdicto recuperandæ poſſeſſionis, ſingulare eſt, ut qui agit tamquam ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus.

Spoliatus quis hîc dicendus?

Qui vel vi, vel clam, de poſſeſſione rei alicujus corporalis vel incorporalis, veluti beneficii Eccleſiaſtici, aut alterius juris, ejectus eſt, vel aliàs injuſtè privatus.

Cui & adverſus quem datur hoc interdictum reſtitutorium?

Datur ei, qui dejectus eſt, ſive dominus rei fuerit, ſive non, puta uſufructuarius. Item hæredibus, eorumque ſucceſſoribus, adverſus eum, qui per ſe aut per alium dejecit, aut deijci mandavit. *l. 3. §. fin. D. De vi & arm.*

Daturne adverſus tertium malæ fidei poſſeſſorem, qui non ſpoliavit?

Non quidem hoc reſtitutorium interdictum Unde vi, ſed aliud ei ſimile, ex Conſtit. Innocentii III. Pont. quâ Actor, non obſtante juris civilis rigore (quod tamen jus aliàs etiam jure Pontificio confirmatur, ut ſcil. interdictum Unde vi locum habeat, niſi adverſus ipſum ſpolia- *c. Sæpè 18. h. t. c. Cùm ad ſedem 15. eod.*

c. 1. §. ait Prætor D. De vi & vi torem, vel qui ratum habuit) agere poteſt ad recuperandam poſſeſſionem contra quemlibet poſſeſſorem, qui conſcius ſit ſpoliationis, ſive is immediatè rem à ſpoliatore acceperit, ſive mediatè, etiam à bonæ fidei poſſeſſore intermedio. Eſt & in *Vallen. hic §. 3. Maranta p. 4. diſt. 7. nu. 58.* hanc rem aliud remedium recuperandæ poſſeſſionis ex *can. Redintegranda III. q. 1.* quod datur adverſus quemlibet poſſeſſorem, licet ipſe non ſpoliaverit, nec conſcius fuerit ſpoliationis, quoquo modo res aliqua, etiam mobilis, ad eum pervenerit, idque abſque ulla temporis præfinitione.

Quid ſi Reus excipiat de dominio, de beneficio non canonicè acquiſito, aut de alio aliquo crimine?

Non audietur, ſive de dominio agatur etiam incontinenti probando, ſive de beneficio & non canonicè factâ inſtitutione, *c. 5. h. t.* ſive alio aliquo crimine, ut quia vi aut clam poſſederit, niſi priùs poſſeſſionem *c. 6. eod.* actori ſpoliato reſtituerit. Non obſtante, quòd juris ordo flagitare videatur, ut Reus *l. 125. D. De R. I.* audiatur in ſuis exceptionibus, ſicut Actor in ſua intentione, quodque favorabiliores Rei potiùs quàm Actores habeantur: quia à Reg. iſta excipitur caſus ſpoliationis, *Vallen. hic §. 4.* quo favorabilior habetur cauſa Actoris quam Rei, idque in odium violenti ſpoliatoris.

Quid

Quid probare Actor debet, ut obtineat in hoc interdicto Unde vi?

Hæc duo. Primò, ſe fuiſſe in rei poſſeſſione, vel quaſi, tempore factæ ſpoliationis. Secundò, ſe ſpoliatum fuiſſe ab eo, in quem agit, vel ab alio ejus nomine, vel ſpoliationem ab alio factam ratam habuiſſe. Quòd ſi in alterutro horum probando deficiat, causâ cadet.

De dolo & contumacia.

TIT. XIV.

Interdum etiam quæritur de dolo & contumacia Actoris vel Rei punienda, ut quia ſpoliatus dolo vel contumaciâ Rei reſtitutionem conſequi non poteſt.

Quid eſt Dolus?

DOlus malus eſt omnis calliditas, machinatio, fallacia, ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita. Dico, dolus malus; nam eſt & dolus quidam bonus, de quo hîc non agitur. Agitur verò hoc Tit. non de quolibet dolo malo ſimpliciter, ſed quatenus contumaciæ adhæret. *l. 1. §. 1. D. De dolo male*

Contumacia quomodo incurritur, & quis dicendus Contumax?

Contumaciam incurrere dicitur, & fieri Con-

ri Contumax, qui tribus edictis, vel uno pro tribus (quod tantùm temporis, quantum tria illa edicta, continere debet, & vulgò peremptorium appellatur) evocatus, & nullâ juſtâ causâ impeditus, præſentiam ſui facere contemnit, ſive per ſe, ſive per procuratorem.

l. Contumacia §3. D. De re jud.

Quæ eſt pœna contumaciæ?

Diſtinguendum hîc eſt inter Actorem & Reum quia & Actor contumax fieri poteſt. Reo facto contumace ante litem conteſtatam, mittitur Actor in poſſeſſionem bonorum ipſius Rei, pro modo declarati debiti. Poſt litem verò conteſtatam, ſi judici ex actis liqueat de rei veritate, poterit ſententiâ ſuâ litem terminare. Neque tunc licebit condemnato appellare, ſaltem jure civili; cùm non de judice, ſed de ſeipſo queri debeat: æquitate Canonicâ juris civilis rigorem nonnihil remittente perſonis Eccleſiaſticis. Quòd ſi de cauſa non liqueat judici, tunc veram rei poſſeſſionem Actori adjudicabit, Reo abſenti ſola proprietatis relicta quæſtione.

c. 1. & c. pen. h. t. c. 4. eod.

l. 1. §. fin. autem. C. De jud.

d. c. 4. in fine & d. § fin autem.

Quid ergò ſi Actor fuerit factus contumax?

. Actor h. t.

Tunc ante litem conteſtatam Actor, ad terminum citationis non comparens, Reo con-

condemnatur in expenſas, nec ad novam citationem admittitur, niſi caveat ſe adſignato termino comparriturum: permittiturque Reo adverſus Actorem legitimè citatum probare exceptionem ſuam, Judexque, poſtquam ei conſtiterit ex actis de rei veritate, Reum à petitione Actoris abſolvet. *c. 9. h. t.* Si de eo non conſtet ſatis, tunc quoque abſolvere Reum poterit, non quidem ab Actoris petitione, ſed tantùm ab inſtantia, ſalvo Actori ſuo jure, facultateque de novo agendi, novaque inſtantiâ utendi, cum refuſione expenſarum prioris inſtantiæ. *d. c. 4. in fine.* Lite verò conteſtatâ, ſi deinde Actor contumaciter abſit, & tempus inſtantiæ, puta triennium uſque ad ſemeſtre præterlapſum ſit, poterit judex ad definitivam procedere, etiam in favorem Actoris; aliàs Reus abſolvi debet. *d. l. 13. §. & ſi quidem.*

De eo, qui mittitur in poſſeſſionem causâ rei ſervandæ.

TIT. XV.

Dictum paulò antè, Actorem ob Rei contumaciam mitti in poſſeſſionem bonorum ſeu rei petitæ: hîc docetur, quid juris ex hujuſmodi miſſione conſequatur.

Quotuplex eſt hæc miſſio?

DUplex, ex primo & ſecundo decreto.

Quid juris conſequitur Actor ex miſſione in bonorum poſſeſſionem ex primo decreto?

Tunc neque dominium rei, neque etiam veram poſſeſſionem conſequitur, ſed tantùm detentionem: quia ejuſmodi miſſio fit dumtaxat rei ſervandæ cauſa, ut eam cuſtodiat Actor, dum interim veniat reſponſurus Reus; idque in actione tam in rem quàm in perſonam.

c. 1. & ult. h. t.

Quando ſecundo decreto opus eſt?

Hîc diſtingue inter actionem realem & perſonalem. Nam in reali actione opus non eſt hoc ſecundo decreto, ſcilicet Reo poſt miſſionem non comparante intra annum; quia tunc Actor, elapſo anno, ſtatim, id eſt abſque alio judicis decreto, conſequitur veram rei poſſeſſionem, in quam miſſus eſt. Verùm in actione perſonali, quia Reo contumace intra annum non comparente, eo anno elapſo non ſtatim acquiritur Actori poſſeſſio rei, in quam miſſus eſt, opus eſt ſecundo judicis decreto, ad hoc, ut veram rei poſſeſſionem conſequatur.

d. c. 1 h. t

c. 5. §. in aliis ſup. Ut lite non conteſt. Vall. hic n. 3.

Ut

Ut lite pendente nihil innovetur.

TIT. XVI.

In ea quiſque poſſeſſione, aut quaſi, manere debet, quam initio litis habuit, adeoque lite pendente nihil eſt innovandum, id eſt nihil fieri poteſt; quo litis qualitas ſtatuſve immutetur aliquo modo.

Pendere lis quando dicitur?

PEndere lis dicitur inter aliquos, non tantùm quando lis eſt conteſtata, ſed ſimul atque Reus ab Actore in jus vocatus eſt, additâ & clarè expreſsâ cauſâ, ob quam vocetur. *Clem. 2. h. t.*

Non licebit ergò in jus vocato ſuper aliqua re eam rem alienare?

Nequaquam: neque per hujuſmodi alienationem poſſeſſio aut dominium in alium transferetur. Imò is, qui alienavit, ſi recuperari ea res non poſſit, tenetur aliam in ejus locum ſurrogare. *c. 3. & 4. h. t.*

An neque rei controverſæ poſſeſſio pendente lite auferri alicui poterit?

Non poterit, licet quis proferat Prin-

Digitized by Google

cipis aut S.P.reſcriptum,quo id jubeatur: quia tale reſcriptum non præſumitur à Principe aut S. P. profectum, nec Pont. præſumitur alicui ſuo reſcripto jus ſuum auferre veſle ſine juſta cauſa. Hinc etiam reſcriptum lite pendente impetratum, litis nullâ factâ mentione, tamquam ſubreptitium reijcitur.

c. 12. verſ. quia tamen ſup. de off. jud. ord. c. ult. h. t

De ſequeſtrationibus poſſeſſionum & fructuum.

TIT. XVII.

Quamvis ſequeſtratio rei, de qua inter aliquos lis eſt, eâ pendente regulariter prohibita ſit, certis tamen caſibus permiſſum eſt, rem in judicium deductam; ejuſque fructus apud ſequeſtrem deponi.

l. 1. C. De prohib. ſequeſt. pec.

Quis dicitur Sequeſter?

APud quem plures (ſcilicet Actor & Reus) eamdem rem, de qua inter eos controverſia eſt, depoſuerunt.

l. Sequeſter 10. De V.S.

Quotuplex eſt Sequeſtratio?

Duplex, alia *Voluntaria*, quæ fit partis utriuſque conſenſu, eaque ſemper permiſſa: alia *Neceſſaria*, quæ fit per judicem, idque vel ex officio, dum rem litigioſam

gioſam mandat ſequeſtrari, ſimiliter permiſſa; vel ad petitionem partis unius, alterâ contradicente, quæ regulariter eſt prohibita: cùm non oporteat judicium ab executione inchoare, nec poſſeſſorem, durante lite, privare commodo ſuæ poſſeſſionis.

Quibus caſibus licita eſt ſequeſtratio?

Primò, ſi Actor miſſus in bonorum poſſeſſionem ex primo decreto, fructus, quos ex bonis percepit, diſtrahat & diſſipet pro arbitrio ſuo. Secundò, ſi item Reus poſſeſſor condemnatus à ſententia contra ſe lata appellaverit; & fructus ex re poſſeſſa dilapidet, Actor rectè petit, pendente appellatione rem & fructus ſequeſtrari: pluresque caſus alibi recenſentur.

c.2. h.t.

c.ult.eod. Gl. in d. c. 2. V. ſequeſtrari.

De confeſſis.

TIT. XVIII.

Expeditis iis, quæ incidere in judicium ſolent, à Tit. X. *De ferijs*, fit tranſitus ad ipſam cauſam principalem, Actorque accingit ſe ad probandum. Certiſſima verò probatio eſt ipſius Rei confeſſio.

Qualis

Digitized by Google

Qualis eſt hæc confeſſio?

QUam facere Reus ſolet, præſtito prius juramento calumniæ, vel de veritate dicenda, ad poſitiones Actoris in judicio, ſub ſimili juramento propoſitas, per verbum *Credo* vel *Non credo*. Nam ſi Reus præfractè & abſque cauſa detrectet reſpondere ad poſitiones Actoris, habetur pro confeſſo. Ad quas verò reſpondet per verbum *Credo*, eas probandi Actori non incumbit neceſſitas.

c. 2. h. t. in 6. & c. 1. ſup. de lite conteſt.

Quid differt confeſſio per verbum Credo *ab ea, quæ fit ſimpliciter in judicio?*

Quòd illa ad probationem tantùm faciat, & relevet Reum ab onere probandi: hæc verò, quæ ſimpliciter in judicio fit, & contra ipſum confitentem, non modò relevet ab onere probandi, verùm etiam faciat, ut confeſſus pro judicato habeatur, tametſi nullam cauſam adjecerit, cur id quod confeſſus eſt, ita ſe habeat; quia nemo præſumitur in judicio temerè quid confiteri. Quamvis hodie receptius ſit, ut taliter facta confeſſio vim probationis potiùs habeat, quàm ſententiæ, quâ proinde ſemper eſt opus.

d. c. 2.

l. unica C. eod.

Weſenb. D. h. t. nu. 8.

Confeſſio extrajudicialis quam vim habet?

Confeſſio talis nullum præjudicium infert

fert confitenti : quia extra judicium quidquam confiteri, etiam coram duobus teſtibus, ſine cauſa tamen, non relevat Actorem ab onere probandi, quia indiſcretè confeſſus præſumitur. *c. Si cautio inſ. De fide inſtrum.*

Quid ſi confeſſus in judicio erraverit, an ei licitum erit errorem ſuum revocare?

Diſtinguendum eſt; quia aut erravit in jure, & hic error nocet confitenti, cùm in jure communi errans ſit in lata culpa, quæ non meretur excuſationem, ſed pœnam, quia jura omnes ſcire debent: aut erravit in facto, & hoc revocare poteſt uſque ad ſententiam. *l. Leges C. De LL. c. ult. h. t.*

De Probationibus.

TIT. XIX.

Si Reus non confiteatur de intentione Actoris, ſed ad quaſdam ejus poſitiones reſpondeat per verbum, *Non credo*, neceſſitas eas probandi incumbit Actori; & hinc poſt Tit. *De confeſſis* rectè ſequitur Tit. *De probationibus* in genere.

Quid eſt Probare & Probatio?

PRobare eſt judici fidem facere de facto aliquo dubio, de quo in judicio eſt diſ-

eſt diſceptatio. Probatio aliud non eſt, quàm rei dubiæ, apud judicem controverſæ, per legitimos modos facta oſtenſio.

Quotuplex eſt Probatio?

Primò, Alia eſt Artificialis, alia Inartificialis. *Artificialem* vocant, quæ ex ipſa cauſa argumentis & indiciis deducitur. *Inartificialem*, quæ extra cauſam deſumitur, vel à legibus, vel à teſtibus, tabulis, confeſſione, juramento, aut aliis ſimilibus. Ita vulgò Rethores dividunt.

II. Alia eſt Plena, alia Semiplena, quæ eſt diviſio Interpp. juris. *Plenam* vocant, quæ plenam fidem facit judici, per idoneos teſtes aut inſtrumenta publica, ita ut ſecundùm eam Judex ſententiam ferre poſſit. *Semiplenam* verò, quæ judici non facit plenam fidem, ſed tantùm opinionem ingenerat; non tantam tamen, ut inde moveri poſſit ad ferendam ſententiam: veluti ſi quid probetur per unicum teſtem omni exceptione majorem, vel per privatam ſcripturam, quam Reus non ſit confeſſus. *l.2. h. t.*

III. Alia eſt Judicialis, quæ fit in judicio poſt litem conteſtatam, alia Extrajudicialis.

Probandi onus cui incumbit?

Illud regulariter incumbit Actori, cujus eſt

jus eſt probare ſuam intentionem, nimirum ejus, qui ait, non qui negat. *c. 2. eod. l. 2. D. eod.*

Actore laborante in ſua probatione an cogi Reus poterit ei propria edere documenta?

Nequaquam: quia ipſe Actor proprias adferre debet probationes, non eas petere ab adverſario: qui etiam urgeri nequit ad exhibitionem eorum, per quæ ſibi negotium fiat. Actoreque non probante abſolvendus eſt Reus, etſi nihil ipſe præſtiterit. *c. 1. h. t. l. 7. C. De teſtib & l. 4. C. De eden.*

Quid ſi probandi onus utrique parti incumbat, ut puta in judiciis communibus?

Tunc is obtinebit, qui ſuam probaverit intentionem, altero non probante; ut in judicio communi dividundo, familiæ erciſcundæ, finium regundorum, item in interdicto retinendæ poſſeſſionis: quia in his judiciis uterque ligantium velut Actor eſt, uterque Reus. *c. 3. & c. Licet 9. h. t. l. 73. §. in vita D. De O. & A.*

Quid ſi probet uterque?

Tunc judex diſpiciet, uter melius probet, & utrius teſtes ſint magis idonei; vel in poſſeſſione uter antiquiorem poſſeſſionem & juſtiorem titulum probaverit. In pari verò probatione cauſa poſſeſſoris *d. c. 9. h. t. d. c. 3.*

ſoris potior haberi debet, & pro eo judicari.

Quid ſi Actore probante ſuam intentionem, Reus interim perſiſtat in ſua negatione, & ſuper ea petat audiri teſtes?

c. 12. h. t. Non audietur; cùm per rerum naturam factum negantis probatio nulla ſit, ſaltem directa: nam indirectè aliquando probari negativa poteſt. *l. Actor 23. C. De probat.*

Probatio quibus modis fit?

Fit ea per libros antiquos, teſtes, famam, & per alia adminicula. Fama, veluti publicum teſtimonium, auget quidem & confirmat rei, de qua quæritur, fidem; non tamen cedit in vicem juſtæ probationis. *d. c. 13. h. t.*

De Teſtibus & atteſtationibus.

TIT. XX.

Inter modos probandi, de quibus ſigillatim tractant Titt. ſequentes; frequentiſſimus eſt, qui fit per Teſtes.

Teſtes in quibus cauſis adhiberi poſſunt?

IN omnibus omninò cauſis tã criminalibus, quàm civilibus, & tam in cauſis Eccle-

Eccleſiaſticis ac ſpiritualibus, quàm profanis.

Quales teſtes probant?

Idonei, & fide digni, ſeu, ut dicitur, omni exceptione majores. Quales habentur omnes, niſi qui nominatim per Canones aut leges prohibentur teſtimonium dicere. *c.1. h. t.*

Qui ergò Prohibentur?

I. Impuberes, furioſi, mente capti; ob defectum vel infirmitatem judicii. II. Domeſtici, conſanguinei, vel affines ejus, à quo & pro quo producuntur; propter affectionem & favorem erga ſuos. III. Perjuri, infames, ſive infamia ſit juris, ſive etiam facti, ſaltem ſecundùm Canones, ac famoſo aliquo judicio condemnati, veluti furti, de dolo &c. imò & accuſati tantùm, judicio adhuc pendente. *c.24. h. t.* *c. Teſtimonium 54. & c. ult. eod.*

An Clerici & Prælati in cauſa Eccleſiæ ſuæ?

Quamvis teſtis idoneus nemo ſit in propria cauſa, non tamen prohibentur Clerici in cauſis ſuæ Eccleſiæ, modò non ſint illius procuratores; quia res Eccleſiæ non ſunt reverà res propriæ ſeu ſingulorum. *l. 10. D. De teſtib. & l. Omnib. 16. C. eod.*

Digitized by Google

An Monachi vel alij Religioſi?

Verius eſt, nec illos arceri à teſtimonio dicendo: quia contra eorum profeſſionem non eſt, prodere veritatem, quamvis aliàs prohibeantur ſe negotiis immiſcere ſæcularibus.

c. 30. & c. 51. h. t.

An laicus contra Clericum?

Nullo modo; in cauſa utique criminali, & quoad plenam probationem. Secus

c. 14. h. t Abbas in d. c. 14. nu. 5

quoad indicium faciendum, ſufficiens ad torturam.

An mulieres?

In cauſa civili, veluti in contractibus, non prohibentur: in cauſa verò criminali

c. 3. h. t. contra Vallen. hic §. 2. nu. 23.

prohiberi, communior habet ſententia. Niſi agatur de crimine per modum inquiſitionis vel exceptionis.

Teſtes quomodo & qualiter producendi ac recipiendi?

In primis petere à judice debet, ſive Actor ſive Reus, admitti ad probandum, & dari ſibi terminum probandi, id eſt ſtatui diem, intra quem teſtes ſuos producat, & præterea citari adverſarium, ut videat teſtes produci & jurare; unà cum

c. 2. h. t.

exhibitione articulorum, ſuper quibus teſtes producere intendit, & nominibus teſtium,

teſtium, ſi quid fortè in perſonas eorum obijciendum habeat. Exhibitis inſuper etiam adverſario, ſi velit, judici ſuis quoque interrogatoriis ſuper articulis ſibi priùs exhibitis, ut, ſi fortè teſtes à producente ſint ſubornati, id judex ex interrogatoriis adverſæ partis faciliùs deprehendat. Exceptoque deinde à ſingulis teſtibus juramento, de eo, quòd teſtimonium ex animi ſententia dicent, ſinguli ſigillatim ac ſeparatim, remotis litigantibus; examinandi de ſingulis cauſæ circumſtantiis; de perſonis, loco, tempore, viſu, auditu, ſcientia, credulitate, fama & certitudine rei: & potiſſimùm de ratione ſui dicti ſeu depoſitionis.

c. 2. eod. in 6.

c. Cùm cauſam 37. h. t. Vallen. hîc §, 2. nu. 11.

Permittine debet ſuper iiſdem articulis ſecunda aut ulterior teſtium productio?

Permiſſa quidem ſecunda & tertia, non etiam ulterior. Niſi qui quartam productionem poſtulat, affirmet juramento, ſe eam dolo malo non petere, neque teſtificata aliquo modo didiciſſe, id eſt teſtimonia intellexiſſe, ſed quia quos producere de novo deſiderat, priùs habere nequiverit.

c. 15. & c. pen. eod.

Publicatione atteſtationum factâ; an alij teſtes ſuper iiſdem vel contrariis articulis produci poterunt?

Non ne quidem in cauſa appellationis; quia qui ſemel didicit teſtificata, facilè poſſet ſuper iiſdem vel contrariis articulis falſos teſtes ſubornare. Super aliis verò articulis nihil prohibet alios teſtes producere? non factâ ulteriori teſtium productione.

c. 17. & 25. eod.

c. Cauſam 19. eod.

De teſtibus cogendis.

TIT. XXI.

Poſſuntne cogi teſtes ad teſtimonium dicendum?

Omninò, in cauſis utique civilibus: idque tum ob publicam utilitatem, ne veritas in alicujus præjudicium occultetur.

An & in cauſis criminalibus?

Id quidem aliqui negant; eâ ratione; quòd nemo alteri debeat detrahere, declarando ejus delicta, ergò neque ad id cogi: ſed veriùs alij adfirmant, quòd teſtificari in cauſa criminali non tam ſit alicui detrahere, quàm veritatem dicere: atqui expedit Reip. ne crimina maneant impunita.

can. Ex delicto 11. q. 1.

per c. 4. 5. 8. & c. ult. h. t.

De

De fide Inſtrumentorum.

TIT. XXII.

Non ſolùm teſtibus, ſed & inſtrumentis quis judici fidem facere poteſt, intentionemq́ue ſuam probare: unde operæ pretium eſt noſſe, quæ inſtrumenta fidem judici faciant quæ non.

Quid eſt Inſtrumentum?

INſtrumentum in generali ſua acceptione ſignificat id omne, quod cauſam inſtruit, & quo fides fit judici; atque ita & teſtes & teſtimonia Inſtrumenti nomine veniunt. Specialiter verò & propriè accipitur pro qualibet ſcriptura, quæ fidem rei, quam continet, judici facit, & cauſam inſtruit. *l. 1. D. h, t. & c. 4. ſup. tit. prox.*

Quotuplex eſt Inſtrumentum?

Duplex, aliud *Publicum*, quod à publica perſona, veluti à tabellione vel Notario publico, ſolemni ac debitâ formâ eſt conſcriptum, aut publico & authentico ſigillo, Principis, Epiſcopi vel Capituli ſignatum, auctoritateve Magiſtratus interveniente publicatum. Aliud *Privatum*, ab homine privato, nullâ auctoritate publicâ confectum, ut chirographum, apocha, antapocha, ſyngrapha, epiſtola. *c. 2. & c. 6. h. t.* *c. 9. h. t. & c. 7. ſup. De probat.*

Intereſtne quoad fidem faciendam inter hæc duo genera?

Intereſt ſanè: quia inſtrumenta publica de eo quod inſtrumento continetur, plenam fidem faciunt; & non tantùm ipſa authentica, ut vocant, ſed auctoritate judicis confecta. Privata verò inſtrumenta regulariter non faciunt fidem pro ſcribente, niſi trium teſtium ſubſcriptione fuerint munita; tum enim ea accipiuntur quaſi publicè confecta.

c. ult. h. t.

l. Scripturas 11. *in fine cum Auth. ſeq. C. Qui pot. in pig.*

Cur addis, non facere fidem pro ſcribente?

Quia contra ſcribentem, dummodò cauſam expreſſam habeant, ex qua aliquid debitum ſit, puta ex mutuo &c. plenam fidem faciunt, etiam nullo teſte adſcripto: ſecùs, ſi cauſam expreſſam non habeant.

c. Si cautio 14. *h. t.*

Suntne caſus, quibus contingit fidem inſtrumenti publici, vel etiam privati, enervari ac deſtrui?

Sunt utique; veluti Primò per contrarios teſtes, qui deponant rem non ita contigiſſe, ut tabellio vel Notarius profitetur, eoſque minimùm tres, ſi teſtes inſtrumento inſcripti mortui ſint: quamvis communiùs receptum ſit, duos ſufficere fide

ſide dignos & omni exceptione majores. II. Si ab uno eodemque contraria inſtrumenta fuerint producta, qu ea producenti imputandum. Quòd ſi à diverſis diverſa producantur inſtrumenta, æſtimabit judex, cui ſtandum putet. III. Si raſuram habeat inſtrumentum alicujus vocabuli, vel ſyllabæ, quæ rei mutet ſubſtantiam. Secùs, ſi ſenſum inſtrumenti raſura non mutet. IV. Si probetur confectum ab alio Notario, quàm qui inſtrumento ſubſcripſit.

c. 10. & 16. Gl. ac Dd. h. t.
c. Imputari 13. h. t.
d. c. 13. & ibi Doct.
c. 6. verſ. inſtrumentum h. t.
c. 3. eod. d. verſ. inſtrum.

De Præſumptionibus.

TIT. XXIII.

Continent & probationem aliquam indicia & argumenta, fidemque faciunt modò plenam, modò ſemiplenam, & interdum aliàs præſumptiones adjuvant.

Quid eſt Præſumptio?

Eſt conjectura probabilis, ex certo aliquo ſigno proveniens, ad adſtruendam rei dubiæ fidem. Vel, eſt anticipata de re dubia opinio, ex argumentis, indiciis & conjecturis, per varias rerum circumſtantias plerumque evenientibus, ſumpta.

Menoch. de præſ. lib. 1. qu. 7. nu. 4.

Quotuplex eſt?

I. Præſumptio alia eſt hominis, alia legis. Præſumptio hominis eſt conjectura, quam facit homo, ex facti qualitatibus & circumſtantiis aliquid conijciendo, & adſumendo pro vero, donec aliud demonſtretur ac doceatur. Præſumptio legis eſt, quando ipſa lex aliquid conijcit & pro vero adſumit, donec contrarium probetur.

II. Rurſus, præſumptio legis vel eſt neceſſaria, vel probabilis. Neceſſaria (quæ & violenta, & vehemens, & vehementiſſima ſubinde dicitur) eſt, quæ ex ſignis certis & neceſſariis oritur. Vel eſt diſpoſitio legis aliquid præſumentis, & ſuper præſumpto tamquam ſibi comperto ſtatuentis. Hanc vocant præſumptionem juris & de jure: Unde qui ſemel declaratus eſt pejeraſſe, eum præſumit canon ſeu lex ſemper in poſterum pejeraturum, idque præſumptione juris & de jure, quæ probationem in contrarium non admittit. Præſumptio probabilis eſt, quæ ex ſignis probabilibus colligitur: eique propriè præſumptionis vocabulum competit & dicitur præſumptio juris, quâ ſcil. jus in dubio aliquid præſumit, ſed tamen non ſtatuit in illo jus, id eſt non habet hoc pro jure & indubitato. *Sic* qui ignorat res alterius,

alterius, præſumptione juris juvatur, niſi probetur ſcire. Sic pro eo, qui probavit intentionem ſuam per teſtes & inſtrumenta, ſtat juris præſumptio, quam ſequetur judex, niſi contrarium probetur. *c.47 De R.I.in 6*

De Jurejurando.

TIT. XXIV.

Eſt denique modus probandi, qui fit per delationem aut relationem jurisjurandi, ſive ex pactione ipſorum litigatorum, ſive auctoritate judicis deferatur: maximumque remedium expediendarum litium eſt jurisjurandi religio. *l. 1. D. De jurejur.*

Quid eſt Iusjurandum?

EST invocatio divini Numinis in teſtimonium, ſive promittendo aliquid in futurum, ſive adſerendo aliquid in præteritum.

Quotuplex eſt Iusjurandum?

Duplex, *Promiſſorium*, quo quis ſanctè promittit ac jurat ſe quid daturum vel facturum; & *Adſertorium*, quòd aliàs dicitur litis deciſivum, quo alter litigatorum aliquid jurejurando adſerit atque affirmat, quo lis vel altercatio finitur.

Digitized by Google

Quæ eſt vis & effectus juramenti promiſſorij?

Primò, inducere obligationem. Secundò, confirmare ipſam promiſſionem, & aliquando etiam contractum, quando ſcil. alteri, in cujus favorem præſtatur, jus tribuit, & contractum in ſua ſpecie efficit validum.

Vallen. hic §. 8. nu. 4.

Quid ſi dolo, vi vel metu ſit extortum juramentum?

Hîc diſtingue inter jus Civile & Canonicum. Jure enim civili ejuſmodi extortum juramentum eſt ipſo jure nullum, defectu ſpontanei conſenſus, cui nihil tam contrarium quàm vis & metus. At jure Pontificio non licet contravenire juramento etiam per vim aut juſtum metum extorto, niſi antè à ſuperiori impetratâ abſolutione: quia etiam coacta voluntas eſt voluntas, & coactus conſenſus eſt utique conſenſus.

Auth. Sacramenta pub. C. Si advers. vendit. & l. 116. D. De R. I. c. 2. h. t. c. Sacris ſup. De his quæ vi &c.

Quotuplex eſt juramentum adſertorium?

Triplex, Voluntarium, Judiciale & Neceſſarium. *Voluntarium* eſt, quod extra judicium & ante ſuſceptum judicium pars parti defert; dictum ideò voluntarium, quia non cogitur quis illud deferre, vel

vel referre. *Iudiciale* eſt, quod ſuſcepto judicio, judice approbante, pars parti defert vel refert. *Neceſſarium*, quod à judice, propter probationum inopiam, defertur, vel Reo ad ſui purgationem, ſi pro eo ſtet præſumptio; vel Actori ad cauſſæ victoriam, ſi judex, inſpectis perſonarum & cauſſæ circumſtantiis, illud videat Actori potiùs deferendum eſſe, ut quia fortè plus quàm ſemiplenè probavit, vel etiam tantùm ſemiplenè, Reo contrà per ſe nihil probante. *c. ult. §. ſanè h. t.*

De Exceptionibus.

TIT. XXV.

Poſtquam Actor aliquo ex prædictis modis probavit intentionem ſuam, audiendus deinde eſt Reus, qui ad defenſionem ſui uti ſolet exceptionibus, quibus actiones jure competentes vel ſaltem de facto intentatæ excluduntur.

Quid ergò eſt Exceptio, & quotuplex?

Eſt actionis vel intentionis incluſio: eaque in genere duplex, alia Facti, quâ Reus repellit Actorem nullo jure agentem, v.g. ſi quis agat ex mutuo, qui mutuum numquam dedit: aliâ Juris, quâ

reus excludit actionem, ipſo quidem jure competentem, ſed cujus nomine iniquum ſit Reum condemnari.

II. Exceptionem juris aliæ ſunt Dilatoriæ, aliæ Peremptoriæ. *Dilatoriæ* ſunt, quæ principalem cauſam & actionem non perimunt, ſed tantùm differunt ad tempus, ut exceptio declaratoria fori, exceptio procuratoria &c. *Peremptoriæ* actiones, quibus agitur, non differunt tantùm, ſed & perimunt atque elidunt, ut exceptio pacti conventi de non petendo, exceptio rei judicatæ, exceptio tranſactionis & jurisjurandi.

Quando proponendæ ſunt hæ exceptiones?

c. Inter 20. inf. De ſent. & re jud. c. 4. & 12. h. t. l. 207. De R. I.

Dilatorias quidem regulariter objici oportet ante litem conteſtatam, vel intra terminum à judice conſtitutum. Peremptoriæ verò regulariter objici poſſunt ante & poſt litis conteſtationem, uſque ad ſententiam, quia poſt ſententiam res judicata habetur pro veritate.

De Præſcriptionibus.

TIT. XXVI.

Non tantùm exceptionibus, ſed & præſcriptionibus ſive uſucapionibus ſe defendere

fendere Reus poteſt, objiciendo Actori, quòd rem vel jus, de quo agitur, juſtè præſcripſerit, eſtque hæc exceptio peremptoria.

Quid eſt Præſcriptio ſeu Vſucapio?

Est adjectio dominii per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti. *Inſt. h. t. in pr.*

Quæ ſunt requiſita ad præſcriptionem?

Poſſeſſio continua, bona fides, & juſtus titulus, id eſt juſta cauſa acquirendi tempus legitimum: ut quidem res mobilis triennio: immobilis decem annis inter præſentes, XX. inter abſentes, res verò Eccleſiæ alicujus XL. annis, jus denique Eccleſiæ Romanæ non niſi centum annorum ſpatio præſcribatur. *l. ult. C. De præſcript. longi temp. c. 4. 6. 8. 9. & c. 13. h. t.*

Quid ſi ab initio quis bonâ fide poſſideat rem, verùm ante completam uſucapionem ſuperveniat mala fides?

Hæc quidem jure civili non interrumpit uſucapionem, eò quòd mala fides ſuperveniens ſit facti, uſucapio verò juris: at jure Pontificio non attenditur ſubtilitas juris civilis, quippe involvens peccatum mortale, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio tam canonica quàm civilis. *c. ult. h. t.*

Digitized by Google

De Sententia & re judicata.

TIT. XXVII.

Poſtremò, allegatis omnibus ex parte tum Actoris tum Rei, quæ ad cauſæ inſtructionem pertinere videbuntur, concluditur tandem in cauſa, & utrimque petitur ferri ſententia.

Quid per Sententiam & Rem judicatam intelligis hoc loco?

PEr Sententiam intelligitur ipſa pronuntiatio judicis, quæ abſolutione vel condemnatione finem controverſiæ imponit, quam vocant Sententiam definitivam: Res verò judicata eſt ipſa cauſa controverſa, quæ finem controverſiæ pronuntiatione judicis accepit. Et differt à ſententia tamquam effectus à ſua cauſa: nam res judicata eſt effectus ſententiæ jam à litigantibus tacitè vel expreſsè approbatæ.

l. 1. D. De re jud.

Sententia definitiva in quo differt ab interlocutoria?

Quòd definitiva totum negotium principale definiat ac terminet, vel abſolvendo vel condemnando: ſententia verò interlocutoria non finiat controverſiam, ſed tantùm incidens aliquod impedimentum

tum

Digitized by Google

tum removeat, ut lis inſtituta expeditiùs procedat, & exitum ſuum conſequatur. Unde & ſententia interlocutoria ſemel lata ab eodem judice revocari poterit. Definitiva revocari non poteſt, quia poſtquam judex ſemel ſententiam dixit, jam deſinit in ea cauſa eſſe judex, quippe officio ſuo functus.

c. Cùm ceſſante 60. & ibi Dd. inf. De appel. Vallen. hic §. 2. nu. 4.

Quæ dicitur ſententia interlocutoria vim habens definitivæ?

Quæ quoad id, ſuper quo fertur, parit præjudicium irreparabile per definitivam, & quoad juris effectus per omnia æquiparatur ſententiæ definitivæ. Talis eſt ſententia interlocutoria, per quam repellitur vel admittitur exceptio aliqua peremptoria; quâ judex pronuntiat ſe incompetentem, & quâ pronuntiat appellationem eſſe deſertam, vel fatalia elapſa. Sed & ſententia attentatorum revocatoria vim habet definitivæ: item ſententia excommunicationis ſive banni.

l. 55. D. De re jud.

Vide Mynſ. cent. 3. Obſ. 88. Gail. 1. Obſ. 130. Hunn. Encyc. p. 2. tit. 22. c. 1. nu. 7.

Qualiter ferenda ſententia definitiva?

In primis, utrâque parte litigantium citatâ ad audiendum jus dici: & ſententiam ferri, judex deinde die dicto, & in loco ſolito pro tribunali ſedens, per ſe & in ſcriptis ſententiam pronuntiabit, idque

 in om-

in omnibus ſervato juris ordine, ac præviâ cauſæ cognitione.

Quis eſt effectus hujuſmodi ſententiæ?

Finire litem, & poteſtatem judicis, quoad cauſam, in qua jus dixit: item facere jus inter partes, inter quas lata: quia res inter alios acta ac judicata jus non facit, nec aliis præjudicat regulariter.

l. pen. h. t.

De Appellationibus, Recuſationibus, & Relationibus.

TIT. XXVIII.

Sententiâ à judice latâ, ſi hæc victo videatur iniquior, poterit ab ea appellare: eſtque frequens & neceſſarius appellandi uſus, quippe iniquitatem judicantium vel imperitiam corrigens.

l. 1. D. h. t.

Quid eſt Appellatio?

Appellatio eſt ab inferiore judice ad ſuperiorem facta provocatio, ratione gravaminis illati vel inferendi.

Quotuplex eſt Appellatio?

Duplex, alia *Iudicialis*, quæ propriè & ſtrictè dicitur Appellatio, alia *Extrajudicialis*.

dicialis. Illa in judicio à ſententia ſive definitiva ſive interlocutoria interponitur, ut ea corrigatur; hæc verò ab actis ſive decretis extrajudicialibus, ut dum appellatur ab electione, ſpoliatione, & ſimilibus. *Clem. 3. eod.*

An ergò etiam à ſententia interlocutoria appellare licebit?

Jure quidem civili regulariter non licet, niſi certis caſibus, quibus interlocutoria habet vim ſententiæ definitivæ: at jure Pontificio ab omni interlocutoria, imò & ab omni gravamine, etiam extra judicium alicui illato vel inferendo, rectè appellatur. Hodie ex decreto Conc. Trid. non aliter permittitur appellare à ſententia interlocutoria, quàm ſi vim definitivæ habeat, & gravamen contineat irreparabile. *c. 5. §. ſi verò c. 51. & 59. h.t. Seſſ. 24. c. 20. de reform. c. 5. in fin. c. 11. & 13. hoc tit. l. 14. & l. 29. C. eod.*

In quibus cauſſis permiſſa eſt appellatio?

In omnibus tam civilibus & levioribus, quàm criminalibus, & majoribus. Attamen ſi crimen fuerit notorium, Reus condemnatus appellans non auditur; quia tum conſtat eum tantùm appellare differendæ pœnæ causâ. *d. c. 13. & c. 61. §. porrò eod.*

Quoties permiſſum appellare?

Ab uno eademque ſententia tertiò appellare non permittitur: quia præſumit lex & canon illud eſſe juſtum, quod tribus diverſorum judicium conformibus ſententiis eſt firmatum; eaque eſt præſumptio juris & de jure.

A quo, & ad quem judicem eſt appellandum?

A judice inferiori, qui ſententiam tulit, ad ejus proximè ſuperiorem, & ſic gradatim ad hujus quoque proximè & immediatè ſuperiorem, ne aliàs contingat confundi juriſdictiones: adeò ut, omiſſio judice aliquo intermedio, ne quidem ad ipſum Principem licet appellare, ſaltem
c. 11. in pr. D. eod. jure civili. Nam jure Pontificio permittitur appellare ad S. Pont. omiſſis judicibus intermediis. Idque tam variè, quia S. Pont. omnium inferiorum judicum ju-
c. 7. 31. 34. & 52. h. t. riſdictionem habet. At Princeps inferiorum judicum juriſdictionem à ſe abdicavit.

Coram quo?

Regulariter coram eodem Judice, qui ſententiam tulit: niſi vel juſtus metus prohibeat, vel is, qui appellare deſiderat, copiam judicis à quo habere nequeat,

quo

quo caſu ſufficiet coram probis viris, vel coram Notario & teſtibus appellare. *c.ult.h.t. & ibi Gl.*

Quando appellandum?

Vel ſtatim à ſententia lata, quod dicunt, *Illicò appellare*, ſine libello, & vivâ voce. Eſtque hoc tutiſſimum, quia ibi ſatis eſt, ſi dicat tantùm, *Appello.* Vel ſi non appellaverit illicò, appellendum eſt intra decendium, id eſt decem dies, à die latæ ſententiæ, vel à die, quo ſententiam latam eſſe intellexerit is, qui appellare vult, & quidem in ſcriptis. *l.14. C. eod.* *l. 2. D. eod.* *l. 6. §. ſin autem Cod. eod.*

Qui dicuntur Apoſtoli?

Sunt litteræ dimiſſoriæ, quas Judex à quo tranſmittit ad judicem ſuperiorem, ad quem appellatum eſt, in teſtimonium & fidem appellationis interpoſitæ.

Quotuplices ſunt Apoſtoli?

Triplices, Dimiſſorii, Reverentiales & Refutatorii. *Dimiſſorij* jam definiti ſunt. *Reverentiales* ſunt, quando non ob cauſæ juſtitiam, ſed ſolùm ob reverentiam Judicis ſuperioris, ad quem appellatur, Judex à quo defert appellationi. *Refutatorij* ſunt, quibus Judex à quo reddit cauſam Judici ad quem, cur appellationi non detulerit. Nam cùm appellans petit

petit apoſtolos dimiſſorios, ex adverſo appellatus ſeu intimatus, ut hodie loquuntur Pragmatici, petit ſibi dari apoſtolos refutatorios.

Intra quod tempus pendi?

Intra xxx. dies, à die, quo lata eſt ſenteutia, idque ſæpiùs & inſtanter, inſtantiùs, inſtantiſſimè. Aliàs ſi neglexerit eos petere appellans, præſumitur appellationem interpoſitam deſeruiſſe, quæ præſumptio eſt juris & de jure.

Intra quod tempus cauſa appellationis finiri debet?

Intra annum, vel ſi ſit juſta cauſa, cur intra illud tempus finiri non poſſit, ſaltem intra biennium, à die interpoſitæ appellationis computandum. Aliàs intelligitur appellatio eſſe deſerta; niſi per reſtitutionem in integrum judex ad quem ex juſta cauſa indulſerit appellatori tertium annum.

Quid eſt Recuſatio?

Quâ alter litigantium recuſat judicem, & negat ſe ejus ſtare velle judicio in præſenti cauſa, quamvis aliàs ſit judex competens, eo quòd ex juſta cauſa ſit ſuſpectus. Effectus recuſationis eſt, quòd cauſa recuſationis pendente, judex in lite ſuperſe-

perſedere, nec progredi ulteriùs debeat. *l. Eum quem 79. §. 1. D. De jud.*

Quid eſt Relatio?

Eſt Judicis inferioris de jure dubitantis ad ſuperiorem, Pontificem vel Principem, tranſmiſſa conſultatio, ut ſciat, quid in judicando ſequi debeat.

De Clericis peregrinantibus.

TIT. XXIX.

Quis dicitur Clericus peregrinans?

QUi ad Sedem Apoſtolicam vel ad limina Apoſtolorum peregrinationis aliavè ex cauſſa proficiſcitur.

Quid hic ſimile habet cum appellante?

Quòd ſicuti qui appellat ad S. Pont. eximit ſe à juriſdictione Judicis à quo, ita & qui Romam peregrinationis ergò iter inſtituit, intelligatur ipſo facto ad S. Pont. appellare. Ideoque ſicuti pendente appellatione nihil eſt innovandum, ita nihil eſt immutandum circa res ejus, qui Romam profectus eſt.

De

Digitized by Google

De confirmatione utili vel inutili.

TIT. XXX.

Quæ hic dicitur confirmatio utilis?

QUando S. Pont. ſententiam aliquam, ſive privilegium, ſive aliud quid confirmat ex certa ſcientia: quia tunc judex inferior de eo ampliùs cognoſcere non poteſt; & talis confirmatio jus tribuit illi, cujus negotium confirmatum eſt.

c. 1. 2. & pen. h. t.

Quæ inutilis?

Quando reſcriptum confirmationis à S.P. factæ probatur eſſe ſubreptitium vel obreptitium, ſcilicet re non ſatis intellectâ, ut ſe habebat, ſed vel falſo narrato, vel vero ſubticito. Ideò verò eſt inutilis confirmatio taliter facta, quia licet ipſo jure non ſit nulla, tamen per exceptionem repelli poteſt.

Finis libri II.

Digitized by Google

JURIS CANONICI PER EROTEMATA

DIGESTI ET ENUCLEATI,

LIB. III. TIT. I.

De vita & honeſtate Clericorum.

Abſoluto tractatu ordinis judicarii, agitur deinceps toto hoc libro III. & IV. de rebus, quæ in judicium venire ſolent, quarum quædam ſunt. Eccleſiaſticæ & Clericorum propriæ, quædam profanæ. De illis agitur hoc lib. tertio, & primò quidem de ipſorum Clericorum ſtatu & moribus.

Vita ſtatuſque Clericorum circa quæ potiſſimùm verſatur?

VEL particulariter circa negotia & officia Clericorum, vel circa habitum & veſtitum, vel circa vitam & mores.

Quid igitur circa officia & negotia incumbit Clericis?

Ut negotiis & commerciis ſæcularibus non

c. ult. h. t c. 2. eod. c. 12. 15. & pen. h. t. non ſe immiſceant, implicentque; uſuras non exerceant, mimis, joculatoribus & hiſtrionibus operam ſuam non impendant; ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint.

Quid circa habitum & veſtitum?

d. c. pen. c. 4. 5. & 7. eod d. c. 2. h. t. & Clem. 1. §. adverſus eod. can. Clerici XXIII. qu. 8. Ut veſtes ſuo ordini congruentes deferant: ut neque comam nutriant neque barbam: ut arma non ſumant, nec armati incedant.

Quid circa vitam & mores?

Ut ab avaritia maximè ſint alieni; ut à crapula ac temulentia (quam gaſtrimargiam Græci vocant) diligenter abſtineant, atque ut vinum ſibi temperent, & ſe vino: ut continenter & caſtè vivere ſtudeant. In ſumma ſic decet omninò Clericos in ſortem Domini vocatos, vitam moreſque ſuos omnes componere, ut habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, alijſque omnibus nil niſi grave, moderatum ac religione plenum præ ſe ferant. *Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. de refor.*

De cohabitatione Clericorum & mulierum.

TIT. II.

Clericorum propria & præcipua virtus eſt

eſt continentia & caſtitas, quæ ut illibata ſervetur, & ſuſpicio mali omnis abſit, prohibetur hîc, ne Clerici cum mulieribus habitent.

An neque cum matre, avia, matertera, amita vel ſorore?

NEquaquam; quia in talibus perſonis naturale fœdus nihil permittit fœdi criminis ſuſpicari. Niſi & illæ de vita lubrica ſuſpectæ ſint, ut permitti non debeant cum Clericis, nepotibus vel fratribus morari. *c. pen. h. tit.*

Clerici concubinarij vel fornicarij quâ pœnâ afficiendi?

Tales ſi notorii fuerint ab Ordinibus ipſo jure ſunt ſuſpenſi. Cum ſuſpectis verò mulieribus verſantes, ſi moniti ab Epiſcopo concubinas non deſerant, ſuſpendendi ſunt à beneficiis, id eſt privandi fructibus beneficii ſui, & correctione non ſecutâ deponendi, ſacriſque exuendi Ordinibus. *c.4. h.t.* *c.6. eod.*

Quis dicendus notorius fornicator?

Qui vel palàm in jure fornicationem ſuam confeſſus eſt, vel talis eſſe legitimè eſt probatus, vel ſententiâ judicis condemnatus; quod vocant notorium juris: vel *c. ult. eod.*

c. Tua nos 8. eod. vel denique cujus crimen eſt publicum per evidentiam rei, ita ſcilicet, ut nullâ poſſit tergiverſatione celari; quod vulgò appellant notorium facti.

De Clericis conjugatis.

TIT. III.

An Clericis permittendum uxores ducere?

c. 2. h. t. AUt Clerici ſacris ſunt Ordinibus initiati, & prohibentur uxores ducere: nemo enim admittitur ad ſacrum Ordinem, niſi qui caſtitatem voveat. Aut in minoribus Ordinibus ſunt conſtituti, & non prohibentur matrimonium contrahere: ut tamen beneficium, ſi quod
c. 3. eod. habuerint, ſtatim ductâ uxore amittant.

An & amittent privilegia aliàs indulta Clericis?

Retento privilegio Canonis *Si quis ſuadente* XVII. *q.* 4. & privilegio fori, cætera amittent privilegia eo ipſo, quo matrimonium contrahunt: imò & privilegium canonis & fori, eo ipſo, quo non ſervant conditiones requiſitas de ducendo unicam eamque virginem, deque geſtando habitu ac tonſurâ clericali. Itaque tales non gaudent immunitatibus à vectigalibus,

libus, & aliis muneribus perſonalibus, quemadmodum alii Clerici in minoribus conſtituti, non conjugati. *c. un. h. t. Concil. Trid. ſeſſ. 23. c. 6. de reform.*

De Clericis non reſidentibus in Eccleſia vel præbenda.

TIT. IV.

Quia beneficium Eccleſiaſticum datur propter officium, ideò nemo ad illud adſumendus, niſi qui in loco ejuſdem reſidere, ac per ſe deſervire; & velit & poſſit. *c. Quamquam De cenſib. in 6. Covar. Pract. quæſt. c. 31. nu. 9.*

Quinam ergò tenentur reſidere perſonaliter?

IN primis omnes, dignitatem Eccleſiaſticam, vel curam animarum annexam habentes; ut ſunt Decanatus, Paſtoratus, qui per ſeipſos, & non per vicarios, officium facere debent. *c. 3. 8. & 9. h. t.* Tum etiam de jure communi omnes, beneficium ſimplex obtinentes, id eſt, quod nullam juriſdictionem aut eminentiam adjunctam habeat, nec etiam curam animarum in ea Eccleſia, ubi illud obtinent: quia in omni beneficio, ejuſque collatione, ſemper intelligitur electa induſtria perſonæ. *c. 6. & 10. eod.* Talibus enim beneficium Eccleſiaſticum conferri debet, qui reſidere in loco, & *c. 4. eod.*

curam

curam ejus per ſeipſos valeant exercere. Verumtamen contrarium ferè paſſim conſuetudine obtinuit, ut in beneficiis ſimplicibus non cogatur Clericus reſidere perſonaliter, ſed per vicarium obire miniſterium ſuum poſſit. Quæ conſuetudo nuſquam per Canones prohibita invenitur.

Clerici non reſidentes an privandi beneficiis ſuis?

Clericus non reſidens primò monendus eſt per ſuum ſuperiorem, ut ad Eccleſiam ſuam redeat, præfinito juſto temporis ſpatio, intra quod commodè redire poſſit: *c.8.9 & ult. h. t.* cæteroquin privandus beneficio ſuo, ſi non redeat, nec juſtam alleget abſentiæ diuturnioris cauſam, quod tunc poterit alteri conferri.

Quæ ſunt juſtæ cauſæ abſentiæ?

c.4. h. t. *c.13.eod* *c.12.eod* Si quis abſit ut familiaris & in ſervitio exiſtens ſummi Pont. vel Epiſcopi ſui, aut propriæ Eccleſiæ negotia curet: ſi ſtudiorum gratiâ ad tempus in Univerſitate aliqua commoretur, petitâ tamen priùs à *d. c. 12. & c.14.* Superiore licentiâ. Quibus caſibus abſentes etiam groſſos fructus (ut loquuntur) beneficiorum percipere poterunt.

Quid

Quid intelligis nomine Groſſorum fructuum ?

Eos ſcil. fructus, qui non ſingulis diebus, uti quotidianæ quas vocant diſtributiones, ſed vel annuatim, vel ſingulis ſemeſtribus, vel aliâ anni parte, juxta Eccleſiæ cujuſque conſuetudinem, percipiuntur. Dicti *Groſſi*, tamquam majores, utilioreſque, ut qui conſiſtunt in fundis, in prædiis, in pratis, in vineis, in reditibus; & vocantur fructus de menſa groſſa.

Ioan. Cop. de Fructib. tit. 6. c. un. & lib. 4. c. 2 Felin. in c. Iacob 44. inf. de ſimon. c. un. h. t. in 6.

An & ex juſta cauſa abſentes percipient diſtributiones quotidianas ?

Nequaquam: quia illæ tantùm debentur & dantur præſentibus, pro divinio officio, cui ſtatis horis interſunt. Excipitur tamen abſens propter morbum, ſi aliàs dum ſanus erat, ſolitus fuerit intereſſe divinis; aut propter ætatem graviorem, cùm ſenectus ipſa per ſe morbus ſit; aut ſi aliàs evidens Eccleſiæ utilitas Clericum cogat abeſſe.

Quas vocas Diſtributiones quotidianas ?

Quæ diſtribuuntur quotidie, aut ferè quotidie, Clericis actualiter in divino officio præſentibus: & alio nomine *Ma-*

 nualia

nualia vel *Victualia* appellantur, quod communiter ad manum ſolvantur, quemadmodum fieri videmus in plumbetis; vel etiam *Panes diarij*, quòd alibi hujuſmodi portiones quotidianæ in panum diſtributione conſiſtant: & quia à præſentibus percipiuntur, etiam *Præſentiam* vocant.

De Præbendis & Dignitatibus.

TIT. V.

Præbendæ & Dignitates, cæteraque beneficia, ſunt bona Clericorum externa, quæ ſcil. Eccleſia illis ſuppeditat ratione miniſterii Eccleſiaſtici: cùm qui altari ſervit de altari etiam vivere debeat. *c. 16. h. tit.*

Quid nominis eſt Prebenda?

PRæbendæ nomine venit hîc generaliter quodlibet beneficium Eccleſiaſticum, & ſumitur pro ipſo titulo beneficii. Aliàs propriè loquendo Præbenda eſt Canonica portio, quæ de communi bonorum proventuumque Eccleſiaſticorum maſſa ſumitur, & præbetur ſingulis pro ſua portione; unde & Præbendæ nomen: accipiturque pro patrimonio & reditibus ipſius *c. 8. 9. & 15. h. tit.*

ipſius beneficii, atque ita acceſſio quædam eſt ad titulum Canoniæ. Gonz. ad R. 8. Cancell. §. 1. gl. 5. nu. 4.

In quo ergò differt Canonicatus vel Canonia à Præbenda?

Quòd Canonia, ut dixi, ſit titulus ipſius beneficii, & quoddam jus ſpirituale, nec in commercium cadat: Præbenda verò conſiderata in abſtracto temporale quid ſignificet. Ut tamquam diverſa, Canonicatus & Præbenda unum ſine altero conferri poſſit, ſcil. Canonicatus ſine Præbenda, quamvis non ſine ſpe & exſpectatione proximè vacaturæ; & contrà, per collationem Præbendæ non videatur collatus Canonicatus. Et tales Canonici (quibus quidem competit ſtallum in Choro, & vox in Capitulo, verùm antequam adſequantur Præbendam, non participant de communibus reditibus, fructibus ac juribus Canonicalibus) *honorarij Canonici* appellantur, & *Canonici in herbis*; quemadmodum Canonici præbendati dicuntur *Canonici in floribus*. c. Dilectus 19. h. t. & c. Si Clericus 11. eod. in 6. Staphil. de lit. grat. tit. De form. exſpect. Boët. Epo. Heroic. qq. lib. 6. nu. 72. & 73.

Quid eſt Beneficium Eccleſiaſticum?

Eſt jus perpetuum percipiendorum fructuum ex bonis Eccleſiæ dicatis, ratione miniſterii Eccleſiaſtici, auctoritate Eccleſiæ conſtitutum. Nam ad hoc, ut ſit

beneficium Eccleſiaſticum, & pro titulo Eccleſiaſtici beneficii conferri & haberi poſſit, debet ſpiritualizari, hoc eſt, per Epiſcopum & Ordinarium loci in titulum beneficii creari & erigi. Dico, eſſe jus perpetuum; quia hoc proprium eſt beneficii Eccleſiaſtici, non conferri ad certum tempus, ſed perpetuò, id eſt, ad vitam ejus, cui confertur. Nam & matrimonium ſpirituale; quod contrahitur inter beneficiatum & Eccleſiam, eſt perpetuum, ad inſtar matrimonii ſpiritualis.

can. Regenda & c. Noverint x. qu. 1. Wameſ. conſ. 231 n. 4. h. t.

Quotuplex eſt?

Beneficia Eccleſiaſtica variè dividuntur: in Sæcularia & Regularia; in Majora & Minora; in Curata & non Curata; in Simplicia & non Simplicia; in Manualia & non Manualia; in Patrimonialia & non Patrimonialia; in Electiva & Collativa.

Quæ dicuntur Beneficia Sæcularia & quæ Regularia?

Sæcularia vocant, quæ Clericis ſæcularibus, id eſt, nullam Religionem profeſſis, addicta ſunt, & conferri ſolent: ut ſunt Præpoſituræ, Decanatus, Canonicatus, Capellania, in Eccleſia ſæculari. Et notandum Beneficium omne præſumi ſæcu-

ſæculare, niſi contrarium probetur. *Regularia* verò, quæ per Regulares ſeu Religioſos regi conſueverunt, idque vel ex fundatione, vel ex inſtitutione Ordinarii ſeu Superioris, vel ex conſuetudine, præſcriptioneve XL. aut plurium annorum, ut ſunt Abbatiæ, Prioratus.

c. pen. ſup. De at. & qualit. præfic.

Quæ Curata & non Curata; & quid Cura?

Curata ſunt, quibus incumbit cura & ars artium regimen animarum, ut ait Innoc. III. Pont. Nomine *Curæ* ſtrictè accepto pro poteſtate ligandi & ſolvendi in foro pœnitentiali. Aliàs latè ſumpta vox illa ſignificat poteſtatem fori contentioſi, qualis eſt poteſtas excommunicandi, abſolvendi, viſitandi, cæteraque id genus faciendi, quæ ad morum correctionem pertinent; cujuſmodi curam habent Archidiaconi, & alii inferiores Prælati. Beneficia, quæ poteſtatem fori pœnitentialis aut certam parochiam non habent, neque juriſdictionem aliquam, aut aliquid præcellentiæ, dicuntur non Curata ſeu Simplicia benefica, ut Canonicatus, Capellania.

Innoc. in c. 4. ſup. De offic. Archid.

Quæ non Simplicia? & quid Dignitas, Quid Perſonatus?

Beneficia non Simplicia ſunt beneficia

illa, quæ præter miniſterium Eccleſiaſticum habent præeminentiam ac rerum adminiſtrationem; eamque vel cum imperio & juriſdictione, ut Epiſcopatus, Decanatus vel Archidiaconatus &c. & hæc eſt *Dignitas*, ſcilicet præeminentia quædam cum adminiſtratione vel juriſdictione. Vel ſine juriſdictione, cum aliqua tamen præeminentia ſive prærogativa, v.g. loci honorifici in Choro, in proceſſionibus &c. ut beneficium & officium Cantoris, Theſaurarij &c. & tale beneficium vocatur *Perſonatus*. Verùm hac in re, quod ſcil. beneficium reputetur pro dignitate, vel non, quia non ubique eadem ratio dignitatum obſervatur, ſpectanda eſt conſuetudo cujuſque loci & Eccleſiæ.

Staphil. de form. impetr. §. Tranſeo. Rebuff. in Praxi benef. tit. de ſecul. benef. nu. 7.

Quæ Manualia?

Quæ ad nutum conferentis ſeu ſuperioris revocari poſſunt. Sed hæc non ſunt propriè beneficia.

Quæ Patrimonialia?

Quæ conferri non poſſunt niſi Clericis patriæ, loci vel parochiæ alicujus originariis. Ut è diverſo non patrimonialia, quæ cuilibet alteri, ſive ex patria ſive aliundè oriundo, rectè conferuntur.

Gonz. gl. 9. §. 1. nu. 3.

Quæ

Quæ Conſiſtorialia?

De quibus S. Pont. in ſuo conſiſtorio, cum interventu Cardinalium providere ſolet, prout ſunt Abbatiæ, & quædam aliæ dignitates, tam ſæculares quàm regulares.

Gomez ad R. de infirm. reſig. qu. 24.

Quod dicitur beneficium de Menſa?

Quod eſt perpetuò incorporatum menſæ ſive Epiſcopali, ſive Abbatiali &c. Quod proinde numquam vacare dicitur, nec in tali beneficio datur negligentia quoad proviſionem.

Quod item de pertica?

Quod ſecundùm conſuetudinem ad effectum permutationis faciendæ, fingi ſolet: ut quando beneficium pingue cum tenui ac macilanto, nulliuſque ferè momenti permutatur.

Gomez. ubi ſup. qu. 19.

Quod denique Monoculum?

Quod Prælatus ſeu collator unicum dumtaxat habet conferendum. Attamen non dicetur monoculare, ſi præter unicum illud, cujus liberam habet collationem, habeat ſimultaneam cum alia perſona, vel collegio, aliorum beneficiorum collationem.

Rota deciſ. 40 de reſcrip in antiq.

Beneficij Eccleſiaſtici nomine an veniant Præſtimonia?

Diſtingue. Vel enim Præſtimonia, ſeu Præſtimoniales portiones, dantur in titulum perpetuum beneficii Eccleſiaſtici, habentque annexum aliquod obſequium ſpirituale; & dicendum ea venire nomine beneficii, ſaltem largè accepto hoc nomine. Secùs, ſi in titulum perpetuum non dentur, neque annexum habeant aliquod onus aut ſervitium ſpirituale. Sunt autem Præſtimonia, ſeu portiones Præſtimoniales, fructus; cenſus ſeu emolumenta, quæ detrahuntur à beneficio, & ſeorſim dantur perſonæ alicui Eccleſiaſticæ, abſque aliqua Eccleſia.

Staphil. tit. de form. exſpect. §. Quinta form. Gonz. d. gl. 5. §. 2 nu. 10.

An & Perſonatus?

Omninò; prout Perſonatus communiter accipimus, nec aliud eſſe videntur, quàm Præſtimonia quædam ſeu Præſtimoniales portiones. Suntque proventus Paſtoribus, ſeu animarum curatoribus, è decimis, aliiſque Paſtoralibus prædiis atque emolumentis ſubtracti. Aliàs *Perſonatus* denotat munus perſonale, quod in Eccleſiis parochialibus gerunt Clerici, docendo & curando animas diœceſanorum, eiſque impertiendo Sacramenta ad ſalutem neceſſaria.

Vide D. Cuyk in Spec. concubin. cap. 8.

Digitized by Google

An & Vicariæ?

Diſtinguendum & hîc inter Vicarias perpetuas, quæ dantur in titulum beneficii, & ſunt verè beneficia Eccleſiaſtica, & inter Vicarias temporales, quæ non dantur in titulum, nec in perpetuum, ſed ad certum tempus, atque ita nec ſunt verè beneficia.

c. Ad hæc De off. vic. Rebuff. tit. de Vicar. perpet. nu. 14. Gonz. §. 3. nu. 19. & ſeqq. c. Dudum 54. ſup. De elect. Gonz. §. 8. n. 2. & per tot. Peck. ad c. 1. nu. 27. De R. I. in 6

An Commendæ?

Diſtingue, ut antè, inter Commendam perpetuam, ad favorem perſonæ & ad vitam commendatarii, eam ſcil. eſſe beneficii titulum canonicum, nihilque aut parum diſtare à reliquis proviſionibus beneficiorum: & inter Commendam temporalem, ad utilitatem Eccleſiæ, ac commendatarium temporalem, qui tamquam Vicarius temporalis non poteſt dici habere titulum beneficii. Verùm commendarum hujuſmodi nimia indulgentia (præſertim quando Clerico ſæculari beneficium regulare, Prælatura v.g. conceditur in commendam) ſæpè damnoſa eſt, & pernitiem adfert Reip. Chriſtianæ, quippe per quam cultus divinus diminuitur, religio Monaſtica, abſente Paſtore, debilitatur, jus hoſpitalitatis perit.

An Coadjutoriæ?

Id quidem dicendum videtur, ex eo, quòd

quòd Coadjutor vocetur etiam Prælatus, & ut talis curam habeat animarum, ſimulque plenam & liberam adminiſtrationem, non tantùm in temporalibus, ſed & in ſpiritualibus, proindeque beneficia Eccleſiaſtica conferre, ac beneficiorum reſignationes admittere poſſit. Quibus tamen non obſtantibus, ſunt qui contrarium adſerant, nimirum Coadjutoriam, quæ ſimpliciter datur, ſine futurâ ſucceſſione, non eſſe beneficium, nec Coadjutorem dici aut eſſe verè beneficiatum, utique ad effectum Reg. VIII. Cancellariæ.

Gonz. gl. 5. §. 9 nu. 2. & ſeqq.

Gonz. d. loco nu. 19. & ſeqq.

Quibus modis acquiritur beneficium?

Duobus, Collatione & Electione; unde Beneficiorum Eccleſiaſticorum alia dicuntur eſſe Collativa, alia Electiva. Conferuntur beneficia ſimplicia, & quæ non ſunt dignitates, ut Perſonatus, cura animarum &c. ipſaque collatione tribuitur plenum jus in beneficio. Per electionem mandantur dignitates Eccleſiaſticæ, in quibus poſt electionem opus eſt confirmatione.

Quid eſt Collatio?

Eſt beneficii vacantis adſignatio gratuita, facta alicui Clerico ab eo, qui jus conferendi habet. Dicitur, *gratuita*, ut exclu-

excludantur pactiones ſimoniacæ.

Quotuplex eſt?

Duplex, Libera & non Libera. *Libera* eſt, in qua is, qui conferendi poteſtatem habet, omninò liber eſt, non alligatus vel præſentationi, vel ulli nominationi ab alio factæ. *Non libera*, quâ is, qui jus conferendi habet, conferre ei cogitur, quem Patronus præſentaverit, vel alius nominaverit, ex privilegio S. Pont. ut Reges ſeu Principes & Univerſitates Studiorum, vel cui Pontifex mandaverit provideri de beneficio.

c. 12. h. tit. Peck. ad c. 1. nu. 18. de R.I. in 6

Qui conferendi Beneficia jus habent?

In primis S. Pontifex, qui in beneficiis Eccleſiaſticis (quæ Chriſti patrimonium appellantur, cujus eſt Vicarius) plenam habet poteſtatem, tum alii ordinarii collatores, idque variè pro conſuetudine alia atque alia in ſingulis Eccleſiis. Quædam enim à ſolis Prælatis, quædam à Capitulis, quædam etiam à ſingulis Canonicis in turno exiſtentibus conferuntur. Secundùm Canones verò in Eccleſiis quidem cathedralibus collatio beneficiorum pertinet ad Epiſcopum, adhibito conſenſu ſui Capituli: in collegiatis autem electio ſeu præſentatio ad Canonicatus & dignitates

c. 4. inf. de conceſ. præb.

c. 19. & c. 31. ſup. de elect. & ibi Abbas.

c. 3. inf. de inſt. & ibid. Vallenſ. §. 2. n. 5.

tates competit Prælato Eccleſiæ, ut Præpoſito & Capitulo; inſtitutio ſeu confirmatio ad Epiſcopum ſpectat.

An & laico jus illud competere poteſt?

c. Dilectus 34. h. tit. Boet. Epo. Heroic. qu. lib. 1. qui eſt Regalib. in princ. Gig.us de penſ. qu. 21. Abbas in c. 36. §. qui verò h. tit. Placent. in Catal. Fr ſ.. L. d.

Nullo modo: quia collatio beneficii Eccleſiaſtici eſt juris ſpiritualis, cujus laicus eſt incapax. Quòd verò jus quoddam conferendi videantur jam olim exercuiſſe, & etiamnum hodie exercere videamus Reges ac Principes quoſdam, id in illis, quoad beneficia ſingularia & juris ſui patronatus, ſingulare eſt: quippe qui ſimplici nudoque jure præſentandi, patronis omnibus communi, minimè contenti, etiam conferendi poteſtatem quandam ſibi vindicarunt. Idque non alio titulo (quamvis eos plures allegare ſoleant, qui Regum hîc cauſam agunt, Regaliumque juribus etiam jus hoc conferendi adſcribunt) eos facere potuiſſe putandum eſt, quàm ſolius privilegii Pontificii, ex mera gratia ac benignitate: uti etiam nec alio titulo beneficia ſibi retinere poſſunt. Hinc enim legimus Galliæ Reges in Eccleſiis Turonenſi, Pictavienſi, & alibi Canonicos eſſe, & Carolum V. dum Aquiſgranum coronandus properaret an. 1520. Trajecti ad Moſam in D. Servati

tam-

tamquam Canonicum, ſacrâ amictum veſte, penſiliqúe almuſio, divinum cum aliis Canonicis cultum peregiſſe: Hanno-niæ item Comitiſſam Montibus in prima-rio templo Abbatiſſæ dignitate illuſtrem eſſe.

Quibus rectè conferuntur Beneficia?

Clericis tantùm, ordine, ætate, ſcien-tiâ, vitæ morumque probitate idoneis, qui velint & valeant Deo & Eccleſiæ gra-tum impendere famulatum, ſive nobiles ſint, ſive ignobiles, modò non minores XVII. annis. *c. 29. h. tit.* *c. pen. eod.* *c. 35. eod.* *Vallenſ. d. §. 3. nu. 4.*

Rectène plura beneficia uni conferuntur?

Conſtat ei, qui dignitatem, vel perſo-natum, vel curam animarum habet, non poſſe aliam dignitatem, perſonatum, vel curam conferri, neque in eadem, neque etiam in diverſis Eccleſiis. Adeò ut be-neficium non ſimplex obtinens, per re-ceptionem alterius ſimiliter non ſimpli-cis, ipſo jure amittat primum; etiam al-tero ſpoliandus, ſi primum retinere vo-luerit. Et ideò hæc non ſimplicia benefi-cia Interpretes vocant incompatibilia: in quibus tamen diſpenſare S. Pont. poteſt, & ſolet cum ſublimibus & litteratis per-ſonis. *cap. 13. cum duob. ſeqq. & c. 18. h. tit.* *c. De multa 28. h. t. d. c. 28. in fine.*

Quid de beneficiis ſimplicibus ſtatuendum?

Verius eſt de jure, neque plura beneficia ſimplicia poſſe ab uno eodemque obtineri & retineri abſque diſpenſatione: tum quia Canones indiſtinctè loquuntur: tum etiam, quia beneficia quoque ſimplicia reſidentiam requirunt perſonalem: tum denique quia multitudo præbendarum invitat ad diſſolutam vitam & divagationem de Eccleſia in Eccleſiam, cum certo animarum periculo. Hodie verò ex inveterata paſſim conſuetudine plura beneficia ſimplicia licitè obtinentur & poſſidentur, etiam abſque diſpenſatione.

c. 5. eod. tit. Valenſ. inſ. tit. de conceſ. præb. §. 4.

De Clerico ægrotante vel debilitato.

TIT. VI.

De hoc dubitari poterat, an non exuendus eſſet beneficio, cujus intuitu officium & miniſterium ſuum obire non poſſet, quia ſuprà dictum eſt, beneficium dari propter officium.

Poteritne igitur Clericus ægrotans vel debilitatus privari ſuo beneficio?

NOn poterit; imò neque privandus eſt fructibus aut beneficii diſtributionibus

tionibus quotidianis, quæ illi cedunt perinde atque ſi ſanus eſſet & reſidens in Eccleſia. Quia, ut ait Pont. afflicto afflictio non eſt addenda, imò potius ipſius miſeriæ miſerendum. c. 1. & 2. h. t. c. pen. eod.

Quid ſi Rector Eccleſiæ leprâ aut alio morbo incurabili laboret?

Tunc ei, ſive is Epiſcopus ſit, ſive alius Epiſcopo inferior, dandus eſt Coadjutor, qui vices ejus ſuppleat, alendus ex fructibus beneficii ægrotantis, ſi ſit opulentum; ſin minus, ab Eccleſia, cui ſervit. c. 3. & 4. eod.

De Inſtitutionibus.

TIT. VII.

Regula eſt, beneficium Eccleſiaſticum non poſſe licitè ſine Canonica inſtitutione obtineri. Diciturque Canonica inſtitutio, id eſt collatio, præſentatio, electio, proviſio, quæ ſecundùm præcepta Canonum fit, nomine Inſtitutionis generaliter accepto. Din. ad c. 1. nu. 13. De R. I. in 6. & Peck. ibid. nu. 25.

Quid ergò eſt Inſtitutio ſic largo modo ſumpta?

Est libera beneficii Eccleſiaſtici collatio. Vel eſt receptio ad beneficium Eccleſiaſticum, juxta præſcriptum ſacrorum

rum Canonum; idque per legitimam electionem, poſtulationemve & confirmationem, vel per collationem ſimplicem, quæve fit ad præſentationem patroni Eccleſiæ vel beneficii Eccleſiaſtici. Hæc enim nomine inſtitutionis Canonicæ veniunt.

Caniſ. ad d. c. 1. de R. I. in 6

Quid eſt Inſtitutio ſtrictè accepta?

Eſt collatio vel tranſlatio juris Eccleſiaſtici, non libera, à ſuperiore ad præſentationem patroni facta. Dicitur, non libera; quia ſuperior velit nolit tenetur jus illud conferre in præſentatum, ſi eſt idoneus.

Quomodo igitur differunt hæc in beneficialibus, Præſentare, Conferre, Providere, Inſtituere?

Quòd præſentare plerumque ſolius ſit patroni laici, qui jus patronatus habet: conferre verò & providere referatur magis ad patronum Eccleſiaſticum, ut qui plus juris conferat ei, cui providet, quàm conſequeretur ex nuda præſentatione. Cujus eſt inſtituere præſentatum, is eidem confert titulum & jus in re.

Ad quem pertinet jus inſtitutionis ſeu collationis non liberæ?

Illud jure communi pertinet ad ſolum

Epiſco-

Epiſcopum, vel ejus Vicarium, qui mandatum inſtituendi ab Epiſcopo habet, ac Sede vacante ad Capitulum, aut cui aliàs ex præſcriptione vel conſuetudine competit, ut his in locis paſſim Archidiacono.

c. 3. h. t. c. 4. 5. & paſſim inf. De jure patron.

Inſtitutione Canonicâ obtentâ cujus deinde eſt dare actualem ſeu corporalem poſſeſſionem?

Hoc jure communi ſpectat ad Archidiaconum, qui ſolet eos, qui ab Epiſcopo inſtituti ſunt, inducere in realem, actualem & corporalem poſſeſſionem beneficii Eccleſiaſtici. Id quod hodie fieri poteſt per alium quemcumque cui id collator mandaverit, vel à quo collatarius requiſiverit, imò & per tabellionem ſeu Notarium publicum, non tantùm Clericum, ſed & laicum.

c. Ad hæc ſup. de conceſ. præb. Rebuff. in praxi tit. de miſſ. in poſſ. nu. 23.

De conceſſione præbendæ & Eccleſiæ non vacantis.

TIT. VIII.

Valetne proviſio de beneficio necdum vacante?

NOn valet; imò talis proviſio ſive collatio & inſtitutio, tamquam continens votum captandæ mortis alterius, eſt ipſo

c. 1. 2. & per tot. h. t. d. c. 1. eſt ipſo jure nulla: & qui ſe patitur in beneficium viventis inſtitui jubetur deponi, id eſt Ordinibus, quibus eſt initiatus, ſpoliari.

Intra quod tempus beneficia vacantia ſunt conferenda?

Intra ſex menſes à tempore vacationis, ne Eccleſia diu careat miniſtro: & ſi intra illud tempus collator ordinarius non contulerit beneficium vacans, amittit pro ea vice jus conferendi, fitque locus devolutioni. *d. c. 2. & c. Licet ſup. de ſuppl. neglig. Prælat.* Tempus autem hoc eſt utile, non continuum, quod propterea non currit ignoranti, ſed ei, qui ſcit beneficium vacare, & poteſt experiri in judicio.

Ne Sede vacante aliquid innovetur.

TIT. IX.

Cur circa beneficia vacantia nihil innovandum, vacante Sede, id eſt Eccleſiâ deſtitutâ Prælato?

TUm quia nuſquam invenitur cautum in jure, quòd Capitulum vacante Sede fungatur vice Epiſcopi in collationibus beneficiorum: *c. 2. h.t.* tum quia collatio illorum beneficiorum inter fructus Epiſ-

Epiſcopi computatur, quos Capitulum futuro Epiſcopo reſervare tenetur. Itaque Sede vacante nihil eſt innovandum, id eſt, nihil faciendum, quod præjudicet Eccleſiæ, quando illa Prælatum, legitimum ſuum defenſorem, non habet: quemadmodum & jure civili ſententia judicis eſt nulla contra minores indefenſos lata, tutorem vel curatorem non habentes, quibus Eccleſia comparatur.

c.4. ſup. de offic. ordin. & c. 40. de elect. in 6. c. 1. §. attendentes h. tit. l. Acta 48. §. contra D. De re judic. c.ult.h.t.

Quid ſi collatio beneficiorum ſimul ſpectet ad Epiſcopum & Capitulum?

Poterit tunc, mortuo Epiſcopo, vel à beneficiorum collatione ſuſpenſo, Capitulum, cui totum jus accreſcit, vacantes conferre præbendas. Sic & de beneficiis, quæ per negligentiam inferioris collatoris ad Epiſcopi collationem devoluta ſunt, rectè providet Capitulum; cùm ejuſmodi collatio non proveniat ex dignitate Epiſcopali, nec cenſeatur inter fructus dignitatis.

c. un. in pr. eod. in 6. Abbas in c.2. h. t. Zyp. in ſua Analyſi h. t. nu. 7.

Cur ergò quæ juriſdictionis ſunt Epiſcopalis, Sede vacante permiſſa ſunt Capitulo?

Quia hoc pacto nullum futuro Epiſcopo, vel Eccleſiæ creatur præjudicium: imò

imò levatur illo onere, dum electiones vacantium Eccleſiarum confirmat vel infirmat, dum condemnat, judicat, abſolvit, Epiſcopi nomine.

c. 9. ſup. de major. & obed.

De his, quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli.

TIT. X.

Pleraque ſunt, de quibus Epiſcopus diſponere non poteſt ſine conſenſu aut conſilio Capituli.

Quid intereſt, conſenſus, an conſilium Capituli requiratur?

PLurimum: nam quando requiritur conſenſus, tunc Epiſcopus aliud facere non poteſt, quam quod permittit major & ſanior pars Capituli, nec poteſt eo non conſentiente facere. Ubi verò requiritur conſilium, ſufficit rem communicaſſe, & aliorum ſententiam exploraſſe, quâ auditâ fieri poteſt, ut ſententiam mutet.

c. 7. ſup. de arb.

In quibus ergò conſilio vel conſenſu Capituli opus eſt?

In his potiſſimùm, ut quòd Epiſcopus, vel alius Eccleſiæ Prælatus, ſine conſilio ſui Capituli non poteſt Abbates, Abbatiſſas

tiſſas, & alias perſonas Eccleſiaſticas inſtituere vel deſtituere, id eſt eos beneficiis privare: quòd neque poteſt nominatos & præſentatos à patronis, vel aliis, ad quos jus nominandi pertinet, confirmare, vel illis beneficia conferre, neque Eccleſias ſibi ſubjectas aliis Eccleſiis, vel etiam Monaſteriis, attribuere, ſtatumve Eccleſiæ mutare: quòd etiam non poteſt res Eccleſiæ alienare, veluti donare, vendere, permutare, niſi ex juſta cauſa, & cum conſenſu totius Cleri & Capituli, ſubſcriptioneque ſingulorum.

c. 4. h. t.
c. 5. eod.
d. c. 8.

De his, quæ fiunt à majori parte Capituli.

TIT. XI.

Rectè ſubijcitur hic Tit. ſuperiori, cujus eſt velut appendix, ut pateat de conſenſu Capituli rectè adhibito, vel non, ſi fortè non omnes conſentiant.

Quid ergò tunc erit juris circa conſenſum vel diſſenſum?

Cenſebitur conſenſiſſe Capitulum, ſi major & ſanior pars Capituli conſentiat.

Quæ dicitur major pars & quæ ſanior?

Major pars dicitur, quæ aliam partem numero

Dixi ſup. tit. De elect. numero vincit. Sanior æſtimatur dignitate & ex zelo majori. Itaque fieri poteſt interdum, ut major pars numero non ſit tamen ſanior, & contrà.

Quid ſi major pars numero diſſentiat à saniore, quæ pars ſequenda erit?

Neutra, ex communiori & veriori ſententia, ſcilicet neque quod pars major non ſanior, neque quod ſanior non major ſenſerit: quia requiritur major & ſanior pars Capituli conjunctim. Atqui Reg. eſt, ubi lex duo conjunctim requirit, ibi alterum non ſufficere. *c. 1. & ult. h. t. §. pen. Inſt. De hæred. inſt. & l. 5. D. De condit. inſt.*

Quid ſi minor pars juſtiorem rationem habeat contradicendi quàm major & ſanior conſentiendi?

Nihilominus major & ſanior pars prævalebit, & id ſequendum erit, quod illa ſenſerit: quia præſumitur major & ſanior pars etiam juſtiorem rationem eſſe ſecuta; non tamen præſumptione juris, ideoque admittitur probatio minoris partis in contrarium. *can. In ordinatione diſt. 61.*

Ut

Ut Eccleſiaſtica beneficia ſine deminutione conferantur.

TIT. XII.

Cur beneficia ſine deminutione conferri debent?

QUia hoc ſaperet ſpeciem ſimoniæ, ſi Prælatus concedendo beneficium paciſceretur, aut aliàs retineret partem aliquam proventuum ex beneficio. Neque etiam permittunt Canones beneficium unum dividi in duos.

c. 7. inf. De cenſib. c. 8. & 36. ſup. De preben.

Quid ſi detrahi partem fructuum ad ſolvendum æs alienum ſit neceſſe?

Poterit Epiſcopus cum Capitulo ſuo ſaltem ad tempus, priuſquam beneficium conferatur, retinere partem proventuum beneficii vacantis, ut ita Eccleſiam liberet ære alieno. Quæ tamen retentio fructuum non debet fieri à Prælato, paciſcendo cum eo, cui beneficium confert; quia hoc ſaperet ſimoniam.

c. pen. inf. De V. S. c. un. h. t. & ibi Abbas d. c. un. §. ſi verò

De rebus Eccleſiæ non alienandis.

TIT. XIII.

Clerici in bonis ſeu rebus Eccleſiæ, ex quibus

quibus fructus percipiunt ratione beneficii ſui, quæque Eccleſiæ ipſius dominio continentur, præter adminiſtrationem nihil juris ſibi vindicare poſſint, ut neque alienandi eas jus habeant.

Quid hîc venit nomine Alienationis?

can. Non liceat cum c. ſeq. XII q. 2. c. 5. h. t. & l. ult. C. De reb. alien. non al.

ACtus omnis, quo vel rei dominium vel jus aliquod reale transfertur, quod fit donando, vendendo, permutando, locando ad longum tempus, in emphyteuſin vel in feudum dando, pignori vel hypothecæ obligando.

Cur res Eccleſiæ alienare non licet, & quæ pœna eas alienantium?

c. 2. h. t.

d. c. 2. & c. 6. h. t.

Tum quia exemptæ dominio Clericorum, & multò magis laicorum, etiam Principum, in quorum territorio res illæ ſitæ; atqui regulariter qui dominus non eſt alicujus rei eam alienare non poteſt: tum etiam quia Canones regulariter prohibent ejuſmodi alienationem. Quæ proinde non obſtante prohibitione facta, eſt ipſo jure nulla, & tam qui alienavit rem Eccleſiæ, quàm qui eam accepit, excommunicatur; ipſeque alienans, & quilibet alius ejuſdem Eccleſiæ Clericus eam vindicare à quolibet poſſeſſore poteſt: quia

quia ſingulorum Clericorum intereſt, ne quid rerum Eccleſiæ, cui deſerviunt, depereat.

Cur dicis regulariter prohibitam à Canonibus alienationem?

Quia certis caſibus res Eccleſiæ etiam immobiles licitè alienantur, ſi nimirum juſta cauſa ſubſit; & inſuper ſolemnitates requiſitæ adhibeantur.

Quæ eſt juſta cauſa alienationis?

Urgens neceſſitas, & evidens Eccleſiæ utilitas. Neceſſitas inquam; veluti ſi Eccleſia ære alieno gravata non habeat res ullas mobiles, unde ſolvat: ſi aliundè non ſuppetat, quo pauperes alantur, vel captivi redimantur. Utilitas verò, ut ſi res aliqua Eccleſiæ minùs utilis alienetur, ad aliam magis utilem comparandam.

can. Ea enim §. hoc jus X q. 2. cap. Aurum XII. qu. 43. c. 8. in fine h. t.

Quæ ſolemnitates ad hoc ſunt requiſitæ?

Ut alienatio fiat à Prælato cum Capitulo vel Clero, priùs habito deſuper tractatu, id eſt re priùs in deliberationem deductâ, an ea expediat alienari; & cum conſenſu expreſſo ac ſubſcriptione totius Capituli, vel majoris partis.

d. c. 8.

Quid ſi aliquid horum fuerit omiſſum?

Tunc alienatio erit ipſo jure nulla, etiamſi ex juſta cauſa fuerit facta; quia factum contra Canones eſt ipſo jure nullum: quemadmodum jure civili quod fit contra leges, habetur pro infecto.

c. ult. h. t.

l. Nullum C. De LL.

Quid ſi per alienationem legitimè factam Ecleſia graviter ſit læſa?

Poterit tunc adverſus hujuſmodi alienationem in integrum reſtitui, & reſcindi alienatio: exemplo minorum, quibus Eccleſia comparatur.

c. Ad noſtram 11. h. t.

De Precarijs.

TIT. XIV.

Jam ſi de fructibus, quos Clerici percipiunt ex beneficiis ſuis, quæratur, an de illis diſponere poſſint; dicendum eſt poſſe, & ſuper iiſdem fructibus perceptis quodlibet genus contractus rectè iniri; unde hîc ſequitur de Præcariis.

Quid eſt Præcaria vel contractus Precariarum?

Eſt contractus, quo veluti precarius uſusfructus prædii Eccleſiaſtici alicui ad vitam, vel in perpetuum, aut ad longum

longum tempus conceditur, eâ lege, ut de quinquennio in quinquennium renovetur, ad perpetuam rei memoriam. Et quamvis inter Precariam & Precarias quidam diſtinguant, ut Precaria duret ad vitam tantùm, nec renovationem deſideret; Precariæ verò etiam ultrà, quinto quoquo anno renovandæ: tamen veriùs eſt, ſecundùm Canones non differre. Ut nihil aliud ſit Precaria ſive Præcariæ, quàm jus percipiendi fructus ex prædio Eccleſiaſtico, conceſſum alicui vel gratuitò, vel certâ mercede numeratâ, vel in compenſationem ac remunerationem dati beneficii Eccleſiaſtici.

c. 1. h. t. can. Precariæ X. q. 2. & can. Longinquitate XII. qu. 2.

Quid eſt Precarium?

Eſt contractus, quo alicujus rei uſus alicui gratis conceditur, revocandus pro arbitrio ipſius concedentis. Differt à Precariis quia hæ non poſſunt ad arbitrium concedentis revocari.

c. fin. h. t. l. 1. & 2 D. De Precario. d. c. fin.

De Commodato.

TIT. XV.

Nunc tranſit Pont. ad reliquos contractus, tam nominatos, ſive re, ſive conſenſu, ſive aliter contrahantur, quàm in-

nominatos. Inter nominatos occurrit primo loco Commodatum.

Quid eſt Commodatum?

Est contractus re initus, quo res aliqua alicui utenda datur gratuitò, eâ lege, ut, uſu expleto, reſtituatur.

De qua culpa tenetur Commodatarius?

Tenetur de dolo, & de omni culpa, lata, levi & leviſſima; quia commodatum plerumque commodatarii tantùm gratiâ contrahi ſolet. De caſu verò non tenetur, niſi culpa caſum præceſſerit, vel intervenerit pactum, vel ſi commodatarius fuerit in mora reſtituendi.

c. un. h. t. & l. 5. §. nunc videndũ D. eod.

Ex Commodato quæ actio datur?

Una *directa*, quâ commodator, ejuſve hæres experitur, ad repetendam rem commodatam, finito uſu: altera *contraria*, quæ datur commodatario, ſi ante expletum uſum res commodata repetatur; vel ad repetendas impenſas, ſi quas fecerit in rem commodatam: cùm non decipi nos beneficio oporteat, ſed adjuvari.

d. c. un.

De Depoſito.

TIT. XVI.

Quid eſt Depoſitum?

EST contractus re initus, quo res alicui cuſtodienda traditur, nullâ mercede datâ vel promiſsâ. Quia mercede interveniente non depoſitum, ſed locatio eſſet; & quia depoſitum tantùm ad cuſtodiam datur, repeti illud à depoſitario pro arbitrio deponentis poteſt. *c. 2. verſ. ſanè h. t.*

Depoſitum repetenti an compenſatio opponi poterit?

Non poterit; ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minimè referatur. *d. l. 2. & l. ult. C. De compenſat.*

Ad quid tenetur depoſitarius, ſi res depoſita perierit aut deterior facta ſit?

Teneri eum dolo certum eſt, etiamſi cum deponente pactus eſſet, ne de dolo teneretur: ut & de lata culpa, quæ dolo comparatur, non etiam de culpa levi ac leviſſima: quia depoſitum regulariter non depoſitarii; ſed deponentis gratiâ contrahitur. *l. 1. §. convenit D. h. t. & l. 23. De R. I. l. 223. De V. S.*

Quibus caſibus depoſitarius etiam de levi ac leviſſima culpa tenetur? *d. l. 23. De R. I.*

Si aliquid mercedis pactus ſit ſibi dari

pro cuſtodia: ſi depoſito ſe obtulerit: ſi convenerit, ut etiam levem vel leviſſimam culpam præſtaret; quia pacta dant legem contractui, adeò ut etiam caſum fortuitum præſtare teneatur, ſi hoc pactus ſit: ſi denique depoſitarius ſit in mora reſtituendi.

d. c. 2. h. t. l. 1. §. ſæpe D. eod.

Ex depoſito quæ actio competit?

Duplex, actio depoſiti *directa*, quæ datur deponenti, ejuſve hæredi, ad repetandam rem depoſitam: & actio *contraria*, quæ datur depoſitario, ad repetenda impendia in rei depoſitæ cuſtodiam facta.

Quid ſi dolo vel culpâ Clerici depoſitarij res depoſita perierit, vel deterior reddita ſit?

Eo caſu actio depoſiti proponenda eſt, non adverſus Eccleſiam, cui depoſitarius ſervit, ſed adverſus ipſum Clericum, qui depoſitum accepit: quia delictum perſonæ non debet redundare in Eccleſiam.

c. 1. h. t. c. 6. §. licet autem ſup. de excep.

De emptione & venditione.

TIT. XVII.

Emptio & venditio quando contrahi dicitur?

SImul atque inter emptorem & venditorem de pretio, pro re empta ſolvendo,

vendo, convenerit, quamvis nondum pretium numeratum ſit, & res empta nondum tradita. *Inſt. eod. in prin.*

Quæ igitur neceſſaria ſunt ad hunc contractum?

Hæc tria. I. Res, quæ veneat, ſive illa nunc exiſtat, ſive futura ſit, ut fructus, qui naſcentur, ſive ſperetur tantùm, quia poteſt quis emere ſpem. II. Pretium, quod conſiſtere debet in pecunia numerata. III. Ut in rem & pretium emptor venditorque conſentiant, verè, non ſimulatè. *c. 5. h.t.*

Quæ res vendi poſſunt?

Vendere-emere licet rem quamlibet, ſive ea mobilis ſit, ſive immobilis, corporalis ſive incorporalis, modò poſſideri aut quaſi poſſideri poſſit. Unde & annuus cenſus rectè emitur, id eſt jus præſtandi & ſolvendi annuum cenſum ſive reditum: non etiam res & jura Eccleſiaſtica, ut Eccleſiaſtici Ordines, beneficia, aliaque res ſpirituales. *c. 1. & 2. in Extravag. com. h. t. c. 9. & paſſim inf. de ſimon.*

Re alienâ venditâ, ad quid tenetur venditor?

Tunc evictionis nomine obligatus eſt emptori, id eſt, re evictâ & avocatâ per verum dominum, tenetur emptori in id

l. Venditor 8. & toto tit. C. De evict. quod ſua intereſt, rem emptam per evictionem non eſſe ablatam.

Quibus caſibus ceſſat hæc de evectione actio?

Tribus, I. Si emptor conventus evictionis nomine, id non denuntiaverit venditori. II. Si denuntiaverit quidem, ſed per contumaciam abſens emptor condemnatus ſit, rem reſtituere: quia præſumit lex, rem eſſe evictam magis propter emptoris contumaciam, quàm quòd malam cauſam haberet. III. Si emptor, factâ denuntiatione, interfuerit quidem judicio, ſed per injuriam judicis res evicta fuerit. Addi his poteſt & quartus, ſi emptor ſciens rem eſſe alienam emerit; quia ſic præſumitur periculum emptionis in ſe ſuſcepiſſe.

c. ult. h. t. l. Emptor 8. C. De evict. l. Si ideò 55. C. eod. d. l. 8. l. 27. C. eod.

Emptio-venditio perfecta an altero invito reſcindi aliquo caſu poterit?

Poterit; utique ob læſionem ultra dimidium juſti pretii, ſi vel venditor vel emptor (nam & in illo beneficium legis locum obtinere, habet verior ſententia) decepti ultra dimidium juſti pretii, & qui alterum decepit recuſet id quod deeſt juſto pretio ſupplere: nam ſi ſupplere velit, emptio non reſcinditur.

l. 2. C. De reſcind. vend. c. 3. & c. 6. h. t.

De

De locato & conducto.

TIT. XVIII.

Locatio-conductio quando contrahitur ac perficitur?

Simul atque inter locatorem & conductorem de mercede vel penſione pro re locata, nimirum pro uſu alicujus rei vel opera hominis, ſolvenda convenerit.

Perfecto contractu ad quid tenetur locator?

Tenetur conductori præſtare rem locatam, ut eâ utatur fruatur ad tempus conventum: ad quod etiam cogi poteſt, nec ante tempus conductionis finitum regulariter expellere conductorem conceditur.

Cur dicis regulariter?

Quia certis caſibus permittitur locatori cogere conductorem, ut ante tempus conventum emigret ex prædio conducto. I. Si neceſſitas id expoſcat, quæ tempore locationis non imminebat, & vel neceſſariò reficienda ſit domus, vel ipſe locator eam inhabitare velit. II. Si conductor in re conducta perverſè agat. III. Si canonem ſeu mercedem per biennium non ſolverit.

c. pen. §. verum h. t. & c. de 3. C. od.

Ad quid tenetur conductor?

Tenetur locatori mercedem conventam ſolvere ſtatis temporibus, & ſi per biennium ceſſet, poteſt ex prædio conducto expelli, etiamſi cum locatore pactus eſſet, ne expelleretur; quia tale pactum intelligi debet, modò penſionem ſtatis temporibus ſolverit.

l. Quæro 54. §. inter D. h. tit.

Eſtne facienda conductori remiſſio mercedis ob ſterilitatem?

Tunc remiſſio ea rectè petitur & fit, ſi abſque conductoris culpa ſterilitas acciderit, & cum ubertate præcedentis vel ſubſequentis anni compenſari non valeat. Veluti ſi vel tempeſtate, vel lue aliquâ, vel incurſu hoſtium ſegetes vehementer corruptæ fuerint.

d. c. pen. in princ. h. tit.

Cur aliter conſtitutum in emphyteuſi, ut penſio non remittatur, licet ſterilitas acciderit ſine culpa emphyteutæ?

Quia in emphyteuſi non ſolvitur penſio ſive canon in compenſationem fructuum, qui ex re emphyteutica percipiuntur; cùm fructus rei emphyteuticæ plerumque infinitis partibus canonem ſuperent: ſed canonem ſolvit emphyteuta in recognitionem dominii, ut ſcilicet eum, cui ſolvit,

reco-

Digitized by Google

recognoſcat eſſe directum dominum rei emphyteuticæ. At verò conductor mercedem ſolvit in compenſationem fructuum, quos ex fundo percepit, & ad quos propterea etiam moderanda eſt penſio.

Quid eſt Emphyteuſis?

Eſt contractus in ſcriptis celebrari ſolitus, quo prædium aliquod alicui fruendum traditur, vel in perpetuum, vel in longiſſimum ſeu longum tempus, ſub onere annuæ penſionis.

Quomodo finitur vel amittitur Emphyteuſis?

Si Emphyteuta non ſolvat canonem, vel per biennium jure Pontificio; niſi celeri ſatisfactione ſibi providerit, & purgaverit moram: vel per triennium jure civili. Excidit quoque emphyteuta jure ſuo, ſi emponemata ſeu meliorationes (id eſt prædium emphyteuticum, quod jam ſuâ culturâ fæcundius & melius reddidit) & jus ſibi competens alteri vendiderit, nullâ denuntiatione factâ domino directo, vel factâ quidem, ſed non expectato duorum menſium ſpatio, intra quod dominus ſecum deliberet, num oblato pretio velit emphyteuſim recipere ad ſe.

d. c. pen. & c. ult. h. tit. l. 2. C. De jure emphyt.

d. c. pen. & l. 3. C. d. tit.

Digitized by Google

De rerum permutatione.

TIT. XIX.

Contractibus innominatis accenſetur Permutatio; quæ licet proprium nomen habere videatur, non eſt tamen illud nomen proprium contractus, quod certam contractus ſpeciem & naturam ſignificet, ut eſt Emptio, Locatio &c.

Quid eſt Permutatio?

Eſt contractus innominatus, quo convenit, ut pro re una detur alia, ſive ſpecies, ſive genus, ſive quantitas. Nam ita quoque contrahi permutationem poſſe verius eſt, ut etiam ſpecies pro genere, vel genus pro gĕnere de re detur, vel quantitas pro quantitate, veluti decem modii frumenti pro decem doliis vini.

Quæ ergò res permutari poſſunt?

Omnes omninò, quæ ſunt in commercio hominum, nec permutari prohibentur, etiam res corporales cum incorporalibus, dummodò merè temporales ſint, v. g. fundus cum penſione annua.

An & res Eccleſiæ?

Regulariter non licet res Eccleſiæ permutare, ſive immobiles ſint, ſive mobiles,

les, quæ ſervando ſervari poſſunt: niſi ex juſſa cauſa; & ſervata ſolemnitate aliàs ad alienationem rerum Eccleſiæ requiſitâ; quia permutatio eſt ſpecies alienationis.

Licetne rem ſpiritualem permutare pro alia re ſpirituali?

Licet: veluti duæ Eccleſiæ parochiales duobus monaſteriis adnexæ poſſunt inter ſe permutari, etiam permutatis earum poſſeſſionibus, & adjectâ certâ ſummâ pecuniæ ad æqualitatem proventuum compenſandam. *c. 6. in fine h. t.*

An igitur licebit Clericis etiam beneficia ſua inter ſe permutare? *c. 5. in fine h. t.*

Nequaquam: niſi auctoritate Superioris interveniente, ut Epiſcopi, qui cognoſcat, an juſta ſit cauſa admittendæ permutationis. Aliàs quamvis pro re ſpirituali, id eſt beneficio, detur aliud beneficium, ſimiliter ſpirituale, habet tamen aliquid adjunctum temporale, nimirum fructus, ratione cujus tamquam adnexi etiam contrahi ſimoniam conſtat. Eſt enim permutatio vicina emptioni-venditioni: conſtat autem ſpiritualia vendi non poſſe, ergò neque permutari. Conſtat item, in rebus alienis nullam contrahi permutationem; beneficia verò non eſſe beneficiariorum *c. Præterea 9, ſup. de tranſact. l. 1. in fine D. De permut. Gl. in cap. Cùm olim 7. V. definitivam h. tit.*

propria, ſed ſolius Eccleſiæ, & uſum nudum dumtaxat concedi Clericis.

De Feudis.

TIT. XX.

Contractibus innominatis ſunt qui annumerant Feudum: obtinuit tamen eſſe contractum nominatum, & nomen ſuum accepiſſe à conſuetudine.

Quid eſt Feudum?

Feudum eſt benevola & libera rei immobilis vel æquipollentis conceſſio, cum dominii utilis tranſlatione, dominio directo remanente penes concedentem: eâ lege, ut vaſallus in licitis & honeſtis fidelitatem promittat & præſtet domino ſuo, à quo feudum accipit.

Quotuplex eſt Feudum?

Primò, aliud eſt proprium ſive rectum, aliud improprium ſive non rectum. Proprium eſt, quod genuinam habet feudi naturam, & hoc vel eſt Eccleſiaſticum, quod à perſona Eccleſiaſtica tanquam ab Eccleſia vel tamquam à ſeipſa conceditur., aut Sæculare, quod à domino ſæculari conſtituitur. Hoc rurſus vel regale eſt ſive nobile, quod immediatè à Principe non recognoſcente ſuperiorem conceditur, ut Ducatus,

Digitized by Google

catus, Marchionatus &c. vel non regale ſeu ignobile, quod ab inferioribus dependet, ac proinde non nobilitat poſſeſſorem. II. Aliud eſt maſculinum à maribus ortum habens, aliud fæmininum ſive maternum, in quo mulier primitus inveſtita fuit. III. Aliud ligium, in quo vaſallus contra omnes omninò fidelitatem ſpondet, aliud non ligium, in quo aliquo excepto ſeu antepoſito fidelitatem promittit. IV. Aliud eſt antiquum ſive paternum, quod ab aſcendentibus noſtris nobis comparatum eſt. Aliud novum, quod à nobis primitus impetratum eſt.

Improprium, ſive degenerans dicitur, quod non habet propriam feudi naturam, ut feudum emptitium, Guardiæ & Gaſtaldiæ, ut vocant, & ſimile.

Qui concedere ſeu dare in feudum poſſunt, & quæ res dari?

Poteſt quilibet habens liberam rerum ſuarum adminiſtrationem, etiam fæmina, etiam Clericus, quoad bona propria, non intuitu Eccleſiæ acquiſita. Neque enim infra ſummum Pontificem quiſquam Prælatorum res Eccleſiarum in feudum dare poteſt; res inquam, antea in feudum dari non ſolitas: quia in feudum datio eſt alienatio, atqui regulariter res Eccleſiæ alienare non licet.

De

De Pignoribus & aliis cautionibus.

TIT. XXI.

Contractibus firmandis ſolent accedere pignora & aliæ cautiones: nimirum vel ſimplex promiſſio, vel juratoria cautio, vel ſatiſdatio, quæ fit datis fidejuſſoribus; vel ſatisfactio, quæ datis pignoribus.

Quid eſt Pignus?

Est contractus, quo creditori jus in re alicujus conſtituitur, ut debitum ei tanto ſit tutius.

Quomodo contrahitur Pignus?

Contrahitur ſolâ conventione, eaque vel expreſsâ, vel tacitâ: ubi verò & rei traditio intervenit, dicitur propriè Pignus, nominis notione inſpectâ, aliàs magis propriè Hypotheca, quamvis ſæpiùs confundantur hæc nomina.

§. item Serviana Inſt. de act.

Quomodo tacitè contrahitur?

Quando ex diſpoſitione legis, vel ſtatuti pignus introducitur: veluti maritus dotem uxoris ſuæ accipiendo intelligitur hoc ipſo bona ſua omnia pignori & hy-

p othecæ

pothecæ obligare. Sic & bona tutoris, curatoris, adminiſtratoris Eccleſiæ, civitatis, ſunt tacitè obligata pupillo, minori, Eccleſiæ, civitati. *c. Ex literis ſ. h. tit.*

Quæ res pignori obligari poſſunt, vel non?

Regulariter res omnes, quæ ſunt in dominio, vel quaſi dominio debitoris: non etiam res ſacræ, ſanctæ, religioſæ; quia non ſunt in commercio: neque liber homo: non res Eccleſiæ, ſive mobiles, cultui divino dicatæ, ut calices, patinæ, veſtimenta ſacerdotalia, ſive immobiles alienari prohibitæ: quia rem pignori dare eſt alienare, utpotè jure pignoris, quod eſt reale, & afficit rem, ad quemcumque tandem poſſeſſorem pervenerit, tranſlato in creditorem; ideoque quemadmodum res Eccleſiæ regulariter alienare non licet, ita nec pignori dare; niſi ex juſta cauſa. *l. 3. D. De reb. pig. dari non poſſ.* *c. 1. eod.*

Quæ actio datur ex pignore, ſive expreſſè, ſive tacitè conſtituto?

Actio hypothecaria, quæ & Serviana & quaſi Serviana dicitur, daturque creditori, cui pignus conſtitutum eſt, adverſus debitorem, vel alium quemcumque rei oppignoratæ poſſeſſorem, ad hoc, ut poſſeſſio- *d. §. item Serviana.*

Digitized by Google

ſeſſionem ejus rei adipiſcatur, ut ita ex diſtractione ejuſdem id quod ſibi debitum eſt conſeqni valeat.

Creditor, rei oppignoratæ poſſeſſionem conſecutus, an fructus inde perceptos faciet ſuos?

Nequaquam; verùm eos reſtituere & in ſortem computare debet, id eſt deducere de principali debito, & quantum fructuum percepit, tantum de ſorte diminuere: adeò ut ſi fructus percepti ſortem adæquent, teneatur creditor, nullâ aliâ exſpectatâ ſolutione, pignus reſtituere: quia perceptione fructuum, qui ſorti æquivalent, debitum principale ipſo jure extinguitur.

l. 6. h. t. l. 1. & 2. C. De pign. act. & l. 1. C. De diſtract. pig. Vide inf. tit. de uſur.

An ergò improbatum eſt hoc jure pactum antichreſios?

Omninò, quia uſurarium, ut ſcilicet fructus pignoris tamdiu cedant lucro creditoris, donec ſors, ſive debitum exſolutum fuerit. Jus verò civile approbat ejuſmodi pactum.

An & pactum legis commiſſoriæ?

Tale quidem pactum valet inter emptorem & venditorem, ſcil. ut pretio intra certum diem conventum non ſoluto, res

res fiat inempta, & dominium rei venditæ ac traditæ, redeat ad venditorem: in pignoribus verò non valet, & prohibetur utroque jure: quia improbi eſt hominis, ex dilatione ſolutionis captare tam injuſtum lucrum, in fraudem uſuratum; cùm pignus plerumque pluris ſit, quàm debitum, pro quo eſt obligutum. *c.7. h.t. & l. ult. C. De pact. pig.*

De Fidejuſſoribus.

TIT. XXII.

Contractibus firmandis etiam fidejuſſores adhiberi ſolent, qui pro alio acceſſoriè ſe obligant, obligationemque alterius in ſe ſuſcipiunt.

Qui fidejubere poſſunt?

OMnes, qui obligari, niſi nominatim prohibeantur. Non prohibetur autem Clericus fidejubere, ſive pro Clerico, ſive etiam pro laico; eâ tamen cautelâ, ut ſæpius & pro pluribus fidejubendo non ſe nimiùm negotiis involvat ſæcularibus. *c. 2. h.t.*

An neque Religioſus?

Religioſus prohibetur, abſque Prælati ſui licentia: quia velle aut nolle aliquid non poteſt, niſi auctoritate ſui Superioris, cui voluntatem ſuam renuntiavit. *c.4. h. t.*

Quis

Quis eſt effectus fidejuſſionis ?

Quòd, ſi debitor principalis non ſolvat, cogi poſſit fidejuſſor ſimpliciter acceptus; cui tamen datur beneficium excuſſionis, ſive ordinis, id eſt, ut priùs conveniri non debeat, quàm excuſſo debitore principali.

Quid ſi plures ſint accepti fidejuſſores pro eodem debitore ?

Illi quidem omnes etiam in ſolidum tenentur ipſo jure; ſed gaudent beneficio diviſionis, ex epiſtoia D. Hadriani Imp. id eſt, ut in ſolidum conventi ſinguli pro ſua tantùm parte ſolvere teneantur, ſi modò alii fidejuſſores litis conteſtatæ tempore ſolvendo ſint.

l. 10. §. ita demum D. h. tit.

Fidejuſſor quomodo repetet quod pro debitore ſolvit ?

Actione vel mandati, ſi fidejuſſerit pro debitore, hoc expreſsè, vel tacitè mandante; vel negotiorum geſtorum, ſi pro abſente fidejuſſerit, etiam pro Clerico; qui fidejuſſorem ſuum tenetur ſervare indemnem.

l. 6. h. t. & l. Inter 26. §. 3. l. 20. §. 1. D. eod. c. 3. h. t.

Fidejuſſor an agere adverſus debitorem poteſt, ut ſe liberet à fidejuſſione ?

Regulariter non poteſt: tum quia qui fidejubet pro debitore, promittit ſe pro eo ſo-

eo ſoluturum; unde quamdiu non ſolvit, non poteſt dici perfeciſſe id quod promiſit: tum etiam quia aliàs foret inutile beneficium fidejuſſionis, ſi ſtatim agere poſſet, ut liberetur. Quod tamen fallit certis caſibus, ut ſi aliter convenerit inter creditorem & debitorem; ſi debitor diu ceſſaverit in ſolutione; ſi bona ſua cœperit diſſipare; ſi fidejuſſor condemnatus fuerit ſolvere. *c. 3. & c. ult. h. t. l. Lucius 38. D. Mand. & l. Si pro eo C. eod.*

De Solutionibus.

TIT. XXIII.

Solutione quando tollitur obligatio?

Si vel ipſemet obligatus principaliter, vel alius ejus nomine ſolvat, debitore principali licet invito: quia etiam ignorantis & inviti licet facere conditionem meliorem. *l. 23. D. h. tit. l. Solvere 53. D. eod.*

Quid ſi debitor antequam ſolverit moriatur?

Tunc ejus hæres tenetur ſolvere: quia hæres ſuccedit in locum & jus defuncti, & ſecundùm naturam eſt, ut ad quem pervenerint bona defuncti, idem & ſubeat onera æris alieni. *l. 59. & l. 62. de R. I. l. 10. D. eod.*

An

An igitur Prælatus tenebitur ſolvere æs alienum à ſuo prædeceſſore contractum?

Non aliud, aut aliàs, quàm quod pro neceſſitate vel utilitate Eccleſiæ, cui præeſt, contractum eſt. Accepit enim bona & poſſeſſiones Eccleſiæ velut hæreditatem quandam ſui prædeceſſoris. Non quòd Prælatus ſucceſſor ſit verus hæres ſui prædeceſſoris, ſed quia in adminiſtratione rerum Eccleſiæ ſuccedat in ejus locum.

c.1. h. t. can. Cùm verior verſ. abſit XIII qu. 8.

Quid ſi Prælatus Eccleſiam pro alienis obliget debitis?

Eo caſu Eccleſia non tenebitur: imò Prælatus ita obligans & gravans Eccleſiam, removendus eſt ab adminiſtratione rerum Eccleſiæ; quia hoc faciendo abutitur officio boni adminiſtratoris.

c.2. htt.

Quid ſi debitor ſit non ſolvendo?

Is ólim poterat trahi in carcerem. Quod quia ſatis durum & inhumanum videbatur, permiſſum deinde fuit debitori fortunæ vitio ad inopiam redacto cedere bonis: quo illud conſequitur, ut & carceres evitet, & poſtea in plus conveniri non poſſit quàm quatenus facere poteſt.

l. 4. D. De ceſſ. bon. & l. 1. C. eod.

An

Digitized by Google

An etiam hoc in Clerico, qui ſolvendo non eſt, locum habebit?

Ita veteres plerique, ſcilicet ad prædictum effectum teneri etiam Clericum cedere bonis. Alij contrà, Clericum propter debitum civile volunt non indigere hoc ceſſionis beneficio, & nihilhominùs gaudere beneficio competentiæ, neque trahi poſſe in carcerem; exemplo militis.

Gl. & Dd. in c. Odoardus h. tit. l. Miles 6. & l. 18. D. De re judic.

De Donationibus.

TIT. XXIV.

Tit. hunc de donationibus fortè ideò S. Pont. ſegregavit à contractibus, ut à donationibus proprijs, de quibus hîc agitur, perveniret paulatim ad ultimas voluntates, quæ etiam quædam ſunt donationes, ſed impropriæ,

Quid eſt Donatio?

Eſt liberalitas quæ fit nullo jure cogente.

l. 1. in pr. & l. Donari 29. D. h. t.

Quotuplex eſt Donatio?

Alia eſt mortis cauſâ, quæ fit propter mortis ſuſpicionem: eſtque impropria hæc donatio, quia non fit ex mera liberalitate. Alia inter vivos, quæ fit ſine ulla mortis

mortis ſuſpicione, ex mera liberalitate: & eſt hæc pura, ſimplex & propriè dicta donatio.

Donatio hæc qualiter fit?

Hodie ex Juſtiniani Conſtitutione donatio ſolo conſenſu ſeu voluntate perficitur, teneturque donator rem donatam tradere, quemadmodum venditor tenetur rem venditam tradere, etiamſi fortè donatarius non eſſet ſtipulatus rem ſibi tradi.

c. 1. h. t. l. Si quis argentũ 35. C. eod. & §. alia autem Inſt. eod.

Qui donare poſſunt?

Omnes, qui liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem habent: ut Clerici de bonis ſuis patrimonialibus, quorum ſunt plenè domini, & de quaſi patrimonialibus; deque bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, de fructibus ſcilicet & proventibus ſuorum beneficiorum, ex magis recepta & probabili ſententia. Res verò ipſius Eccleſiæ, etiam cui ſerviunt, Clerici donare non poſſunt: ut neque Prælatus res Eccleſiæ, cui præeſt, quia non eſt dominus rerum Eccleſiæ, ſed procurator. Plus tamen juris in rebus Eccleſiæ ſuæ Prælatus habere videtur, cùm certis caſibus donare poſſit res Eccleſiæ, quàm procurator, qui ſine ſpeciali mandato domini nihil donare poteſt.

Sarm. de reditib. Eccleſ. p. 2. c. 1. & 2

l. 63. de procurat.

Quibus

Quibus ergò caſibus licet donare res Eccleſiæ?

Permiſſum id Epiſcopo in diœceſi ſua monaſterium vel Eccleſiam aliquam conſtruenti & dotanti ex rebus Eccleſiæ, cui præſidet, modò dos definitam quantitatem quinquageſimæ vel centeſimæ partis redituum illius Eccleſiæ non excedat. Item permiſſum Abbati de rebus monaſterii ſui donationem aliquam facere, modò id modicè fiat, & quatenus fert loci conſuetudo.

c. 9. h. t. & can. Bonæ rei 74. XII q. 2. c. 3. h. tit.

Donatio ſemel perfecta an revocabilis?

Non niſi ex juſta cauſa revocari poteſt, puta ob ingratitudinem donatarii erga donatorem; ut ſi manus impias, atrocem injuriam, grave damnum donatori intulerit, aut vitæ inſidiatus fuerit. Quod tamen ad donatoris, qui tacuit nec revocavit, hæredem non extenditur, quia revocatio hæc vindictam ſapit ingratitudinis ipſius donatarii, quæ cum perſona extinguitur.

l. ult. C. De revoc. donat. & c. ult. h. t. d. c. ult. in fine.

De Peculio Clericorum.

TIT. XXV.

Quid eſt Peculium?

PEculium eſt parva & puſilla pecunia ſervo vel filiofam. à patre vel domi-

can. Duo ſunt XII. *qu.* I. no conceſſa. Peculium ejuſmodi competit in primis Clericis, ſi veteres Canones ſpectemus, quippe nullam inter ſe proprietatem, ſed omnia communia poſſidentibus.

Quotuplex hodie eſt Peculium Clericorum?

Triplex: vel enim conſtat ex propriis Clericorum bonis, ſive ea patrimonialia ſint, ſive quaſi patrimonialia, quæ ſcil. Clericis ab amicis & cognatis obvenerint, quæque ſuâ induſtriâ & labore acquiſiverint; vel ex bonis Eccleſiæ, vel ex bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis. *de quo paſſim h. tit.*

De Teſtamentis.

TIT. XXVI.

Sequitur modò, an & quatenus de peculio ſuo Clerici teſtamento vel aliâ ultimâ voluntate diſponere valeant.

Quid eſt Teſtamentum?

l. 1. *D. Qui teſtam. fac. poſſ.* Eſt voluntatis noſtræ juſta ſententia, de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit. *Juſta*, id eſt perfecta & omnibus ſuis numeris abſoluta: vel *juſta* dicitur ſententia, id eſt ſolemnis, adhibitis omnibus ad teſtamentorum ordinationem requiſitis.

In qui-

Digitized by Google

In quibus ergò conſiſtit perfectio illa ac ſolemnitas teſtamenti?

In his duobus, ſcilicet ſeptem teſtium adhibitione, coram quibus, rogatis & vocatis ad hunc actum, fiat teſtamentum, uno & eodem tempore, unoque contextu, quique teſtamento nomina ſua ſubſcribant, & ſubſignent: item in hæredis inſtitutione, hoc eſt ut nominetur aliquis, qui in univerſum jus defuncti ſit ſucceſſurus.

Quid hîc circa teſtium numerum jus Pontificium novi juris ſtatuit?

Jure iſto neceſſe non eſt ſeptem teſtes adhibeantur, ſed ſufficit teſtamentum eſſe factum coram duobus vel tribus teſtibus & Parocho: non tantùm, ſi fiat principaliter ad pias cauſſas, ſed etſi principaliter non fiat ad pias cauſas, ut cùm aliquis laicus hæres inſtituitur, maximè in provinciis Eccleſiæ Romanæ etiam quoad temporalem juriſdictionem ſubjectis, vel ubi moribus hoc genus teſtamenti receptum eſt.

c. Cùm eſſes 10. *h. tit.* *c. Relatum* 11. *eod.*

An & circa hæredis inſtitutionem mutatio aliqua hoc jure facta eſt?

Id quidem aliqui putant, ſcil. jure

Pontificio non requiri, ut pater filium, quem in poteſtate habet, hæredem inſtituat, vel exhæredet nominatim, ſed valere teſtamentum, in quo præteritus fuerit filius, relictâ illi legitimâ portione, idque aliquo titulo, vel donationis vel legati. At veriùs, etiam hoc jure filios eſſe hæredes inſtituendos, & legitimam portionem ipſis jure inſtitutionis relinquendam; quia hoc ita fit jure civili, neque uſquam jure Pontificio contrà ſtatutum.

arg. c. Rainaldus 18. eod. Inſtit. de exhæred. liber. & Nov. 115. §. aliud.

Filius gravatus fideicommiſſo an præter legitimam ſuam portionem etiam quartam detrahet Trebellianicam?

De hoc extat deciſio Pontificia permittens detrahi utramque quartam, & legitimam, ut debitum naturale, & inſuper Trebellianicam, debitam pro præmio aditionis. Quâ ratione etiam jure civili præter legitimam, detrahi quartam Trebellianicam poſſe, communiùs obtinuit.

c. 16. & 18. h. t. Vide Valenſ. hîc §. 3.

Qui teſtamentum facere poſſunt & an Clerici?

Teſtamentum facere poſſunt omnes, qui non prohibentur. Clerici verò rectè teſtantur de bonis ſuis patrimonialibus & quaſi patrimonialibus. Item de bonis,

c. 1. 4. 9. & 12. h. tit.

quæ

quæ ſuâ induſtriâ ac perſonali operâ acquiſiverint, quæque parciùs vivendo ex proventibus ſui beneficii congruæ ſuſtentationi ſubtraxerint. *Navar. de Redditib. Eccleſ. qu. 1. nu. 59.*

An & de bonis intuitu Eccleſiæ, cui ſerviunt, acquiſitis, veluti de fructibus ſuorum beneficiorum?

De his Clerici jure Canonum teſtamentum facere non poſſunt, ſive ſint mobilia, ſive immobilia. Quia bona intuitu Eccleſiæ acquiſita Clericis, poſt eorum mortem ipſo jure redeunt ad Eccleſiam, in ejuſdem Eccleſiæ dominio manſura. Ut ne quidem ad piam cauſam Clerici de his fructibus teſtari valeant: quamvis de iiſdem donare inter vivos pauperibus, & convertere in pios uſus poſſint, quantum voluerint. *d. c. 1. c. 2. 7. 9. & 12. h. tit. d. c. 1. in fine & d. c. 7.*

An probanda conſuetudo, quâ hodie paſſim receptum videmus, ut Clerici de fructibus beneficiorum ſuorum liberè teſtentur, etiam ad uſus profanos?

Valere dicendum eſt: quia prohibitio hæc non eſt juris divini, neque naturalis, nec gentium, ſed merè poſitivi; ut contrario jure poſitivo & contraria conſuetudine generali tolli poſſit.

Quæ dicitur Canonica portio, quæ detrahitur de legatis?

c. Officij 14. cum c. ſeq. & ibid. gl. h. t. c. ult. eod. d. c. ult.

Eſt portio illa, id eſt quarta pars, quam Epiſcopus detrahit de legatis pietatis cauſa relictis Eccleſiæ; in ſua diœceſi ſitæ. Quæ tamen portio non deducitur ex legatis relictis Eccleſiæ pro ornamentis, cereis, fabrica, luminariis &c. quia favor divini cultus hoc poſtulat: modò tamen non fiat in fraudem Epiſcopi, ne Epiſcopus Canonicam ſuam portionem decerpat.

Executio teſtamenti à quibus & intra quod tempus facienda?

Facienda ab executoribus, iiſque vel hæredibus ipſis, vel per teſtatorem datis, vel per judicem aut magiſtratum conſtitutis, idque intra tempus à teſtatore definitum; numerandum à die aditæ hæreditatis: vel nullo tempore definito, intra
c. 3. h. t. anni ſpatium, quo elapſo jus exequendi devolvitur ad Epiſcopum.

De Succeſſionibus ab inteſtato.

TIT. XXVII.

Quemadmodum Clerici hæredem ex teſtamento habere poſſunt in bonis ſuis patri-

patrimonialibus & aliis intuitu Eccleſiæ non acquiſitis: ita & ab inteſtato eadem bona accipiunt conſanguinei, & ſi non exſtent conſanguinei, tunc Eccleſia, cui ſerviebant, ea capit.

Quinam igitur ſuccedunt Clericis ab inteſtato?

IN bonis quidem patrimonialibus & quaſi patrimonialibus ſuccedunt, qui Clericis ſanguine juncti ſunt, idque eo ordine, quem jus civile noviſſimè induxit, deſcendentium, aſcendentium, & à latere venientium. In quo ordine ſuccedendi jus Canonicum nihil immutavit: ſuccedunt que poſt fratres & ſorores, fratrumve & ſororum liberos, reliqui cognati & agnati uſque ad decimum gradum. *Novell.* 118. *& can. fin.* XII *qu.* 5.

Quid ſi defuncto Clerico nulli ſint cognati vel agnati uſque ad eum gradum?

Tum Clerico ab inteſtato ſuccedit Eccleſia, vel altari, cui ſervierit, omnia ejus bona intuitu perſonæ adquiſita perpetuò addicuntur. *c.* 1. *h.t. & d. can. fin.*

Qui ſuccedunt in bonis intuitu Eccleſiæ quæſitis?

In his quoque ſuccedit Eccleſia, ſecundùm Canones, excluſis omnibus etiam

 ſangui-

ſanguine conjunctiſſimis. Nomine autem Eccleſiæ non Epiſcopus, vel ſucceſſor Clerici morientis, ubi eſt collegium Clericorum, ſed communis congregatio intelligitur. Servus presbyter factus ſi decedat, relictis bonis, ejus peculium dividi jubetur in quatuor partes, quarum una Epiſcopo, altera Eccleſiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus adſignetur. Hodie loci cujuſque conſuetudo circa hæc attendi ſolet, ac pleriſque locis ſuccedunt Clericis inteſtatis conſanguinei hæredes, niſi ſint bona ſub nomine & ad opus Eccleſiæ comparata.

c. Relatum 12. ſup. de teſtam.

c. 2. h. t. Typ. in ſua Anal. lib. 3. tit. de teſtam. nu. 1.

De Sepulturis.

TIT. XXVIII.

Præter bona intuitu Eccleſiæ quæ ſita, ſunt & aliæ res Clericorum externæ, quas intuitu quidem Eccleſiæ accipiunt, non tamen ab Eccleſia, ſed à laicis ratione miniſterii Eccleſiaſtici, ut jura ſepulturæ.

Jus hoc ſepulturæ cui Eccleſiæ debitum eſt?

Regulariter Eccleſiæ debetur parœciali, in qua quis recipere conſuevit Sacramenta, & audire divina; in eaque,

que, vel ejus cœmeterio, vel ſi quis ſe-
pulcrum majorum habeat, nec aliam ele- *c. 1. h. t.*
gerit ſepulturam, in eo ſepeliri debet.

Eſtne cuilibet libera ſepulturæ electio?

Omninò: ſive ſit vir, ſive mulier nu-
pta, quia in electione ſepulturæ uxor ſo-
luta eſt lege viri. Aliàs ſi ſepulturam *c. 7. in*
non elegerit, ſepelienda in ſepulcro ma- *prin. h. t.*
riti, ut quos conjunxit unum conjugium,
& quorum mens una ſemper fuit, ſepul- *can. 2.*
tura non ſeparet. Si plures habuerit ma- *& 3.*
ritos, nec ſepulturam elegerit, cum ul- XIII.
tima, cujus domicilium retinet & hono- *qu. 2.*
rem, eſt tumulanda. Filio impuberi ſe- *c. 3. in*
pulturam, quo voluerit loco, eligere po- *fine eod.*
teſt pater, ſi id conſuetudo habeat. *in 6.*

c. 7. in

Portio Canonica parœcialis quæ, & quando debita? *fine h. t.* *& c.*

Debetur illa ex bonis, quæ defunctus *pen. eod.*
ei loco vel Eccleſiæ reliquit; ubi ſepul- *in 6.*
turam elegit. Et eſt hæc portio alibi ter- c. 1. 2. 9.
tia pars bonorum, alibi dimidia, alibi *& 10.*
minor, pro loci cujuſque conſuetudine. *h. tit.*
Ubi autem talis conſuetudo non eſt, ibi *c. 8. &*
jure communi eſt quarta pars, quam & *d. c. 10.*
quartam funeralium vocant. *eod.*

Digitized by Google

Quibus rectè denegatur ſepultura Eccleſiaſtica?

can. Sanè XXIV. *qu.* 2. *c.* 13. §. *credentes inſ. de hæret. &* *c.* 2. *eod. in* 6. *c.* 12. *h. t* *Vallen. hîc* §. 7.

Judæis, Paganis, Hæreticis, eorumque fautoribus & receptatoribus, cæteriſque excommunicatis in excommunicatione mortuis. Imò talis ſepultus in loco ſacro, ſi internoſci poſſit, effodi jubetur, & extra locum ſacrum proijci. Denegatur & Eccleſiaſtica ſepultura uſurariis publicis, niſi pœnituerint, & caverint de reſtituendo, cæteriſque omnibus, quos in gravioribus peccatis impœnitentes deceſſiſſe conſtiterint.

De Parœcijs & alienis Parœcianis.

TIT. XXIX.

Quid nominis Parœcia ſive Parochia?

P*Aræcia* Græca vox eſt à παροικεῖν, id eſt *Cohabitare*, vel *Iuxta habitare*, ut Parœcia idem ſit quod cohabitatio, vel vicinia, aut quaſi habitatio ejuſdem viciniæ: item vicinorum; qui unum aliquod commune templum accolunt, & Sacramenta percipiunt, conventus. Quamvis nomen Parœcia hîc non tantùm pro quolibet viciniæ conventu, qui uni Parocho ſubjectus eſt, accipiatur, ſed etiam

pro

Digitized by Google

pro integra diœceſi. *Parochia* à Græco *παρέχειν*, quod *Præbere* ſignificat, nomen habet: quia Parochi ſuis parochianis Sacramenta exhibere & prębere tenentur. *can. Bonæ XII. qu. 2.*

Quis igitur dicendus Parœcianus vel Parochianus alicujus Eccleſiæ?

Qui intra Parochiæ limites habitat, animo ibidem manendi, ita ut ſit verè tranſlatus, non juris fictione, ſive audierit ibi divina, ſive non. *can. 1. diſt. 18. & c. 3. de ſepult. in 6.*

Quæ Eccleſia Parochialis ſeu Parœcialis?

Quæ populum habet certis finibus & limitibus diſtinctum, cum poteſtate fori pœnitentialis, id eſt ligandi & ſolvendi, ſubditis Sacramenta adminiſtrandi, idque ex neceſſitate oneris Eccleſiæ impoſita. Dicitur eadem *Curata*, nomine *Curæ* propriè & ſtrictè accepto, pro poteſtate ligandi & ſolvendi in foro, ut dixi, pœnitentiali. Item Plebanalis, Baptiſmalis & Eccleſia matrix. *Vide dicta ſup. t. de præb & dig.*

Quam vocas Eccleſiam matricem? *c. 3. de Eccleſ. ædif. & c. 10. ſup de præſc.*

Largè ſumpto hoc vocabulo, per Eccleſiam matricem intelligitur Eccleſia parochialis, in qua parochiani recipiunt Sacramenta; & quæ alias Eccleſias mino-

Digitized by Google

res vel Capellas ſub ſe habet, in ſubſidium, proque ſubditorum ac parochianorum vicinorum commoditate, ut ibidem commodiùs ſacra audiant, & non teneantur ſemper ex loco diſtantiori venire ad matricem Eccleſiam. Propriè verò & ſtrictè nomine Eccleſiæ matricis ſignificatur Cathedralis ſeu Epiſcopalis, in qua Epiſcopus cum ſuo Collegio ſeu Capitulo cathedram ſeu ſedem ſuam habet: quia & Epiſcopo cura incumbit animarum per totam ſuam diœceſim, adeoque magis quàm ipſi Parocho.

c. Venerabilis 22. de V.S. Abbas in c. Ex parte 12. de reſcript.

An & Eccleſia Collegiata dicenda venire hoc nomine?

Hæc quoque plerumque jura habet Eccleſiæ parochialis, juſque Parochi primitivi (ut loquuntur) ſæpiùs penes Collegium principalis Eccleſiæ manet, cujus membra & vicarii ſunt ipſi Parochi.

Lan.it. de vet. Clerico mon. 2. c. 37.

Quæ dicitur Eccleſia Collegiata ſive Collegialis: & quæ numerata & non numerata?

Conſtituitur illa ex collegio Canonicorum, id eſt hominum Eccleſiaſticorum, inſtar Regularium, certis ſtatutis, canonibus ſeu regulis viventium; idque numero plerumque certo, quandoque etiam incerto.

Gonz. ad R. 8. Cancell. gl. 9. 6. 3 in princ.

Digitized by Google

incerto. Illam vocant Eccleſiam numeratam, hanc non numeratam, vel aliàs receptivam, in qua ſecundùm fructuum excreſcentiam vel decreſcentiam Canonici aut alii beneficiati creſcunt vel decreſcunt.

Quid hîc intereſt, Eccleſia ſit numerata, vel non numerata?

Quòd Canonicatus ſeu beneficia exiſtentia in Eccleſia non numerata, numquam dici poſſint vacare: ſed quemadmodum cum electis & adſumptis in Canonicum Eccleſiæ non numeratæ jus quoddam naſcitur, ita & iiſdem decedentibus, mox deſinit & exſpirat jus illud, ſupprimiturque & ceſſat tale beneficium. Unde neque devolutio ad Superiorem, ex cauſa negligentiæ intra ſemeſtre beneficio non providentis; neque etiam reſervatio de beneficiis vacaturis hîc locum habere poteſt. Quia aliàs dici deberet, quòd talis reſervatio poſſet facere Canonicum ſeu beneficiatum mortuum reviviſcere; quod eſt contra naturam.

c. Dilect. 25. verſ. præterea ſup. De præb.

Gl. in c. fin. V. diſtinctio De conceſſ. præb

Gonz. d. loco n. 10. & ſeq.

Cur Parochias ſeu Diœceſes ſuis limitibus diſtinctas eſſe oportuit?

Ut evitetur hoc modo confuſio jurisdictionum inter Epiſcopos & alios Presbyteros,

 teros,

teros, & ne alter alterius juriſdictionem invadat, veluti alienum Parochianum ordinando vel judicando &c. cùm extra territorium jus dicere non liceat. Diſtinctio autem illa finium facta ſub Evariſto Pont. ut plerique volunt. Alij ſub Dionyſio Papa factam arbitrantur, vel potiùs reſtaurationem finium antiquorum: addito præcepto, ne quis limites ſibi præſcriptos transgrederetur.

c. 3. h. t. l. ult. D. De juriſd. can. Eccleſias XIII. qu. I. Landt. d. lib. 2. c. 70.

Parochiarum finibus an præſcribi poterit?

Quamvis aliàs regulariter omni juri præſcribi poſſit, adeò tamen favorabile eſt hoc ſingularum Parochiarum, ut earum finibus, & his, quæ finibus cohærent, nequeat præſcribi, modò conſtet de finium legitimè factâ conſtitutione.

c. pen. hoc tit. c. ult. eod. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 5. c 2. & ſeſſ. 24. c. 4. Landt. ubi ſup. c. 68.

Quod potiſſimum eſt munus Parochianorum?

Dominicis & feſtivis diebus ſuam frequentare Parochiam, & ibidem rem divinam audire. Adeò ut, ſi quis proprio contempto Parocho ad alienam parochiam ſe conferat, ut ibi Miſſam audiat, ab ea repellendus ſit. Niſi aliquis Parochiam ſuam mutet, & aliò domicilium transferat. Hodie verò ſive per privile-

gia, ſive per conſuetudinem ferè obtentum eſt, ut non obligentur fideles Miſſam audire in propria Parochia, neque concionem proprij Parochi.

De Decimis, Primitijs, & Oblationibus.

TIT. XXX.

Spectant quoque ad res Clericorum externas, quas illis laici pendent, intuitu miniſterii Eccleſiaſtici, Decimæ, Primitiæ, Oblationes.

Decimæ quid?

Decimæ ſunt decima vel quota pars bonorum omnium, quoquo modo licitè quæſitorum, miniſtris Eccleſiæ debita & quotannis perſolvenda. Dixi, quota pars; quia non ſemper decima pars ſolvitur, ſed interdum duodecima, vigeſima, vel alia, quamvis portio illa ſemper vocetur & habeatur pro decima.

Quo jure ſunt debitæ?

Jure divino eas Clericis deberi, communis eſt Canoniſtarum ſententia: nititurque hac ratione, quòd omni jure debita ſit ſuſtentatio illis, qui ſacris miniſtrant, quodque non ab hominibus, ſed

ab ipſo

ab ipſo Domino decimæ dicantur inſtitutæ, & divinâ conſtitutione deberi. Idque in ſignum univerſalis dominij; quaſi quodam titulo ſpeciali Dominus ſibi decimas reſervaverit. Verùm contraria Theologorum opinio hodie magis communiter recepta eſt, quam & Covarr. probat, ſcil. quotam decimarum tempore legis Evangelicæ & à temporibus Apoſtolorum, ſolo jure Eccleſiaſtico debitam fuiſſe & deberi: tum quia nullum ea de re in lege Evangelica extet præceptum: tùm etiam quia ſi decimæ juris eſſent divini, conſuetudine contrariâ tolli aut minui non poſſent.

c.14.h.t. c.25.eod

c. 31. eod.

lib. 1. Var. c. 17.

Vide Vallen. hic §. 4. nu. 4.

Quotuplices ſunt?

Primò, Decimarum aliæ ſunt *Prædiales*, quæ debentur ex fructibus prædiorum arborum, pecorum, apum, columbarum; ex obventionibus molendinorum, & ſimilium. Aliæ *Perſonales*, quæ ſolvuntur de rebus, quas quis ſuâ induſtriâ & operâ acquiſivit, veluti ex negotiatione, venatione, militia, aliave profeſſione. Quibus alij addunt *Mixtas*, partim prædiales, partim perſonales, ut quæ ex fructibus pecorum aliorumve animalium, veluti quæ ex fœtu, lana, lacte colliguntur.

c.4.& 6 h. t.

c.5.21. 22. & 23. eod.

c.20.22 & 26. eod.

II. De-

II. Decimæ vel ſunt *Majores* quæ percipiuntur ex frumento, ſiligine, avena, hordeo, & ſimilibus; & hæ ſunt uberiores, pluſque emolumenti adferunt, & magis certæ ſunt: vel *Minores* ſive *Parvæ*, quæ ſunt minutiores, leviores & minoris momenti, ut quæ percipiuntur ex fructibus hortorum, agnellorum, porcellorum, & ſimilibus.

Quæ eſt differentia inter Decimas Prædiales & Perſonales?

c. 7. & 22. *h. t.* *c.* 28. *eod* *c.* 33. *eod*

Quòd prædiales ſolvendæ ſint integræ, non deductis expenſis, quæ fieri ſolent in prædia colenda, in quærendos & colligendos fructus; idque ſine deductione cenſuum ac tributorum. Perſonales verò non niſi deductis expenſis, quæ negotiationis causâ fiunt: quia in negotiatione nihil cenſetur acquiſitum, niſi quod ſupereſt deductis expenſis.

l. Mutius 30. *D. Pro ſocio*

c. 20. 29. & 30. *h. t.*

Quibus debitæ ſunt Decimæ?

Gutierrez. 1. *Pract. quæſt. civ. c.* 17 *nu.* 6.

Perſonales Eccleſiæ debentur parochiali, in qua quis Eccleſiaſtica percepit, vel percipere debet Sacramenta. Prædiales verò ei Eccleſiæ, in cujus ditione prædia ſita ſunt. Niſi conſuetudo alibi aliud habeat, & decimæ prædiales pro perſonalibus habeantur. Cæteroquin decimæ

jure

jure communi ita debentur Parochiæ ſive Eccleſiæ parochiali, ut non ſoli Parocho ſint debitæ & ſolvi debeant. Parochiæ quidem debentur immediatè, verùm eâ mediante etiam alteri Cathedrali aut Collegiali Eccleſiæ deberi poſſunt: quæ proinde licet Eccleſia ſit principalior, decimas recipiens, non recipit eas alio titulo quàm Parochiæ.

Landt. lib. c. 2. 37.

A quibus? aut qui ad eas ſolvendas tenentur?

Regulariter omnes; niſi ſi qui doceant ſe ab earum præſtatione ſpecialiter eſſe exemptos. Etiam Pagani & Judæi, quia onus eſt ipſarum rerum, ad quemcumque eæ devenerint. Etiam Clerici, ſi prædia titulo patrimonij aut aliàs non ſpiritali poſſideant: imò & Monachi ex prædijs, quæ ipſi conducunt, non quæ proprijs manibus excolunt. Quod ad decimas attinet perſonales, earum obligatio pleriſque locis abijt in deſuetudinem; ut & earum, quas mixtas vocant. Quin & prædiales alibi aut ſublatæ aut mutilatæ.

c. 24. h. t. *c. 16. eod* *c. 8. h. t.* *Landt. d. lib. 2. c. 38.*

Qui ergò & qualiter ſunt exempti à præſtatione decimarum?

Primò, Alij privilegio ſummi Pont. qui ſi non tollere & omninò abolere univerſum jus decimarum, ſaltem quibuſ-

dam

dam perſonis remittere poteſt, prout legitur multos Religioſos à ſolvendis decimis exemiſſe. II. Alij conſuetudine legitimè, introductâ, ne ſcilicet vel Clerici ullas ſolvant decimas, vel laici non ſolvant perſonales, prout hodie ex conſuetudine paſſim ferè invaluit; vel ne minutæ decimæ ſolvantur, veluti olerum, fabarum & ſimilium. III. Alij præſcriptione temporis vel memoriam hominis excedentis, ſi ſine titulo, vel XL. annorum cum titulo: quia non minori tempore contra Eccleſiam currit præſcriptio. Denique Alij Compoſitione ſeu Tranſactione, eaque perpetuâ & cum conſenſu Epiſcopi factâ: vel Remiſſione ejus, cui debentur decimæ, ad tempus, non in perpetuum; quia aliàs ſaperet alienationem. IV. Modus quoque ſolvendi decimas, ſive quantitas decimarum præſcribi poteſt, puta, ut quinta, ſeptima, vigeſima præſtetur, dummodò conformis ſolutio fuerit, id eſt eâdem ratione & in eadem quantitate ſemper facta.

c. 8. cum 4. ſeqq. h. t. c. 12. h. t. Nav. in Manuali c. 21. n. 31. Fr. Kinſchot. Reſp. 1. c. 4. 6. & 8. ſup. De præſcr. Hoſtien. in Summa h. t. Papon. lib. 1. tit. 12. art. 3. Caniſ. in Summa lib. 2. tit. 25. §. pen. & ult.

An & laicis acquiri poteſt jus percipiendarum decimarum?

Nullo modo, ſive ex donatione, ſive remiſſione, aut præſcriptione: quia decimæ Sacerdotibus ſolvuntur propter miniſte-

c. 17. & c. 31. h. t.

t. Cauſam 7. ſup. De præſcr. c. Tua 25. h. t. d. c. 25. in fine. niſterium Eccleſiaſticum : eſtque jus decimarum ſpirituale, quod in laicos non cadit. Exceptis decimis, quibus nominatim à ſummo Pont. id conceſſum eſt, non etiam à Principe aliquo vel Imperatore; & decimis, quæ olim ante concilium Lateranenſe laicis de Eccleſia benè meritis in feudum, ſive in beneficium conceſſæ fuerunt, quæ ideò vocantur *Decimatio antiqua*. Cujuſmodi ſunt in Gallia & in hoc Belgio multæ, quæ hoc modo in jus proprietatemque laicorum tranſierunt.

Quæ dicuntur Decimæ novales ?

c. 1. & c. 21. de V. S. Gl. in c. 4. V. paſcuis h. t. Quæ debentur ex agro de novo ad culturam redacto, de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuerit, & qui ante culturam vel modicum vel nullum fructum adferebat.

Quibus debitæ ſunt ejuſmodi Decimæ ?

De jure communi debentur Eccleſiæ Parœciali, in cujus finibus exſurgunt, & quidem pro modo limitum, ſi novalis ager inter duas confines Parochias ad culturam redactus fuerit, excluſis omnibus alijs, quibus aliàs in eadem Parochia ex privilegio vel præſcriptione decimæ pendi ſolent. Idque propter ſtrictam privilegij interpretationem, quæ ultra tenorem privi- *c. 13. & c. 29. cum ſeq. h. t.*

privilegij porrigi non debet: & quia in decimis novalium nulla poſſeſſio requiſita ad præſcriptionem dari poteſt. Hodie tamen ex conſuetudine plerorumque locorum aliud receptum videmus.

c. 7. inſ. de privil. Papon. lib. 1. tit. 12. art. 7. Charond. 1. Reſp. c. 27. & 28.

Quæ dicitur portio Canonica decimarum, ſive Congrua portio?

Eſt portio, ex decimis potiſſimùm ſumi ſolita, quæ debetur Parochis; vel eorum Vicarijs, ſi fortè dignitati vel præbendæ Eccleſia Parœcialis fuerit annexa, ad congruam & decentem vitæ ſuſtentationem neceſſaria.

c. Extirpandæ 30. ſup. de præb.

Quid hîc venit ſub Congrua ſuſtentatione?

Quidquid Clericus poteſt ſibi, ſupellectili, famulitio, recreationi, hoſpitalitati, donationibus &c. juxta regulam rectæ rationis impendere: idque pro modo & facultate decimarum, pro labore & onere beneficij ſeu officij, quod poſſidet & adminiſtrat, pro qualitate Presbyteri parœcialis vel Vicarij perpetui. Ut judici liberum videatur ſtatuere de hujuſmodi portione ſufficiente presbyteris ipſis adſignanda.

Papon. ubi ſup. in append. arr. 4.

Quæ dicuntur Primitiæ?

Sunt primi fructus agrorum & arborum,

rum, vel ſunt oblationes primorum fructuum, Deo, ut bonorum omnium largitori, vel ejus Eccleſiæ debitorum, in uſum miniſtrorum Eccleſiæ. Cujuſmodi oblationes olim ter in anno exhiberi ſolebant, puta in Paſchate frumenti novi; in Pentecoſte panis novi; & menſe Septembri vini novi. *c. 1. h. t.*

Quæ eſt quantitas Primitiarum?

Ea olim definita non erat: ſed magis ex voluntate & devotione pendebat offerentium, quàm juris aliquâ neceſſitate. Poſtea in conſuetudinem & neceſſitatem hæc res abijt, moduſque certus præſcriptus: nempe quod ſpectat ad animalia, è centum vitulis unus, & ſic de reliquis; de cæteris fructibus, veluti vino, frumento, non minor quàm ſexegeſima pars. Parocho autem non ampliùs quàm quartam partem exigere licet. Alibi aliter ex uſu & conſuetudine major minorve quantitas præſtari ſolet.

d. c. 1. & ibi Dd. Vid. Boet. deciſ. 236. n. 2. Papon. d. loco arr. 1.

Quæ dicuntur Oblationes?

Quæcumque de proprijs & licitis rebus ad Altare Deo & Eccleſiæ à fidelibus pro peccatis ſuis offeruntur. Numerantur autem Oblationes (ut & Decimæ ac Primitiæ) in ſolis Eccleſiarum bonis, ce-

dunt-

duntque vel Parocho, ſi fiant in Eccleſia parochiali; aut alijs Sacerdotibus, qui pro populo orare tenentur: non etiam Laicis. Quin imò & qui eas accipit, & qui tradit laico, raptor & ſacrilegus judicatur, inquit Pont. *d. c. 13.*

De Regularibus & tranſeuntibus ad Religionem.

TIT. XXXI.

Hactenus vidimus de Clericis, eorum moribus & rebus externis, ſequitur deinceps de Regularibus, qui ſcil. certæ regulæ & Religioni adſtricti ſunt, eorumque moribus & bonis externis.

Qui dicuntur Regulares?

QUi voto paupertatis, obedientiæ, & caſtitatis obſtricti ſe imperio alicujus Prælati, ſub certa & probata vitæ regula, ſubjecerunt. Ubi nota hæc tria, Paupertatem, Obedientiam & Caſtitatem eſſe de ſubſtantia ipſius Religionis. *c. 6. in fine inf. De ſtatu Monach.* Regularium autem nomine veniunt hoc loco Monachi, Moniales, Canonici regulares, & reliqui Religioſi.

Qualiter quis fit Regularis ſive Religioſus?

Vel per emiſſionem profeſſionis, ſeu

trium

trium votorum monaſticorum: vel parentum devotâ oblatione, veluti ſi pater vel mater filium filiamve impuberem monaſterio alicui obtulerit, & filius filiave major XIV. vel XV. annis profeſſio-
c. 11. nem à ſe priùs factam ratam habuerit.
h. t.

Quotuplex eſt Profeſſio?

Duplex, Expreſſa & Tacita. *Expreſſa* dicitur, quando quis nominatim & ſolemni promiſſione ſe alicui probatæ Religioni devovet, in præſentia & in manibus Abbatis, vel alterius Superioris, præſentibus & alijs ejuſdem monaſterij Fratribus. *Tacita*, quando non verbis, ſed alio indicio mentem ſuam Religionis à ſe tacitè ſuſceptæ explicat, veluti ſi habitum novitijs & profeſſis communem per annum geſtet, vel habitum poſſeſſo-
c. 8. *&* rum diſtinctum vel triduum.
c. 22. *h. t.*

Eſtne ad Profeſſionem neceſſarius annus probationis?

Datur quidem annus ille utriuſque causâ, & ingredientis & ipſius monaſterij, ut hoc illius mores, hujus verò auſteritates ingrediens experiri valeat. Si tamen pubes, id eſt non minor XIV. annis intra annum probationis progreſſus fuerit, etiam tacitè, valet profeſſio, nec

poteſt

poteſt ampliùs reſilire: quia annus probationis datur in favorem profitentium, cui uterque, & qui profeſſionem emittit, & qui recipit, renuntiare videtur: quia multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, ſuam obtinent firmitatem. *c. 23. h. tit. l. pen. C. de pact. c. 16. circa fin. h. tit.*

Quid circa hoc ſtatuit & innovavit Conc. Tridentinum?

Nimirum, abrogando, jus vetus, ut in quacumque Religione, tam virorum, quàm mulierum, Profeſſio non fiat ante decimumſextum annum expletum, & ne qui minori tempore, quàm per annum poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, ad profeſſionem admittatur; & ut profeſſio antea facta ſit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obſervationem aut ad alios quoſcumque effectus. *c. Ad Apoſtolicam 16. h. tit. Seſſ. 25. c. 15. de Regul.*

Profeſſus unam Religionem an licitè tranſit ad aliam?

Permittitur tranſire quidem, ſed ad ſtrictiorem; idque non niſi priùs petitâ facultate à ſuo Prælato vel Superiore, ne bonum obedientiæ contemnere videatur. Qui ſi facultatem neget tranſeundi, poterit nihilominùs ad aliam Religionem migrare. *c. 10. h. tit. c. Licet 18. eod.*

De Converſione Conjugatorum.

TIT. XXXII.

De Conjugatorum ingreſſu & profeſſione dubitari poterat, ex quo Religio votum contineat caſtitatis, quod uſui matrimonij repugnat.

Licetne igitur Conjugatis ingredi Religionem?

LIcet, modò hoc faciant mutuo conſenſu: ita tamen, ut marito ingrediente, etiam uxor Religionem aliquam profiteatur, vel ſaltem caſtitatem promittat, ſi non ſit ſuſpecta de incontinentia; veluti ſi ſit ſenex ac ſterilis. Qui verò invitâ vel ignorante uxore, Religionem profitetur, eâ repetente cogitur ad uxorem redire.

c. 4. & c. 18. h. tit.

c. 3. h. t.

Quid ſi uxor interim moriatur, an tunc maritus rectè aliam ducet?

Nequaquam; quia ſemel vovit caſtitatem: quamvis non ſit cogendus ad idem monaſterium reverti, cùm profeſſio illi Regulæ facta, non fuerit legitima. Attamen conſultiùs fecerit, & benè ſaluti conſulet, ſi mortuâ uxore, ad idem monaſterium redeat.

d. c. 3. & c. 12. eod.

Quid

Quid ſi matrimonium contractum ſit, ſed nondum conſummatum?

Poterit ſponſus invita ſponſa & è contra ſponſa invito ſponſo intra bimeſtre Religionem ingredi, quia cùm per conſummationem nondum ſunt effecti una caro permittitur, ut unus ad Deum tranſeat, alter verò in ſæculo remaneat & alicui alij ſeſe copulet: ſecus ſi matrimonium conſummatum ſit, nam altero eorum mortuo cum alia contractum matrimonium eſt nullum ipſo jure. Tunc ſponſus invitâ ſponſâ, & contrà ſponſa, invito ſponſo, intra bimeſtre Religionem ingredi poterint,

c. 2. h. t.

c. ex parte eod.

De Converſione Infidelium.

TIT. XXXIII.

Qui hîc veniunt nomine infidelium?

OMnes, qui Chriſtiani non ſunt, nec fidem Chriſtianam umquam ſuſceperunt, quales ſunt Pagani, Judæi, Saraceni.

Digitized by Google

Infidelis converſus ad fidem poteſtne contrahere matrimonium cum fideli?

Poteſt; niſi, cùm adhuc infidelis eſſet, in mortem alicujus Chriſtiani per inſidias uxoris ejus malitiosè fuerit machinatus: tunc enim licet converſus ſtudio ejuſdem,
c. 1. h.t. illam in uxorem habere non poteſt. Secùs, ſi abſque machinatione in bello fortè maritum ejus occiderit.

Altero conjugum infidelium ad fidem converſo, cui proles communis adſignari debet?

Ei, qui converſus eſt, idque in favo-
c. 2. h.t. rem fidei Chriſtianæ, ne à non converſo inducatur in infidelitatis errorem.

De Voto & voti redemptione.

TIT. XXXIV.

Monachum non facit habitus Regularium, ſed profeſſio, votum ſcilicet Obedientiæ, Caſtitatis & Paupertatis.

Quid eſt Votum?

EST alicujus boni operis cum deliberatione facta Deo promiſſio. Cum deliberatione, inquam: ſcilicet ut vovens & plenè

Digitized by Google

& plenè advertat id, quod agitur; & quod deliberaverit, proponat in animo ſe facturum; quodque in animo propoſuerit, etiam promittat ſe facturum. Hæc enim tria ſunt neceſſaria, ut quis ex voto obligetur.

Quotuplex eſt Votum?

Voti diviſio multiplex eſt, ſcil. in Solemne & Simplex; in Expreſſum & Tacitum; in Perſonale, Reale & Mixtum.

Quid eſt Votum Solemne & Simplex?

Votum *Solemne* eſt, quod fit publicè & ſolemniter: adhibitâ exteriùs certâ ſolemnitate, quâ votum executioni mandari ſolet, veluti per ſuſceptionem Ordinis ſacri, per Profeſſionem expreſſam vel tacitam. Nam votum ſolemne tam poteſt fieri tacitè quàm expreſsè; ſicut & *Simplex*, quod fit, nullâ extrinſecus adhibitâ ſolemnitate, ſolâ animi deſtinatione: veluti ſi quis animo deliberato, citra aliam ſolemnitatem, propoſitum vitæ regularis adſumat, & neque monaſterium ingrediatur, nec habitum Religionis ſuſcipiat, nec poſt tempus probationis ſolemni profeſſione ſe obliget.

c. un. h. t. c. 9. & c. 23. ſup. de Regular.

c. 3. 4. & 5. inf. qui Cler. vel voventes &c.

Quid Votum Perſonale, Reale, Mixtum?

Perſonale eſt, quo promittitur, quod perſonam ſolam attingit, quale eſt votum peregrinationis. *Reale*, quo res aliqua externa promittitur. *Mixtum*, quo utrumque, veluti peregrinatio cum oblatione, vel cum forti manu, hoc eſt ad Terram ſanctam armis liberandam.

c. Licet 6. h. t.

Quis eſt effectus Voti?

Ut fides ſemel Deo data ſervetur. Nam licet ab initio liberum ſit vovere, nec quis cogi poſſit, ut voveat, tamen ſemel emiſſum votum omninò ſolvendum eſt: teneturque quilibet ſervare fidem Deo datam, cùm ne quidem homini datam ſemel fidem frangere liceat. Et apud Ciceronem lex eſt, *Vota ſanctè reddunto.*

lib. 1. de LL.

An ergò redimi votum non poteſt, vel in aliud commutari?

Poteſt, auctoritate Superioris, & ſuadente juſtâ aliquâ ratione, idque inſpectâ qualitate perſonæ, & causâ commutationis: veluti ſi videat Superior aliam cauſam, in quam votum commutatur, Deo fore gratiorem, quàm quod voto eſt promiſſum. Ideoque votum peregrinationis, vel aliud quodlibet, poteſt mutari in votum

c. 1. h. t.

Digitized by Google

tum Religionis. Votum tamen tranſmarinum, peregrinationis & devotionis ergò, vel etiam in Terræ ſanctæ ſubſidium, redimi aliâ piâ cauſâ non poteſt, niſi auctoritate S. Pont. vel cui hoc ſpeciatim Pontifex mandaverit. *c. 4. h. t. c. 7. & c. 9. §. pen. eod.*

De ſtatu Monachorum & Canonicorum Regularium.

TIT. XXXV.

Agitur hîc de ſtatu, conditione, vita & moribus Monachorum & Canonicorum Regularium, nomine *Status* ſpecialiter & ſtrictè accepto pro conditione vitæ immobili, qua Religioſi ſuis Superioribus, & Regulæ, quam profeſſi ſunt, obſtringuntur.

Quid ſtatui Monachorum & Canonicorum Regularium potiſſimùm convenit?

Illud in primis, ut Regulam, quam profeſſi ſunt, diligenter obſervent, & præcipuè caveant, ne quid faciant contra tria illa, quæ voverunt, ad ſubſtantiam Religionis requiſita, Obedientiam, Caſtitatem & Paupertatem: ne quis quid proprij quoquo modo poſſideat, aliàs eijciendus è monaſterio, & mortuus privan- *c. 6. h. t.*

c. 2. 4. & d. c. 6. eod. dus ſepultura, vel ſepultus in loco ſacro de ipſa proijci dignus Eccleſia.

Non licebit ergò Monacho habere peculium aliquod?

d. c. 2. h. tit. Nullo modo; niſi permittente Abbate, pro injuncta ei rerum adminiſtratione, non etiam proprietate tenus, quia ea ſe ſpoliavit per ſolemne votum paupertatis.

In quo quod ad ſtatum attinet, differunt Monachi à Canonicis Regularibus?

can. Placuit 1. XVI. q. 1 c. 5. verſ. Licet h. tit. d c. 5. & c. 2. in pr. can. Si quis diſt. 58. Quod Monachi ſint, qui ſolitariam profitentur vitam à populo omninò ſemotam, ſecundùm etymologiam nominis. Monachus dicitur Latinè ſingularis: Canonici verò Regulares non ſolitariam profitentur vitam, ſed regulæ inſerviunt laxiori. Ideoq́ue Eccleſijs parœcialibus præfici poſſunt, Monachi non item, niſi in neceſſitate, ex permiſſione Prælati.

In quibus præterea conſiſtit ſtatus Regularium?

Concil. Trid ſeſſ. 14. c. 11 c. 2. h. t. in 6. c. 2. h. t. Ut non vagentur, ſed in Monaſterijs ſuis maneant: ad quod tamen arctiùs obligantur Moniales, quàm Monachi. Ut non habitent ſoli, ſed in Conventu, & cum fratribus. Ut in veſtibus ſervent modum

dum & honeſtatem: in victu abſtineant ab eſu carnium, niſi à tanto tempore, de cujus initio non ſit memoria, fuerit receptus uſus veſcendi carnibus in Monaſterio aliquo, aut aliàs juſta cauſa ſubſit uſum illum permittens. Denique ut non ſolùm obſervent regulam, quam ſunt profeſſi, verùm etiam ſtatuta Ordinis, quæ poſtea adjecta fuerint, reformationemque, licet ea fiat per ſolum Abbatem ſeu Prælatum, idque vi voti obedientiæ per eos præſtiti.

Clem. 1. eod. c. 6. verſ. in refectorio h. t. & ibid. Abbas in c. Ad noſtram ſup. de appel. Dd. in c. Super eod ſup. de regular.

De Religioſis domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ.

TIT. XXXVI.

Hoc Tit. & ſeq. agitur de rebus Monachorum & aliorum Religioſorum externis, id eſt de domibus & monaſteriis, de xenodochijs, & aliis ſimilibus locis.

Quid igitur intelligitur per Domum Religioſam?

Locus conſecratus aut dedicatus, auctoritate Epiſcopi, vel ejus, qui in hoc habet auctoritatem Epiſcopalem. Vel latiùs accipiendo Religioſam domum,

c. 4. & ibi Abbas h. t.

can. Quidam XVIII. qu. 2. Hoſtien. hic in Summa.

mum, ſignificat locum omnem deſtinatum religioni & divino cultui aut piæ cauſæ, etiamſi per Epiſcopum dedicatus non ſit; ut loca, ubi ſuſcipiuntur peregrini, curantur ægroti, ſenes vel infantes.

Cui ſubjectæ ſunt ejuſmodi domus ſeu Monaſteria Religioſorum?

c. 1. 7. & 8. h. tit. c. 3. 4. & aliis h. tit. c. 6. h. t. c. 7. & 8. eod.

Epiſcopo loci, in quo ſita ſunt Monaſteria, uti & regulariter omnia pia loca & Xenodochia ſeu Hoſpitalia. Ideoque Monaſterium jura Epiſcopalia illi Epiſcopo debet, in cujus diœceſi ſitum eſt: niſi ea Epiſcopus remiſerit, vel niſi monaſterium probet ſe exemptum.

Intereſtne quoad hanc ſubjectionem inter Eccleſias ſæculares & Monaſteria?

Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 8. & 9. & ſeſſ. 25. c. 8. de reform. Abbas in c. Dilectus de off. Ord.

Omninò: magis enim obligatæ ſunt Epiſcopo Eccleſiæ ſæculares quàm Monaſteria; quia ſæculares Eccleſiæ ſubſunt Epiſcopo ſecundùm utramque legem, & diœceſanam, & juriſdictionis. Monaſteria verò ſubſunt Epiſcopo tantùm ſecundùm legem juriſdictionis.

Cui competit facultas viſitandi Hoſpitalia & alia pia loca?

Facultatem eam Epiſcopis tribuit Conc. Trid. niſi in fundatione aliter ſit

cautum,

cautum, cui non derogavit Conc. Ut neque ademptum voluit laicis jus adminiſtrandi & viſitandi, ſi hoc eis aliàs legitimè conceſſum ſit. *d. Seſſ. 22. c. 9. Vallen. hîc §. 2.*

De Capellis Monachorum, & aliorum Religioſorum.

TIT. XXXVII.

Ad res Religioſorum externas pertinent etiam Capellæ & Prioratus, velut dependentes ab ipſis Monaſteriis ac domibus principalibus Religioſorum.

Capella quid nominis & unde dicta?

CApellam quidam à Caprinis pellibus dictam volunt, fuiſſeque Eccleſiam portatilem, ſeu περιφερομένην, de loco ad locum, eaque uſum Conſtantinum Magnum tempore militiæ. Alij à Gallico *Chapelle*, quod tectum ſignificat, quo olim Reges Francorum Oratoria ſua campeſtria tegere ſoleant. Sunt & qui à Cappa S. Martini, quam ijdem Francorum Reges ob adjutorium victoriæ in prælijs ſolebant ſecum habere: eamque ferentes & cuſtodientes, cum alijs Sanctorum reliquijs, dicti Capellani. *Gl. in can. Concedimus de conſec. diſt. 1. Ita Pet. Greg. de beneſ. Eccleſ. c. 11. nu. 10.*

Capella quid aliàs ſignificat?

Oratorium Deo conſecratum vel in Eccleſia, vel extra Eccleſiam. Vel eſt Eccleſia minor ſeu filialis, exiſtens per ſe & ſeorſim ab Eccleſia matrice ſeu majori aut monaſterio, in qua legitimum ordinariumque conventum parochianis habere permittitur, diebus ſolemnibus feſtorum majorum exceptis.

can. Si quis 35. de conſec. diſt. 1.

Quæ dicitur quarta Capella?

Dicitur hæc Eccleſia parochialis, vel etiam Capella ab Eccleſia parochiali dependens, juriſdictioni ac viſitationi Archidiaconi, Archipresbyteri ſeu Decani, ut vocant, Chriſtianitatis ſubjecta.

Capellis Monachorum ſinguli quot Religioſi imponi debent?

Non ſinguli ſingulis, ſed vel terni, vel ſaltem bini, ne Monachus ſolus exiſtens inter ſæculares homines ſpiritualium hoſtium conflictum exſpectet, & ut habeat, quibuſcum vitam poſſit ducere regularem. Non obſtante reſcripto eam in rem impetrato, ſi in eo non fiat mentio Concilij Lateranenſis, quod aliàs habebitur obreptitum, vel obreptitium.

c. 2. ſup. de ſtatu Monach. c. ult. h. tit. c. 3. h. t.

De

Digitized by Google

De Jure Patronatus.

TIT. XXXVIII.

Hinc incipit tertium hujus libri membrum, de rebus & Clericorum, & Regularium, & Laicorum communibus, ut eſt jus Patronatus.

Quid eſt jus Patronatus.

Jus patronatus eſt jus quoddam Eccleſiaſticum præſentandi Clericum ſeu miniſtrum Eccleſię ad beneficium vacans.

Quibus competit hoc jus, & quibus ex cauſis?

Competit illis, qui vel fundarunt, vel conſtruxerunt, vel dotarunt Eccleſiam, ſive ipſimet, ſive alij, à quibus cauſam habent: item præſcriptione temporis memoriam hominum excedentis, & ex privilegio ſummi Pont. Competit autem vel Clericis, vel Eccleſijs ac monaſterijs, vel etiam Laicis, imò & fæminis.

Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 8. Fachin. 8. c. 25. c. 1. 5. & 7. h. tit. d. c. 7. & c. ult. de conceſſ. præb.

Quo modo Laicus eſt capax hujus juris utpotè Eccleſiaſtici?

Datum hoc Laicis ex benignitate quadam Canonica, in vicem cujuſdam remunerationis, ut hac ratione magis excitarentur ad fundandas & dotandas Eccle-

ſias, cultumque religionis promovendum. Unde & patrono laico honor & primus locus debetur in Eccleſia & in progreſſu publico; eique, ſi ad inopiam redigi contingat, ſuccurritur ab Eccleſia, quam fundavit.

Quotuplex eſt jus Patronatus?

c. Nobis 25. h.t. & can. Quicumque XVI qu. 7. c.un.h.t. in 6. Garz. de benef. p. 5. c. 1. n. 592.

Duplex, Eccleſiaſticum & Laicum. *Eccleſiaſticum* dicitur, quod competit ratione Eccleſiæ, ſive quis fundaverit Eccleſiam ex bonis Eccleſiaſticis, ſive jus illud originem habuerit ex patrimonio laici, & poſtea quovis modo fuerit tranſlatum in Eccleſiam, aut adnexum dignitati aut beneficio Eccleſiaſtico. *Laicum*, quod alicui ſive Laico ſive Clerico competit, ratione fundationis aut dotationis, ex bonis ſæcularibus ſive proprio patrimonio. Addunt aliqui & *Mixtum*, partim ratione proprij patrimonij, partim ratione Eccleſiæ, alicui competens.

Quotuplex, & quæ inter has ſpecies eſt differentia?

Triplex, veluti in primis, Patronus Eccleſiaſticus, beneficio, vel Eccleſiâ, cujus eſt patronus, vacante, habet ſemeſtre, id eſt ſpatium ſex menſium, intra quod idoneum aliquem miniſtrum nominet, &

præ-

præſentet. Laicus verò tantùm quatuor *c. 3. in*
menſium. II. Patronus Eccleſiaſticus præ- *fine &*
ſentando aliquem idoneum, non poteſt *alijs h.t.*
poſtea intra idem tempus alium præſen- *& c. un.*
tare: ut hîc locus ſit regulæ, qui prior eſt *eod. in 6.*
tempore potior eſt & jure. Laicus verò,
uno aliquo etiam idoneo præſentato, po-
teſt adhuc intra idem tempus quadrime- *c. 24.*
ſtre præſentare alium tertium, & dein- *h. tit.*
ceps, accumulando poſteriorem præſen- *c. 5. &*
tationem priori. III. Legatus ſummi *d. c. 24.*
Pont. Eccleſias & beneficia, quæ patro- *h. tit.*
nos habent Eccleſiaſticos, conferre po-
teſt, abſq; conſenſu & præſentatione Ec-
cleſiaſtici patroni; non etiam beneficia,
quæ pertinent ad patronos laicos, qui *c. 26.*
non ſubſunt jurisdictioni Legati, veluti *h. tit.*
patroni Eccleſiaſtici.

Patronus Eccleſiaſticus an ſeipſum præſentare poterit?

Non poteſt, quantumcumque idoneus
ſit: quia nullus ſe ingerere debet Eccle-
ſiaſticis miniſterijs, & quia nemo ſibi ipſi *c. 16.*
donare quidquam poteſt; cùm inter do- *h. tit.*
nantem & accipientem debeat eſſe di- *c. ult. ſup.*
ſtinctio perſonalis. *de inſtit.*

Quid ſi plures ejuſdem Eccleſiæ vel beneficij ſint patroni?

Tunc, ſi jus patronatus ſpectet ad eos,
ut ſin-

c. 1. h. t. ut ſingulos, veluti ſi patronus, qui fundavit, vel dotavit, plures reliquerit liberos, vel hæredes tranſibit jus illud in ſolidum, & ſinguli ſeparatim præſentare poterunt, alijs non vocatis vel requiſitis: quia jus patronatus eſt individuum, quemadmodum & jure civili ſervitutes ſunt individuæ, quæ idcircò ad hæredes in ſolidum tranſeunt. Inter quos ſi non conveniat, & alij hunc, alij alium præſentent, interponet partes ſuas Epiſcopus, tollendi ſcandali causâ.

l. 2. §. ex his igitur D. De V. O. c. 1. 2. & 3. h. t. Vallen. hic §. 5. nu. 5.

Quibus modis amittitur jus Patronatus?

Primò amittitur, ſi patronus Rectorem Eccleſiæ, vel alium Clericum ejuſdem Eccleſiæ, per ſe vel per alios, occidere vel mutilare præſumpſerit: & hoc caſu cedit jus patronatus ei Eccleſiæ, cui injuria illata. II. Confiſcatione bonorum, ex cauſa hæreſios, vel læſæ majeſtatis, vel aliàs extra hujuſmodi cauſas: quo caſu jus patronatus tranſit in fiſcum; boniſque à fiſco divenditis in emptorem. III. Emens, vendens, vel aliàs comparans jus patronatus per ſe, amittit illud ipſo jure, eoque caſu Eccleſia redit ad libertatem.

c. pen. h. tit.

c. 6. 16. & 23. h. tit.

Cur dicitur per ſe vendi non poſſe?

Quia ſic vendi jus illud nequit abſque ſimonia, daretur enim temporale pro ſpirituali, vel quod ſpirituali adnexum eſt: verùm cum ipſa rerum univerſitate, veluti ſi villa aliqua vendatur, vel in emphyteuſim detur, cui jus patronatus adhæret, etiam jus patronatus ad emptorem tranſit: niſi nominatim in contractu exceptum fuerit. *c. Ex litteris 7. h. t.*

De Cenſibus, Exactionibus & Procurationibus.

TIT. XXXIX.

Ex eo, quòd patronus in fundatione ac dotatione Eccleſiæ ab initio ſibi, auctoritate Epiſcopi, reſervare ſolet certos reditus annuos & cenſus moderatos, ſequitur hîc Tit. *De cenſib. &c.* deque alijs præſtationibus & tributis.

Quid igitur nomine Cenſus intelligitur?

Generaliter accepto nomine Cenſus, ſignificatur quidquid annuatim penditur. Strictè verò, prout hoc loco ſumitur, cenſum intelligimus onus reale ipſi Eccleſiæ impoſitum, ſive in pecunia numerata,

c. 2. h. t. merata, ſive in alia qualibet re ſubſiſtat:
c. Recepimus 8. vel annuum canonem, qui ex proventibus Eccleſiæ, vel monaſterij, aliorumve
inf. de privil. piorum locorum debetur, ſolviturque aut Superioribus, veluti Epiſcopo, in ſignum ſubjectionis, aut etiam inferioribus, ut patronis, ſive Clericis ſive laicis, ratione protectionis, & interdum ratione perceptæ libertatis.
c. Conſtitutus 6. *de relig. domib.*
can. Placuit 1. *& paſſim* x. *q.* 3. *& c.* 9. *h. t.*

Licetne augere hunc cenſum, vel novum imponere?

Non licet. Nam placuit, ut nullus Epiſcoporum, præter honorem cathedræ, id eſt duos ſolidos, aliud aliquid per parœcias ſuas accipiat, & ut, Eccleſiâ jam dotatâ & conſecratâ, à patronis, vel Prælatis Eccleſiarum, nulli novi cenſus
c. 3. 7. & alijs h. tit. imponantur Eccleſijs, vel veteres augeantur: quia impoſitio cenſus eſt quædam alienatio jurium Eccleſiæ, & ſervitutis cujuſdam impoſitio; quâ Eccleſia
Abbas in c. præterea 8. *h. tit.* gravatur; atqui jura Eccleſiæ niſi ex juſta cauſa & adhibita ſolemnitate alienari non poſſunt.

In qua moneta ſolvi debet hic cenſus?

c. 20. & pen. h. t. Ad æſtimationem ejus monetæ, quæ in uſu erat eo tempore, quo primùm cenſus conſtitutus fuit, vel alias juxta

æſtima-

æſtimationem monetæ præſcriptæ, ſi videlicet ille, cui cenſus debitus erat, præſcripſerit hoc jus.

Quæ dicuntur hic Exactiones?

Sunt extraordinariæ præſtationes & collectæ, ſive talliæ & tributa, quæ extra ordinem imponi ſolent ſubditis.

Licetne nova vectigalia & tributa imponere?

Prohibitum hoc Epiſcopis, ne ſcilicet ſubditos ſuos tallijs & exactionibus gravare præſumant: & generaliter omnibus, ne quiſquam alicui novas pedagiorum exactiones ſine auctoritate & conſenſu Regum vel S. P. imperet, ſub pœna excommunicationis. *Pedagia* autem dicuntur vectigalia, quæ pro rebus vectis vel portatis debentur; quæ verò debentur, ut res ſalvæ ad locum deſtinatum perducantur, ea vulgò vocantur *Guidagia*: ad quorum ſolutionem Clerici non poſſunt compelli per laicos. Permiſſum tamen, ſi juſta cauſa ſubſit & ſubſidio aliquo ſit opus, poſtulare à ſubditis moderatum cum charitate auxilium. Quod ideò noſtri appellant charitatis ſeu charitativum ſubſidium.

Abbas in c. 10. n. 6. h. t.

d. c. 10. h. t. & c. 4. eod. in 6. c. 6. §. prohibemus h. t. & c. 16. in fine ſup. de off. jud. ordin.

Quæ

Quæ Procurationes?

Sunt expenſæ neceſſariæ, vel exhibitio expenſarum, quas Eccleſia vel monaſterium ſuppeditare debet Prælato, cui ex officio incumbit viſitare Eccleſiam vel monaſterium, ſive ſit Epiſcopus, ſive Archidiaconus, ſive Decanus, ſive etiam Legatus S. Pont. Et tum tantùm debentur quando ipſimet Prælati viſitant, non ſi alios ſubmittant ad viſitandum.

d.c.6. in pr. & c. 17. h. t. c.23.eod

Teneturne quælibet Eccleſia vel monaſterium viſitationem admittere & ſolvere procurationes?

Omninò, niſi vel Eccleſia vel monaſterium probet ſe ſpeciali privilegio S. P. eſſe exemptum Non obſtante, quòd Eccleſia aliqua diu fortè ſteterit, nec umquam procurationes viſitanti exhibuerit. Quinimò adeò favorabiles ſunt hæ procurationes, ut nullâ præſcriptione tolli poſſint, cùm pendantur in ſignum ſubjectionis & obedientiæ, quam contra Prælatum ſubditus nequit præſcribere. Qualiter verò & quo ordine facienda ſit viſitatio, præſcribit Conc. Trid.

d.c. 17. in princ. c.24.eod. d.c. 17. c. Cùm non liceat 12. ſup. de præſc. ſeſſ. 24. c. 3. de reform.

De

De Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris.

TIT. XL.

Non ſatis eſt, Eccleſiam eſſe fundatam & dotatam, ſed prætereа conſecrari debet, & tempore conſecrationis cenſus, de quibus dictum, conſtitui ſolent.

Eccleſia qualiter & à quo conſecranda?

Conſecratio hæc, quia actus eſt ſolemnis (per quem illud, quod priùs profanum erat, dedicatur & efficitur ſacrum) fieri non poteſt ab alio quàm Epiſcopo diœceſano, nec mandari alteri quàm Epiſcopo: quia conſecrare Eccleſias ordinis eſt Epiſcopalis. Nec tantùm Eccleſiæ, ſed & altaria ſingula in Eccleſijs ſolent conſecrari ac benedici ſimul, quorum illud fit oleo ſacro, hoc verò aquâ benedictâ. *can. Altaria de conſecr. diſt. 1.*

Quâ ſolemnitate?

Quando conſecratur Eccleſia, parietes unguntur oleo ſacro, celebratur Miſſa (quamvis celebrationem Miſſæ non tam de ſubſtantia conſecrationis, ſed magis de honeſtate eſſe velint) funduntur pre- *Gl. & Arch. in can.*

Digitized by Google

ces ad Deum, & atrium Eccleſiæ aquâ benedictâ aſpergitur. Item quando conſecratur Altare, funduntur ſimiliter preces ad Deum, & menſa Altaris chriſmate delinitur. Adhibentur quoque reliquiæ Sanctorum, ſi haberi poſſint.

c. Ordinationes diſt. 75. can. 1. c. Omnes &c. Nemo de conſecr. diſt. 1. d. can. Altaria c. 1 h. tit. c. Abolenda & ibi Abbas de ſepult. can. Nemo d. diſt. 1. c. 4. 7. & ult. h. tit.

Quid obtinere dicendum quoad Cœmeteria?

Hæc non conſecrantur, ſed tantùm benedicuntur: & propter hanc benedictionem locus per illationem mortui religioſus jure civili factus, fit etiam ſacer hoc jure.

Eccleſia conſecrata & polluta an iterum conſecranda?

Non quidem conſecranda denuò, ſed reconſilianda: etiam per Epiſcopum, idque aquâ benedictâ vino dilutâ & cinere conſperſâ. Eccleſiaque pollutâ etiam cœmeterium eidem contiguum cenſetur eſſe pollutum; non contrà, ne minùs dignum magis dignum, aut acceſſorium ad ſe trahere principale videatur.

c. un. eod. in 6.

Quid ſi diruta fuerit Eccleſia, vel Altaria?

Si parietes Eccleſiæ integri permanſorint, vel Altaria non fuerint mota aut

enormiter

enormiter læſa, nec Eccleſia, nec Altaria denuò conſecrari debent : ergò à contrario ſenſu, Eccleſijs omninò dirutis, & Altaribus ſolo adæquatis ac vehementer læſis, tum iterum conſecranda erunt. In quo differt jus Canonicum à jure Civili: nam hoc jure locus, in quo ædes ſacræ fuerunt ædificatæ, etiam diruto ædificio ſacer manet.

c. Ligneis 6. h. tit. §. Sacrares 8. Inſtit. de rer. diviſ.

De Miſſarum celebratione & Sacramenta Euchariſtiæ, & divinis officijs.

TIT. XLI.

Res Eccleſiaſticæ, Clericorum, Regularium & Laicorum communes, ſunt Sacramenta Eccleſiæ, inter quæ primum locum obtinet Sacramentum Euchariſtiæ, quod in celebratione Miſſarum conficitur.

Miſſa quid nominis, & quid rei?

MIſſa à mittendo ſive dimittendo nomen habet, quod & verba, quæ Diaconus proferre ſolebat, inſinuare videntur, ſive in Miſſa Cathecumenorum (duas enim conſtituunt partes Miſſæ) qui ante inchoationem ſacrificij è cœtu fidelium olim his verbis dimittebantur : *Si quis*

Iſid. 6. Orig. c. 19.

quis non communicat, det locum, vel *Si quis eſt cathecumenus, exeat foras*: ſive in Miſſa Fidelium, quâ finitâ idem diaconus dicit, *Ite Miſſa eſt*, id eſt miſſio eſt. Neque eſt, quòd quis dixerit, eſſe fictum hoc nomen, cùm à primis Eccleſiæ Catholicæ incunabulis, atque ab ipſis Apoſtolorum temporibus, uſurpatum fuiſſe legamus.

Boët. Epo Antiq. Eccleſ. ad Greg. XIII. Syntag. I.

Quid Eucharistia?

Eucharistia (Latinè, *Bona gratia*) eſt Sacramentum, ſub ſpeciebus panis & vini, vel alterius eorum, continens verum corpus & ſanguinem Chriſti.

c. ult. h. t. c. I. & aliis diſt. 2. Conc. Trid. ſeſſ. 22. can. 9.

Quæ eſt materia hujus Sacramenti?

Materia eſt panis triticeus, iſque azymus, non fermentatus; & vinum de vite modicè aquæ mixtum: quia utramque hanc materiam Chriſtus in ultima cœna adhibuiſſe, & in pane azymo conſecraſſe legitur, non etiam in fermentato, quo hodieque Græci utuntur. Mixtioque illa vini cum aqua repræſentat unionem Chriſti cum Eccleſia, vel quòd utrumque è latere Chriſti, aqua ſimul cum ſanguine, profluxerit.

d. c. I. & c. Cum omne 7. diſt. 2. Trid. d. ſeſſ. 22. c. 7.

Quæ forma, & quis Miniſter?

Miniſter hujus Sacramenti eſt ſolus

Sacer-

Sacerdos ritè ordinatus, qui dum conſecrat & conficit hoc Sacramentum, utitur hâc formâ à Chriſto traditâ, *Hoc eſt Corpus meum*, & *Hic eſt Calix ſanguinis mei*, vel *Hic eſt ſanguis meus*. Quâ prolatâ fit converſio totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis: quæ converſio dicitur recepto in Eccleſia vocabulo *Tranſubſtantiatio*. *Matth.* 26. *Marci* 14. *Luca* 22. *Conc. Trid. ſeſſ.* 13. *c.* 4.

De Baptiſmo & ejus effectu.

TIT. XLII.

Secundum locum obtinet Baptiſmus, omnibus ad ſalutem neceſſarius.

Quid eſt Baptiſmus?

BAptiſmus eſt Sacramentum regenerationis, per aquam in verbo vitæ. *c.* 1. *& pen. h. t.* Nimirum accedente verbo ad aquæ elementum hac formâ: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.*

Quis eſt miniſter hujus Sacramenti?

Ex officio incumbit illud ſoli Sacerdoti. In caſu verò neceſſitatis quilibet alius baptizare poteſt, etiam hæreticus & in-

Digitized by Google

fidelis, modò formam ſervent ab Eccleſia receptam, & facere intendant, quod facit Eccleſia. Item mulier abſente marito. Nemo tamen etiam in neceſſitate ſeipſum baptizare poteſt, quia inter baptizantem & baptizatum debet eſſe perſonarum diſcretio.

can. Solet & paſſim diſt. 4. can. Mulier d. diſt. 4. c. 4. h. t.

Quotuplex eſt Baptiſmus?

Vulgò triplicem faciunt, alium *Fluminis*, alium *Flaminis*, alium *Sanguinis*: ſed primus, qui fit per aquam, eamque veram & naturalem, veram quoque naturam Sacramenti; reliqui duo, ut qui fit per contritionem & converſionem ad Deum, & per martyrium, effectum dumtaxat Sacramenti habent.

d. c. 4. h. t. & c. 2. de Presb. non baptiſ.

Quis eſt effectus Baptiſmi?

Omnium peccatorum remiſſio: peccati, inquam, non tantùm originalis, verùm etiam in adultis cujuſlibet actualis præcedentis.

Concil. Trid. *ſeſſ. 5. de peccato orig.*

Cur in Baptiſmo adhibentur Patrini?

Ut fide ac profeſſione eorum illi, qui per ſe credere vel loqui, & pro ſe reſpondere non poſſunt (veluti parvuli, muti, & ſurdi) Sacramentum Baptiſmi ſuſcipiant. Suntque patres quidem luſtrici, qui tenen-

can. Parvuli 74. cum c. ſeq. diſt. 4.

tenentur baptizatum inſtruere in neceſſarijs ad ſalutem, veluti in Symbolo, Oratione Dominicâ &c. proprijs parentibus mortuis, vel id facere negligentibus. Dicti & Sponſores, Suſceptoreſque, vulgò Patrini, Matrinæque. Plures autem quàm duos, id eſt unum & unam adhiberi vetat Conc Trid.

can. Non plures 101. d. diſt. 4. Seſſ. 24. c. 2. de refor. matrim.

De Presbytero non baptizato.

TIT. XLIII.

Baptiſmus omnibus adeò eſt neceſſarius, ut ſi quis non baptizatus ſacerdotio eſſet initiatus, tamen ordinis characterem non reciperet, ac proinde baptiſandus & iterum conſecrandus eſſet. *c. 1. & 3. h. t.*

Quid ſi ab omnibus creditus fuerit baptizatus, & demùm poſt mortem conſtiterit non fuiſſe baptizatum?

HOc caſu perinde erit, ac ſi fuiſſet baptizatus, quia, ut inquit D. Auguſtinus, Baptiſmus inviſibiliter miniſtratur, quem non contemptus religionis, ſed terminus neceſſitatis excludit. *c. 2. d. t.*

Digitized by Google

De cuſtodia Euchariſtiæ & aliorum Sacramentorum.

TIT. XLIV.

Ideò diligenter obſervari in ſingulis Eccleſijs oportet Euchariſtiam, chriſma, & alia ſacra vaſa, ut omni tempore eorum copia haberi poſſit.

De Reliquijs & veneratione Sanctorum.

TIT. XLV.

Quemadmodum Euchariſtia & Chriſma, ita etiam diligenter adſervandæ ſunt Reliquiæ Sanctorum, maximè cùm nullum erigi ſoleat in Eccleſia Altare, ubi non reliquiarum aliquid alicujus Sancti reconditum ſit. Nullus verò habendus pro Sancto, niſi auctoritate Eccleſiæ in Sanctorum numerum adſcriptus, nec venerandæ publicè ſunt reliquiæ de novo inventæ, niſi auctoritate ejuſdem S. Pont. fuerint approbatæ: antiquæ verò exponi venales prohibentur.

can. Placuit de conſecr. diſt. 1. c. 1. h. t.

c. 2. eod. Conc. Trid. ſeſſ. 25.

De obſervatione Jejuniorum.

TIT. XLVI.

Eſt & communis omnium Chriſtianorum obſer-

obſervatio Jejuniorum, quæ ab Eccleſia in memoriam Sanctorum indicata ſunt, ut & cætera jejunia Quadrageſimæ & aliorum temporum. *c.2. h.t.*

Qui excuſantur à Iejuniјs.

QUi annum ætatis vigeſimum necdum attigerint, ſexageſimum verò exceſſerint. Non ſubjacet quoque legi neceſſitas ex inopia annonæ & infirmitate ſeu debilitate jejunantium orta, majoris periculi evitandi cauſâ. *d. c. 2. circa fin.*

In quibus conſiſtit obſervatio Ieiuniorum?

In his tribus. In abſtinentia à certi generis cibis: in abſtinentia à pluribus refectionibus, & in certa refectionis hora, quæ hodie ex conſuetudine paſſim recepta eſt circa meridiem.

De Purificatione poſt partum.

TIT. XLVII.

Quid hac de re ſtatuit lex Moſaica?

LEge illa mulier poſt partum immunda habebatur, & propterea ſi maſculum peperiſſet arcebatur à templi ingreſſu XL. diebus, ſi verò fœminam LXXX.

Digitized by Google

Quid lex Evangelica?

Hæc abrogavit legem Moſaicam: neq; enim prohibetur ampliùs mulier etiam ſtatim poſt partum ingredi templum. Piè tamen facit ſi aliquantiſper abſtineat.

c. un. h. t.

De Eccleſijs ædificandis & reparandis.

TIT. XLVIII.

Porrò Eccleſiæ, in quibus divina peraguntur, ruinoſæ ſunt reparandæ, & recens etiam ædificanda, ſi hoc neceſſitas & cauſa gravis poſtulet.

Quando igitur licebit novam Eccleſiam ædificare?

c. 3. h. t. SI antiqua Eccleſia parœcialis ita creverit, ut una omnibus non ſufficiat, vel quia multi longiùs abſint ab Eccleſia parœciali, vel quia tam frequens ſit populus, ut pluribus egeat Sacerdotibus ac Paſtoribus: quo caſu & portio quædam proventuum Eccleſiæ antiquæ poteſt adſignari novæ. Non obſtante juramento de rebus Eccleſiæ non alienandis, quia hic caſus non intelligitur illo juramento fuiſſe comprehenſus.

c. ult. eod. *d. c. 3.* *d. c. ult.*

Quid

Digitized by Google

Quid hinc accedit Eccleſiæ antiquæ?

Acquirit illa, quia ex ejus reditibus conſtructa & dotata eſt nova Eccleſia, jus patronatus in novam, diciturque Eccleſia matrix. Pars verò populi, quæ novæ Eccleſiæ ſupponitur, à jure prioris abſolvitur. *d. c. 3. can præcipimus 54. XVI qu. 1.*

Eccleſiæ ruinoſæ unde & à quibus reparandæ atque inſtaurandæ?

Primùm quidem ex fabrica, id eſt ex ærario Eccleſiæ, ad inſtaurationem Eccleſiæ conſtituto. Si in ærario nihil ſit, aut non ſatis, tum Rectores Eccleſiarum, qui ibidem beneficia obtinent, compellendi ſunt, ut contribuant, modò eis aliquid ſuperſit ultra victum & veſtitum. Si nihil ſuperſit, tunc eundem eſt ad parœcianos, qui ibidem Sacramenta percipiunt. De conſuetudine verò aut ſtatuto plurium locorum in hoc noſtro Belgio onus reparationis Chori ad decimatorem, onus verò navis (ut loquuntur) ad populum ſpectat: aut ſi nominatim tractatus aliqui conventioneſve initæ ſint ſuper hujuſmodi ruinis, ſervandæ ſunt. *can. Vnio x. qu. 3. c. 1. & 4. h. t. d. c. 4. Zyp. in Anal. lib. 3. tit. de ædif. Eccleſ. Landtmeter de veteri Clerico mon. l. 2. c. 36.*

Digitized by Google

c. Ordinationes diſt. 75. can. 1. c. Omnes & c. Nemo de conſecr. diſt. 1. d. can. Altaria c. 1 h. tit. c. Abolenda & ibi Abbas de ſepult. can. Nemo d. diſt. 1. c. 4. 7. & ult. h. tit.

ces ad Deum, & atrium Eccleſiæ aquâ benedictâ aſpergitur. Item quando conſecratur Altare, funduntur ſimiliter preces ad Deum, & menſa Altaris chriſmate delinitur. Adhibentur quoque reliquiæ Sanctorum, ſi haberi poſſint.

Quid obtinere dicendum quoad Cœmeteria?

Hæc non conſecrantur, ſed tantùm benedicuntur: & propter hanc benedictionem locus per illationem mortui religioſus jure civili factus, fit etiam ſacer hoc jure.

Eccleſia conſecrata & polluta an iterum conſecranda?

Non quidem conſecranda denuò, ſed reconſilianda: etiam per Epiſcopum, idque aquâ benedictâ vino dilutâ & cinere conſperſâ. Eccleſiaque pollutâ etiam cœmeterium eidem contiguum cenſetur eſſe pollutum; non contrà, ne minùs dignum magis dignum, aut acceſſorium ad ſe trahere principale videatur.

c. un. eod. in 6.

Quid ſi diruta fuerit Eccleſia, vel Altaria?

Si parietes Eccleſiæ integri permanſerint, vel Altaria non fuerint mota aut enormiter

enormiter læſa, nec Eccleſia, nec Altaria denuò conſecrari debent: ergò à contrario ſenſu, Eccleſijs omninò dirutis, & Altaribus ſolo adæquatis ac vehementer læſis, tum iterum conſecranda erunt. In quo differt jus Canonicum à jure Civili: nam hoc jure locus, in quo ædes ſacræ fuerunt ædificatæ, etiam diruto ædificio ſacer manet. *c. Ligneis 6. h. tit. §. Sacra res 8. Inſtit. de rer. diviſ.*

De Miſſarum celebratione & Sacramenta Euchariſtiæ, & divinis officijs.

TIT. XLI.

Res Eccleſiaſticæ, Clericorum, Regularium & Laicorum communes, ſunt Sacramenta Eccleſiæ, inter quæ primum locum obtinet Sacramentum Euchariſtiæ, quod in celebratione Miſſarum conficitur.

Miſſa quid nominis, & quid rei?

MIſſa à mittendo ſive dimittendo nomen habet, quod & verba, quæ Diaconus proferre ſolebat, inſinuare videntur, ſive in Miſſa Cathecumenorum (duas enim conſtituunt partes Miſſæ) qui ante inchoationem ſacrificij è cœtu fidelium olim his verbis dimittebantur: *Si* *Iſid. 6. Orig. c. 19.*

quis

quis non communicat, det locum, vel *Si quis eſt cathecumenus, exeat foras*: ſive in Miſſa Fidelium, quâ finitâ idem diaconus dicit, *Ite Miſſa eſt*, id eſt miſſio eſt. Neque eſt, quòd quis dixerit, eſſe fictum hoc nomen, cùm à primis Eccleſiæ Catholicæ incunabulis, atque ab ipſis Apoſtolorum temporibus, uſurpatum fuiſſe legamus.

Boët. Epo Antiq. Eccleſ. ad Greg. XIII. Syntag. I.

Quid Eucharistia?

Euchariſtia (Latinè, *Bona gratia*) eſt Sacramentum, ſub ſpeciebus panis & vini, vel alterius eorum, continens verum corpus & ſanguinem Chriſti.

c. ult. h. t. c. I. & aliis diſt. 2. Conc. Trid. ſeſſ. 22. can. 9.

Quæ eſt materia hujus Sacramenti?

Materia eſt panis triticeus, iſque azymus, non fermentatus; & vinum de vite modicè aquæ mixtum: quia utramque hanc materiam Chriſtus in ultima cœna adhibuiſſe, & in pane azymo conſecraſſe legitur, non etiam in fermentato, quo hodieque Græci utuntur. Mixtioque illa vini cum aqua repræſentat unionem Chriſti cum Eccleſia, vel quòd utrumque è latere Chriſti, aqua ſimul cum ſanguine, profluxerit.

d. c. I. & c. Cum omne 7. diſt. 2. Trid. d. ſeſſ. 22. c. 7.

Quæ forma, & quis Miniſter?

Miniſter hujus Sacramenti eſt ſolus

Sacer-

Sacerdos ritè ordinatus, qui dum conſecrat & conficit hoc Sacramentum, utitur hâc formâ à Chriſto traditâ, *Hoc eſt Corpus meum*, & *Hic eſt Calix ſanguinis mei*, *Matth.* vel *Hic eſt ſanguis meus*. Quâ prolatâ fit 26. converſio totius ſubſtantiæ panis in ſub- *Marci* ſtantiam corporis Chriſti, & totius ſub- 14. ſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis: *Lucæ* quæ converſio dicitur recepto in Eccleſia 22. vocabulo *Tranſubſtantiatio*. *Conc. Trid. ſeſſ. 13. c.4.*

De Baptiſmo & ejus effectu.

TIT. XLII.

Secundum locum obtinet Baptiſmus; omnibus ad ſalutem neceſſarius.

Quid eſt Baptiſmus?

BAptiſmus eſt Sacramentum regenerationis, per aquam in verbo vitæ. *c. 1. &* Nimirum accedente verbo ad aquæ ele- *pen. h. t.* mentum hac formâ: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.*

Quis eſt miniſter hujus Sacramenti?

Ex officio incumbit illud ſoli Sacerdoti. In caſu verò neceſſitatis quilibet alius baptizare poteſt, etiam hæreticus & in-

Digitized by Google

fidelis, modò formam ſervent ab Eccleſia receptam, & facere intendant, quod facit Eccleſia. Item mulier abſente marito. Nemo tamen etiam in neceſſitate ſeipſum baptizare poteſt, quia inter baptizantem & baptizatum debet eſſe perſonarum diſcretio.

can. Solet & paſſim diſt. 4. can. Mulier d. diſt. 4. c. 4. h. t.

Quotuplex eſt Baptiſmus?

Vulgò triplicem faciunt, alium *Fluminis*, alium *Flaminis*, alium *Sanguinis*: ſed primus, qui fit per aquam, eamque veram & naturalem, veram quoque naturam Sacramenti; reliqui duo, ut qui fit per contritionem & converſionem ad Deum, & per martyrium, effectum dumtaxat Sacramenti habent.

d. c. 4. h. t. & c. 2. de Presb. non baptiſ.

Quis eſt effectus Baptiſmi?

Omnium peccatorum remiſſio: peccati, inquam, non tantùm originalis, verùm etiam in adultis cujuſlibet actualis præcedentis.

Concil. Trid. ſeſſ. 5. de peccato orig.

Cur in Baptiſmo adhibentur Patrini?

Ut fide ac profeſſione eorum illi, qui per ſe credere vel loqui, & pro ſe reſpondere non poſſunt (veluti parvuli, muti, & ſurdi) Sacramentum Baptiſmi ſuſcipiant. Suntque patres quidem luſtrici, qui tenen-

can. Parvuli 74. cum c. ſeq. diſt. 4.

Digitized by Google

tenentur baptizatum inſtruere in neceſſarijs ad ſalutem, veluti in Symbolo, Oratione Dominicâ &c. proprijs parentibus mortuis, vel id facere negligentibus. Dicti & Sponſores, Suſceptoreſque, vulgò Patrini, Matrinæque. Plures autem quàm duos, id eſt unum & unam adhiberi vetat Conc Trid. *can. Non plures 101. d. diſt. 4. Seſſ. 24. c. 2. de refor. matrim.*

De Presbytero non baptizato.

TIT. XLIII.

Baptiſmus omnibus adeò eſt neceſſarius, ut ſi quis non baptizatus ſacerdotio eſſet initiatus, tamen ordinis characterem non reciperet, ac proinde baptiſandus & iterum conſecrandus eſſet. *c. 1. & 3. h. t.*

Quid ſi ab omnibus creditus fuerit baptizatus, & demùm poſt mortem conſtiterit non fuiſſe baptizatum?

HOc caſu perinde erit, ac ſi fuiſſet baptizatus, quia, ut inquit D. Auguſtinus, Baptiſmus inviſibiliter miniſtratur, quem non contemptus religionis, ſed terminus neceſſitatis excludit. *c. 2. d. t.*

Digitized by Google

De cuſtodia Euchariſtiæ & aliorum Sacramentorum.

TIT. XLIV.

Ideò diligenter obſervari in ſingulis Eccleſijs oportet Euchariſtiam, chriſma, & alia ſacra vaſa, ut omni tempore eorum copia haberi poſſit.

De Reliquijs & veneratione Sanctorum.

TIT. XLV.

Quemadmodum Euchariſtia & Chriſma, ita etiam diligenter adſervandæ ſunt Reliquiæ Sanctorum, maximè cùm nullum erigi ſoleat in Eccleſia Altare, ubi non reliquiarum aliquid alicujus Sancti reconditum ſit. Nullus verò habendus pro Sancto, niſi auctoritate Eccleſiæ in Sanctorum numerum adſcriptus, nec venerandæ publicè ſunt reliquiæ de novo inventæ, niſi auctoritate ejuſdem S. Pont. fuerint approbatæ: antiquæ verò exponi venales prohibentur.

can. Placuit de conſecr. diſt. 1. c. 1. h. t.

c. 2. eod. Conc. Trid. ſeſſ. 25.

De obſervatione Jejuniorum.

TIT. XLVI.

Eſt & communis omnium Chriſtianorum obſer-

obſervatio Jejuniorum, quæ ab Eccleſia in memoriam Sanctorum indicata ſunt, ut & cætera jejunia Quadrageſimæ & aliorum temporum. c. 2. h. t.

Qui excuſantur à Iejuniis.

QUi annum ætatis vigeſimum necdum attigerint, ſexageſimum verò exceſſerint. Non ſubjacet quoque legi neceſſitas ex inopia annonæ & infirmitate ſeu debilitate jejunantium orta, majoris periculi evitandi cauſâ. d. c. 2. circa fin.

In quibus conſiſtit obſervatio Ieiuniorum?

In his tribus. In abſtinentia à certi generis cibis: in abſtinentia à pluribus refectionibus, & in certa refectionis hora, quæ hodie ex conſuetudine paſſim recepta eſt circa meridiem.

De Purificatione poſt partum.

TIT. XLVII.

Quid hac de re ſtatuit lex Moſaica?

LEge illa mulier poſt partum immunda habebatur, & propterea ſi maſculum peperiſſet arcebatur à templi ingreſſu XL. diebus, ſi verò fœminam LXXX.

Digitized by Google

Quid lex Evangelica?

Hæc abrogavit legem Moſaicam: neq; enim prohibetur ampliùs mulier etiam ſtatim poſt partum ingredi templum. Piè tamen facit ſi aliquantiſper abſtineat. *c. un. h. t.*

De Eccleſijs ædificandis & reparandis.

TIT. XLVIII.

Porrò Eccleſiæ, in quibus divina peraguntur, ruinoſæ ſunt reparandæ, & recens etiam ædificandæ, ſi hoc neceſſitas & cauſa gravis poſtulet.

Quando igitur licebit novam Eccleſiam ædificare?

c. 3. h. t. SI antiqua Eccleſia parœcialis ita creverit, ut una omnibus non ſufficiat, vel quia multi longiùs abſint ab Eccleſia parœciali, vel quia tam frequens ſit populus, ut pluribus egeat Sacerdotibus ac Paſtoribus: *c. ult. eod.* quo caſu & portio quædam proventuum Eccleſiæ antiquæ poteſt adſignari novæ. Non obſtante juramento de rebus Eccleſiæ non alienandis, quia *d. c. 3.* hic caſus non intelligitur illo juramento *d. c. ult.* fuiſſe comprehenſus.

Quid

Quid hinc accedit Eccleſiæ antiquæ?

Acquirit illa, quia ex ejus reditibus conſtructa & dotata eſt nova Eccleſia, jus patronatus in novam, diciturque Eccleſia matrix. Pars verò populi, quæ novæ Eccleſiæ ſupponitur, à jure prioris abſolvitur. *d. c. 3. can præcipimus 54. XVI qu. I.*

Eccleſiæ ruinoſæ unde & à quibus reparandæ atque inſtaurandæ?

Primùm quidem ex fabrica, id eſt ex ærario Eccleſiæ, ad inſtaurationem Eccleſiæ conſtituto. Si in ærario nihil ſit, aut non ſatis, tum Rectores Eccleſiarum, qui ibidem beneficia obtinent, compellendi ſunt, ut contribuant, modò eis aliquid ſuperſit ultra victum & veſtitum, Si nihil ſuperſit, tunc eundem eſt ad paræcianos, qui ibidem Sacramenta percipiunt. De conſuetudine verò aut ſtatuto plurium locorum in hoc noſtro Belgio onus reparationis Chori ad decimatorem, onus verò navis (ut loquuntur) ad populum ſpectat: aut ſi nominatim tractatus aliqui conventioneſve initæ ſint ſuper hujuſmodi ruinis, ſervandæ ſunt. *can. Vnio X. qu. 3. c. 1. & 4. h. t. d. c. 4. Zyp. in Anal. lib. 3. tit. de ædif. Ecleſ. Landtmeter de veteri Clerico mon. l. 2. c. 36.*

De Immunitate Eccleſiarum, cœmeterij, & rerum ad eas pertinentium.

TIT. XLIX.

Sunt etiam Eccleſijs ſuæ datæ immunitates, ut & earum cœmeterijs, rebuſque ad eas pertinentibus, ut Chriſtianis eo eſſent venerabiliores.

Quid eſt Immunitas?

IMmunitas in genere nihil eſt aliud quàm libertas quædam ſive exemptio ab oneribus & muneribus publicis.

Quotuplex eſt Immunitas?

Triplex, tum ex parte ſubjectorum, quibus competit, nimirum alia Perſonarum Eccleſiaſticarum, alia Locorum ſacrorum, alia item rerum ſeu Bonorum; quamvis hæc ultima ad duas priores revocari poſſit: tum & ex parte munerum ſeu onerum; atque ut munerum civilium alia ſunt Perſonalia, alia Patrimonialia, alia Mixta, ita & immunitas alia eſt à muneribus perſonalibus, alia à patrimonialibus, alia à mixtis.

l. 1. & fin. D. De munerib. & honorib.

In quibus conſiſtit immunitas perſonalis?

In primis Clerici habent privilegium fori,

fori, ut non niſi coram judice ſuo Eccleſiaſtico conveniri poſſint. Secundò, Eccleſiæ, cœmeteria, atque etiam ipſi Clerici, regulariter à muneribus omnibus ſunt exempti: ſive munera ſint perſonalia, quæ ſcilicet obeuntur corporali labore, cum ſollicitudine animi, abſque ullo ſumptu ejus, qui munus exequitur, ut qui in legationem Reip. cauſa mittitur, qui tutor vel curator datur, qui defenſor civitatis, id eſt Syndicus conſtituitur, & id genus: ſive etiam ſint munera patrimonialia, quæ ſcil. rebus, quas quis poſſidet, imponuntur, ut ſunt tributa & vectigalia. Et propterea neque Conſules, vel alij civitatum rectores, neque quiſquam Laicorum, Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas tallijs ſeu collectis & exactionibus gravare poteſt: tum quia exemptæ à jurisdictione laicorum, tum quia quod ſemel Deo dicatum eſt, iterum ad humanos uſus transferendum non eſt.

d. l. 1. D. De munerib.

d. l. 1. D. De munerib. c. 51. de R. I. in 6.

Quid ſi neceſſitas aliqua urgeat, vel magna Reip. utilitas agatur?

Tunc ſi laicorum facultates non ſufficiant, poterunt illi à Clericis petere ſubſidia & Epiſcopus unà cum Clero conſentire ad contribuendum, conſulto tamen priùs S. Pont. Quin & in caſu neceſſitatis

c. 4. verſ. Quocirca

 Clerici

& c. 7. in prin. h. tit. c. 2. eod.

Clerici minimè excuſantur à muneribus perſonalibus, veluti à vigilijs & murorum cuſtodijs, pontiumque refectionibus.

Immunitas Localis ſive locorum ſacrorum in quibus conſiſtit?

c. 1. h. t. c. 5. h. t. & c. 2. verſ. ceſſent eod. in 6. c. pen. h. t. can. Reum XVII. q. 4. & c. 6. h. t.

In eo primùm, ne in domibus Eccleſiarum ullus ſibi hoſpitium vindicet, & ne in Eccleſijs, earumque cœmeterijs frequententur negotiationes & nundinarum ac fori cujuſcumque tumultus, & maximè ne judicium ſanguinis ibi agitetur. Secundò, ne liber homo, ob æs alienum, vel propter delictum quantumvis grave ad Eccleſiam (licet necdum conſecratam, Deo tamen & divinis officijs dicatam) confugiens, inde invitus, & ne quidem auctoritate ulla publica, extrahatur. Quod jus propterea dicitur jus aſyli, à *συλάω*, id eſt *traho*, quia ſcilicet locus ſit, à quo extrahi nemo invitus poſſit.

Ius aſyli eſtne perinde cœmeterijs atque Eccleſijs?

can. Sicut antiquitas & can. definivit XVII. qu. 4.

Eſt prorſus: quinimò ſecundùm jura vetera Eccleſia major ſeu matrix in circuitu habere debet paſſus integros XL. minor verò Eccleſia (quæ & Capella dicitur) paſſus XXX. aſyli jure gaudentes.

Quod

Quod tamen hodie conſuetudine rece-
ptum non eſt, niſi tam latè pateat ipſum
cœmeterium. Cœmeterium verò dictum
quaſi *Dormitorium*, à Græco *κοιμᾶσθαι*, *Covar.*
quòd illic defunctorum corpora, quaſi *2. Var.*
non tam demortua, quàm longo ſopore *c. ult.*
correpta, ac velut dormientia, reſurre- *nu. 5.*
ctionem in extremo judicio exſpectent.

Quid ſi ergò quis publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum?

Hic extrahi ab Eccleſia poterit, im-
punitate non præſtitâ. Aliàs alij facinoroſi *d. c. 6.*
aſylo gaudentes ab Eccleſijs abripi non *h. tit.*
poſſunt, niſi præſtitâ priùs cautione de
impunitate rei delinquentis, qui ad Ec-
cleſiam confugit; quique tunc poterit im-
punè ac liberè in judicio comparere, cau-
ſamque ſuam agere ac defendere. Sed &
qui per induſtriam & per inſidias occide-
rit proximum ſuum ab Altari avelli ju- *Exodi*
betur, ut moriatur. Secùs dicendum de *21. &*
ſimplici homicida, qui non proditoriè *c. 1. inf.*
aliquem occiderit; deque adulteris & *de hom. ie*
virginum raptoribus, ſaltem de jure Ca-
nonico, quod de maleficijs quantumcum-
que gravibus loquitur.

Quid ſi quis immunitatis ſpe in ipſis deliquerit Eccleſijs vel cœmeterijs?

Is hoc ipſo ſe indignum privilegio facit,

neque

c. ult. h. t. neque juvari ab Eccleſia debet, qui occa-
Guitir. ſionem delinquendi ab ipſa capit Eccleſia.
3. q. civ. Fruſtraque legis invocat auxilium, qui
c. 1. per in legem committit.
tot.

Ne Clerici vel Monachi ſe ſæcularibus negotijs immiſceant.

TIT. L.

A tributis & tallijs, cæteriſque oneribus perſonalibus, immunitatem non merentur Clerici vel Monachi ſe negotijs ſæcularibus immiſcentes.

Quibus ergò negotijs Clerici ſe immiſcere prohibentur?

EA varia recenſentur hoc Tit. veluti contentiones vel rixas, liteſve amare & perſequi, exceptâ defenſione orphanorum & viduarum: Laicis miniſtrare, & procurationes aliorum negotiorum ſuſcipere, ac nomine poteſtatum ſæcularium judicijs præeſſe, judiciumque ſanguinis agitare: item tabellionatus officium exercere, & lucri causâ negotiari. A quibus & id genus alijs omninò abſtinere debent; adeò ut ne leges quidem civiles audire aut medicinam diſcere eis ſit permiſſum, præſertim Religioſis & Monachis,

c. 1. h. t. c. 2. eod. c. 4. & 9. eod. c. 8. eod. c. 6. eod.

Monachis, atque etiam Clericis dignitatem vel perſonatum obtinentibus, quorum proprium eſſe debet ſtudium Theologiæ & juris Canonici. *c. 3. & ult. eod.*

Quæ ſunt pœnæ ſe negotiis ſæcularibus immiſcentium?

Eæ quoque variæ ſunt, pro varietate negotij, cui Clericus vel Monachus incumbit; veluti ab officio & beneficio depoſitio in Clerico procuratore & vice Principis ſæcularis judicante, vel judicium ſanguinis agitante, munuſve tabellionis exercente: privilegij immunitatis amiſſio in Clerico negotiatore, ſi tertiò monitus non deſtiterit: excommunicatio in Clerico, vel Religioſo profeſſo Leges vel medicinam audiente, ſi redire ad clauſtrum detrectet &c.

Finis libri III.

Digitized by Google

JURIS CANONICI PER EROTEMATA DIGESTI ET ENUCLEATI,

LIB. IV. TIT. I.

De Sponſalibus & Matrimonijs.

Sequitur hoc libro IV. de rebus Laicorum, vel ſaltem eorum; qui extra ſacros Ordines ſunt, proprijs, ſcilicet de Matrimonio, deque ijs, quæ Matrimonio accidunt. Matrimonium autem præcedunt Sponſalia, de quibus proinde agendum primo loco.

Quid ſunt Sponſalia?

l. 1. D. h. tit. SPonſalia ſunt mentio & repromiſſio futurarum nuptiarum. Ita dicta à Spondendo: moris enim fuit veteribus ſtipulari & ſpondere ſibi uxores futuras, unde & Sponſi Sponſæque appellatio nata eſt. Dicitur, *repromiſſio*; id eſt, mutuus utrimque in matrimonium conſenſus: quia tam virum mulieri, quàm mulierem viro repromittere oportet. (l. 3. D. eod.)

Con-

Convenitne in hoc juri Canonico cum jure Civili?

Nequaquam, quia jure Canonico Sponſalia vocantur non tantùm futurarum nuptiarum promiſſio & repromiſſio, verùm etiam de præſenti.

c. 2. 5. 10. & paſſim h. tit.

Quid intereſt inter hæc duo?

Quòd Sponſalia de futuro ſint tantùm quædam præparatio ad matrimonium, & ponant ſolam ſpem matrimonij, contrahi ſolita per verba futuri temporis, *Ego te ducam in uxorem.* Sponſalia verò de præſenti, utpote contracta per verba exprimentia præſentem conſenſum conjugalem, v. g. *Ego te accipio in uxorem*, ſunt ipſum matrimonium, licet nondum conſummatum, aut benedictione Sacerdotali firmatum.

c. 9. 15. 22. & c. 31. eod.

arg. l. 30. D. De R. I. & ibi Decius.

Quid ſi dixerit, Volo tecum contrahere matrimonium: *vel*, Non habebo aliam uxorem niſi te?

Priori caſu dicendum, contrahi tantùm ſponſalia, non matrimonium; ſi tamen ejuſmodi verba proferantur cum intentione obligandi ſe, quia alioqui ſimplex voluntas ſive promiſſio non eſt repromiſſio: poſteriori verò nec matrimonium, nec ſponſalia contrahi; quia talis

pro-

Digitized by Google

De cuſtodia Euchariſtiæ & aliorum Sacramentorum.

TIT. XLIV.

Ideò diligenter obſervari in ſingulis Eccleſijs oportet Euchariſtiam, chriſma, & alia ſacra vaſa, ut omni tempore eorum copia haberi poſſit.

De Reliquijs & veneratione Sanctorum.

TIT. XLV.

Quemadmodum Euchariſtia & Chriſma, ita etiam diligenter adſervandæ ſunt Reliquiæ Sanctorum, maximè cùm nullum erigi ſoleat in Eccleſia Altare, ubi non reliquiarum aliquid alicujus Sancti reconditum ſit. Nullus verò habendus pro Sancto, niſi auctoritate Eccleſiæ in Sanctorum numerum adſcriptus, nec venerandæ publicè ſunt reliquiæ de novo inventæ, niſi auctoritate ejuſdem S. Pont. fuerint approbatæ: antiquæ verò exponi venales prohibentur.

can. Placuit de conſecr. diſt. 1. c. 1. h. t.

c. 2. eod. Conc. Trid. ſeſſ. 25.

De obſervatione Jejuniorum.

TIT. XLVI.

Eſt & communis omnium Chriſtianorum obſer-

obſervatio Jejuniorum, quæ ab Eccleſia in memoriam Sanctorum indicata ſunt, ut & cætera jejunia Quadrageſimæ & aliorum temporum. c.2.h.t.

Qui excuſantur à Iejuniјs.

QUi annum ætatis vigeſimum necdum attigerint, ſexageſimum verò exceſſerint. Non ſubjacet quoque legi neceſſitas ex inopia annonæ & infirmitate ſeu debilitate jejunantium orta, majoris periculi evitandi causâ. d. c. 2. circa fin.

In quibus conſiſtit obſervatio Iejuniorum?

In his tribus. In abſtinentia à certi generis cibis: in abſtinentia à pluribus refectionibus, & in certa refectionis hora, quæ hodie ex conſuetudine paſſim recepta eſt circa meridiem.

De Purificatione poſt partum.

TIT. XLVII.

Quid hac de re ſtatuit lex Moſaica?

LEge illa mulier poſt partum immunda habebatur, & propterea ſi maſculum peperiſſet arcebatur à templi ingreſſu XL. diebus, ſi verò fœminam LXXX.

Digitized by Google

Quid lex Evangelica?

Hæc abrogavit legem Moſaicam: neq; enim prohibetur ampliùs mulier etiam ſtatim poſt partum ingredi templum. Piè tamen facit ſi aliquantiſper abſtineat.

c. un. h. t.

De Eccleſijs ædificandis & reparandis.

TIT. XLVIII.

Porrò Eccleſiæ, in quibus divina peraguntur, ruinoſæ ſunt reparandæ, & recens etiam ædificanda, ſi hoc neceſſitas & cauſa gravis poſtulet.

Quando igitur licebit novam Eccleſiam ædificare?

c. 3. h. t. SI antiqua Eccleſia parœcialis ita creverit, ut una omnibus non ſufficiat, vel quia multi longiùs abſint ab Eccleſia parœciali, vel quia tam frequens ſit populus, ut pluribus egeat Sacerdotibus ac Paſtoribus: quo caſu & portio quædam proventuum Eccleſiæ antiquæ poteſt adſignari novæ. Non obſtante juramento de rebus Eccleſiæ non alienandis, quia hic caſus non intelligitur illo juramento fuiſſe comprehenſus.

c. ult. eod. *d. c. 3.* *d. c. ult.*

Quid

Quid hinc accedit Eccleſiæ antiquæ?

Acquirit illa, quia ex ejus reditibus conſtructa & dotata eſt nova Eccleſia, jus patronatus in novam, diciturque Eccleſia matrix. Pars verò populi, quæ novæ Eccleſiæ ſupponitur, à jure prioris abſolvitur.

d. c. 3. can præcipimus 54. XVI qu. 1.

Eccleſiæ ruinoſæ unde & à quibus reparandæ atque inſtaurandæ?

Primùm quidem ex fabrica, id eſt ex ærario Eccleſiæ, ad inſtaurationem Eccleſiæ conſtituto. Si in ærario nihil ſit, aut non ſatis, tum Rectores Eccleſiarum, qui ibidem beneficia obtinent, compellendi ſunt, ut contribuant, modò eis aliquid ſuperſit ultra victum & veſtitum. Si nihil ſuperſit, tunc eundem eſt ad parœcianos, qui ibidem Sacramenta percipiunt. De conſuetudine verò aut ſtatuto plurium locorum in hoc noſtro Belgio onus reparationis Chori ad decimatorem, onus verò navis (ut loquuntur) ad populum ſpectat: aut ſi nominatim tractatus aliqui conventioneſve initæ ſint ſuper hujuſmodi ruinis, ſervandæ ſunt.

can. Vnio x. qu. 3. c. 1. & 4. h. t. d. c. 4. Zyp. in Anal. lib. 3. tit. de ædif. Eccleſ. Landtmeter de veteri Clerico mon. l. 2. c. 36.

Digitized by Google

De Immunitate Eccleſiarum, cœmeterij, & rerum ad eas pertinentium.

TIT. XLIX.

Sunt etiam Eccleſijs ſuæ datæ immunitates, ut & earum cœmeterijs, rebuſque ad eas pertinentibus, ut Chriſtianis eo eſſent venerabiliores.

Quid eſt Immunitas?

IMmunitas in genere nihil eſt aliud quàm libertas quædam ſive exemptio ab oneribus & muneribus publicis.

Quotuplex eſt Immunitas?

Triplex, tum ex parte ſubjectorum, quibus competit, nimirum alia Perſonarum Eccleſiaſticarum, alia Locorum ſacrorum, alia item rerum ſeu Bonorum; quamvis hæc ultima ad duas priores revocari poſſit: tum & ex parte munerum ſeu onerum; atque ut munerum civilium alia ſunt Perſonalia, alia Patrimonialia, alia Mixta, ita & immunitas alia eſt à muneribus perſonalibus, alia à patrimonialibus, alia à mixtis.

l. 1. & fin. D. De muner. & honorib.

In quibus conſiſtit immunitas perſonalis?

In primis Clerici habent privilegium fori,

fori, ut non niſi coram judice ſuo Eccleſiaſtico conveniri poſſint. Secundò, Eccleſiæ, cœmeteria, atque etiam ipſi Clerici, regulariter à muneribus omnibus ſunt exempti: ſive munera ſint perſonalia, quæ ſcilicet obeuntur corporali labore, cum ſollicitudine animi, abſque ullo ſumptu ejus, qui munus exequitur, ut qui in legationem Reip. cauſa mittitur, qui tutor vel curator datur, qui defenſor civitatis, id eſt Syndicus conſtituitur, & id genus: ſive etiam ſint munera patrimonialia, quæ ſcil. rebus, quas quis poſſidet, imponuntur, ut ſunt tributa & vectigalia. Et propterea neque Conſules, vel alij civitatum rectores, neque quiſquam Laicorum, Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas tallijs ſeu collectis & exactionibus gravare poteſt: tum quia exemptæ à juriſdictione laicorum, tum quia quod ſemel Deo dicatum eſt, iterum ad humanos uſus transferendum non eſt.

d. l. 1. D. De munerib.

d. l. 1. D. De munerib. c. 51. de R. I. in 6.

Quid ſi neceſſitas aliqua urgeat, vel magna Reip. utilitas agatur?

Tunc ſi laicorum facultates non ſufficiant, poterunt illi à Clericis petere ſubſidia & Epiſcopus unà cum Clero conſentire ad contribuendum, conſulto tamen priùs S. Pont. Quin & in caſu neceſſitatis

c. 4. verſ. Quocirca

Digitized by Google

& c. 7. in prin. h. tit. Clerici minimè excuſantur à muneribus perſonalibus, veluti à vigilijs & murorum cuſtodijs, pontiumque refectionibus.

c. 2. eod.

Immunitas Localis ſive locorum ſacrorum in quibus conſiſtit?

c. 1. h. t. In eo primùm, ne in domibus Eccleſiarum ullus ſibi hoſpitium vindicet, & ne in Eccleſijs, earumque cœmeterijs *c. 5. h. t. & c. 2. verſ. ceſſent eod. in 6. c. pen. h. t can. Reum* XVII. *q. 4. & c. 6. h. t.* frequententur negotiationes & nundinarum ac fori cujuſcumque tumultus, & maximè ne judicium ſanguinis ibi agitetur. Secundò, ne liber homo, ob æs alienum, vel propter delictum quantumvis grave ad Eccleſiam (licet necdum conſecratam, Deo tamen & divinis officijs dicatam) confugiens, inde invitus, & ne quidem auctoritate ulla publica, extrahatur. Quod jus propterea dicitur jus aſyli, à συλάω, id eſt *traho*, quia ſcilicet locus ſit, à quo extrahi nemo invitus poſſit.

can. Sicut antiquitas & can. definivit XVII. *qu. 4.*

Ius aſyli eſtne perinde cœmeterijs atque Eccleſijs?

Eſt prorſus: quinimò ſecundùm jura vetera Eccleſia major ſeu matrix in circuitu habere debet paſſus integros XL. minor verò Eccleſia (quæ & Capella dicitur) paſſus XXX. aſyli jure gaudentes. Quod

Quod tamen hodie conſuetudine receptum non eſt, niſi tam latè pateat ipſum cœmeterium. Cœmeterium verò dictum quaſi *Dormitorium*, à Græco κοιμᾶσθαι, quòd illic defunctorum corpora, quaſi non tam demortua, quàm longo ſopore correpta, ac velut dormientia, reſurrectionem in extremo judicio exſpectent. *Covar. 2. Var. c. ult. nu. 5.*

Quid ſi ergò quis publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum?

Hic extrahi ab Eccleſia poterit, impunitate non præſtitâ. Aliàs alij facinoroſi aſylo gaudentes ab Eccleſijs abripi non poſſunt, niſi præſtitâ priùs cautione de impunitate rei delinquentis, qui ad Eccleſiam confugit; quique tunc poterit impunè ac liberè in judicio comparere, cauſamque ſuam agere ac defendere. Sed & qui per induſtriam & per inſidias occiderit proximum ſuum ab Altari avelli jubetur, ut moriatur. Secùs dicendum de ſimplici homicida, qui non proditoriè aliquem occiderit; deque adulteris & virginum raptoribus, ſaltem de jure Canonico, quod de maleficijs quantumcumque gravibus loquitur. *d. c. 6. h. tit.* *Exodi 21. & c. 1. inf. de hom. is*

Quid ſi quis immunitatis ſpe in ipſis deliquerit Eccleſijs vel cœmeterijs?

Is hoc ipſo ſe indignum privilegio facit,

neque

c.ult.h.t. neque juvari ab Eccleſia debet, qui occa-
Guitir. ſionem delinquendi ab ipſa capit Eccleſia.
3.q.civ. Fruſtraque legis invocat auxilium, qui
c. 1. per in legem committit.
tot.

Ne Clerici vel Monachi ſe ſæcularibus negotijs immiſceant.

TIT. L.

A tributis & tallijs, cæteriſque oneribus perſonalibus, immunitatem non merentur Clerici vel Monachi ſe negotijs ſæcularibus immiſcentes.

Quibus ergò negotijs Clerici ſe immiſcere prohibentur?

EA varia recenſentur hoc Tit. veluti contentiones vel rixas, liteſve amare & perſequi, exceptâ defenſione orphanorum & viduarum: Laicis miniſtra-
c. 1. h.t. re, & procurationes aliorum negotiorum
c.2. eod. ſuſcipere, ac nomine poteſtatum ſæcula-
c. 4. & rium judicijs præeſſe, judiciumque ſan-
9. eod. guinis agitare: item tabellionatus offi-
c.8. eod. cium exercere, & lucri causâ negotiari. A quibus & id genus alijs omninò abſti-
c.6. eod. nere debent; adeò ut ne leges quidem civiles audire aut medicinam diſcere eis ſit permiſſum, præſertim Religioſis & Monachis,

Monachis, atque etiam Clericis dignitatem vel perſonatum obtinentibus, quorum proprium eſſe debet ſtudium Theologiæ & juris Canonici. *c. 3. & ult. eod.*

Quæ ſunt pœnæ ſe negotijs ſæcularibus immiſcentium?

Eæ quoque variæ ſunt, pro varietate negotij, cui Clericus vel Monachus incumbit; veluti ab officio & beneficio depoſitio in Clerico procuratore & vice Principis ſæcularis judicante, vel judicium ſanguinis agitante, munuſve tabellionis exercente: privilegij immunitatis amiſſio in Clerico negotiatore, ſi tertiò monitus non deſtiterit: excommunicatio in Clerico, vel Religioſo profeſſo Leges vel medicinam audiente, ſi redire ad clauſtrum detrectet &c.

Finis libri III.

Abr... 16 Mar... 1663

Convenitne in hoc juri Canonico cum jure Civili?

Nequaquam, quia jure Canonico Sponſalia vocantur non tantùm futurarum nuptiarum promiſſio & repromiſſio, verùm etiam de præſenti. *c. 2. 5. 10. & paſſim h. tit.*

Quid intereſt inter hæc duo?

Quòd Sponſalia de futuro ſint tantùm quædam præparatio ad matrimonium, & ponant ſolam ſpem matrimonij, contrahi ſolita per verba futuri temporis, *Ego te ducam in uxorem.* Sponſalia verò de præſenti, utpote contracta per verba exprimentia præſentem conſenſum conjugalem, v. g. *Ego te accipio in uxorem*, ſunt ipſum matrimonium, licet nondum conſummatum, aut benedictione Sacerdotali firmatum. *c. 9. 15. 22. & c. 31. eod.* *arg. l. 30. D. De R. I. & ibi Decius.*

Quid ſi dixerit, Volo tecum contrahere matrimonium: *vel*, Non habebo aliam uxorem niſi te?

Priori caſu dicendum, contrahi tantùm ſponſalia, non matrimonium; ſi tamen ejuſmodi verba proferantur cum intentione obligandi ſe, quia alioqui ſimplex voluntas ſive promiſſio non eſt repromiſſio: poſteriori verò nec matrimonium, nec ſponſalia contrahi; quia talis pro-

promiſſio eſt obſcura, & pro vario conceptu promittentium dicuntur aut ſponſalia, aut non ſponſalia. In foro autem fori judicabit Judex ſecundùm communem ſignificationem verborum.

var. de ſponſal. p. 2. c. 4. §. 1.

Sponſalia de futuro contrahentes poſſuntne cogi ad matrimonium ineundum?

Tales ſi poſtea nolint in matrimonium conſentire, monendi quidem ſunt, & modis omnibus inducendi, ut datam fidem ſervent; verùm ſi obſtinatè nolint, non debent præcisè à judicibus Eccleſiaſticis cogi, ut matrimonium ineant, ne quidem etſi juraverint, ſe matrimoninm inter ſe inituros: quia è duobus malis minimum eſt eligendum. Fidem autem frangere malum eſt; pejus tamen cogere aliquem, qui omninò nolit, & ut talem ducat, quam odio habet. Qui verò ſponſalia de præſenti cum aliqua contraxerit, cogitur præcisè illam uxorem accipere, quia ejuſmodi ſponſalia pro ipſo matrimonio habenda ſunt. Ideoque qui cum una aliqua, etiam interpoſito juramento, contraxerit ſponſalia de futuro, & poſtea cum alia de præſenti, etiamſi, poſtquam cum ſecunda contraxerat, cum illa priori conſuetudinem habuiſſet, ſponſalia de præſenti firma manebunt.

c. 2. c. Ex litteris 10 & c. 17. h. t.

d. c. 2.

c. Sicut 22. & c. pen. eod.

Quid

Quid ſi quis contraxerit ſponſalia de futuro cum aliqua, & eandem poſt fidem datam cognoverit, denique fidem de præſenti dederit alteri?

Cogebatur iſte recipere priorem ſponſam: quia ſponſalia de futuro, propter copulam ſubſecutam, jure antiquo tranſibant in matrimonium, nam præſumebat jus Pontificium, quòd conſuetudinem cum ſponſa habuerit animo contrahendi cum eadem matrimonij: quæ eſt præſumptio juris & de jure, adverſus quàm non admittitur probatio in contrarium. Verùm quia Conc. Trident. matrimonia clandeſtina irrita decernit, hodie ſponſalia de futuro per ſubſecutam copulam non tranſeunt in matrimonium.

c. Veniens 15. h. tit.

Seſſ. 24. c. 1. reform.

Quid adhuc intereſt inter ſponſalia de futuro & de præſenti, altero contrahentium vel fugitivo, vel in remotas regiones profecto?

Hoc caſu ſponſa de futuro cum alio contrahere poteſt, ſi ſponſus fortè profugerit, vel ſe ad remota contulerit poſt contracta ſponſalia, ante copulam. At ſponſa de præſenti cum alio contrahere nequit, verùm exſpectare reducem maritum tenetur, quocumque ille ſe receperit,

c. De illis. 5. h. tit.

c. In præſentia 19. eod.

perit, & licet diutiſſimè abſit, donec certum acceperit de morte ejus nuncium.

Sponſalia qualiter contrahuntur?

c. 24. h. tit.

Contrahuntur verbis vel nudo conſenſu, quovis modo expreſſo, imò & ſolo nutu, vel alijs indicijs (ita enim mutus & ſurdus matrimoniorum rectè contrahunt, cùm quod verbis non poſſunt, ſignis valeant declarare) ſive per ſe, ſive per alium, puta per nuntium aut per procuratorem idoneum, qui ad hoc ſpeciale mandatum habeat: item purè, vel ſub conditione.

c. ult. de procurat. in 6.

Quæ differentia eſt inter ſponſalia purè contracta, & ſub conditione?

Quod contracta purè mox ab initio perfectionem ſuam habeant, quodque aliàs ob impedimentum vel conſanguinitatis vel adfinitatis, aliave ratione, publicæ honeſtatis inducant juſtitiam: ſub conditione verò contracta ex eventu pendeant, nec antè effectum aliquem publicamque juſtitiam inducant.

c. un. in pr. juncto §. fin. h. t. in 6.

Quid eſt Matrimonium?

Eſt viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem continens. Conjunctio, inquam, non tam corporum, quàm

quàm animorum, qui eſt mutuus, conſenſus, & ſolus nuptias facere dicitur. c. 1. h. t. & arg. l. 30. D. De R. I.

Eſtne neceſſarius conſenſus parentum?

Jure quidem civili conſenſus ille videtur requiri neceſſariò, ſuadente id & civili (patria ſcil. poteſtate) & naturali ratione: at jure Canonico, quamvis eadem ratio naturalis conſenſum parentum requirere videatur, id tamen non neceſſariò, ſed tantùm de honeſtate, & pro quo Concilij Trid. ſtat auctoritas. *Inſtit. de nupt. in prin. c. 1. inf. de deſponſ. impub. Seſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.*

De Deſponſatione impuberum.

TIT. II.

Prohibentur verò contrahere ſponſalia aut matrimonium: alij, ſi ætatem ſpectemus; alij, ſi modum contrahendi matrimonij; alij, ſi ſtatum vel conditionem &c. de quibus ordine ſequitur.

Cur Tit. hic inſcribitur De deſponſatione impuberum, *non factâ mentione matrimonij?*

QUia inter impuberes conſiſtere non poſſunt nuptiæ aut matrimonium; nec enim puer contrahendo matrimonio aptus eſt: ut neque puella, quæ pubertatis annos non attigit, & quæ nondum viripo- *c. 2. inf. de frig. & malef*

Digitized by Google

Vlp. tit. de tutel. §. ult. viripotens eſt. Ætas legitima jure civili nuptijs contrahendis præfinita eſt annorum XII. in fœminis; XIV. in maſculis, quæ & ætas pubertatis dicitur, concurrente & habitu corporis.

Poteſtne impubes contrahere ſponſalia?

Impubes minor ſeptennio ſponſalia de futuro contrahens cum aliqua nihil agit; niſi major ſeptennio factus in ſponſalia ſic *c. Acceſſit c. 6. 7. & 8. h. tit.* contracta conſenſerit: quia major ſeptennio, licet adhuc impubes, poteſt contrahere ſponſalia de futuro, cùm jam aliquo modo intelligat, quid agat, quod ſufficit ad ſponſalia contrahenda.

Quid ſi impubes major ſeptennio ſponſalia de præſenti contraxerit?

Contractus ille reſolvetur in ſponſalia *l. ult. h. t. c. Quoties D. De reb. dub.* de futuro: quia actus ita accipiendus, ut potiùs valeat, quàm ut pereat, ſi utique impuberes contraxerint coram Parocho & teſtibus, poſt Conc. Trid.

Licetne impuberibus à contractis ſemel ſponſalibus reſilire?

Ante pubertatem non licet, ne quidem communi conſenſu. Ubi verò ad pubertatem pervenerint, à ſponſalibus, quæ ante pubertatem contraxerint, recedere, ſi velint, poſſunt. Niſi copula carnalis inter-

Intervenerit; tunc enim intelligebatur contractum eſſe matrimonium, licet nondum fuerint puberes, ſed proximi pubertati, malitiâ ſupplente ætatem. Sed & interdum ob bonum pacis, & ubi agitur magnum Reipubl. commodum, permitti poteſt, ut etiam impuberes eo caſu jungantur, quia ſalus Reip. ſuprema lex eſt. *c. De illis 7. cum duob. ſeqq. h. t. c. De illis 9. eod. c. ult. eod.*

De Clandeſtina deſponſatione.

TIT. III.

Matrimonium quod & quando clam contrahi dicitur?

QUod contrahitur abſque teſtibus, tribus aut minimùm duobus, ac Parocho, vel alio Sacerdote, cui Paſtor hoc munus demandavit, & non factâ publicè in Eccleſia parœciali trinâ denuntiatione, inter quos ſit contrahendum matrimonium, ut, ſi qui matrimonio aliquid objectum velint, interim compareant & obijciant. *c. 3. h. t.*

Matrimonium ita contractum an ipſo jure nullum?

Non; jure utique Canonico ſeu Decretalium. Nam eo jure matrimonia clandeſtina, libero conſenſu contrahentium *c. 1. & 2. h. t.*

cele-

Seſſ. 24. de refor. matrim. c. 1. §. qui aliter. celebrata, erant rata & firma. Multa ſiquidem prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent. Dixi, jure Canonico; quia noviſſimè Conc. Trid. matrimonia clandeſtina irritavit.

De Sponſa duorum.

TIT. IV.

Licetne ſponſalia contrahuntur cum duobus?

NUllo modo: v.g. qui ſponſalia contraxit cum una, & deinde cum alia, c. 1. h. t. tenetur adhærere primæ, quia non licet fidem fallere.

Quid ſi cum una contraxerit ſponſalia de futuro, & cum alia de præſenti, vel cum utraque de præſenti?

Quamvis hoc faciendo graviter peccet, debet nihilominus illi adhærere, cum d. c. 1. qua contraxit de præſenti. Et ſi cum utraque contraxerit de præſenti, adhærere c. 2. & 3. h. t. debet ei, cum qua primò contraxit: quia, ut dictum ſuprà, ſponſalia de præſenti ipſum eſt matrimonium, quod ſemel contractum dirimi non poteſt, & ſecunda deſponſatio eſt ipſo jure nulla.

De

De Conditionibus appoſitis.

TIT. V.

Quænam conditiones apponi ſolent in deſponſatione?

EÆ vel contra ſubſtantiam ſunt matrimonij, vel aliàs turpes & impoſſibiles, vel denique honeſtæ & licitæ.

Quæ dicuntur eſſe contra ſubſtantiam matrimonij?

Quæ vel ſunt contra bonum matrimonij ſeu prolis; veluti ſi quis dixerit, *Contraho tecum, ſi ſterilitatem procures, & generationem prolis evites:* vel contra Sacramentum, ut, *Contraho tecum, donec inveniam ditiorem aut meliorem:* vel contra bonum fidei, ut, *Contraho tecum, ſi corpore tuo quæſtum facias.* Hæc enim tria ſunt matrimonij bona, proles, fides, Sacramentum; & ſub aliqua dictarum contractum matrimonium eſt ipſo jure nullum: quia contra ſubſtantiam ſunt matrimonij; ſine ſubſtantia verò res non poteſt ſubſiſtere.

can. Omnes XXVII. qu. 2. c. Tua nos 26. in verb. cùm in eo nec ſubſtantia ſup. de ſponſ. & matrim.

Quid ſi conditio ſit turpis, vel impoſſibilis, non tamen contra ſubſtantiam matrimonij?

Talis, ut v. g. *Ducam te, ſi patrem occideris,*

deris, ſi digito cœlum tetigeris, ſi conſentias in tale factum: quia ſubſtantiam matrimonij non afficit, habetur pro non adjecta, idque favore matrimonij, ut potiùs valeat, quàm non valeat. Id quod & in ultimis voluntatibus obſervatur, quas pleniùs interpretari ſolemus. Neque præſumitur quis in ultima ſua voluntate aliquid joco dixiſſe. Ut neque qui contrahit matrimonium cum aliqua, præſumi debet jocari, ſed feriò agere, licet vel turpem vel impoſſibilem conditionem adjecerit. Aliud dicendum de cæteris contractibus, quibus adjecta conditio impoſſibilis vitiat ipſum contractum.

c. Obtinuit D. De condit. & demonſt.

l. Non ſolo 31. de oblig. & act.

Quid ſi conditio fuerit honeſta & licita?

Matrimonio contracto ſub tali conditione, veluti, *Contraho tecum, ſi centum des in dotem*, vel *ſi conſentiat pater*, ſuſpenditur ejus obligatio in eventum conditionis. Deficiente verò conditione, tum neque ſunt ſponſalia, neque matrimonium: niſi, antequam deficeret, quis conſuetudinem habuerit cum ea, quam ſub conditione ejuſmodi ſibi deſponſavit, quia intelligitur à conditione receſſiſſe, & conſenſiſſe in matrimonium.

c. 3. & 5. h. t.

c. pen. & c. ult. eod.

De

Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſint.

TIT. VI.

Qui prohibentur contrahere?

QUi vel ſacris ac majoribus Ordinibus ſunt initiati, ut Presbyteri ſeu Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, non etiam in minoribus conſtituti: vel ſolemniter Religionem monaſticam profeſſi, & matrimonium à talibus contractum eſt ipſo jure nullum. *c. 1. 2. & ult. h. tit.*

Quid ſi qui non voverint ſolemniter?

Graviter quidem tales peccant, ſive ſponſalia, ſive etiam matrimonium contrahant: quia faciunt contra votum ſimplex, quod coram Deo æquè obligat atque ſolemne; ſed matrimonium, quod quis poſt votum ſimplex contraxerit, non dirimit. Et hoc eſt, quod dici ſolet, votum ſolemne non tantùm impedire matrimonium contrahendum, ſed & dirimere contractum: votum verò ſimplex impedire quidem, quò minùs contrahatur, non dirimere tamen quod contractum eſt. *c. 4. 5. & pen. eod.*

De eo qui duxit in uxorem, quam polluit per adulterium

TIT. VII.

Si quis, vivente adhuc uxore, aliam polluerit adulterio; an cum tali adultera poterit contrahere, uxore ſuâ legitimâ mortuâ?

NOn poterit, utique his duobus caſibus. I. Si & cognoverit ſeu polluerit aliam adulterio, & inſuper eidem fidem dederit de contrahendo matrimonio, vel de facto contraxerit, conjuge ſuâ legitimâ adhuc vivente. Nam ob ſolum adulterium contractum poſtea cum adulterâ, conjuge legitimâ mortuâ, non eſt reſcindendum. II. Si aliquid in mortem prioris ſuæ conjugis maritus adulter fuerit machinatus, vel uxor adultera in mortem mariti, animo contrahendi cum adultero vel adultera matrimonium, ſive fidem dederit, ſive non; modò machinatio habuerit ſuum effectum, morte ſecutâ.

c. 2. 4. & 5. h. tit. c. 6. & ult. eod.

Quid ſi quis uxorem habens, cum alia ſecunda hujus rei inſcia contraxerit?

Poterit is, mortuâ priori uxore, retinere hanc ſecundam; ita tamen, ut poſt mortem

mortem prioris inter ſe de novo conſentiant in matrimonium.

Quid ſi verò ille, priori uxore mortuâ, velit reſilire?

Non poteſt reſilire, ſi mulier contrà velit eum retinere, nec petat divortium: quia aliàs dolus ſuus ei prodeſſet, quod eſt abſurdum. c. pen. h. tit. c. 1. h. t.

De conjugio leproſorum.

TIT. VIII.

Lepra ſuperveniens eſtne cauſa diſſolvendi matrimonij?

NOn eſt; quia matrimonium eſt vinculum individuum & indiſſolubile: nec aliter ob lepram permitti debet ſeparatio conjugum, quàm ut uterque altero vivente perpetuò contineat. Imò & c. 1. h. t. liberum leproſis eſt matrimonium contrahere, obligenturque invicem ad debitum, licet infirmus à ſano illud exigat. c. 2. eod.

Quid ſi lepra poſt ſponſalia contracta ſuperveniat?

Poteſt tunc alter contrahentium à ſponſalibus de futuro licitè recedere: quia non eſt veriſimile, quòd etiam leproſæ matrimonium promiſerit.

Digitized by Google

De Conjugio ſervorum.

TIT. IX.

Suntne licita inter ſervos conjugia?

OMninò, adeoque & contradicentibus atque invitis dominis: ut tamen per hoc ſervus non liberetur à debitis &
c. 1. h. t. conſuetis ſervitijs domino exhibendis.

Quid ſi liber homo contrahat cum ſerva vel ancilla?

Diſtinguendum eſt. Vel enim liber homo ſcivit eam eſſe ancillam, & valet matrimonium: vel ignoranter contraxit cum ancilla, credens eſſe liberam; quo caſu matrimonium eſt nullum, & poteſt qui cum ea contraxit, poſtquam intellexit ſervam eſſe, ab ea ſeparari, & cum alia contrahere. Niſi eamdem, poſtquam reſcivit eſſe ſervam, cognoverit carnaliter, quam tunc tenetur uxorem retinere: quia apud Chriſtianos matrimonium conſiſtere poteſt etiam inter liberum & ſervam, quamvis aliter ſe res habeat jure civili.

c. ult. h. tit. Inſtit. de nupt. in prin.

Digitized by Google

De natis ex libero ventre.

TIT. X.

Natus ex libero ventre, id eſt matre libera, patre verò ſervo, an liber erit, vel ſervus?

HIc liber erit & ingenuus: quia partus ſequitur ventrem, id eſt conditionem matris, quando quæritur de ſervitute vel libertate. *Inſtit. de ingen. & l. 2. §. 5. D. De ſtatu hom.*

Quid ſi pater fuerit liber & mater ſerva?

Jure quidem communi ex matre ſerva natus cenſendus eſſet ſervus, ſecundùm jam dictam regulam: attamen ſi conſuetudo provinciæ contrà ferat, ea non eſt improbanda, ut ſcilicet partus conditionem patris ſequatur, natuſque ex libero & ancilla ſit liber, & ut liber matrimonium contrahat. Idque favòre libertatis, pro qua in dubio reſpondendum eſt. *c. 3. ſup. de conjug. ſer. l. 20. de R. I.*

De Cognatione ſpirituali.

TIT. XI.

Nihil æquà impedit matrimonium contrahendum, aut dirimit contractum, atque cognatio: eaque latè patet, ut

neque cum cognatis ſpiritualibus, neque cum cognatis legalibus contrahere liceat.

Quid eſt Cognatio & quotuplex?

COgnatio (generaliter acceptâ voce) eſt vinculum quoddam eorum, qui unum quaſi naſcendi initium commune habent: idque vel naturaliter ex jure ſanguinis, ut conſanguinei; vel ex juris diſpoſitione, ut qui per adoptionem ſpirituali cognatione conjuncti ſunt. Atque hinc Cognatio trifariam dividi poteſt, in Naturalem, ſeu ſanguinis, Spiritualem, & Civilem ſive Legalem.

Quid eſt Cognatio ſpiritualis?

Eſt vinculum ac conjunctio naſcens inter aliquos ratione Sacramentorum, quæ ſpiritualia ſunt, & quidem ſpecialiter ex Baptiſmi & Confirmationis collatione. Nam per hæc duo Sacramenta homo & renaſcitur ſpiritualiter, & perfectior redditur Chriſtianus. Ex datione verò aliorum Sacramentorum cognatio ſpiritualis
c. ult. h.t. in 6. nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel diſſolvat.

Inter quos contrahitur hæc cognatio?

Jure Decretalium contrahitur inter bapti-

baptizatum & illum, qui eum ſuſcepit de Baptiſmo (quem *Compatrem* vulgò appellant) atque inter eumdem baptizatum & ſuſcipientis filios & uxorem; imò etiam inter ſuſcipentem, patremque baptizati & matrem. Quæ verò de ſuſcipiente dicuntur, eadem transferuntur & ad baptizantem: ijſdemque modis ex Confirmatione cognatio ſpiritualis oritur. *c. 1. h.t. in 6.*

Cur dicis, jure Decretalium?

Quia jure noviſſimo per Concil. Trid. hæc cognatio ſpiritualis admodum eſt reſtricta, nimirum ut inter ſuſceptores (quos vel unum tantùm, ſive virum ſive mulierem, vel ad ſummum unum & unam eſſe voluit) ac baptizatum ipſum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem ac matrem, tantùm ſpiritualis cognatio contrahitur. Similiter ut cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, confirmatique patrem & matrem ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias perſonas hujus ſpiritualis cognationis impedimentis omninò ſublatis. *Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de reform. matrim.*

Quotuplex eſt Cognatio ſpiritualis?

Duplex, Paternitas & Compaternitas.

Paternitas contrahitur inter baptizantem & baptizatum, inter ſuſcipientem ſeu patrinum patrinamve & ſuſceptum. Compaternitas oritur inter ſuſcipientem ex baptiſmo & parentem baptizati. Quod ipſum & de cognatione orta ex Confirmatione eſt dicendum.

Quis eſt effectus hujus Cognationis?

Quòd non tantùm impediat matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimat contractum, utique inter eas perſonas, inter quas cognationem ſpiritualem contrahi diximus: idque ob peculiarem reverentiam, quam alter alteri debet. Verùm nota hîc ex Conc. Trid. compaternitatem, quæ antè oriebatur inter uxorem patrini & parenres baptizati, itemque fraternitatem eſſe ſublatam, adeoque baptizatum cum filia patrini rectè contrahere matrimonium.

Concil. Trid. d. loco.

De Cognatione legali.

TIT. XII.

Quæ dicitur Cognatio legalis?

Est proximitas quædam, quæ per adoptionem vel adrogationem alicujus contrahitur. Ideò dicta Legalis, quia

quia adoptio juris eſt, non naturalis aut gentium, ſed civilis, legiſque civilis inventum.

Cognatio hæc legalis inter quos impedit contrahi nuptias?

Primò, inter aſcendentes & deſcendentes, adoptantis ſcilicet & adoptati, in infinitum: quia nec adoptionis diſſolutione, nec emancipatione tollitur cognatio legalis. Secundò, inter eos, qui à latere per adoptionem conjuncti ſunt, ſcil. adoptatum & filios naturales adoptantis; neque enim ſororem adoptivam poteſt quis uxorem ducere. Idque durante adoptione; quia eâ ſublatâ per emancipationem cognatio hæc tollitur. *c. un. h. t.*

De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ vel ſponſæ.

TIT. XIII.

Hoc Tit. agitur de adfinitate contracta per illicitam copulam, habitam cum conſanguinea uxoris vel ſponſæ.

Quid igitur eſt juris, contractâ adfinitate per copulam illicitam, id eſt cum conſanguinea ſponſæ vel uxoris?

Diſtinguendum eſt: an adfinitas fornicaria ſupervenerit poſt contracta

ſponſalia vel matrimonium, an verò fue-
rit contracta adfinitas ante matrimo-
c. 2. 8. nium. Priori caſu ſponſalia de futuro diſ-
9. & ſolvuntur, neque tum ei, qui cognoverit
c. ult. h. t. conſanguineam ſponſæ ſuæ de futuro,
licet ſponſam illam ſuam ſibi habere uxo-
rem, poteſtque illa impunè alij nubere.
Sponſalia verò de præſenti, quia ſunt
ipſum matrimonium, adfinitas ex forni-
c. 1. 6. catione ſuperveniens non diſſolvit. Po-
& 7. ſteriori caſu dirimitur matrimonium, &
eod. impeditur contrahendum uſque ad quar-
Seſſ. 24. tum gradum jure Decretal. quod hodie
c. 4. de uſque ad ſecundum gradum reſtrictum
ref. mat. eſt ex decreto Conc. Trid.

Quæ ergò eſt pœna ejus, qui uxoris ſuæ conſanguineam cognovit?

Quòd ab uxore ſua, cui jam adfinis
d. c. 1. eſt, debitum conjugale exigere nequat,
& c. 4. reddere tamen uxori petenti debitum te-
h. tit. neatur: quia uxor, quæ non fuit particeps
hujuſmodi criminis, jure ſuo non debet
c. 6. verſ. ſine ſua culpa privari.
ſed nec
h. tit.

De Conſanguinitate & Adfinitate.

TIT. XIV.

Hîc agitur de adfinitate ex copula licita,

deque cognatione naturali ſeu conſanguinitate, quæ eſt inter ſanguine junctos: inter quos non omnibus licet contrahere matrimonium, ſicut neque inter adfines.

Quid eſt Conſanguinitas?

Eſt vinculum ſeu propinquitas, ſive cohærentia perſonarum, ex eodem ſtipite ſeu ſanguine propinquo deſcendentium.

Quotuplex eſt?

Triplex, juxta triplicem linearum ordinem, ſcil. Aſcendentium, Deſcendentium & Collateralium. *Aſcendentes* ſunt parentes, qui nos genuerunt, ut pater, mater; avus, avia; proavus, proavia, & qui ſupra hos ſunt. *Deſcendentes* ſunt liberi, & qui ex ijs naſcimur, ut filius, filia; nepos, neptis; pronepos, proneptis, & deinceps. *Collaterales*, qui tantùm eamdem nobiſcum communem ſtirpem ſive parentem habent, veluti frater & ſoror, patruus & avunculus, patruelis &c.

Quæ inter conſanguineos eſt prohibitio nuptiarum?

Inter aſcendentes & deſcendentes, id eſt inter parentes & liberos, prohibentur

nuptiæ in infinitum, utroque jure, Canonico & civili. Eſtque prohibitio hæc juris naturalis, quod quia eſt immutabile, nulla hîc impetrari poteſt à S. Pont. diſpenſatio.

Inter eos, qui à latere juncti ſunt ſanguine, eſt etiam prohibitio, ſed non tanta: jure quidam civili uſque ad quartum gradum excluſivè, ita ut quarto gradu
c. 8. h. t. ſint permiſſæ: jure verò Canonico ad quartum gradum incluſivè. Quæ prohibitio quia eſt juris poſitivi, non etiam naturalis, ideò S. Pont. inter perſonas à latere ſibi junctas interdum ſolet & po-
c. 6. eod. teſt diſpenſare. Aliterque computantur gradus in hac linea jure civili, aliter jure Canonico.

Quomodo igitur computantur gradus utroque jure?

In linea directa aſcendentium & deſcendentium, ſive ſurſum ſive deorſum tendas, quæque perſona gradum facit, unâ demptâ. Nullaque hîc eſt differentia inter jus civile & Pontificium.

In linea verò tranſverſali aliter numerantur gradus jure civili, aliter Canonico. Nam jure civili ſingulæ perſonæ, ſive ſurſum, ſive deorſum tendas, dempto ſtipite, ſingulos gradus conſtituunt: quorum

rum diſtantiam ſi quæras, primùm aſcendere te oportet ad parentem, quem communem habes cum eo, quem ſcire cupis, quoto gradu à te diſtet; tum à communi parente deſcendere ad eum uſque, quem quæris: V. G. Si quæras, quoto gradu nepos fratris tui tibi ſit junctus, primùm à te aſcendes ad patrem tuum, qui tibi & nepoti fratris tui communis parens eſt; & ecce primum gradum. Ab eo deſcendenti proximus occurret frater tuus, ecce ſecundum gradum: tum filius fratris; ecce tertium gradum: hinc nepos fratris, qui eſt quarto gradu, eoque gradu tibi junctus. Jure verò Pontificio in conjunctis à latere primum gradum conſtituunt frater & ſoror; ſecundum fratris ſororiſque filius & filia; tertium nepos & neptis, quartum pronepos & proneptis: & ſic deinceps ita ut ſemper duæ perſonæ in uno eodemque gradu conſtituantur. *can. Ad ſedem & can. Parentelæ XXXV. qu. 5.*

Quomodo diſtantia graduum in hac linea collateralium inveſtiganda eſt?

Huic rei duæ ferviunt regulæ, altera pro linea æquali, ubi uterque æquè longè diſtat à communi parente: altera pro inæquali.

Reg. I. Quoto gradu diſtat alteruter à communi parente, eodem gradu diſtant

inter ſe. V. G. Conſobrinus à communi ſtipite diſtat tantùm duobus gradibus, & patruelis totidem; ergò à ſe invicem diſtant ſimiliter duobus gradibus: qui jure civili ſunt in quarto gradu, quia jure civili numerandæ ſunt perſonæ in utraque linea, aſcendendo & deſcendendo; ut dictum. Jure verò Pontificio perſonæ numerantur tantùm in alterutra linea.

Reg. II. Quoto gradu remotior diſtat à communi parente, eodem gradu diſtant inter ſe. V. G. Filius conſobrini à communi ſtipite diſtat tertio gradu, quia tot perſonæ numerantur, dempto ſtipite, patruelis ſecundo gradu; ergò conſobrini filius & patruelis à ſe diſtant tertio gradu.

Quid eſt Adfinitas, & qui Adfines?

Adfinitas eſt vinculum reſultans ex unione duorum in unam carnem per carnalem copulam. Vel eſt perſonarum neceſſitudo, ex coitu proveniens, omni carens ſanguinis parentelâ. Adfines verò ſunt viri & uxoris cognati, dicti ex eo, quòd duæ cognationes, quæ diverſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulentur, & altera ad alterius cognationis finem accedat: quia cognati viri fiunt adfines uxori, & contrà cognati uxoris fiunt adfines uxori.

l. 4. §. 3. D. De gradib. & adfin. c. 5. h. t.

Quo-

Quotuplex eſt?

Legitima & illegitima. Legitima dicitur, quæ per nuptias legitimas contrahitur: quâ ratione jure civili ex ſolis nuptijs adfinitas oritur. Illegitima, quæ ex illicita naſcitur copula, *de qua toto tit. ſup. De eo qui cognovit conſang.* *d. l. 4. §. 3.*

Quot ſunt genera adfinitatis?

Tria. Primum genus adfinitatis eſt, quod per primam carnis copulam, ſive mediante unâ perſonâ contrahitur: ſecundum, quod per perſonam primo generi additam, copulâ carnali interveniente, conſtituitur: tertium, quod per tertiam perſonam perſonæ ſecundi generis additam & copulam matrimonialem inducitur; atque ita copula additæ copulæ efficit hæc diverſa genera adfinitatis.

Declara id exemplo?

Si N. conſanguineus meus ducat uxorem Titiam, hæc mihi, meiſque conſanguineis erit adfinis in primo genere adfinitatis, atque in eodem gradu, quo mihi junctus eſt conſanguineus meus. Sin, conſanguineo illo meo mortuo, ſuperſtes Titia adfinis mea alij nubat, tum ille, cui nubet, mihi, meiſque conſanguineis erit adfinis in ſecundo genere adfinitatis, eo-

dem

dem gradu, quo mihi erat junctus conſanguineus meus mortuus. Rurſus, ſi Titiâ adfine meâ mortuâ, ille ſecundus ejus maritus, in ſecundo genere adfinitatis mihi junctus, aliam ducat, hæc mihi erit adfinis in tertio genere adfinitatis.

Quot ſunt ordines adfinitatis?

Tres, aſcendentium, deſcendentium & collateralium. Aſcendentium adfinium nomina ſunt, ſocer & ſocrus, vitricus & noverca. Deſcendentium, gener & nurus, privignus & privigna, & ulteriores &c. Collaterales adfines ſunt, qui vel marito vel uxori conſanguinei ſunt ex tranſverſa

d. l. 4. §. 6. *De grad. & adfin.* linea juncti; ut levir, id eſt frater mariti, ſororius vir ſororis, glos ſoror mariti &c.

Suntne gradus adfinitum?

Gradus quidem adfinitatis per ſe & propriè nulli ſunt, quia gradus ratione cognationis naturalis, quæ hîc nulla ſubeſt, dicuntur: verumtamen quia adfinitas in cognatione naturali fundatur, ad illius imitationem etiam gradus habere dicitur, qui & ad inſtar graduum cognationis computantur. Nam quoto gradu aliquis junctus eſt marito, eodem adfinitatis gradu erit junctus ejus uxori, & contrà: veluti frater meus mihi junctus eſt primo

gradu

gradu conſanguinitatis, ſecundùm Canones; ergò & uxori meæ erit junctus primo gradu adfinitatis; & ſic deinceps.

Quæ ergò prohibitio eſt nuptiarum inter adfines?

Inter adfines aſcendentes & deſcendentes, quia ſunt parentum & liberorum loco, prohitæ ſunt nuptiæ in infinitum. Inter eos verò, qui à latere conjuncti ſunt, olim prohibitio iſta locum habuit in quolibet genere adfinitatis, ad ſeptimum uſque gradum; ſicut & inter conſanguineos collaterales: verùm hodie tantùm in primo genere adfinitatis, & ad quartum gradum incluſivè. Quam tamen prohibitionem propter adfinitatem ex fornicatione contractam Conc. Trid. ad eos tantùm, qui primo & ſecundo gradu conjunguntur reſtrinxit.

can. 1. & 2. xxxv. qu. 1. & ſimilib. c. pen. verſ. prohibitio h. t. & c. Licet 47. ſup. de teſtib. Seſſ. 24. c. 4. de reformat. matr.

De frigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi.
TIT. XV.

Impotentia coëundi quæ & quando impedit & dirimit matrimonium?

IMpotentia utique perpetua & immedicabilis, quæ ſcilicet non ſine miraculo aut gravi læſione corporis, vel probabili

babili periculo animæ, tolli poteſt: ſive ea ex naturali cauſa contingat, puta ex frigiditate, aliove naturæ defectu vel exceſſu; ſive ex cauſa accidentali & adventitia, veluti ex maleficio ſeu veneficio, aliterve vi adhibitâ: ſi nimirum alter conjugum hoc petat, & impotentia probetur.

c. 1. 2. ſ. 6. & ult. h. t.

Quid ſi quis ſciens cum impotente contraxerit?

c. 4. & ſ. eod.

Eo caſu non quidem ſeparabitur matrimonium, verùm ſi non poſſit alter alterum habere, ut maritum aut uxorem, habeat ſaltem ut fratrem aut ſororem.

An conjugato adſerenti ſe aut conjugem impotentem, credi ſtatim debet?

Nequaquam; ſed probatione opus eſt, quæ ſi ſtatim ex ſolo aſpectu corporis per evidentia ſigna haberi poſſit, tunc ſtatim fit ſeparatio conjugatorum judicio Eccleſiæ, nullo alio exſpectato: vel ſi non poſſit haberi probatio, jubentur per integrum triennium cohabitare, & ſe experiri. Quo tempore elapſo, ſi ambo jurent, unà cum ſeptima manu propinquorum, id eſt cum ſeptem propinquis, vel cum ſeptima manu vicinorum bonæ famæ, ſi deſint propinqui, ſe fruſtrà expertos fuiſſe, po-

ſe, poterit ille, qui impotentem duxerit, illâ dimiſsâ aliam ducere, vel illa, quæ impotenti nupſerit, alij nubere. *d. c. 5. & ult. eod.*

Quid ſi poſtea deprehendatur, eum, qui probatus & judicatus fuerit impotens, non fuiſſe impotentem?

Tunc is, qui fuerit abſolutus per ſententiam, & ſolutus vinculo conjugij prioris, cogitur ad priorem conjugem redire, quaſi nulla ſeparatio facta eſſet, & alij, qui impotentiam ejus juraverint, rei ſunt perjurij. Non obſtante exceptione rei judicatæ: quoniam ſententia in cauſa matrimonij lata numquam tranſit in rem judicatam, ideò, quandocumque conſtat de ejus iniquitate, retractari poteſt. *d.c. 5. & c. ult. h.t.* *c. 7. 10. & 11. ſup. de ſent. & re jud.*

De Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ.

TIT XVI.

Quando huic interdicto locus eſt?

QUando prohibetur inter aliquos matrimonium contrahi, donec de cauſa cognoſcatur, quia fortè dubitetur, an ſanguine vel adfinitate juncti ſint in gradu prohibitio, an non, an aliud aliquod impedimentum ſubſit.

Quid

Quid ſi, non obſtante interdicto, aliqui contraxerint?

Non dirimitur quidem tunc matrimonium, ſi non ſit aliud aliquod juſtum impedimentum probatum; puniuntur tamen tales, propter inobedientiam, quam commiſerunt, contra interdictum Eccleſiæ contrahendo: tamdiu ſeparandi, quouſque de cauſa cognoſcatur, utrùm matrimonium de jure poſſit & debeat ſtare.

c. 1. h. t.

c. ult. eod.

Qui filij ſint legitimi.

TIT. XVII.

Hoc Tit. eoque unico, agitur de ſecundo capite hujus libri, nimirum de prole & liberis legitimis, qui effectus & fructus eſt matrimonij legitimè contracti, deque legitimatis.

Qui ergò ſunt filij legitimi?

Primò, qui ex legitimo matrimonio ſeu juſtis nuptijs procreati ſunt, quod nullum dubium habet.

Secundò, qui ex parentibus publicè quidem atque in facie Eccleſiæ & ſolemniter, ſed tamen nulliter, ob latens & ignoratum impedimentum, quod inter eos juſtum fuit, matrimonio junctis nati ſunt,

etiam

etiam legitimi habentur. Ut & nati ex ſecunda uxore illius, qui primâ uxore vivente, ſecundam ejus rei ignaram in facie Eccleſiæ duxerat. Quod meretur favor prolis, ut in dubio potiùs legitima quàm illegitima pronuncietur; & ſufficit quoad hoc alterum conjugum fuiſſe ignorantem & bonæ fidei.

c. 2. & c. Pervenit. 11. h. t. c. pen. eod.

Tertiò, ex ſoluto & ſoluta nati, & legitima per ſubſequens matrimonium, perinde habentur, ac ſi ex legitimo matrimonio nati eſſent, capaces omnium dignitatum, etiam Epiſcopatus, excepto Cardinalatu, & conſtitutione Sixti V.

c. Tanta 6. eod.

Quartò, legitimati per reſcriptum Principis, vel S. Pont. nam & S. Pont. illegitimos efficere legitimos poteſt: in ſpiritualibus quidem, veluti ut ſint capaces beneficiorum Eccleſiaſticorum & Ordinum ſacrorum, omnes omninò Chriſtianos tamquam ſibi in ſpiritualibus ſubjectos; in profanis verò, veluti ut ſuccedere parentibus poſſint, eos tantùm, qui ipſi in rebus profanis ſubjecti ſunt. Niſi in cauſis multùm arduis, & ubi de Reipub. cauſa præcipuè agitur, velui ut legitimatus reddatur capax ſucceſſionis in integrum.

Garſ. de beneſ. p. 7. c. 1. nu. 28. c. Solutæ verſ. nobis autem ſup. de majorit. & obed. c. 13. hoc tit.

Judicium

Iudicium de eo, an legitimus quis ſit, vel non, ad quem Iudicem ſpectat?

Ad judicem Eccleſiaſticum: adeò ut, ſi quæſtio nativitatis, id eſt, an quis ſit filius legitimus, tantùm incidat in hoc judicium, & principaliter agatur de hæreditate, quam quis petit tanquam filius, ea ad judicem Eccleſiaſticum ſit remittenda. Neque enim hîc acceſſorium ſequitur ſuum principale, cùm Laicus ſit omninò incapax hujus judicij Eccleſiaſtici.

c. 5. & 7. eod.

Qui matrimonium accuſare poſſint, vel contra illud teſtari.

TIT. XVIII.

Tertio hujus libri capite explicatur, quomodo matrimonium diſſolvatur, nempe per accuſationem, & per divortium, non quidem inter aliquos ritè contractum illud enim eſt indiſſolubile: ſed quod de facto, non jure contractum judicis auctoritate diſſolvi debet.

Quid eſt accuſatio matrimonij?

Eſt impedimenti; ob quod matrimonium conſiſtere inter conjuges non poteſt,

poteſt, coram competenti Judice legitimè facta allegatio.

Qui accuſare poſſunt, vel non?

Sub diſtinctione reſpondendum eſt. Quòd ſi accuſatio non contineat delictum ipſorum conjugum, ſed fiat ob impedimentum aliquod, puta quia vir ſit frigidus vel maleficiatus, aut aliàs impotens ad actum conjugalem, vel quia mulier ita arcta, ut cognoſci non poſſit; hoc caſu accuſatio ad ſolos ſpectat conjuges, non etiam ad extraneos, quorum nihil intereſt. Si verò accuſatio delictum contineat, ut quia aliqui in gradu prohibito contraxiſſe aut contrahere voluiſſe dicuntur, tunc quilibet ad accuſandum matrimonium admittitur: hoc tamen ordine ſervato, ut poſt parentes admittantur proximiores conſanguinei, ſive agnati & cognati, & his deficientibus extranei, interque eos antiquiores & honeſtiores præferantur. *c. 3. h.t. & can. 1. XXXV qu. 6.*

Accuſator autem matrimonij, qui cùm publicè matrimonium ex ſuggeſtu denuntiaretur, tacuerit, poſtea contracto matrimonio non auditur, niſi verisimiliter denuntiationem ignoraverit, vel jurare paratus ſit, ſe hactenus impedimentum ignoraſſe, ſed jam recens illud didiciſſe. *c. ult. h. t.*

Sic &

c. 5. h. t. Sic & repellendus eſt, qui per quæſtum proſilijt ad accuſandum matrimonium.

Qui & qualiter recipi teſtes in cauſa matrimonij poſſunt?

Teſtes ipſimet ac perſonaliter coram judice compareant neceſſe eſt, & de impedimento teſtimonium dicant, non etiam per litteras. Teſtes autem recipiuntur etiam parentes, fratres, cognati utriuſque ſexus, maximè quando agitur de conſanguinitate; quamvis aliàs regulariter improbatum ſit domeſticum teſtimonium: idque ideò, quia tales omnium optimè noſſe præſumuntur conſanguinitatem & affinitatem ſuam, cùm unuſquiſque ſuam genealogiam ex recitatione majorum ſcire laboret.

c. 2. h. t.

d. c. 3. hoc tit.

De Divortijs.

TIT. XIX.

Quid eſt divortium & quotuplex?

DIvortium eſt legitima mariti & uxoris apud competentem judicem facta ſeparatio. Dictum vel à diverſitate mentium, quia in diverſas partes eunt, qui diſtrahunt matrimonium, vel potiùs à Divertendo, ſeu Divortendo. Divortium autem bifariam accipitur, vel pro diremptio-

l. 2. D. eod.

Digitized by Google

dirемptione ipſius matrimonij quoad vinculum, quæ propriè Divortium dicitur, vel pro ſeparatione quoad thorum.

Matrimonium ſemel legitimè contractum poteſtne aliquando diſſolvi quoad vinculum?

Jure quidem civili quaſdam ob cauſas verè dirimi potuit, etiam quoad vinculum: at jure Pontificio matrimonium legitimum, utroque conjugum vivente, non poteſt ullo modo quoad vinculum diſſolvi: juxta illud Matth. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & ne quidem licet alter conjugum incidat fortè in hæreſim, vel in infidelitatem, vel propter adulterium: quamvis hæterodoxi hodie plerique contrariam ſententiam amplectantur.

D. eod. t. & t. C. de repud.

c. ult. ſup. de tranſlat. Epiſc. c. 1. & 7. h. tit.

Quid ſi inter eos ſit contractum matrimonium, inter quos alias ob aliquod impedimentum conſanguinitatis vel adfinitatis matrimonium eſt prohibitum?

Matrimonium hujuſmodi etiam jure Pontificio dirimi & diſſolvi poterit. Non tamen propriâ auctoritate contrahentium, etiamſi impedimentum parentelæ inter eos eſſet notorium, ſed tantùm auctori-

c. 3. h. t.

Digitized by Google

tate judicis Eccleſiaſtici., vel ſaltem ex officio Ordinarij. Quia licet tale matrimonium ſit ipſo jure nullum, & proinde de jure diſſolvi non debeat, attamen uti de facto contractum fuit, ita & de facto
c. ult. h. t. diſtrahi & diſſolvi jure Pontificio poterit.

Quid ſi pagani in gradu prohibito juncti, ad fidem Christianam convertantur?

Non quidem dirimetur eo caſu matrimonium, nec ſeparabuntur conjuges, ne quidem quoad thorum; verùm ſi plures uxores habuerit paganus, is ad fidem
c. 8. eod. converſus adhærebit primæ ſuæ uxori.

Quid ſi, altero infidelium ad fidem converſo, alter in infidelitate ſua perſeveret?

Hoc caſu dirimi matrimonium poterit, & fidelis aliam ducere, ſi utique infidelis nolit cohabitare fideli, nec poſſit eidem manere conjunctus ſine blaſphemia divini nominis. Ubi nota inſigne diſcrimen inter
d. c. 7. matrimonium infidelium & fidelium in-
& c. 8. ter ſe, quia inter fideles ſemel legitimè contractum nullo modo poteſt dirimi: at dirimi poteſt inter infideles, quia inter hos verum quidem extitit matrimonium, non tamen fuit ratum, quia ſcil. non fuit in fide Eccleſiæ Catholicæ celebratum. Inter fideles autem & verum eſt matrimonium,

monium, & ratum, & Sacramentum fidei, quod ſemel admiſſum numquam amittitur. *d. c. 7. verſ. nam etſi.*

Matrimonio legitimè contracto & conſummato, quibus ex cauſis divortium fieri poteſt, quoad thorum?

Duo hoc Tit. proponuntur, veluti ſi alter conjugum labatur in hæreſim vel in infidelitatem & moleſtus ſit alteri fideli permanenti, poterit hic à judice Eccleſiaſtico impetrare, ut quoad thorum à conjuge ſeparetur. Sic & ſeparatio fit propter adulterium, niſi uterque pari vitio laboret, quia paria delicta mutuâ compenſatione tolluntur. Item juſta quoque cauſa eſt divortij, ſi alter in alterum ſæviat nimiùm, ſi alter alterum impellat ad peccatum mortale. *c. 2. & c. De illa 6. h. tit. c. 4. & 5. eod. c. pen. & ult. inf. de adult. d. c. 4. verſ. ſi enim alter.*

De donatione inter virum & uxorem: & de dote poſt divortium reſtituenda.

TIT. XX.

Divortium ſequitur repetitio dotis tamquam cauſa incidens, ſi ex licita cauſa fuerit facta ſeparatio & divortium ſolemniter celebratum. *c. 1. 2. & 3. h. tit.*

Digitized by Google

Quid eſt Dos?

l. Pro oneri b. 20. C. de jure dot. l. Si conſtante 24. D. Soluto matrim.

EST donatio, quæ ab uxore, aut alio uxoris nomine, fit marito, ad ſuſtinenda onera matrimonij. Quæ propterea matrimonio conſtante repeti non poteſt, niſi maritus labatur facultatibus.

Quid Donatio propter nuptias?

Eſt donatio illa, quæ à ſponſo, vel ab alio, ſponſi nomine fit ſponſæ, vel etiam quæ conſtante matrimonio à marito fit uxori, in ſecuritatem dotis. Eò enim ſpectat hæc donatio, ut habeat uxor, ſi fortè dos culpâ mariti pereat, vel deterior fiat, unde eam recuperet.

Quid ſi igitur per ſententiam Iudicis matrimonium pronuntietur eſſe nullum?

Tunc & dos erit nulla; quia ubicumque matrimonij nomen non eſt, ibi nec dos eſt, reſtituenda propterea uxori: nec etiam donatio propter nuptias, reſtituenda marito. Sed & bona conſtante matrimonio communiter acquiſita uxor & maritus inter ſe dividere debent.

l. 3. D. de jure dot. c. 2. 5. & c. fin. h. tit.

Quid ſi divortium fiat quoad thorum duntaxat?

Tunc qui peccavit punitur amiſſione ſuæ dotis, vel donationis propter nuptias: veluti

veluti uxore in adulterium lapſâ, maritus innocens dotem lucratur, ideoque non eſt cogendus illam reſtituere: & contrà uxor marito adultero lucratur donationem propter nuptias. *c. 4. h. t.*

Quid de donationibus, quæ extra cauſas dotis vel donationis propter nuptias fiunt inter conjuges, cenſendum?

Eæ ex cauſa divortij, ſive quoad vinculum, ſive quoad thorum dumtaxat, cenſentur tacitè revocatæ. Nam licet donationes ejuſmodi utroque jure ſint prohibitæ, tamen ſi non fuerint revocatæ, confirmantur morte donatoris. *c. ult. h. t. d. c. ult. & l. 1. D. eod. t. l. Sed interim 10. D. eod.*

Morte alterutrius ſoluto matrimonio an & tunc dos ac donatio propter nuptias reſtitui debebit?

Omninò; idque vel ſuperſtiti, vel ejus hæredibus: niſi vel pacto conjugum, vel ſtatuto, vel conſuetudine aliud obtineat; quia licet conjugibus paſciſci inter ſe, ut altero eorum fortè ſine liberis mortuo ſuperſtes vel dotem, vel donationem propter nuptias lucretur, eamque vel integram, vel ſaltem aliquam partem, quæ dicitur lucrum nuptiale, Pontifex appellat *Dotalitium*, Pragmatici vulgò *Doarium*. *d. c. ult. in verb. niſi de conſuet. &c. l. Si convenit 6. l. 9. C. de pact. convent. d. l. 9. & d. c. 4.*

De ſecundis nuptijs.

TIT. XXI.

Poſtremum libri hujus caput eſt de iterandis nuptijs, quâ notâ Sacramentum matrimonij differt ab alijs Sacramentis, Baptiſmo, Confirmatione & Ordine, quæ iterari non poſſunt.

Quæ hîc dicuntur ſecundæ nuptiæ?

NOn tantùm illæ, quæ primas proximè ſequuntur, ſed & tertiæ, quartæ, & deinceps, quotieſcumque nuptias iterari contingit.

Altero conjugum mortuo licetne ſuperſtiti ſtatim ad ſecundas nuptias convolare?

c. pen. & ult. h. t. l. Liberorum D. de his qui not. infam. l. 1. & 2. C. h. t.

Licet, abrogatis circa hoc legibus civilibus, quæ mulierem intra tempus luctus, id eſt intra annum luctus à morte mariti, alteri nubentem notant infamiâ, & damnato errore Origenis ſecundas nuptias prohibitas adſerentis.

Intereſtne inter primas & ſecundas nuptias?

Illud intereſt, quòd ſecundæ nuptiæ non benedicantur à Parocho vel ſacerdote, quia

te, quia benedictio in primis nuptijs ſemel impertita ſemper durat, nec eſt iteranda. Niſi aliud obſervet conſuetudo, quia hæc differentia eſt juris poſitivi, quæ contrariâ conſuetudine tolli poteſt. Benedictioque illa, quam Sacerdos nuptijs impertitur, tantùm eſt pia quædam ceremonia, oſtendens nuptias à Chriſto eſſe benedictas. *c. 1. h. t.*

Finis libri quarti.

JURIS CANONICI PER EROTEMATA

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DIGESTI ET ENUCLEATI,

LIB. V. TIT. I.

De Accuſationibus, Inquiſitionibus & Denuntiationibus.

Ex tribus objectis Juris Pontificij reſtat tertium, quod circa Actiones criminales verſatur, quæ actiones coram Judice Eccleſiaſtico inſtituuntur trifariam, vel per Accuſationes, vel per Inquiſitiones, vel per denuntiationes. Eſtque hoc primum hujus libri caput de judicio criminali.

Accuſatio & Accuſare quid?

Ita poſt Hoſtienſ hîc in Summa communiter Doct.

ACCUSATIO eſt crimnis alicujus apud judicem competentem, vindictæ publicæ causâ, inſcriptione interveniente legitimè facta delatio. Et Accuſare nihil aliud, quàm deferre reum criminis alicujus ad judicem, cum ſubſcriptione deferentis. Rectè, *Inſcriptione interveniente*, vel *cum ſubſcriptio-*

ſubſciptione deſerentis, ne aliàs calumniatoribus per odium aut malitiam quoſlibet accuſandi detur occaſio. *c. 2. 3. & 5. 11. q. 8.*

Quid eſt Inſcriptio?

Eſt obligatio in ſcriptis facta, quâ accuſator ad eamdem pœnam ſe obſtringit, ſi crimen, quod commiſſum eſſe, accuſatorio libello porrecto, prætendit, non probaverit, quam reus pati debuiſſet, ſi probaſſet. Hodie inſcriptio ac pœna talionis paſſim à foro receſſit, in ejuſque locum ferè ſucceſſit pœna arbitraria judicis. *c. 1. h. t.*

Quibus perſonis in judicio criminali opus eſt?

His tribus, Judice, Accuſatore legitimo, id eſt qui ob aliquam juſtam cauſam accuſare non prohibeatur, Denuntiatore vel famâ, & Reo. Quod ſi legitimus non fuerit accuſator, fruſtrà fatigetur accuſatus. *c. 3. h. t. l. 6. & 7. C. de his qui accuſ. non poſſ.*

Qui & quibus ex cauſis accuſare prohibentur?

Ex his præcipuè. Primò, ſi ejus, qui accuſat, non interſit. II. Si eumdem ejuſdem criminis accuſaverit, & deſtiterit dein ab accuſatione, expreſsè vel tacitè. III. Si accuſator ſit inimicus accuſati, vel *c. 7. 10. & 13. h. tit.*

ejus inimico cohabitet: quia præſumitur hujuſmodi accuſatio proficiſci ex odio quodam. IV. Repellitur laicus volens accuſare Clericum, ex eadem cauſa: quia Clericis laicos opidò infeſtos tradidit antiquitas quod & præſentium experimenta temporum manifeſtè declarant, inquit Pont. Niſi laici vel ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur: quo caſu quamvis non admitterentur adverſus Clericos ad teſtimonium, quia nemo in cauſa ſua teſtis eſſe poteſt, tamen ad accuſandum eos admitti nihil vetat. Sed & enormitas criminis laicos adverſus Clericos admittit, veluti in crimine ſimoniæ, hæreſios & læſæ Majeſtatis. Pluresque alios alij recenſent.

d. c. 10. c. 3. in prin. De immun. Eccleſ. in 6. c. De cetero ſup. de teſtib. c. 7. & c. 21. inf. de Simonia. Vallenſ. §. 2. n. 5.

An & Monachus accuſator audiendus erit contra ſuum Prælatum?

Eum audiendum eſſe, ſi Abbatem ſuum velit alicujus criminis accuſare, reſcripſit Alexander III. Pont. Quamvis eidem ſuo Prælato obedientiam voverit; niſi rationabilis aliqua cauſa impediat. Imò & ſumptus quibus ad proſequendam accuſationem eſt opus, cùm ipſe Monachus nihil proprij habere poſſit, ex bonis Monaſterij ſuppeditandi ſunt. Alios autem Monachus accuſare non poteſt, niſi interſit Mo-

c. Ex parte 11. h. t. d. c. 11. & can. Monachi 35. XXI qu. 1.

ſit Monaſterij, & de licentiâ ſui Abbatis vel Superioris.

Ad proſequendam accuſationem an admittendus procurator?

Is non ad alium effectum admittitur, quàm ut alleget in judicio cauſam abſentiæ, vel alias exceptiones ipſum crimen non tangentes. Tenetur enim ipſemet qui accuſationem inſtituit, eam proſequi: quia regulariter in cauſis criminalibus, quemadmodum reus ſe non poteſt per procuratorem defendere, ita neque accuſator poteſt per procuratorem agere.

c. Veniens 15. h. t.

l. Ab accuſatore 13. D. de publ. jud.

Quid eſt Inquiſitio?

Eſt criminis alicujus per judicem competentem Canonicè facta inveſtigatio, adverſus eos, qui vel denuntiati ſunt, vel qui ob crimen aliquod malè audiunt & infames habentur.

Qualiter inſtituitur hæc Inquiſitio?

Inſtitui ſolet à Judice, interdum aliquo denuntiante vel deferente, interdum etiam nullo accuſante, vel denuntiante, ſed famâ & rumore vulgi non temerario ad hoc judicem inſtigante. Neque enim judex poteſt aut debet in aliquem inſtituere inquiſitionem, niſi qui propter crimen aliquod ita vulgò ſit infamis, ut ſine ſcandalo tolerari non poſſit.

c. pen. & ult. h. t.

c. Qualiter 24. eod.

Digitized by Google

Quomodo exerceri judicium criminale poteſt, ubi nullus eſt accuſator aut denuntiator?

Hîc fama publica & clamoſa inquiſitio erit loco accuſatoris vel denuntiatoris: non tamquam idem ſit Accuſator & Judex, ſed quaſi denuntiante famâ vel deferente clamore vulgi, Judex officij ſui
d. c. 24. verſ. ex quib. debitum exequatur. Quod rectè introductum eſt, ne aliàs crimina maneant impunita.

Quid intereſt, crimen per inquiſitionem probatum ſit, an per accuſationem?

Quòd Judex, ſi per accuſationem probatum fuerit crimen, cogatur certam pœnam à lege ſtatutam alicui crimini infligere: eo verò per inquiſitionem patefacto, poſſit pro arbitratu ſuo, proque perſonæ meritis, & delicti qualitate pœnam moderari. Niſi crimen eſſet tale,
c. Inquiſitionis 21. in pr. h. t. quod Ordinis executionem aut beneficij retentionem impediret: veluti ſi quis per inquiſitionem probatus eſſet ſimoniacus, qui eo caſu perinde erit deponendus ac privandus beneficio, ac ſi per accuſatio-
d. c. 21. nem probatus foret talis.

Quid eſt Denuntiatio?

Denuntiatio Canonica (de qua agitur hoc loco) eſt criminis alicujus apud competentem

Digitized by Google

petentem judicem citra inſcriptionem legitimè facta delatio. Fit autem hæc denuntiatio ſuper crimine occulto quidem, quod tamen aliquo modo probari poſſit; & fit potiſſimùm ad pœnitentiam peragendam, vel aliam pœnam legitimam imponendam. Et hanc Canonicam denuntiationem præcedere debet vel unica tantùm, vel etiam altera monitio charitativa: in quo differt à denuntiatione Euangelica, in qua triplex monitio requiritur neceſſariò. *c. 2. 3. & aliquot ſeqq. h. t.*

Quotuplex igitur eſt denuntiatio?

Triplex, Canonica, Euangelica & Judicialis, quæ & Civilis. Euangelica eſt, quæ tantùm fit ad pœnitentiam, & ſimiliter locum habet in quolibet occultè peccante, modò aliquò uſque de delicto conſtet. Ejuſque forma traditur *Matth.* 18. *v.* 15. & *Lucæ* 17. *v.* 3. ut ſcilicet delinquens primò corripiatur privatim, deinde, ſi non paruerit fraternali correptioni, iterum moneatur, adhibito uno vel duobus teſtibus, & tunc demùm ſi contumax ſit, deferatur Eccleſiæ puniendus. Denuntiatio Judicialis fit per miniſtros publicos, ad hoc conſtitutos, ut delicta & delinquentes denuntient magiſtratibus; idque vel ad vindictam publicam, & di- *can. ſi peccaverit* IX. *qu.* I. & *c.* 13. *ſup. de judic.*

Vallen. hic §. 5. poſt Caniſ. in Summa eod. tit. citur publica, vel ad privatum intereſſe, & dicitur privata.

In quo differt Denuntiatio ab accuſatione?

Differt, & modo inſtituendi & fine. Nam ad accuſationem neceſſaria eſt inſcriptio: denuntiatio fit ſine inſcriptione. Accuſatio fit principaliter ad pœnam, *c. Super 13. h.t.* id eſt ut pœnam luat reus: denuntiatio non fit ad pœnam, ſed ad vitæ emendationem, ut reus corrigat ſuos malos mores. *d. c. 13.* Ideoque etiam denuntiator eſt repellendus à judice, ſi priùs amicè non admonuerit reum, quàm crimen ob judicem *c. 2. eod.* deferret.

De Calumniatoribus.

TIT. II.

Accuſatores vel denuntiatores, ſi alicui falſa crimina obijciant, tenentur tamquam calumniatores.

Qui dicuntur Calumniari, & quis Calumniator?

l. 1. §. 1. D. Ad S. C. Turpil. CAlumniari eſt falſum crimen ſcienter & dolo malo intendere. Calumniator dicitur, qui falſum crimen ſcienter & dolo malo intendit, ſeu proponit. In eo diverſus à Prævaricatore, quia hic falſa crimina

crimina detegit, & vera abſcondit. Tergiverſari verò eſt in totum ab accuſatione deſiſtere.

Quæ eſt pœna accuſatorum calumnantium?

Pœna eſt talio. Eâdem ſcilicet pœnâ plectendi ſunt, quâ mulctandi forent, ſi crimina fuiſſent probata, cùm calumniantes ad vindictam poſcat ſimilitudo ſupplicij. *can. quiſquis* 11. *qu.* 6.

Quid ſi eâdem pœnâ plecti nequeant, vel calumniator non ſit capax pœnæ?

Tunc alia & æquè gravis infligitur. Exemplum eſt in Subdiacono, qui Diaconum falsò accuſaverat alicujus criminis, quo probato deponendus & Ordine ſacro exuendus eſſet Diaconus: quia non poteſt Subdiaconus ſpoliari Ordine, quem non habet, præterquam quòd privetur Subdiaconatu, publicè verberibus caſtigatus mittitur in exilium. *c.* 1. *h. t.*

Quid ſi non conſtet, an quis calumniandi animo accuſationem inſtituerit vel non?

De eo inquirere officio incumbit judicis: qui ſi negotium id poſtulet, accuſatori deficienti in probatione, nimirum ſe non animo calumniandi accuſationem inſtituiſſe, præſertim adverſus ſuperiorem

ſuum,

Digitized by Google

ſuum, Canonicam indicet purgationem, eumque dum ſe purget, officio & beneficio ſuſpendet.

c. 2. eod.

De Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur vel promittatur.

TIT. III.

Hîc incipit alterum hujus libri caput, quo materia judicij criminalis, id eſt ipſa crimina enumerantur & explicantur: quę vel communia ſunt omnium hominum, tum Eccleſiaſticorum, tum laicorum, vel Clericorum propria. Primi generis ſunt illa, quæ in ipſum Deum & religionem principaliter committuntur, quorum graviſſimum eſt Simonia, & quæ in proximum.

Quid eſt Simonia?

SImonia (à Simone Mago, qui primus legitur ſe hoc crimine polluiſſe. *Act.* 8. ita dicta) eſt ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi aliquid ſpirituale vel ſpirituali annexum. *Studioſa*, inquam, ut excludantur leves vel minùs deliberatæ voluntatis motus. Verbis *emendi vel vendendi* continetur contractus omnis onero-

ſus,

Digitized by Google

ſus, pretio temporali intercedente, vel quod rationem pretij habeat, non gratuitus: veluti ſi pecunia detur vel promittatur, ex pacto ſive tacito, ſive expreſſo, pro Sacramentorum adminiſtratione, pro ſepultura & exequijs mortuorum, pro benedictionibus nubentium, pro ingreſſu Religionis, pro beneficiorum Eccleſiaſticorum collatione. Imò ſi tantùm obſequium aliquod ſive munus ab obſequio præſtetur pro beneficio obtinendo.

c. 8. 9. 10. & paſſim h. tit. c. 12. eod.

Quid hîc vocas munus ab obſequio?

Quodlibet miniſterium & obſequium, quod homo homini in rebus temporalibus præſtare ſolet, habetque pretij rationem. Eſt enim pretium hic triplicis generis, aliud pretium manus, ſive muneris à manu, aliud pretium linguæ, ſive muneris à lingua, aliud pretium obſequij, ſive muneris ab obſequio. *Munus à manu* pecunia eſt, & res quælibet, quæ eſt in commercio, & quæ etiam pecuniæ appellatione continetur. *Munus à lingua* favor eſt, ſive preces & ſupplicationes humanæ, ſi ex pacto vel promiſſione fiant. *Munus ab obſequio* ſervitus eſt indebitè impenſa, id eſt famulatus alicui addictus, ut ejus intuitu aliquid ſpirituale conſequatur.

l. 178. D. De V. S. c. Sunt nonnullis 114. 1. & c. Salvator 1. qu. 3.

Quotuplex eſt Simonia?

Primò, alia eſt juris divini, alia juris humani

Digitized by Google

humani ſive Eccleſiaſtci illa committitur circa res merè ſpirituales, & maximè circa eas ; quibus confertur poteſtas claviũ. Hæc, ex jure poſitivo prohibitionem ſuā habet, & committitur circa rem naturâ quidem ſua vendibilem, prohibitam tamen vendi jure poſitivo Eccleſiaſtico: veluti in venditione beneficiorum, ſecundùm id, quod temporale eſt; quod ab Eccleſia prohiberi potuit, propter dependentiam & connexionem, quam habet cum re ſacra: item in venditione officiorum minùs ſpiritualium, quale eſt officium Oeconomi Eccleſiæ, Advocati Eccleſiæ, Sacriſtæ, & ſimilium. *d. can. Salvator*

II. Alia eſt Mentalis, alia Conventionalis, alia Realis. *Mentalis* eſt, quæ mente tantùm concepta in ſolo propoſito conſiſtit interno, ſive res tradatur, ſive non tradatur, citra ullum pactum ſeu conventionem. *Conventionalis* eſt, quando à propoſito illo interno ad conventionem dandi aliquid temporale pro ſpirituali, citra tamen executionem, ex utraque vel altera parte tantùm. *Realis* eſt, quando ultra conventionem de dando accedit traditio ipſius rei, idque ex parte utriuſque tam dantis quàm accipientis: veluti dedi tibi pecunias, & tu viciſſim mihi dediſti præbendam.

Ad

Ad conventionalem Simoniam, vel potiùs ad mentalem, referri poteſt ſpecies illa, quam vocant *Confidentialem* ſeu *Confidentiæ*, quæ propriè locum habet in renuntiationibus & collationibus, alijſq́ue proviſionibus beneficiorum Eccleſiaſticorum. V. G. Quando quis alicui providet de beneficio, cum certa fiducia & ſpe, ut proviſus illud ipſum aliquando reſignet cedatve, vel ei, à quo beneficium obtinuit, vel illius nepoti, vel etiam alteri. Quod quidem licitè fieri poterit ſine ullo pacto, aut conditione, modò fiat digno: ſimoniaca verò erit facta cum interventu pretij, pacti, modi aut conditionis, ſiue digno fiat, ſive indigno. Extat de hac ſpecie Simoniæ Conſtitutio Pij IV. an. 1564. & duplex Pij V. anno 1568. & 1569.

Qui igitur vitium Simoniæ incurrunt, & ex quibus cauſſis?

Ex æquo tam ementes quàm vendentes, de quo extat antiqua definitio Patrum: *Anathema ſit danti & accipienti.* Deinde & qui ſive danti ſive accipienti vel proxeneta, vel interceſſor, vel cooperator fuerit, in reatu eſt Simoniæ. Cauſa Simoniæ generalis eſt, quòd detur aliquid temporale pro re ſpirituali, vel ei adnexa. Particulares cauſas aliquot retuli ſupra, quibus aliæ

can. Placuit 22. 1. qu. 1. c. 2. ſup. de conſeſ. & can. cum deteſtabile. h. t. in Extravag. com.

c. 1. ht. can. 2. 3. 4. & paſſim 1. q. 1. c. 10. & 39. h. t. c. 9. & 16. h. t. c. 8. & c. 19. eod

bus aliæ addi poſſunt: ut ſi pro ordinatione aliquid datum vel acceptum fuerit; ſi pro conſecratione vel benedictione Epiſcoporum aut Abbatum; ſi pro electione, præſentatione, ſeu nominatione; ſi pro inſtitutione ſeu inveſtitura ſacerdotum; ſi pro ingreſſu Religionis & receptione Monachi.

Quæ cauſæ excuſant ab hoc vitio?

Navar. in Man. c. 1. n. 106. c. 18. & ibi. gl. h. tit. arg. c. Ex tua 20. h. t. Wameſ. conſ. 561. n. 4. eod. tit. c. cùm 12. & gl. h. t.

Excuſat Primò; ſi aliquid detur ex mera liberalitate & eleëmoſyna, nec animus adſit emendi vendendi.

Secundò, modicitas & exiguitas rei ſeu pretij, quod pro re ſpirituali datur, & pelliccre aut pervertere animum accipientis non ſolet, dummodò non ex pacto detur, ſed ex mera libertate.

III. Quàndo temporale aliquid intervenit, non primariò, ut dicunt, ſed ſecundariò, & tamquam pro cauſa impulſiva & excitativa. Exemplum ponunt in eo, qui ſervit Epiſcopo ſpe futuræ alicujus remunerationis, abſque ulla vel pactione vel conditione, & modò principaliter hac intentione non ſerviat. Item in eo, qui Eccleſiam frequentat, ut diſtributiones quotidianas lucretur, aliàs fortè non frequentaturus: quia ideò diſtributiones illæ ſunt introductæ, ut Canoni-

cis

cis eſſent incitamento vacandi diligentiùs horis Cononicis. *Navar. d.c.13. n.101.*

IV. Neceſſitas, quæ legem non habet: item redemptio injuſtæ vexationis ſive vexæ, ut loquuntur, pro jure in beneficio ſibi quæſito tuendo ac retinendo. *Gl. in.c. un. De Cler. non reſid*

V. Laudabilis & pia conſuetudo exigendi vel ſolvendi aliquid pro ſepultura & exequijs mortuorum; pro benedictionibus nubentium, & ſimilibus. Laudabilem dico conſuetudinem nulli pactioni alligatam, qua ex pia fidelium devotione, ſpontaneaque & libera obligatione originem habuerit. Sed & quod ſic ſolvitur, dici poteſt ſolvi intuitu laboris extrinſecùs impenſi, & in ſtipendium ſuſtentationis. *Navar. loco cit. c. 28. h. t. Leſſ. de jure & juſt. lib. 2. c. 35. dub. 7. n. 39 & dub. 18. n. 106. can. fin. 1. q. 2.*

An admittenda ea conſuetudo, quâ pro inſtitutione, admiſſione ad poſſeſſionem ſeu inſtallatione, aliave proviſione, aliquid dari conſuevit, vel deduci de fructibus?

Conſuetudines ejuſmodi deteſtata Synodus. Trid. mandat Epiſcopis, ut quæ in uſus pios non convertuntur, atque ingreſſus eos, qui ſimoniacæ labis aut ſordidæ avaritiæ ſuſpicionem habent, fieri non permittant: illis tantùm, quas ut laudabiles probaverint, exceptis. Non permitti t quoque Conc. aliquid deduci ex fructibus in receptione novi Canonici. *Seſſ. 24. c. 14. de refor. regul.*

Quod

Quod tamen hodie experimur non ita rigidè & ad amuſſim obſervari, ſive ex conſuetudine immemoriali, ſive ex privilegio certis Capitulis conceſſo.

Quomodo excuſas à vitio Simoniæ pacta illa, & conventiones, quas hodie fieri videmus de dote certa inferenda in monaſterium pro receptione Monachi vel monialis?

Vide Garſ. de Beneſ p.8.c.1. n.84.& ſe.Zyp.in Anal.jur Pont. novi h.t. n.9.

Ex eo, quòd id, quod dicitur dari pro ingreſſu Religionis, non tam detur pro ipſo ingreſſu, ſtatuq́, Religionis, qui verè ſpiritualis eſt, & naturâ ſuâ inæſtimabilis, ſed vel intuitu ſuſtentationis, quod eſt onus temporale pretio æſtimabile, idq́; ad evitandum gravamen ipſius monaſterij, maximè ſi inopiâ prematur, & deſtitutum ſit reditibus ac proventibus ad ſuſtentationem neceſſarijs: vel intuitu reparationum & onerum ſimilium, etiam in monaſterijs utcumque abundantibus. Et hanc praxin longâ conſuetudine firmatam hodie ferè paſſim receptam videmus.

Vide Navar. de Reditib. Eccleſ. qu.1. mon ito. ult. c. h. tit.3. c.7.& c.Licet Heli c.3. h.t.

Qui accuſare de Simonia poſſunt?

In primis quilibet Catholicus, qui ad hoc etiam magis eſt precibus exhortandus. Imò & ſervi adverſus dominos, & criminoſi quilibet admittuntur non ſolùm ad accuſandum, verùm etiam ad teſtificandum.

Qua

Quæ ſunt pœnæ Simoniacorum?

In primis Simonia mentalis, quæ in ſolo propoſito interno conſiſtit, pœnarum Eccleſiaſticarum incapax eſt, ſi utique nihil datum aut acceptum fuerit, cum intentione tamen recipiendi aliquid: vel ſi exhibitum quidem ſit munus à manu, ceſſante tamen pacto omni, explicito & implicito. Quo caſu ſaltem de facto Simonia non punitur, nec obligat ad reſtitionem ejus, quod datum receptumve fuerit. Secus in uſura mentali conſtituit Pontifex, ut hæc in foro poli, ut loquuntur, ſeu animæ obliget ad reſtitutionem ejus, quod ultra ſortem receptum eſt. *c. ult. & ibi Navar. nu. 12. c. Conſuluit inf. de uſur.*

Quæ eſt ratio hujus conſtituti juris?

Quòd receptio uſurarum ſemper ſit injuſta, nec ullo colore effici juſta poſſit: earumque prohibitio ex jure cùm divino tum humano tam eſt ſtricta, ut adverſus eam nulla conſuetudo queat introduci. *c. 3. & ibi. gl. inf. de uſur.* At verò Simoniæ non ita ſtricta eſt prohibitio (licet hæc quoque ex utroque jure, divino & humano, proveniat) quin adverſus eam in certis caſibus laudabilis conſuetudo locum habere poſſit. *c. 24. h. t.* Alij differentiæ rationem inde petunt, quòd in Simonia pariter turpe ſit & dare & accipere, in uſura verò non niſi ex parte reci- *Vide Covar. 3. Var. c. 1. nu. 5.*

Gutier. 2. Can. q. c. 23. recipientis turpitudo verſetur; ideoq́ue ex hac concedi reſtitutionem ejus, quod turpiter receptum eſt, non ex iſta.

Simonia conventionalis quomodo punitur?

Hæc licet ab altera parte tantùm complementum acceperit, omnibus pœnis juris ſubijcit, retrotrahendis ad initium contractus, ut exinde collatio ſit invalida tamquam ſimoniacè facta: exceptâ irregularitate in eo, qui celebravit poſt completam ab una parte ſimoniam, & ante completam ab altera. *arg. c. Apoſtolicæ. inf. De Cler. excom.* Ubi verò per traditionem utrimque ſubſecutam perfectionem ſuam accepit, præter reatum peccati mortalis, & infamiam à jure inflictam, gravioribus etiam pœnis ſubijcitur, ut ſunt, *Excommunicatio*, à qua ſolus Pont. abſolvit, præterquam in mortis articulo. *d. c. Cum deteſtabile* *Suſpenſio*, olim perpetua, ſed quam Pius V. temporariam fecit, & ad decennium reduxit. Sixtus V. malè ordinatos & ab ordine ſic ſuſcepto & ab omni ſpe ac facultate ad ulteriores aſcendendi ſuſpendit. Clemens denique VIII. & hanc aliaſq́ue pœnas mitigavit, atque ad juris communis terminos revocavit. *anno. 1595.* *Privatio, Depoſitioq́ue*, quæ locum habet, tum in beneficijs Eccleſiaſticis, tum in alijs officijs ſimonia-

ſimoniacè impetratis. *Irregularitas*, quæ incurritur propter excommunicationem & ſuſpenſionem præcedentem, nempe excommunicato aut ſuſpenſo divina faciente: atque hanc ulteriùs ſequitur *Inhabilitas*, non tantùm ad beneficium ſimoniacè obtentum, ſed etiam ad alia quæcumque. Denique *Reſtitutio* pretij accepti pro re ſpirituali, & fructuum omnium interea perceptorum ex beneficio ſimoniacè obtento, facienda Eccleſiæ, cui injuria facta.

c. 11. h. t. & c. 2. ſup. de confeſ. c. 27. h. tit. Wameſ. conſ. 561. n. 8. h. t. d. c. 11. Covarr. ad c. Peccatum p. 2. §. 2. n. 6

Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu cedant.

TIT. IV.

Tit. hic pendet à ſuperiori, & ejus veluti pars eſt, quia contrahitur etiam Simonia, quando Prælati vices ſuas, id eſt poteſtatem & juriſdictionem ſibi competentem vel Eccleſias ſub certâ aliquâ penſione alijs addicunt vel elocant.

Cur hoc prohibitum eſt Prælatis?

QUòd Eccleſiaſtica Juriſdictio & poteſtas ſit res ſpiritualis, quæ ut ven-

 di,

Digitized by Google

di, ita neque elocari aut aliter cedi abſque ſimonia poteſt. Ita Parochus neque pro confeſſionibus audiendis, neque pro Sacramentis adminiſtrandis alteri communicare aut delegare vices ſuas poteſt, ut neque conductitijs Presbyteris. Eſt & hæc prohibitionis ratio, quòd hujuſmodi res in gravamen ſubditorum & converſionem judiciorum, redundare judicetur, ex eo, quòd concuſſionis materiam præbere videatur.

can Videntes 1. qu. 3. c. Ad 1. ueſtram 21. ſup. de Sim. c. 3. h. t. Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 11. d. c. 3. h. t.

Prohibitio hæc an etiam ad fructus Eccleſiarum vel beneficiorum extendenda?

Nequaquam; cùm fructus cæteræque obventiones nullam rei ſpiritualis rationem habeant, ac proinde licitè cedi & locari poſſint. Non quidem ad longum tempus; quia ſaperet talis locatio quamdam alienationem: ſed olim quidem ad ſeptennium, hodie ad triennium dumtaxat.

c. ult. h. t. c. Ambitioſæ De reb. Eccleſ. non al. in Extr. com. Concil. Trid. d. ſeſſ. 25. c. 11. Covar. 2. Var. c. 16.

De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

TIT. V.

Hic quoque Tit. velut appendix eſt T[illegible] De Simonia: nam & hi propè ad Sim[illegible]

Digitized by Google

niæ crimen accedunt, qui aliquid exigunt pro licentia docendi.

Qui igitur incurrunt hoc crimen?

CAnonici, quos vulgò Scholaſticos vocant, qui ſcilicet non niſi acceptâ pecuniâ, aliquem ad docendum admittunt. Non eſt autem hæc verè Simonia, quia licentia docendi verè non eſt res ſpiritualis; niſi quatenus actus eſt jurisdictionis ſpiritualis, ex juriſdictione aliqua Eccleſiaſtica, ſeu Epiſcopali, ſeu quaſi ſpirituali, procedens. Et propterea tales non puniuntur ut Simoniaci, ſed leniùs, nimirum beneficijs ſui ſpolientur, quodque promiſſum eſt, & non acceptum remittere, acceptum verò reſtituere tenentur, item idoneos ad docendum admittere gratis. *c. 1. h. t. c. 2. eod. c. 3. eod. Vide. Navar. in Man. c. 25. nu. 58.*

Licetne ipſis Magiſtris, qui non habent unde vivant, pro docendi laboribus exigere & accipere aliquid à diſcipulis?

Omninò, neque hoc ſpeciem aliquam habet Simoniæ: verumtamen ut liberaliter & gratis doceant, conſtitutum eſt, ut in ſingulis Eccleſijs cathedralibus deligatur Magiſter aliquis ad docendum Theologiam, vel etiam in alijs Eccleſijs, qui Grammaticam doceat, cui ſalarij loco adſignatur fructus annuus præben-

Digitized by Google

d.c.1. & 4.h. tit. c.ult. in fine h.t. Vide Conc. Trid. ſeſſ.5.de reform. c.1.

dæ. Idque cum privilegio, ut & Magiſtri S. Theologiæ & ſtudioſi abſentes per quinquennium continuum recipiant integrè proventus beneficiorum ſuorum.

De Iudæis, Sarracenis, & eorum ſervis.

TIT VI.

Quos hîc vocas Iudæos, & quos Sarracenos?

Levit. 23.

IVdæorum nomen hoc loco non tam gentis eſt, quàm impiæ & nefariæ ſectæ. Nam Judæi, licet olim verum Deum colerent, & feſta legalia, veteri Teſtamento ad litteram ſuperſtitioſè intellecto, obſervare hodieque utcumque ſoleant: in hoc tamen maximè nefarij ſunt & impij in Deum, quòd Chriſtum Dominum negent eſſe verum Deum. *Sarraceni* verò (quo nomine veniunt hîc Turcæ, Perſæ, Tartari, Arabes, cæterique Mahometicæ ſectæ addicti) nec vetus nec novum Taſtementum recipiunt, & nefariè quoque peccant, Chriſtum negantes Salvatorem. Dicti autem Sarraceni vel à *Sara* legitima uxore Abrahæ, vel potiùs à *Sarraco*, urbe Arabiæ, nam Sarracenorum gentem inter Arabes numerat etiam Plinius.

Niceph. lib. 11. c. 47. lib. 6. nat. hiſt. c.28.

Cur

Cur igitur Iudæi permittuntur vivere inter Chriſtianos?

Propter ſpem converſionis ad fidem quam de ijs conceperunt Principes Chriſtiani; qui propterea, præter manſionem, & alia illis conceſſerunt. Quædam etiam ijſdem interdicta & negata ſunt. Conceſſum eſt, ut legibus ſuis inter ſe vivant, ut ſynagogas ſuas habeant, veteresque reficiant & fulciant, non etiam novas ædificent: ita tamen, ut ex hujuſmodi conceſſione non inſoleſcant, & ſcandalo ſint Chriſtianis.

c.7.h.t. & l.ult. C.eod.tit c.4. h.t.

Quænam interdicta & negata ſunt Iudæis inter Chriſtianos degentibus?

Primò, Arcentur ab omnibus honoribus, dignitatibus atque officijs publicis. II. Prohibentur die Paraſceves prodire in publicum, totoque illo die oſtia vel feneſtras habere apertas, ne occaſio ſit illud Chriſtianis in contemptum Creatoris ac Redemptoris ſui. III. Prohibentur inſuper in domo dominioque ſuo ſervos habere Chriſtianos. IV. Interdictum, ne Judæus cum Chriſtiana, aut contrà, matrimonio jungatur, aut aliàs commiſceatur. Denique interdicta eſt Chriſtianis omnibus omnis familiaritas & do-

c.16.& 18.h.t. d. l. ult. C. eod. c.4. & 15. h.t. c. 2. & 5. h. t. l. 56. can. Cave&

can Si quis Iudaicæ XXVIII q. 1. d. c. 5. c. 8. & 13. h. t. meſtica conſuetudo cum Judæis, ſub pœna excommunicationis, ne conſuetudine vitæ pelliciantur vel ad Judaiſmum, vel ad Paganiſmum. Exceptis Clericis & Religioſis, qui à Superioribus ſuis ad prædicandum Euangelium Judæis & Sarracenis mittuntur.

De Hæreticis.

TIT. VII.

d. c. 8. c. 10. eod. Differunt à Judæis ac Sarracenis Hæretici, quòd hæretici contradictores ſint fidei ſemel in baptiſmo ſuſceptæ; illi verò quam numquam ſuſceperunt, cæcâ mente oppugnent.

Hæreſis quid? & unde dicta?

HÆreſis eſt de aliquo dogmate falſo, fidei orthodoxæ contrario firmata opinio. Dicta ab Electione, quòd eam ſibi quiſque doctrinam eligat, quam putat eſſe meliorem, à Græco verbo αἱροῦμαι, id eſt *Eligo*; unde *Hæreſis* ſive *Secta*, nomen olim neque odioſum, neque apud vulgus infame, prout hodie. *can. Hæreſis. XXIV. q. 3.*

Quis igitur dicendus Hæreticus?

Hæreticus, definiente D. Auguſtino, eſt, qui alicujus temporalis commodi & maximè

maximè vanæ gloriæ, principatuſque ſui gratiâ, falſas ac novas opiniones vel gignit vel ſequitur. Qui ſcil. quolibet modo & vel levi argumento à fide orthodoxa ac Religione Catholica, quam Romana profitetur Eccleſia, deflectit & diſſentit.

can. 28. XXIV. q. 3.

l. 2. C. eod. can. qui in Eccleſ. XXIV. q. 2. c. Hæreti. XXIV. qu. 1.

Quæ ſunt requiſita, ut quis propriè Hæreticus & ſit, & ut talis puniri poſſit?

Primò requiritur, Quòd, cùm baptizatus eſſet, & per hoc fidei Chriſtianæ initiatus, ab eadem fide defecerit: cùm nemo poſſit dici deſerere fidem, quam numquam ſuſceperit, veluti Pagani, Judæi, & reliqui alieni à fide. Et ſufficit vel in uno fidei artitulo quem ſcientem volentemque aberraſſe. *Secundò*, Quòd errorem illum ſuum mordicus ac pertinaciter defendat, & corrigi nolit. Atque ad hæc duo capita referri poſſunt, quæ præterea alij hîc requirunt.

Covarr. 3. Var. c. 1. ſup. nu. 2. l. 4. in fine C. de hær.

Qui ad accuſandum in hoc crimine admittuntur?

Omnes, etiam illi, qui aliàs jus accuſandi non habent; quomodo & in crimine læſæ majeſtatis humanæ obtinuit: veluti ſervi contra dominos, laici adverſus Clericum, Hæretici adverſus Hæreticum

c. 14. ſup de teſtib.

Quod tamen hodie experimur non ita rigidè & ad amuſſim obſervari, ſive ex conſuetudine immemoriali, ſive ex privilegio certis Capitulis conceſſo.

Quomodo excuſas à vitio Simoniæ pacta illa, & conventiones, quas hodie fieri videmus de dote certa inferenda in monaſterium pro receptione Monachi vel monialis?

Vide Garſ. de Beneſ p.8.c.1. n.84.& ſe.Zyp.in Anal.jur Pont. novi h.t. n.9.

Ex eo, quòd id, quod dicitur dari pro ingreſſu Religionis, non tam detur pro ipſo ingreſſu, ſtatuq́, Religionis, qui verè ſpiritualis eſt, & naturâ ſuâ inæſtimabilis, ſed vel intuitu ſuſtentationis, quod eſt onus temporale pretio æſtimabile, idq́; ad evitandum gravamen ipſius monaſterij, maximè ſi inopiâ prematur, & deſtitutum ſit reditibus ac proventibus ad ſuſtentationem neceſſarijs: vel intuitu reparationum & onerum ſimilium, etiam in monaſterijs utcumque abundantibus. Et hanc praxin longâ conſuetudine firmatam hodie ferè paſſim receptam videmus.

Vide Navar. de Reditib. Eccleſ. qu.1. mon ito. ult. c. h. tit.3. c.7. & c.Licet Heli c.3. h.t.

Qui accuſare de Simonia poſſunt?

In primis quilibet Catholicus, qui ad hoc etiam magis eſt precibus exhortandus. Imò & ſervi adverſus dominos, & criminoſi quilibet admittuntur non ſolùm ad accuſandum, verùm etiam ad teſtificandum.

Qua

Quæ ſunt pœnæ Simoniacorum ?

In primis Simonia mentalis, quæ in ſolo propoſito interno conſiſtit, pœnarum Eccleſiaſticarum incapax eſt, ſi utique nihil datum aut acceptum fuerit, cum intentione tamen recipiendi aliquid: vel ſi exhibitum quidem ſit munus à manu, ceſſante tamen pacto omni, explicito & implicito. Quo caſu ſaltem de facto Simonia non punitur, nec obligat ad reſtitionem ejus, quod datum receptumve fuerit. Secus in uſura mentali conſtituit Pontifex, ut hæc in foro poli, ut loquuntur, ſeu animæ obliget ad reſtitutionem ejus, quod ultra ſortem receptum eſt. *c. ult. & ibi Navar. nu. 12. c. Conſuluit inf. de uſur.*

Quæ eſt ratio hujus conſtituti juris ?

Quòd receptio uſurarum ſemper ſit injuſta, nec ullo colore effici juſta poſſit: earumque prohibitio ex jure cùm divino tum humano tam eſt ſtricta, ut adverſus eam nulla conſuetudo queat introduci. *c. 3. & ibi gl. inf. de uſur.* At verò Simoniæ non ita ſtricta eſt prohibitio (licet hæc quoque ex utroque jure, divino & humano, proveniat) quin adverſus eam in certis caſibus laudabilis conſuetudo locum habere poſſit. *c. 24. h. t.* Alij differentiæ rationem inde petunt, quòd in Simonia pariter turpe ſit & dare & accipere, in uſura verò non niſi ex parte reci- *Vide Covar. 3. Var. c. 1. nu. 5.*

Gutier. 2.Can. q.c.23. recipientis turpitudo verſetur; ideoq́ue ex hac concedi reſtitutionem ejus, quod turpiter receptum eſt, non ex iſta.

Simonia conventionalis quomodo punitur?

Hæc licet ab altera parte tantùm complementum acceperit, omnibus pœnis juris ſubijcit, retrotrahendis ad initium contractus, ut exinde collatio ſit invalida tamquam ſimoniacè facta: exceptâ irregularitate in eo, qui celebravit poſt completam ab una parte ſimoniam, & ante completam ab altera. Ubi verò per traditionem utrimque ſubſecutam perfectionem ſuam accepit, præter reatum peccati mortalis, & infamiam à jure inflictam, gravioribus etiam pœnis ſubijcitur, ut ſunt, *Excommunicatio*, à qua ſolus Pont. abſolvit, præterquam in mortis articulo. *Suſpenſio*, olim perpetua, ſed quam Pius V. temporariam fecit, & ad decennium reduxit. Sixtus V. malè ordinatos & ab ordine ſic ſuſcepto & ab omni ſpe ac facultate ad ulteriores aſcendendi ſuſpendit. Clemens denique VIII. & hanc aliaſq́ue pœnas mitigavit, atque ad juris communis terminos revocavit. *Privatio*, *Depoſitioq́ue*, quæ locum habet, tum in beneficijs Eccleſiaſticis, tum in alijs officijs ſimonia-

arg. c. Apoſtolicæ. inf. De Cler. excom.

d. c. Cum deteſtabile

anno. 1595.

ſimoniacè impetratis. *Irregularitas*, quæ incurritur propter excommunicationem & ſuſpenſionem præcedentem, nempe excommunicato aut ſuſpenſo divina faciente: atque hanc ulteriùs ſequitur *Inhabilitas*, non tantùm ad beneficium ſimoniacè obtentum, ſed etiam ad alia quæcumque. Denique *Reſtitutio* pretij accepti pro re ſpirituali, & fructuum omnium interea perceptorum ex beneficio ſimoniacè obtento, facienda Eccleſiæ, cui injuria facta.

c.11. h. t. & c.2. ſup. de confeſ. c.27. h. tit. Wameſ.conſ. 561. n. 8. h. t. d.c. 11. Covarr. ad c. Peccatum p.2. §.2.n. 6

Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu cedant.

TIT. IV.

Tit. hic pendet à ſuperiori, & ejus veluti pars eſt, quia contrahitur etiam Simonia, quando Prælati vices ſuas, id eſt poteſtatem & juriſdictionem ſibi competentem vel Eccleſias ſub certâ aliquâ penſione alijs addicunt vel elocant.

Cur hoc prohibitum eſt Prælatis?

QUòd Eccleſiaſtica Juriſdictio & poteſtas ſit res ſpiritualis, quæ ut ven-

Digitized by Google

can Videntes 1. qu. 3. c. Ad 1. noſtram 21. ſup. de Sim. c. 3. h. t. Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 11. d. c. 3. h. t.

di, ita neque elocari aut aliter cedi abſque ſimonia poteſt. Ita Parochus neque pro confeſſionibus audiendis, neque pro Sacramentis adminiſtrandis alteri communicare aut delegare vices ſuas poteſt, ut neque conductitijs Presbyteris. Eſt & hæc prohibitionis ratio, quòd hujuſmodi res in gravamen ſubditorum & converſionem judiciorum, redundare judicetur, ex eo, quòd concuſſionis materiam præbere videatur.

Prohibitio hæc an etiam ad fructus Eccleſiarum vel beneficiorum extendenda?

c. ult. h. t. c. Ambitioſæ De reb. Eccleſ. non al. in Extr. com. Concil. Trid. d. ſeſſ. 25. c. 11. Covar. 2. Var. c. 16.

Nequaquam; cùm fructus cæteræque obventiones nullam rei ſpiritualis rationem habeant, ac proinde licitè cedi & locari poſſint. Non quidem ad longum tempus; quia ſaperet talis locatio quamdam alienationem: ſed olim quidem ad ſeptennium, hodie ad triennium dumtaxat.

De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

TIT. V.

Hic quoque Tit. velut appendix eſt Tit. De Simonia: nam & hi propè ad Simonia

niæ crimen accedunt, qui aliquid exigunt pro licentia docendi.

Qui igitur incurrunt hoc crimen?

CAnonici, quos vulgò Scholaſticos vocant, qui ſcilicet non niſi acceptâ pecuniâ, aliquem ad docendum admittunt. Non eſt autem hæc verè Simonia, quia licentia docendi verè non eſt res ſpiritualis; niſi quatenus actus eſt juriſdictionis ſpiritualis, ex juriſdictione aliqua Eccleſiaſtica, ſeu Epiſcopali, ſeu quaſi ſpirituali, procedens. Et propterea tales non puniuntur ut Simoniaci, ſed leniùs, nimirum beneficijs ſui ſpolientur, quodque promiſſum eſt, & non acceptum remittere, acceptum verò reſtituere tenentur, item idoneos ad docendum admittere gratis.

c.1.h.t. c.2. eod. c.3. eod. Vide. Navar. in Man. c.25. nu. 58.

Licetne ipſis Magiſtris, qui non habent unde vivant, pro docendi laboribus exigere & accipere aliquid à diſcipulis?

Omninò, neque hoc ſpeciem aliquam habet Simoniæ: verumtamen ut liberaliter & gratis doceant, conſtitutum eſt, ut in ſingulis Eccleſijs cathedralibus deligatur Magiſter aliquis ad docendum Theologiam, vel etiam in alijs Eccleſijs, qui Grammaticam doceat, cui ſalarij loco adſignatur fructus annuus præben-

 dæ.

Digitized by Google

dæ. Idque cum privilegio, ut & Magiſtri S. Theologiæ & ſtudioſi abſentes per quinquennium continuum recipiant integrè proventus beneficiorum ſuorum.

d. c. 1. & 4. h. tit. c. ult. in fine h. t. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 5. de reform. c. 1.

De Iudæis, Sarracenis, & eorum ſervis.

TIT. VI.

Quos hîc vocas Iudæos, & quos Sarracenos?

IVdæorum nomen hoc loco non tam gentis eſt, quàm impiæ & nefariæ ſectæ. Nam Judæi, licet olim verum Deum colerent, & feſta legalia, veteri Teſtamento ad litteram ſuperſtitioſè intellecto, obſervare hodieque utcumque ſoleant: in hoc tamen maximè nefarij ſunt & impij in Deum, quòd Chriſtum Dominum negent eſſe verum Deum. *Sarraceni* verò (quo nomine veniunt hîc Turcæ, Perſæ, Tartari, Arabes, cæterique Mahometicæ ſectæ addicti) nec vetus nec novum Taſtementum recipiunt, & nefariè quoque peccant, Chriſtum negantes Salvatorem. Dicti autem Sarraceni vel à *Sara* legitima uxore Abrahæ, vel potiùs à *Sarraco*, urbe Arabiæ, nam Sarracenorum gentem inter Arabes *numerat etiam Plinius.

Levit. 23.

Niceph. lib. 11. c. 47. lib. 6. nat. hiſt. c. 28.

Cur

Cur igitur Iudæi permittuntur vivere inter Chriſtianos?

Propter ſpem converſionis ad fidem quam de ijs conceperunt Principes Chriſtiani; qui propterea, præter manſionem, & alia illis conceſſerunt. Quædam etiam ijſdem interdicta & negata ſunt. Conceſſum eſt, ut legibus ſuis inter ſe vivant, ut ſynagogas ſuas habeant, vetereſque reficiant & fulciant, non etiam novas ædificent: ita tamen, ut ex hujuſmodi conceſſione non inſoleſcant, & ſcandalo ſint Chriſtianis. *c. 7. h. t. & l. ult. C. eod. tit. c. 4. h. t.*

Quænam interdicta & negata ſunt Iudæis inter Chriſtianos degentibus?

Primò, Arcentur ab omnibus honoribus, dignitatibus atque officijs publicis. II. Prohibentur die Paraſceves prodire in publicum, totoque illo die oſtia vel feneſtras habere apertas, ne occaſio ſit illud Chriſtianis in contemptum Creatoris ac Redemptoris ſui. III. Prohibentur inſuper in domo dominioque ſuo ſervos habere Chriſtianos. IV. Interdictum, ne Judæus cum Chriſtiana, aut contrà, matrimonio jungatur, aut aliàs commiſceatur. Denique interdicta eſt Chriſtianis omnibus omnis familiaritas & do- *c. 16. & 18. h. t. d. l. ult. C. eod. c. 4. & 15. h. t. c. 2. & 5. h. t. l. 56. can. Cave &*

 meſtica

can Si quis Iudaica XXVIII *q.* 1. *d. c.* 5. *c.* 8. *&* 13. *h.t.*

meſtica conſuetudo cum Judæis, ſub pœna excommunicationis, ne conſuetudine vitæ pelliciantur vel ad Judaiſmum, vel ad Paganiſmum. Exceptis Clericis & Religioſis, qui à Superioribus ſuis ad prædicandum Euangelium Judæis & Sarracenis mittuntur.

De Hæreticis.

TIT. VII.

d. c. 8. *c.* 10. *eod.*

Differunt à Judæis ac Sarracenis Hæretici, quòd hæretici contradictores ſint fidei ſemel in baptiſmo ſuſceptæ; illi verò quam numquam ſuſceperunt, cæcâ mente oppugnent.

Hæreſis quid? & unde dicta?

can. Hæreſis. XXIV. *q.* 3.

HÆreſis eſt de aliquo dogmate falſo, fidei orthodoxæ contrario firmata opinio. Dicta ab Electione, quòd eam ſibi quiſque doctrinam eligat, quam putat eſſe meliorem, à Græco verbo ἀιρουμαι, id eſt *Eligo*; unde *Hæreſis* ſive *Secta*, nomen olim neque odioſum, neque apud vulgus infame, prout hodie.

Quis igitur dicendus Hæreticus?

Hæreticus, definiente D. Auguſtino, eſt, qui alicujus temporalis commodi & maximè

Digitized by Google

maximè vanæ gloriæ, principatuſque ſui *can.* 28.
gratiâ, falſas ac novas opiniones vel gi- XXIV.
gnit vel ſequitur. Qui ſcil. quolibet mo- *q.* 3.
do & vel levi argumento à fide orthodo-
xa ac Religione Catholica, quam Roma- *l.* 2. *C.*
na profitetur Eccleſia, deflectit & diſſen- *eod. can.*
tit. *qui in*

Quæ ſunt requiſita, ut quis propriè Hæreticus & ſit, & ut talis puniri poſſit? *Eccleſ.* XXIV.

Primò requiritur, Quòd, cùm baptizatus eſſet, & per hoc fidei Chriſtianæ initiatus, ab eadem fide defecerit: cùm nemo poſſit dici deſerere fidem, quam numquam ſuſceperit, veluti Pagani, Judæi, & reliqui alieni à fide. Et ſufficit vel in uno fidei artitulo quem ſcientem volentémque aberraſſe. *Secundò*, Quòd errorem illum ſuum mordicus ac pertinaciter defendat, & corrigi nolit. Atque ad hæc duo capita referri poſſunt, quæ præterea alij hîc requirunt.

q. 2. *c.* *Hæreti.* XXIV. *qu.* I. *Covarr.* 3. *Var.* *c.* I. *ſup.* *nu.* 2. *l.* 4. *in fine C.* *de hær.*

Qui ad accuſandum in hoc crimine admittuntur?

Omnes, etiam illi, qui aliàs jus accuſandi non habent; quomodo & in crimine læſæ majeſtatis humanæ obtinuit: veluti *c.* I 4. *ſup* ſervi contra dominos, laici adverſus *de teſtib.* Clericum, Hæretici adverſus Hæreticum

 aut

d.l.4. §. aut aliàs criminoſi : quia hæreſis cri-
1.C.h.t. men eſt publicum, quod in omnium cedit injuriam.

Quæ ſunt remedia opportuna arcendo huic malo?

Primò, Interdicitur laicis omnibus omninò, ne ſibi vindicent auctoritatem prædicandi verbum Dei, neve conven-
c.12.& c.13. §. quia verò cùm c. ſeq. h.t. tus aut conciliabula occulta cogant, Sacerdotum ſimplicitate ac familiaritate contemptim habitâ. Id quod hodie ſectarijs noſtris admodum eſt ſolemne. Imò ne Clericis quidem permittitur munus concionandi exercere, niſi hoc eis à S. Pont.
d.c.13. §. quia verò vel ab Epiſcopo concedatur. *Secundò*, Jubetur quilibet Archiepiſcopus, Epiſcopus, per ſe, vel per Archidiaconos ſuos, aut alias perſonas idoneas, bis aut ſaltem ſemel in anno ſuam circumire ac viſitare diœceſin, inquirere in hæreticos aut ſuſpectos de hæreſi &c. *Tertiò*, Moniti ac requiſiti ab Eccleſia Principes, vel poteſtatem aliquam in Rep. Chriſtiana obtinentes, terram ſuam ab hæretica
d.c.13. §. adjicimus fœditate purgare tenentur.

Quæ ſunt pœnæ Hæreticorum?

d.c.13. §. moneatis. I. *Excommunicatio*, eaque latæ ſententiæ, ſeu ipſo jure incurrenda, non tantùm ab hæreticis notorijs, aut de hæreſi ſuſpectis,

ſuſpectis, verùm etiam ab eorum receptatoribus, defenſoribus, fautoribus, aut qui cum hæreticis familiariter verſantur, commercia excercent, aliaſve communicant. Quamvis id hodie apud Germanos ac Belgas in tanta hæreticorum colluvie & frequentia difficulter obſervari poſſit. Unde ibidem communicare commerciaque exercere cum hæreticis licet, citra metum excommunicationis aut læſæ conſcientiæ.

d. c. 13. §. credentes & c. 8. h. t. Navar conſ. 15. nu. 3. 4. h. t.

II. *Irregularitas*, & quæ inde ulteriùs conſequitur, *Inhabilitas* ad officium vel ordinem Eccleſiaſticum, aut aliud quodlibet officium publicum obtinendum, privatioque beneficiorum omnium jam obtentorum tempore criminis, idque ipſo jure: ut tamen ad executionem non procedatur, niſi præcedente ſententiâ declaratoriâ judicis.

c. 2. §. hæretici. h. t. in 6

III. *Confiſcatio* bonorum omnium patrimonialium, idque ſimiliter ipſo jure, ſive ex die commiſſi criminis. Ut etiam executio fieri non poſſit ante declarationem criminis à judice competente factam.

Covarr. 2. Var. c. 8. n. 4. c. 10. §. 1. & de c. 13. §. damnati h. t. c. 19. eod. in 6.

IV. *Mors* ſive ultimum ſupplicium, quæ pœna alibi gladij eſt, alia alibi, & ferè arbitraria. Conſuetudo pœnam ignis paſſim recepit, ex lege Frederici II. Imp.

Digitized by Google

De Schiſmaticis & ordinatis ab eis.

TIT. VIII.

Proximi Hæreticis ſunt Schiſmatici, cùm nullum ſit Schiſma, quod non fingat ſibi hæreſim aliquam.

Quid igitur eſt Schiſma?

EST crimen, quo quis ab unitate Eccleſiæ diſceſſionem facit, eamque ſcindit, quodammodò ſe ab obedientia ſummo Pont. ejus capiti debita, ſubtrahendo; quod & nomen Schiſmatis indicat, à Schiſſura dictum.

In quo differt Schiſmaticus ab Hæretico?

Quòd Hæreticus pravum aliquod dogma contra Eccleſiam Catholicam pertinaciter defendat. Schiſmaticus verò nullum quidem pravum dogma ſequatur, ſe tamen dividat, & ab Eccleſiæ Romanæ unitate deficiat. Itaque omnis hæreticus eſt ſchiſmaticus; ſed non è contrà omnis ſchiſmaticus eſt hæreticus, quamvis poſtea ſchiſmaticus ferè incidat in hæreſim aliquam. Unde eodem ordine habendi ſchiſmatici, quo hæretici, ijſdemque pœnis ſunt obnoxij.

c. un. h. t. in 6. Iac. Pamel. in Epiſt. 55. D. Cypr.

Quid

Quid cenſes de ordinatis à Schiſmaticis?

Tales protinus ab officio repellendos eſſe, niſi legitimè cum eis fuerit diſpenſatum. Manent ergò ipſo jure ſuſpenſi ab officio & uſu Ordinis, tenet verò Ordo ſic ſuſceptus, & imprimit characterem. *c. 1. h. t.* *c. 2. eod.* *Hoſtien. in Summa h. t. nu. 4.*

De Apoſtatis & reiterantibus Baptiſma.

TIT. IX.

Apoſtatæ in eo ſunt deteriores Hæreticis, quòd fidem ſemel in baptiſmo ſuſceptam non in parte, ſed in totum deſerant, & ad profana migrent, puta Ethnicíſmum, Judaiſmum &c. Et tales propriè Apoſtatæ dicuntur, à Græco ἀποςατέω, id eſt *Deficio* & *Deſero*. *l. 1. 2. & 3. C. eod.*

Quinam præterea veniunt nomine Apoſtatarum?

NOn tantùm illi, qui à fide Chriſtiana ſemel ſuſcepta defecerunt, ſive in infidelitatem, ſive in hæreſim lapſi, ſed & qui Religionem monaſticam & obedientiam, quam ſemel Prælato ſuo voverunt, deſerunt, etiamſi, quoad cætera Catholici permaneant. Sed & Apoſtatæ ſunt Clerici, qui per contemptum habitu clericali abjecto, adſumunt *c. pen. & ult. h. t.*

 habitum

c.1. eod. habitum Laicorum, & tamquam laici vivunt.

can. Si autem 11. 11. q. 3. Innoc. ind. c. 1. n. 2. h. t. Abbas ibid. n. 3. d. c. pen. & ult. h. tit. Vide Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 19. de Regul.

Quotuplex igitur eſt Apoſtaſia?

Triplex, alia Fidei, alia Obedientiæ, alia Religionis ſive Irregularitatis. Apoſtata fidei eaſdem pœnas incurrit, quas hæreticus. Apoſtata obedientiæ, præter infamiam, excommunicatus eſt ipſo jure, & à conſortio fidelium alienus. Factuſque incorrigibilis Curiæ traditur ſæculari puniendus. Apoſtata Religionis, præter jam dictas pœnas, auctoritate Superioris carceri perpetuo mancipandus, nec inde eximendus, niſi à ſuâ nequitia reſipiſcat.

Reiterantes baptiſma cur dicuntur Apoſtatæ?

Quia à vera religione migrant in hæreſin, ſacrum baptiſma, quod propter impreſſum characterem reiterabile non

l. 3. C. eod. eſt, hæreticâ ſuperſtione profanantes.

c. 2. h. t. l. 2. C. Ne ſanct. bapt. reiter.

Baptiſma reiterantibus quæ pœnæ infliguntur?

Rebaptizati ſcienter & abſolutè pœna eſt irregularitas; rebaptizantis verò, ſi factum ſit publicum, quòd aſcendere non poſſit ad altiores Ordines. Pœna civilis utriſque eſt mors.

De his, qui filios occiderunt.

TIT. X.

Crimina, quæ principaliter in detrimentum proximi patrantur, partim corpus & vitam, partim matrimonium, partim res proximi violant. Inter quæ graviſſimum eſt Homicidium, & præcipuè Parricidium.

§. alias deinde Inſt. De publ. jud. l. un. C. De his qui parent. vel fil. occid. Vide Menoch de Arb. caſu 356. Jul. Clar. §. Parricidium nu. 5.

Parricidij nomine quid hîc ſignificatur?

Vocabulo iſto vetuſtas omne homicidium complectebatur. Verùm lege Pompeiâ pro parricidis illi tantùm habentur, qui patrem, matrem, fratrem, ſororem, filium, filiam, dolo malo occiderint.

Quæ eſt pœna Parricidarum?

Jure civili aſperrimum hoc crimen novo genere pœnæ vindicatur: quæ cùm partim deſijſſet eſſe in uſu, revocata deinde eſt in uſum à Conſtantino Imp. Hodie ſecundùm mores regionis cujuſque variant hæ. pœnæ. Jure Pontificio ſuadetur matri, quæ iracundiæ calore ducta filium ſuum ſciens occiderit; viduæ quidem

quidem, ut in monaſterio aliquo peccata ſua pepetuâ pænitentiâ deploret; conjugatæ verò (quæ propterea à marito ſuo ſeparanda non eſt) ut aliâ ratione ſceleris ſui pœnam luat: quòd ſi ſine aliqua levi ſua culpa infantem ſuffocando necaverit, indicitur illi trium annorum pænitentia, & tertij in pane & aqua.

c.2. eod.

c.ult.eod.

De infantibus & languidis expoſitis.

TIT. XI.

Homicidis non abſimiles ſunt, qui infantulos ſuos exponunt: quia necare videtur etiam is, qui partum abijcit & publicis locis exponit, negatque alimenta.

l. 4. D. De agnoſ. & alien.lib.

Qui igitur & qualiter dicuntur exponere infantes & languidos?

Pater, mater, dominus, vel etiam extraneus aliquis, ipſis ſcientibus & ratum habentibus, dum infantem, libertum vel ſervum, ante Eccleſiam vel alium publicum locum deponunt, ad hoc, ut alij ibidem tranſeuntes miſeratione ducti eos tollant & educent.

c.un.h.t. & can. ult. diſt. 87.

Quæ eſt pœna exponentium?

Pater filiumfamilias exponens vel dominus

dominus ſervum, ille jus patriæ amittit poteſtatis, hic dominicæ, expoſituſque hoc ipſo conſequitur libertatem; ut & libertus ingenuitatem. Idem juris eſt in languidis expoſitis, cujuſcumque ætatis fuerint. *d. c. un.*

De homicidio voluntario vel caſuali.

TIT. XII.

Hominem quoque vitæ hominis inſidiari nefas eſſe, ipſa natura dictat, quæ cognationem quamdam inter omnes homines conſtituit.

Quid eſt Homicidium, & quotuplex?

HOmicidium eſt hominis occiſio ab homine qualitercumque facta. Vel eſt delictum, quo quis directè vel indirectè hominem interfecit. Eſtque aliud Voluntarium, Caſuale, aliud Neceſſarium.

Homicidium Voluntarium quid? & quotuplex?

Quod committitur animo & voluntate occidendi, concurrente dolo malo: ut ſi quis vel aperto Marte, vel per inſidias, ſive veneficio aut pharmaco, aliove modo aliqnem è medio tollat; idque vel per ſe ipſum,

Digitized by Google

l. 6. §. Clericos h. tit. ſe ipſum, vel per alium, mandando, conſulendo, operam ferendo. Et eſt vel *ſimplex*, conſiſtens intra limites ſimplicis homicidij, vel *deliberatum* ſeu *qualificatum*, ut ſi quis præmeditatè ac deſtinatâ voluntate, vel per ſe vel per conductos ad hoc ſicarios, aliquem interficiat.

Quid Caſuale, & cui ex qua cauſa imputandum?

Quod caſu, præter intentionem & opinionem occidentis, citraque dolum committitur. Quod quando culpam aliquam adjunctam habet; meritò imputatur ſuo auctori: ut ſi quis rei licitæ quidem det operam, ſed peccet in circumſtantijs, aut modum excedendo, aut debitam diligentiam non adhibendo, quemadmodum de ludimagiſtro alibi reſcriptum eſt. Item ſi rei ſimpliciter vel ſibi ſaltem illicitæ det operam.

c. 7. h. t. adde l. 6. D. ad L. Falcid. c. 8. 10. & 19. h. tit.

Quid Neceſſarium?

Quod fit ad neceſſariam ſui defenſionem, ob vim illatam, quam repellere leges omnes permittunt: modò id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, hoc eſt non ad vindictam, ſed tantùm injuriæ propulſandæ & avertendæ gratiâ. Neceſſarium quoque eſt, quod fit auctoritate, vel legis, vel ſuperioris jus gladij habentis.

l. 3. D. De juſt. & jure c. Significaſti 18. h. t.

Qua

Quæ eſt pœna homicidij?

Jure civili ex L. Corn. de ſicarijs pœna homcidij voluntarij eſt in inſulam deportatio, bonorumque omnium ademptio: ſed ſolet hodie, inquit I. C. capite puniri, niſi honeſtiore loco poſiti fuerint. Jure Pontificio pœna eſt excommunicatio & depoſitio ab Ordinibus omnibus, ſi Clericus ſit, & poſt depoſitionem detruſio in carcerem ad certum tempus. Itemque privatio beneficiorum, non quidem ipſo jure, ſed per ſententiam.

Homicidium caſuale citra culpam commiſſum, aut jure civili, ita & Canonico eſt extra pœnam. Cum culpa commiſſum jure quidem civili punitur, ſed mitiùs: at Pontificium notat Clericum irregularitate, quod eſt impedimentum Canonicum ex facto vel defectu aliquo proveniens, quo quis prohibetur ſacros Ordines ſuſcipere aut miniſtrare in ſuſceptis.

l. 3. §. pen. D. Ad L. Corn. de ſicar. c. 6. in fine h. t. Felin. & Dd. in c. Inquiſitionis ſup. De accuſ. c. 9. 13. & alijs h. tit. c. 7. & 8. eod.

De Torneamentis.

TIT. XIII.

Ad tractatum de Homicidio ſpectat hic Tit. de Torneamentis, id eſt ludis haſtilibus & equeſtribus; quia tales ludi quandoque cauſam dant homicidio, unde

unde meritò ſacri Canones eos deteſtantur.

Quæ dicuntur Torneamenta, & quæ cauſa prohibitionis?

SUnt nündinæ vel feriæ, in quibus milites ex condicto convenire, & ad oſtentationem virium ſuarum & audaciæ, temerè congredi ſolent. Quæ ideò prohibita jure Pontificio; quòd ex hujuſmodi congreſſibus frequentes cædes hominum & animarum pericula provenirent. Quæ tamen prohibitio hodie non habet locum in ijs ludis haſtilibus, qui exhiberi ſolent in inauguratione, nativitate vel adventu alicujus Principis, cùm in ijs non ſubſit tantùm periculi.

c. 1. & ibi Abbas h. t. Navar. in Man. c. 15. nu. 18. d. c. 1. Navar. d. c. 15. num. 9.

Quæ pœna impoſita eſt ijs, qui animo ludendi lædendique accedunt ad torneamenta, vel ibidem decedunt?

Jure quidem civili, ſi vel in lucta, vel in pugilatu alius alium occiderit, is nulli pœnæ ſubijcitur; quia eo jure certare haſtâ, luctari, pugnare, virtutis cauſâ, impunè permittitur. At jure Pont. qui alium in torneamentis interfecerit, reus eſt homicidij; & quia operam dedit rei illicitæ fit irregularis. Interfecto autem Eccleſiaſtica denegatur ſepultura, ſi animo ludendi ac pugnandi acceſſerit ad torneamenta, non ſi alia de cauſa.

l. Quâ actione 7. § 4. D. Ad l. Aquil.

c. 1. h. t.

c. 2. eod.

De

De Clericis pugnantibus in duello.

Tit. XIV.

Sed & ſingulare certamen (à Latinis *Duellum*, quaſi duorum bellum, à Græcis *Monomachia* appellatum) res eſt illicita & homicidio ſubſerviens, pœniſque Canonicis meritò ſubijcitur.

Quid igitur eſt Duellum?

Duellum eſt ſingularis pugna, quam quis ſpontè alicui offert, vel ab alio oblatam ſuſcipit, ad controverſiarum deciſionem, ad veritatis adſertionem, & in defectum probationis adhiberi ſolita.

Quotuplex eſt?

Aliud eſt *Solemne*, quod fit ſervatâ certâ formâ & ordine, habitâ loci ſecuritate (campum francum vulgò vocant) adhibitis patrinis, uti nuncupant, ac judice, qui cauſas duelli audiat & examinet alijſque provocatorijs præmiſſis ſolemnitatibus: aliud *Privatum*, quod fit abſque ſolemnitatibus ex condicto tamen & ſtatuto tempore, ac loco opportuno.

Farinac. conſil. crim. lib. 1. conſ. 9. n. 3. & ſeqq.

Licitum-

Licitumne eſt aliquando Duellum?

l. unicâ C. De gladiat. penit. tollen.

Olim quidem apud Romanos licita fuere duella, publici ſpectaculi causâ exhiberi ſolita; verùm poſtea cruenta illa ſpectacula ſuſtulit Conſtantinus Imp. & lege latâ ſancivit, ne ulli omninò gladiatores eſſent. Uſurpata deinde iterum duella, non ſpectaculi gratiâ, ſed criminis purgandi, veritatis adſerendæ, honoriſque defendendi causâ, cùm Longobardi in Italia rerum potirentur, unde origo duelli ſolemnis. Cujuſmodi duella plerarumque gentium legibus ſub certis formis aliquando tolerata fuere. Extat ea de re apud Gallos Conſtitutio Philippi Regis anno 1305. Hodie verò omnia omninò duella illicita & prohibita, non tantùm Clericis, ſed & Laicis, ſub gravibus pœnis.

De qua vid. Guid. Pap. q. 617. & 6. ſeqq. toto h. t. c. 1. & 2. inf. De purgat. Can.

Quæ ſunt pœnæ duellantibus impoſitæ?

c. 2. h. t.

Primò, Efficiuntur irregulares, dummodò ſequatur mors, ſive victores extiterint, aut etiam victi; & ſive per ſe ipſimet pugnaverint, ſive pro ſe & ſuo nomine alium aliquem pugilem introduxerint. Secundò, Clericus duellum iniens, etiam non ſecutâ morte, aut mutilatione, de rigore juris deponendus eſt, benefi-

beneficijſque & Ordinibus Eccleſiaſticis ſpoliandus; quamvis cum tali poſſit diſpenſari per Epiſcopum. Quæ facultas ademta Epiſcopis per Concil. Trid. ex cujus decreto, ac poſteriorum Pontificum Conſtitutionibus pleraque etiam alia hîc immutata ſunt, & ſeveriùs punita duella. In Belgio hac de re habemus Edictum Principum noſtrorum anno 1620. 27. Febr. *d. c. 2. Seſſ. 25 c. 10. de reform.*

De Sagittarijs.

TIT. XV.

Quin & ars Baliſtariorum ac Sagittariorum cauſam homicidio præſtare ſolet, maximè ſi exerceatur, ubi, quando & adverſus quos non oportet.

Quis dicitur Saggittarius, & quis Baliſtarius?

Sagittarius dicitur, qui ſagittas ex arcu, non quidem majori, ſed minori emittit: cujus uſus olim bello fuit, & hodie etiamnum eſt apud Turcas, Sarmatas &c. *Baliſtarius* verò, qui baliſtâ utitur: quæ fuit machina bellica etiam Romanis uſitata, eaque major, qua ſaxa graviora & grandiora jaciebantur ad quaſſandos & evertendos muros.

Quæ

Quæ eſt pœna artem huiuſmodi exercentium?

Quòd ſi quis eâ utatur adverſus Chriſtianos & Catholicos, pœna eſt excommunicatio: quia ars illa mortifera & odibilis eſt, & plerumque injuſtum bellum, quod Chriſtianis infertur. Datâ belli juſtitiâ, licitum eſt pugnare quibuſcumque armis. Qui verò dictam artem exercendo aliquem occiderit, incurrit irregularitatem, quia verſatur in re illicita.

c. un. h. t.

Abbas hîc n. 1.

De Adulterio & Stupro.

TIT. XVI.

Graviſſimum quoque crimen eſt, quo matrimonia violantur, & tota familia proximi maximè læditur, cujuſmodi eſt Adulterium & Stuprum.

Quid eſt Adulterium, & unde dictum?

ADulterium eſt alieni tori violatio: vel concubitus illicitus, quo torus violatur proximi. Unde Adulterium dicitur quaſi ad alterius torum acceſſio.

A quo & in quam committitur Adulterium?

Jure civili in ſolam nuptam adulterium

rium admittitur, unde etiam dicitur alienæ matrisfam. corruptio: nec refert illo jure à quo, conjugato vel ſoluto. Nam lex civilis majorem deſiderat caſtitatem in fæmina quàm in mare, ne fæmina ſemen adulterinum concipiendo, illud confundat maritali, & reddat marito ſobolem non ſuam aut incertam. Jure verò Canonico adulterium committitur non ſolùm à conjugata, quæ ſe alteri dat conjugato, verum etiam à conjugato, qui cum alia ſive conjugata ſive ſoluta quàm uxore habet conſuetudinem: quia ſicut uxor obſtringit ſe marito, ita viciſſim maritus uxori, & par caſtimonia requiritur in utroque.

l. Fugitivus 225. D. De V.S.

c. 3. 4. 5. h. t. c. pen. ult. eod.

can. Præcipit cum c. ſeqq. XXXII. qu. 5.

An & in ſponſam?

Jure quidem civili etiam in ſponſam admitti adulterium inde probari videtur quòd ſponſa eo jure uxor habeatur, quodq; etiam in ſponſa crimen adulterij vindicandum ſit: cùm neq; matrimonium qualecumq; neque ſpem matrimonij violare permittatur. At verò cùm adulterium ſit tori alterius violatio, tori, inquam, genialis & conjugalis; ſponſalia verò ſolam ſpem ponant matrimonij ſive tori genialis, & dent jus non tam præſens quàm futurum, quod impediri poteſt per matrimonium cum alia: verius eſt,

l. ſi ſponſa 74. de jure. dot.

l. 13. §. Divi D. h. t.

Deuter. c. 22. Exodi 20. eſt, in ſponſam propriè non admitti adulterium. Quod ſi ſponſalia intelligas de præſenti, jam nulla erit ratio dubitandi, quin in talem ſponſam admittatur adulterium.

Quæ eſt pœna adulterij?

Jure divino, pœna utriuſque delinquentis eſt lapidatio. Civili autem nulla olim fuit certa pœna, ſed vel deportatione vel relegatione puniri adulterium ſolet. Poſtea pœna ſanguinis & gladij tam viro ac fæminæ adulteræ irrogari cœpit: quæ deinde mutata fuit in pecuniariam, ſi abſuerit violentia aut qualitas adgravans. Hodie verò jure Canonum alter conjugum coram judice Eccleſiaſtico (qui ſolùs hac in cauſa eſt judex competens) agere poteſt ad ſeparationem tori: niſi alter, puta maritus, ſciens uxorem ſuam adulteram, vixerit porrò cum eadem, atque ita particeps ſit factus delicti: vel niſi uterque in eodem luto hæreat; tunc enim paria delicta mutuâ compenſatione tolluntur. Clericus adulter vel infamatus de adulterio ſolâ confeſſione mulieris conjugatæ, ſuſpendendus eſt ab officio. *d. c. pen. & ult. can. ſi quis Clericus diſt. 8. & c. 5 h. t.*

Quid eſt Stuprum?

Nomen *Stupri* accipitur vel generaliter,

ter, ut etiam promiſcuè & καταχρηστικῶς adulterium complectatur, & cætera crimina, quibus læditur pudor & pudicitia proximi: vel ſpiritualiter & ſtrictiùs, ut quando committi dicitur in virginem viduamve integræ vitæ, citra vim. Qui coitus ſi vi quâdam committatur, non verè, ſed interpretativè tantùm, dicitur quoque raptus & ſtuprum violentum. Differtque à vero raptu, id eſt abductione violenta, quæ fit à loco ad locum: veluti ſi virgo aut vidua volens quidem, ſed blandis verbis muneribuſque illecta, & ſic veluti compulſa coactaque, abducatur & corrumpatur. Uel denique magis propriè & ſtrictiſſimè, Stuprum eſt virginum defloratio, quando videlicet, non præcedenti conjugali pactione, utriuſque voluntate virgo corrumpitur, patre injuriam poſt cognitionem non revocante.

Quæ eſt pœna Stupri?

Jure civili pœna ſtupri in honeſtioribus eſt publicatio dimidiæ partis bonorum: in humilioribus coërcitio corporis cum relegatione, vel alia graviore, pro modo & qualitate delicti ac delinquentium, itemque eorum, in quos exercetur.

l. 6. D. eod.
l. ſtuprum 3. D. eod.
can. raptus 30. cum c. ſeqq. XXVII. *qu.* 1. *d. can. Lex illa verſ. Stuprum* XXXVI. *qu.* 1. §. *item L. Julia de adult. Inſtit. jud.*
Vide Menoch de arb. lib. 2. *caſu* 294.

At jure Canonum ſtuprator virginis honeſtæ tenetur eam & dotare & uxorem accipere, filiâ patreque conſentiente, vel ſaltem dotare, ſi filiam pater dare nolit. Hodie ex uſu & ſtilo fori Eccleſiaſtici tenetur ad alterutrum tantùm, & in electione eſt ſtupratoris, utrùm dotet aut ducat uxorem. Clericus verò ſtuprator, quia virginem à ſe defloratam uxorem habere non licet, præter dotis præſtationem, deponendus eſt & fuſtigandus, vel aliâ pœnâ corporali afficiendus, imò & degradandus ob rei atrocitatem.

c. 1. & ibi Abbas nu. 4 h. t. Gutierr. 1. Can. q. c. 37. nu. 7. Abbas c. 2. h. t.

De Raptoribus, Incendiarijs & Violatoribus.

TIT. XVII.

Ordinis nunc ratio poſtulat, ut de ijs, quibus res proximi violantur, agatur, ut de rapinis, furtis, uſuris, crimine falſi: à quo crimine non ſunt alieni, qui per ſortes homines fallunt, quique in judicio cum adverſario ſuo colludendo, aliud reverà agunt, & aliud ſimulant.

Quid eſt Raptus?

RAptus nihil aliud eſt quàm abductio violenta ad ſtuprum: ut ſcilicet

cet mulier ingenua, ſive virgo ſive alia, invita ſeu vi abducta corrumpatur. Dico invita; quia quamvis aliàs jure civili etiam rapta dicatur, quæ ipſa volens abducitur, ſed clam & parentibus non conſentientibus, jure tamen Pont. talis raptor non dicitur raptor: ut neque ille, qui mulieris habuit aſſenſum, & priùs deſponſaverit quàm cognoverit, licet parentibus reclamantibus.

l. un. de raptu virg.

c. pen. h. t.

Quæ eſt pœna Raptus?

Lex civilis raptorem virginum ultore ferro perſequitur; maximè ſi raptæ Deo fuerint dedicatæ: bonis raptoris ei ademptis, & addictis vel raptæ vel monaſterio, in quo rapta degit. Præterea raptor jure civili ducere raptam uxorem prohibetur, licet & ipſa & parentes ejus conſenſerint; aliàs bona deferuntur vel ad parentes, vel illis deficientibus, ad fiſcum.

d. l. un. l. 54. C. De Epiſc. & Cler. Nov. 143. d. l. un. d. Nov. 150.

At jure Pont. raptori raptam habere uxorem permittitur, ſi poſtea inter ſe conſentiant & nihil aliud obſtet. Quod limitatur decreto Conc. Trid. modò rapta à raptore ſeparata atque in loco tuto & libero conſtituta illum in virum habere conſenſerit. Et nihilominus, inquit idem Conc. raptor ipſe, omneſque illi

c. ult. h. tit. Seſſ. 24. c. 6. de reform matr.

 conſilium,

conſilium, auxilium, & favorem præbentes, ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces; & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneturque inſuper raptor mulierem raptam, ſive eam uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.

Quid eſt Rapina, & in quo differt à Furto?

Rapina eſt violenta & manifeſta rei alienæ, mobilis & corporalis, invito domino contrectatio ſeu ablatio. Differt à furto eodem ferè modo, quo ſtuprum à raptu: quia rapina & raptus eſt contrectatio & abductio violenta, furtum verò plerumque occultè fit ut & ſtuprum.

Quæ eſt pœna Rapinæ?

Inſtit. Vi honor rapt. & ibi. D. Pœna rapinæ, etiam rei minimæ, de jure civili intra annum eſt quadrupli, ita ut huic quadruplo inſit ipſius rei perſecutio, poſt annum verò eſt in ſimplum. Jure Pontific. raptores manifeſti & violatores Eccleſiarum ipſo jure ſubjacent *c. 2. h. t.* excommunicationi, alijſque pœnis coërcentur, niſi ablata reſtituant, vel de reſtituendo caveant. Quòd ſi gravior fuerit

Digitized by Google

rit exceſſus, morte vel truncatione membrorum puniendus, vindicta hujus Regiæ poteſtati, judicique ſæculari reſervari debet. *c. 4. in fine eod.*

Qui dicuntur Incendiarij?

Qui datâ operâ & dolo malo, ex odio & vindicta, ignem in Eccleſiam vel alia pia loca inijciunt vel inijci faciunt.

Horum quæ pœna?

Jure civili incendiarij, qui datâ operâ ob inimicitias vel prædæ causâ in civitate incendium fecerint capite puniuntur & plerumque vivi exuruntur. Quæ hodie etiam recepta moribus. *l. ult. D. de incend & l. 28. §. 12. de pœn.*

Jure verò Pont. incendiarij Eccleſiarum ſeu rerum Eccleſiaſticarum ipſo jure ſunt excommunicati: aliarum verò rerum profanarum demum per ſententiam Eccleſiæ, ſeu pronuntiatione Judicis: quo caſu non poſſunt abſolvi ab alio quàm à ſummo Pont. Niſi in extremo mortis articulo. Eoque caſu Eccleſiaſtica conceditur ſepultura, & tenentur hæredes ad damni reſtitutionem occaſione incendij vel alio modo dati, juxta defuncti facultates. *c. Tua 19. inf. de ſent. excom.* *c. 5. h. t.*

De Furtis

TIT. XVIII.

Sequitur modò Tit. de Furtis in genere, Furti nomine accepto pro qualibet illicita rei alienæ uſurpatione, ut & rapina & furtum ſpecialiter dictum eo nomine veniant, quæ aliàs tamquam duæ diſtinctæ ſpecies diſtinguuntur.

Quid igitur eſt Furtum, prout à Rapina diſtinguitur?

l. 2. D. hoc tit. EſT contrectatio rei alienæ fraudulosa, lucri faciendi causâ, vel ipſius rei, vel etiam uſus, poſſeſſioniſve.

Quid ſi quis non quidem contrectet rem, invito domino, ſed furem recipiat & celet?

c. 4. h. t. & l. Qui vas 40. §. 3. D. eod. d. c. 4. & ibi Dd. Dicitur & ille furtum facere. Eoque caſu non tantùm ex mero officio judicis, ſed & ad inſtantiam partis læſæ, tenetur quis furem indicare, modò conſcius ſit furti. Atque hinc origo praxeos monitoriarum.

Quæ dicuntur Monitoriæ ſive Monitoria?

Sunt litteræ, quas vocant Monitioriales, ſeu Monitiones generales, ad finem revelatio-

Digitized by Google

revelationis, ut vulgò loquuntur, quas Epiſcopi aut Vicarij generales Epiſcoporum, ad inſtantiam cujuſcumque petentis, in genere contra detentores rerum alienarum concedere ſolent, ut eas intra certum terminum reſtituant, contraque detentionis illius ſeu furti conſcios ut fures furtaque indicent, ſub pœna excommunicationis: quod & in alijs cauſis, cùm civilibus, veluti ut quis ſolvat aut reſtituat quod debet, tum criminalibus criminaliter intentatis, ut ſic monitus ſe ſiſtat perſonaliter, uſitatum, hac vel ſimili formula, *Moneatis N. vel quemcumque alium, qui furtum tale fecerit, aut damnum dederit, ut intra certum terminum ſatisfaciat, alioqui noverit ſeſe per hanc noſtram ſententiam excommunicatum.* *Gutier. 1. Can. q. c. 11.*

Quænam excuſant à Furto?

Primò, Excuſat neceſſitas extrema; id eſt tanta ob quam periculum immineat vitæ tolerandæ: quia eo caſu jure naturali omnia ſunt communicanda, ut rem alienam accipiendo videatur quis accipere quaſi propriam. Aliàs ſi tantùm aliqua fuerit neceſſitas, & non extrema, mitiùs veniet puniendus fur, & tantùm pœnitere debebit. *Covarr. in cap. Peccatum p. 2. § 1. n 3. c. 3. h. t.*

Secundò, Rei exiguitas; quamvis in-

 ter

Navar. in Man. c. 17. n. 2. & 4. Vallenſ. hîc §. 1.

ter Canoniſtas non conveniat, quæ res minima dicatur.

Tertiò, Qui compenſandi causâ, dum aliter ſuum recuperare nequit; rem alienam capit, fur dicendus non eſt.

Quæ eſt pœna furti?

Navar. d. c. 17. n. 2. & ſeqq. c. 10. ſup. De judic.

Jure Canonico, præterquam quòd ad reſtitutionem obligentur & fures, & præterea ſuadentes, mandantes, conſulentes &c. Clericus furti reus depoſitus, factuſque incorrigibilis, excommunicari debet.

§. pœna Inſtit. De oblig. quæ ex del. naſc. l. ult. D. De furt.

At jure civili, pœna olim fuit quadrupli, ſi furtum fuerit manifeſtum; vel dupli, ſi nec manifeſtum. Et ſolet etiam criminaliter extra ordinem furti agi. Hodie ex generali ferè conſuetudine judicium furti quodammodò publicum factum eſt & ordinarium, mutata pœna pecuniaria in corporalem, nimirum pœnam laquei in gravioribus, fuſtigationis verò in levioribus.

De Uſuris.

TIT. XIX.

Recto ordine deinceps ſequitur de Uſuris, quippe ex eodem fonte manantibus, ex quo furtum, ſcil. ex avaritia.

tia. Ipſique uſurarij & fures ſive raptores pari velut paſſu ambulare videntur: nam qui trucidat pauperem fœnore, non minùs crudelis eſt, quàm qui ſubtrahit aliquid vel eripit diviti. *can. quid dicam* XIV. *qu.* 4.

Vſura quid Nominis?

VSura, ab Utendo dicta, nihil aliud eſt quàm uſus rei. Accipitur quoque pro qualibet acceſſione & incremento, ſive fructu proveniente ex uſu rei cujuſlibet, & ex cauſa quacumque. Proprijſſimè verò lucrum ex uſu pecuniæ mutuatæ proveniens Uſura appellatur. Quod & *Fœnus* dicitur, à fœtu ſeu fœtura quadam pecuniæ parientis atque increſcentis. Græcè Τόκος, id eſt *partus*, ex eadem ratione. *Gell.* 16 *Noct.* c. 11.

Quid igitur eſt Vſura?

Uſura eſt lucrum ſupra ſortem ex mutuo exactum. Vel eſt voluntas aliquid lucri capiendi ultra ſortem vi mutui. *arg. can. ult.* XIV. *qu.* 3.

Quid hîc intelligis nomine Lucri?

Quidquid ſorti accedit cauſa lucri, ſive pecunia, ſive alias res naturâ ſuâ pretio æſtimabilis, in qua conſiſtit mutuum, ſive illud triticum ſit, ſive vi-

can. Si fœneraverit cum can. ſeq. XIV qu. 3. can. 1. & ſeqq. XIV. qu. 3.

num, ſive oleum, ſive aliud quid, quod uſu conſumitur.

Cur dicitur, vi mutui?

Quia propriè non niſi in contractu mutui uſura committitur, in quo dominium rei mutuatæ tranſit in accipientem: in alijs contractibus non niſi impropriè & ratione mutui ſaltem impliciti & obliqui, ſeu mutui brevi manu contracti; veluti in contractu emptionis, quando res cariùs venditur ob dilatam ad tempus ſolutionem, qualis uſura palliata nominatur.

c. 6. h. t. Covarr. 2. Var. c. 3. n. 7.

Licetne creditori accepto pignore paciſci fructus pignoris, donec mutuum reddatur?

l. 32. D. De pig. act. & l. Si eâ lege C. eod.

Jure quidem civili licet, nec habetur uſurarium hujuſmodi pactum (quod pactum vocant ἀντιχρήσεως id eſt reciproci uſus, quaſi tu debitor utaris meâ pecunia & ego interea re tuâ) idque propter incertum fructuum eventum, incertumque pretium. Jure verò Pont. improbatur, ut uſurarium, fructuſque ex pignore perceptos creditor imputare debet in ſortem, id eſt quantum fructuum percepit, tantum de ſorte diminuere.

Caniſ. de Vſur. cap. 5.

Quotuplex

Quotuplex eſt Uſura ?

Primò, Dividitur Uſura in Mentalem & Realem. *Mentalis* eſt, quando mutuans, citra ullam conventionem, eâ mente dat, ut ultra ſortem, ſive id quod dat, aliquid recipiat, aliàs non daturus. *Conventionalis* ſeu *Realis*, quando quis pecuniam mutuam, credit cum pacto, expreſſo vel tacito, capiendi aliquid lucri ultra ſortem.

II. In Compenſatoriam, Punitoriam & Lucratoriam. *Compenſatoria* eſt legitima penſatio ſeu præſtatio ejus quod intereſt, ratione vel lucri ceſſantis, quod ſcilicet creditor facere potuiſſet, ſi pecuniam ſuam mutuam non dediſſet; vel damni emergentis, quia ſcilicet tantum damni inde acceperit. Et hæc propriè uſura non eſt, quia non eſt lucrum, ſed quanti intereſt creditoris. *Punitoria* pœnam debitoribus moroſis infligit ſtato die non ſolventibus: quæ ſpecies ſimiliter non involvit injuſtitiam aliquam. *Lucratoria* merum lucrum continet, ſolaque improba & deteſtabilis eſt improbata & damnata lege naturali, divinâ Euangelicâ & Pontificiâ. Jus autem civile uſuras certo tantùm modo juxta hominum diverſas qualitates permiſit. *l. Eos 26. §. 1. C. eod.*

Quid cenſendum de Montibus pietatis?

Eos eſſe immunes ab uſuræ vitio: quia nihil hîc principaliter datur vi mutui, neque ultra indemnitatem ſortis aut lucri cauſa, ut fit in uſuris, ſed tantùm ratione damni emergentis, ſive pro ſola indemnitate & conſervatione Montis, pro ſtipendio ſcilicet domini & miniſtrorum, qui Montis curam habent, idque minutum & moderatum, juxta quantitatem pecuniæ numeratæ, accepto à ſingulis pignore idoneo. Venditoque deinde poſt lapſum temporis ob defectum luitionis & ſolutionis pignore, atque ex pretio ejus deductâ ſorte, eoque, quod ultra ſortem pro detrimentis menſtruis Monti debitum eſſe reperietur, reliquum pretij domino pignoris reſtituendum venit. Neque repugnat rationi, ut pauperis ferant onus aliquod expenſarum, quorum commodo & favori cedit erectio & conſervatio Montis.

Vide Navar. de Vſur. n. 58. & in Man. c. 17. n. 117. Leſſ. lib. 2. c. 23. dub. 23.

Quæ dicitur uſura nautica, & an licita?

Vſura nautica, ſeu fœnus nauticum dicitur, quod ratione navigationis aut itineris

itineris periculoſi per terram præſtatur. Nam creditor contra naturam mutui periculum ſortis in ſe recipit, ſive ea ſit pecunia mutuata per mare traijcienda, ſive merces ex mutua pecunia comparatæ, ſimiliter tranſvehendæ vel per mare vel per loca inſidioſa (illud nauticum, hoc terreſtre fœnus appellatur;) ut, ſi navis & pecunia vel merces fortuito caſu pereant, creditori pereant. Eſtque tale fœnus jure civili approbatum, quia nihil eſt aliud quàm pretium ſuſcepti pretij periculi. *toto tit. D. & C. De naut. fœn.*

An & jure Canonico?

Multorum ea opinio eſt, fœnus hoc nauticum eſſe improbatum atque illicitum. Alij id quidem concedunt, ubi naviganti, vel eunti ad nundinas eâ lege & non aliter mutuatur pecunia, quàm ut ſimul & periculum in ſe ſuſcipiat, lucri alicujus causâ: negant verò ſi idipſum fiat liberè, debitorque ſponte cum creditore conveniat de periculo mutuatæ pecuniæ in ſe recipiendo, certâ mercede conſtitutâ. *per text. in c. ult. h. tit.* *Navar. in Man. c. 17. n. 122.*

Quæ eſt pœna Vſurariorum?

In primis tenentur uſurarij omnes, ſive manifeſti ſive occulti, & tam men- *Covar. 3. Var. c. 2. n. 5.*

Caniſ. ad h. t. c. 4. n. 5. c. 9. & 19. h. t.

tales quatenus conſcientiam habent rei alienæ quàm reales, ad reſtitutionem uſurarum. Neque tantùm ipſe uſurarius, ſed & hæres acceptas à defuncto uſuras pro parte hæreditaria reſtituere tenetur.

c. 1. & 7. h. t.

II. Exercens uſuras & monitus non deſiſtens, ſi Clericus ſit ſuſpendendus, eſt ab officio & deponendus; laicus verò excommunicandus.

c. 3. h. t. & c. eod.

III. Manifeſti uſurarij neque ad communionem altaris, neque ad Eccleſiaſticam ſepulturam, neque ad oblationes vel ad confeſſionem peccatorum faciendam. etiam ad teſtamenti factionem ſunt admittendi, niſi vel de uſuris ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo cautionem idoneam præſtiterint.

De crimine Falſi.

TIT. XX.

Falſum eſt, quod veritatem imitatur: & Falſitas nihil aliud, quàm veritatis imitatio, occultatioque; nam & mendacium & occultatio ſpecies eſt Falſi.

Nov. 73. in princ.

Vt quis falſi reus ſit, quæ concurrere debent?

HÆc tria. I. Ut dolo malo animo fallendi & corrumpendæ veritatis commit-

committatur. II. Ut noceat alteri. III. Ut lege aliqua ſtatutum ſit, talem immutationem veri eſſe punibilem pœnâ falſi, quod eſt quaſi falſum, & ex S.C. vel interpretatione prudentum pro falſo habetur. *l. 10. Ad L. Corn. d. falſis.*

Quibus modis & qualiter admittitur falſum?

Varijs modis; & aut dicto ſcriptove, aut facto vel uſu. Dicto, ſi falſo teſtimonio & veritas occultetur, & mendacium dicatur. *c. 1. h. t.*

Scripto, ſi quis teſtimonium vel aliud inſtrumentum falſum ſcripſerit, ſignaverit, recitaverit, ſubjecerit. Circa litteras verò Apoſtolicas falſitas hujuſmodi committitur vel in modo dictaminis ſeu mutatione ſtyli, vel in forma ſcripturæ, vel qualitate chartæ. *l. 2. & l. 23. D. eod. c. 5. & 7. h. t. Inſtit. d. tit.*

Facto, ſi quis ſigillum adulterinum fecerit, ſculpſerit, expreſſerit dolo malo; ſi falſam monetam percuſſerit, nummoſque adulterinos conflaverit, finxerit, tinxerit; ſi pondera & menſuras publicè probatas corruperit, alijſve modis. *l. 6. & 19. D. eod. l. pen. D. eod. d. c. 5. 6. 7. h. tit.*

Uſu denique, ſi quis vel falſis inſtrumentis vel falſis litteris aut ſummi Pont. aut alicujus Principis, ſciens dolo malo *c. 3. eod. l. 13. D. eod.*

fuerit

fuerit uſus. Item falſum nomen vel cognomen ſibi uſurpando in alterius præjudicium.

Quæ eſt pœna Falſi?

Jure civili pœna falſi, vel quaſi falſi, in liberis hominibus eſt deportatio & bonorum omnium publicatio, ſervus ultimo ſupplicio affici jubetur: aliterve pro qualitate perſonę falſum committentis, falſitatiſque commiſſæ, modò atrocius, modò mitiùs, crimen hoc punitur.

l. 1. in fine D. eod.

Jure Pont. qui falſum in litteris S. P. admiſiſſe convincitur, ſi Clericus fuerit, cum omnibus ſuis ea in re fautoribus & defenſoribus excommunicatus, omnibuſque officijs & beneficijs ſuis ſpoliatus, & per Eccleſiaſticum judicem degradatus, curiæ traditur ſæculari puniendus: ſi aliter quàm in litteris Apoſtolicis Clericus falſum admiſerit, pœna eſt depoſitio vel alia major, pro qualitate criminis.

l. Qui duob. 21 D. eod.

d. c. 7. h. t.

De Sortilegijs.

TIT. XXI.

Dixi ſuprà, à crimine falſi etiam ſortilegos non eſſe alienos: quia per ſortes

tes

tes fallunt homines, & præſeferunt ſe vera prædicere, cùm ſolius Dei ſit futura noſſe. can. 1. xxxvi. qu. 5.

Quæ dicuntur hoc loco Sortes, & qui ſortilegi?

Sortes nihil aliud quàm divinationes & maleficia eſſe, inquit Leo IV. Pont. Sortilegi verò ſunt, auctore Iſidoro, qui ſub nomine fictæ religinis per quaſdam, quas Sanctorum ſeu Apoſtolorum ſortes vocant, divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcumque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Vel Sortilegi dicuntur, qui id quod occultum eſt eventu alicujus rei explorant, ut qui ad deprehendendum fures aſtrolabium vel aliud quid movent, aut inſpiciunt. can Sortes xxv. q. 5. can. unico xxvi. q. 1. c. 1. & 2. h. t.

Nomine Sortilegorum qui præterea comprehenduntur?

Nomen hoc generale eſt, omneſque divinationum ſpecies complectitur, ut quæ ex aſtris eventus futurorum ſeu naſcentium vitam & mores conjectat, Aſtrologiam divinatricem ſeu judiciariam; & quæ ex elementis, ut Geomantiam, Hydromantiam, Pyromantiam, Aeromantiam; & quæ ab alijs, quibus can. Sed & illud xxvi. q. 2. can. Igitur xxvi. q. 3.

divinandi

divinandi artem exercentes incumbunt, appellantur, ut Arioli, Aruſpices, Auſpices, Necromantici, Magi &c.

Quotuplices ſunt ſortes?

Triplices: Diviſoriæ; Conſultoriæ & Divinatoriæ. *Diviſoriæ* ſunt, quarum eventus plerumque à ſolo caſu pendet; ut cùm ſortem velut judicem facimus in litibus ac controverſijs dirimendis, in hæreditatibus & bonis communibus dividendis &c. ut ſciatur, quid cuique tribuendum ſit; in quibus propterea nihil per ſe mali eſt. *Conſultorijs* divina voluntas conſulitur, ut ſciatur, quid agendum fugiendumve ſit: quod licitè fit, quando cogit neceſſitas, ut cum Apoſtoli, non niſi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fuſis, Matthiam in Apoſtolatum ſorte elegerunt. *Divinatoriæ* ſunt, ex quarum inſpectione futura prænunciantur, & præſentia aut præterita occulta deteguntur: quod quia ordinariè non fit ſine pacto aliquo cum dæmone, ſive expreſſo ſive tacito, ideò tales ſortes omninò illicitæ ſunt & prohibitæ.

l. 14. d. De judic. & l. 3. d. fam. erciſ.

d. c. 1. & 2. h. t.

Quæ ſunt pœnæ Sortilegorum?

Jure Canonico pœna eſt excommunicatio,

catio, quàm pœnam incurrent & conſulentes: monitique & emendationem detrectantes, ſi ſervi, verberibus caſtigandi ſunt; liberi verò homines in carcerem detrudendi. Clerici verò magi vel ſortilegi, aut etiam conſulentes, depoſiti ab omni ordine ſacro, & exuti officijs ac beneficijs in monaſterio crimen admiſſum perpetuâ pœnitentiâ luere debent, niſi mitiget pœnam ſimplicitas & bonus zelus. Divinationes, quæ hæreſim manifeſtam ſapiant, exercentes puniuntur, ut hæretici, atque incorrigibiles facti curiæ traduntur ſæculari puniendi. *can. Non oportet. & alijs XXVI. qu. 5. can. Contra d. qu. 5. can. ſi quis Epiſc. d. q. 5.*

Jure civili pœna maleficorum, ariolorum, & ſimilium, eſt capitalis, & aut concremantur, aut gladio feriuntur. De conſuetudine pœna eſt arbitraria, juxta qualitatem delicti utroque jure. *l. 3. C. de maleſ. & Mathem.*

De Colluſione detegenda.

TIT. XXII.

Falſi quoq; ſpeciem habet, colludere cum adverſario in judicio, id eſt aliud reverà agere, aliud ſimulare; quare hæc quoque falſitas detegenda. *l. 5. C. eod.*

Colludere qui & qualiter dicuntur?

IN primis ipſi litigatores, actor & reus, cùm litem ſimulant, & ex pacto

l. 1. §. 6. *Ad S. C. Turpil.* & *l.* 212. *De V. S.* *l.* 2. *D. De prævaricat.* *l.* 4. & 5. *eod.* *c.* 12. & 4. *h. t.* pacto alter alterum patitur vincere in cauſa, ut ita præjudicium fiat alicui; quale Prævaricatores appellantur. Item procuratores cauſarum, quando alter alteri cauſam domini ſui prodit, & cùm vincere poſſet patitur ſe vinci & condemnari.

Quæ eſt pœna colludentium ſeu prævaricatorum?

Jure civili pœna eſt extraordinaria. Accuſator convictus fit infamis, & ab accuſatione repellitur, Reoque abſoluto per colluſionem aut prævaricationem poteſt ex integro accuſatio inſtitui, & per judicem ex officio inquiri ſuper eodem crimine. Colluſione ſuper beneficio factâ, quâ illud fiat cenſuale ſeu penſioni ſubijciatur, eâ conditione, ut per mortem alterius in colluſorem transferatur, privatur uterque eodem beneficio, non quidem ipſo jure, ſed per ſententiam. *c.* 3. *h. t.*

De delictis puerorum.

TIT. XXIII.

Subinde & in impuberibus delicta quædam deprehenduntur, veluti furta,

mendacia,

mendacia, perjurium, homicidium, quibus plena eſſe dicitur puerilis ætas, quæ non ſunt omninò impunè relinquenda. *c. 1. h. t.*

An ergò impubes ante decimum quartum ætatis annum puniendus?

OMninò, quatenus doli capax eſt, & ob id intelligat aliquo modo ſe delinquere. Qui tamen mitiùs puniendi ſunt quàm puberes, quia aliquid indulgendum ætati: ipſique impuberes eo nomine conveniri debent, non pater. *§. in ſumma. pen Inſt. De oblig. quæ ex del. naſc. d. c. 1. in fine.*

De Clerico venatore.

TIT. XXIV.

Sequitur deinceps de criminibus Clericorum proprijs, quorum quædam ſunt omnium Clericorum communia, ut Venatio, Percuſſio & Maledictio.

Cur Clericis interdicta eſt Venatio?

QUia venatio eſt pars bellicæ virtutis, teſte Ariſtotele. *lib. 1. Polit.* Jubentur autum Clerici ab omni contentionis & belli ſpecie abſtinere. Venationem intellige ſaltuoſam & clamoſam, quæ fit cum accipitribus, & alijs ejuſmodi, quia pugnat *c. 1. & 2. h. t.*

Digitized by Google

can. Si num, ſive oleum, ſive aliud quid, quod
fœnera- uſu conſumitur.
veris

cum can. **Cur dicitur, vi mutui?**

ſeq. XIV Quia propriè non niſi in contractu
qu. 3. mutui uſura committitur, in quo domi-
can. I. nium rei mutuatæ tranſit in accipientem:
& ſeqq. in alijs contractibus non niſi impropriè &
XIV. ratione mutui ſaltem implicitis & obli-
qu. 3. qui, ſeu mutui brevi manu contracti;
veluti in contractu emptionis, quando
res cariùs venditur ob dilatam ad tem-
c. 6. *h.t.* pus ſolutionem, qualis uſura palliata
Covarr. nominatur.
2. *Var.*
*c.*3.*n.*7.

Licetne creditori accepto pignore paciſci fructus pignoris, donec mutuum reddatur?

Jure quidem civili licet, nec habe-
l. 32. *D.* tur uſurarium hujuſmodi pactum
De pig. (quod pactum vocant ἀντιχρήσιν; id eſt
act. & reciproci uſus, quaſi tu debitor utaris
l. Si eâ meâ pecunia & ego interea re tuâ) idque
lege C. propter incertum fructuum eventum,
eod. incertumque pretium. Jure verò Pont.
improbatur, ut uſurarium, fructuſque
Caniſ. de ex pignore perceptos creditor imputare
Vſur. debet in ſortem, id eſt quantum fructuum
cap. 5. percepit, tantum de ſorte diminuere.

Quotuplex

Digitized by Google

Quotuplex eſt Vſura ?

Primò, Dividitur Uſura in Mentalem & Realem. *Mentalis* eſt, quando mutuans, citra ullam conventionem, eâ mente dat, ut ultra ſortem, ſive id quod dat, aliquid recipiat, aliàs non daturus. *Conventionalis* ſeu *Realis*, quando quis pecuniam mutuam, credit cum pacto, expreſſo vel tacito, capiendi aliquid lucri ultra ſortem.

II. In Compenſatoriam, Punitoriam & Lucratoriam. *Compenſatoria* eſt legitima penſatio ſeu præſtatio ejus quod intereſt, ratione vel lucri ceſſantis, quod ſcilicet creditor facere potuiſſet, ſi pecuniam ſuam mutuam non dediſſet; vel damni emergentis, quia ſcilicet tantum damni inde acceperit. Et hæc propriè uſura non eſt, quia non eſt lucrum, ſed quanti intereſt creditoris. *Punitoria* pœnam debitoribus moroſis infligit ſtato die non ſolventibus: quæ ſpecies ſimiliter non involvit injuſtitiam aliquam. *Lucratoria* merum lucrum continet, ſolaque improba & deteſtabilis eſt improbata & damnata lege naturali, divinâ *l. Eos* Euangelicâ & Pontificiâ. Jus autem ci- *26. §. 1.* vile uſuras certo tantùm modo juxta ho- *C. eod.* minum diverſas qualitates permiſit.

Quid cenſendum de Montibus pietatis?

Eos eſſe immunes ab uſuræ vitio: quia nihil hîc principaliter datur vi mutui, neque ultra indemnitatem ſortis aut lucri cauſa, ut fit in uſuris, ſed tantùm ratione damni emergentis, ſive pro ſola indemnitate & conſervatione Montis, pro ſtipendio ſcilicet domini & miniſtrorum, qui Montis curam habent, idque minutum & moderatum, juxta quantitatem pecuniæ numeratæ, accepto à ſingulis pignore idoneo. Venditoque deinde poſt lapſum temporis ob defectum luitionis & ſolutionis pignore, atque ex pretio ejus deductâ ſorte, eoque, quod ultra ſortem pro detrimentis menſtruis Monti debitum eſſe reperietur, reliquum pretij domino pignoris reſtituendum venit. Neque repugnat rationi, ut pauperis ferant onus aliquod expenſarum, quorum commodo & favori cedit erectio & conſervatio Montis.

Vide. Navar. de Vſur. n. 58. & in Man. c. 17. n. 117. Leſſ. lib. 2. c. 23. dub. 23.

Quæ dicitur uſura nautica, & an licita?

Vſura nautica, ſeu fœnus nauticum dicitur, quod ratione navigationis aut itineris

itineris periculoſi per terram præſtatur. Nam creditor contra naturam mutui periculum ſortis in ſe recipit, ſive ea ſit pecunia mutuata per mare traijcienda, ſive merces ex mutua pecunia comparatæ, ſimiliter tranſvehendæ vel per mare vel per loca inſidioſa (illud nauticum, hoc terreſtre fœnus appellatur;) ut, ſi navis & pecunia vel merces fortuito caſu pereant, creditori pereant. Eſtque tale fœnus jure civili approbatum, quia nihil eſt aliud quàm pretium ſuſcepti pretij periculi.

toto tit. D. & C. De naut. fœn.

An & jure Canonico?

Multorum ea opinio eſt, fœnus hoc nauticum eſſe improbatum atque illicitum. Alij id quidem concedunt, ubi naviganti, vel eunti ad nundinas eâ lege & non aliter mutuatur pecunia, quàm ut ſimul & periculum in ſe ſuſcipiat, lucri alicujus causâ: negant verò ſi idipſum fiat liberè, debitorque ſponte cum creditore conveniat de periculo mutuatæ pecuniæ in ſe recipiendo, certâ mercede conſtitutâ.

per text. in c. ult. h. tit.

Navar. in Man. c. 17. n. 122.

Quæ eſt pœna Vſurariorum?

In primis tenentur uſurarij omnes, ſive manifeſti ſive occulti, & tam men-

Covar. 3. Var. c. 2. n. 5.

Caniſ. ad h. t. c. 4. n. 5. c. 9. & 19. h. t.

tales quatenus conſcientiam habent rei alienæ quàm reales, ad reſtitutionem uſurarum. Neque tantùm ipſe uſurarius, ſed & hæres acceptas à defuncto uſuras pro parte hæreditaria reſtituere tenetur.

c. 1. & 7. h. t.

II. Exercens uſuras & monitus non deſiſtens, ſi Clericus ſit ſuſpendendus, eſt ab officio & deponendus; laicus verò excommunicandus.

c. 3. h. t. & c. eod.

III. Manifeſti uſurarij neque ad communionem altaris, neque ad Eccleſiaſticam ſepulturam, neque ad oblationes vel ad confeſſionem peccatorum faciendam. etiam ad teſtamenti factionem ſunt admittendi, niſi vel de uſuris ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo cautionem idoneam præſtiterint.

De crimine Falſi.

TIT. XX.

Falſum eſt, quod veritatem imitatur: & Falſitas nihil aliud, quàm veritatis imitatio, occultatioque; nam & mendacium & occultatio ſpecies eſt Falſi.

Nov. 73. in princ.

Vt quis falſi reus ſit, quæ concurrere debent?

HÆc tria. I. Ut dolo malo animo fallendi & corrumpendæ veritatis commit-

committatur. II. Ut noceat alteri. III. Ut lege aliqua ſtatutum ſit, talem immutationem veri eſſe punibilem pœnâ falſi, quod eſt quaſi falſum, & ex S.C. vel interpretatione prudentum pro falſo habetur. *l. 10. Ad L. Corn. d. falſis.*

Quibus modis & qualiter admittitur falſum?

Varijs modis; & aut dicto ſcriptove, aut facto vel uſu. Dicto, ſi falſo teſtimonio & veritas occultetur, & mendacium dicatur. *c. 1. h. t.*

Scripto, ſi quis teſtimonium vel aliud inſtrumentum falſum ſcripſerit, ſignaverit, recitaverit, ſubjecerit. Circa litteras verò Apoſtolicas falſitas hujuſmodi committitur vel in modo dictaminis ſeu mutatione ſtyli, vel in forma ſcripturæ, vel qualitate chartæ. *l. 2. & l. 23. D. eod. c. 5. & 7. h. t. Inſtit. d. tit.*

Facto, ſi quis ſigillum adulterinum fecerit, ſculpſerit, expreſſerit dolo malo; ſi falſam monetam percuſſerit, nummoſque adulterinos conflaverit, finxerit, tinxerit; ſi pondera & menſuras publicè probatas corruperit, alijſve modis. *l. 6. & 19. D. eod l. pen. D. eod. d. c. 5. 6. 7. h. tit.*

Uſu denique, ſi quis vel falſis inſtrumentis vel falſis litteris aut ſummi Pont. aut alicujus Principis, ſciens dolo malo fuerit *c. 3. eod. l. 13. D. eod.*

fuerit uſus. Item falſum nomen vel cognomen ſibi uſurpando in alterius præjudicium.

Quæ eſt pœna Falſi?

Jure civili pœna falſi, vel quaſi falſi, in liberis hominibus eſt deportatio & bonorum omnium publicatio, ſervus ultimo ſupplicio affici jubetur: aliterve pro qualitate perſonę falſum committentis, falſitatiſque commiſſæ, modò atrocius, modò mitiùs, crimen hoc punitur.

l. 1. in fine D. eod.

Jure Pont. qui falſum in litteris S. P. admiſiſſe convincitur, ſi Clericus fuerit, cum omnibus ſuis ea in re fautoribus & defenſoribus excommunicatus, omnibuſque officijs & beneficijs ſuis ſpoliatus, & per Eccleſiaſticum judicem degradatus, curiæ traditur ſæculari puniendus: ſi aliter quàm in litteris Apoſtolicis Clericus falſum admiſerit, pœna eſt depoſitio vel alia major, pro qualitate criminis.

l. Qui duob. 21 D. eod.

d. c. 7. h. t.

De Sortilegijs.

T I T. X X I.

Dixi ſuprà, à crimine falſi etiam ſortilegos non eſſe alienos: quia per ſortes

tes fallunt homines, & præſeferunt ſe vera prædicere, cùm ſolius Dei ſit futura noſſe. *can. I. XXXVI. qu. 5.*

Quæ dicuntur hoc loco Sortes, & qui ſortilegi?

SOrtes nihil aliud quàm divinationes & maliſicia eſſe, inquit Leo IV. Pont. Sortilegi verò ſunt, auctore Iſidoro, qui ſub nomine fictæ religinis per quaſdam, quas Sanctorum ſeu Apoſtolorum ſortes vocant, divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcumque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Vel Sortilegi dicuntur, qui id quod occultum eſt eventu alicujus rei explorant, ut qui ad deprehendendum fures aſtrolabium vel aliud quid movent, aut inſpiciunt. *can Sortes XXV. q. 5. can. unico XXVI. q. I. c. I. & 2. h. t.*

Nomine Sortilegorum qui præterea comprehenduntur?

Nomen hoc generale eſt, omneſque divinationum ſpecies complectitur, ut quæ ex aſtris eventus futurorum ſeu naſcentium vitam & mores conjectat, Aſtrologiam divinatricem ſeu judiciariam; & quæ ex elementis, ut Geomantiam, Hydromantiam, Pyromantiam, Aeromantiam; & quæ ab alijs, quibus divinandi *can. Sed & illud XXVI. q. 2. can. Igitur XXVI. q. 3.*

divinandi artem exercentes incumbunt, appellantur, ut Arioli, Aruſpices, Auſpices, Necromantici, Magi &c.

Quotuplices ſunt ſortes?

Triplices: Diviſoriæ; Conſultoriæ & Divinatoriæ. *Diviſoriæ* ſunt, quarum eventus plerumque à ſolo caſu pendet; ut cùm ſortem velut judicem facimus in litibus ac controverſijs dirimendis, in hæreditatibus & bonis communibus dividendis &c. ut ſciatur, quid cuique tribuendum ſit; in quibus propterea nihil per ſe mali eſt. *Conſultorijs* divina voluntas conſulitur, ut ſciatur, quid agendum fugiendumve ſit: quod licitè fit; quando cogit neceſſitas, ut cum Apoſtoli, non niſi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fuſis, Matthiam in Apoſtolatum ſorte elegerunt. *Divinatoriæ* ſunt, ex quarum inſpectione futura prænunciantur, & præſentia aut præterita occulta deteguntur: quod quia ordinariè non fit ſine pacto aliquo cum dæmone, ſive expreſſo ſive tacito, ideò tales ſortes omninò illicitæ ſunt & prohibitæ.

l. 14. d. De judic. & l. 3. d. fam. ercis.

d. c. 1. & 2. h. t.

Quæ ſunt pœnæ Sortilegorum?

Jure Canonico pœna eſt excommunicatio,

catio, quàm pœnam incurrent & conſulentes: monitique & emendationem detrectantes, ſi ſervi, verberibus caſtigandi ſunt; liberi verò homines in carcerem detrudendi. Clerici verò magi vel ſortilegi, aut etiam conſulentes, depoſiti ab omni ordine ſacro, & exuti officijs ac beneficijs in monaſterio crimen admiſſum perpetuâ pœnitentiâ luere debent, niſi mitiget pœnam ſimplicitas & bonus zelus. Divinationes, quæ hæreſin manifeſtam ſapiant, exercentes puniuntur, ut hæretici, atque incorrigibiles facti curiæ traduntur ſæculari puniendi. *can. Non oportet. & alijs XXVI. qu. 5. can. Contra d. qu. 5. can. ſi quis Epiſc. d. q. 5.*

Jure civili pœna maleficorum, ariolorum, & ſimilium, eſt capitalis, & aut concremantur, aut gladio feriuntur. De conſuetudine pœna eſt arbitraria, juxta qualitatem delicti utroque jure. *l. 3. C. de malef. & Mathem.*

De Colluſione detegenda.

TIT. XXII.

Falſi quoq; ſpeciem habet, colludere cum adverſario in judicio, id eſt aliud reverà agere, aliud ſimulare; quare hæc quoque falſitas detegenda. *l. 5. C. eod.*

Colludere qui & qualiter dicuntur?

IN primis ipſi litigatores, actor & reus, cùm litem ſimulant, & ex pacto

mendacia, perjurium, homicidium, quibus plena eſſe dicitur puerilis ætas, quæ non ſunt omninò impunè relinquenda. *c.1.h.t.*

An ergò impubes ante decimum quartum ætatis annum puniendus?

OMninò, quatenus doli capax eſt, & ob id intelligat aliquo modo ſe delinquere. Qui tamen mitiùs puniendi ſunt quàm puberes, quia aliquid indulgendum ætati: ipſique impuberes eo nomine conveniri debent, non pater. *§. in ſumma. pen Inſt. De oblig. quæ ex del. naſc. d.c.1. in fine.*

De Clerico venatore.

TIT. XXIV.

Sequitur deinceps de criminibus Clericorum proprijs, quorum quædam ſunt omnium Clericorum communia, ut Venatio, Percuſſio & Maledictio.

Cur Clericis interdicta eſt Venatio?

QUia venatio eſt pars bellicæ virtutis, teſte Ariſtotele. Jubentur autum Clerici ab omni contentionis & belli ſpecie abſtinere. Venationem intellige ſaltuoſam & clamoſam, quæ fit cum accipitribus, & alijs ejuſmodi, quia pugnat *lib. 1. Polit. c. 1. & 2. h. t.*

gnat hæc cum ſtatu & profeſſione Clericorum; quam proinde artem nequiſſimam, imò ipſam nequitiam vocat D. Auguſt. non eam, quæ fit ſine ſtrepitu canum & armorum, cum ſit retibus & paucis canibus: modò etiam rarò fiat, nec avocet ab officijs. Ut enim D. Hier. ait, non invenimus in ſcripturis ſanctis ſanctum aliquem venatorem, piſcatores invenimus ſanctos.

can. 8. & 9. diſt. 86. Abbas in d. c. 1. h. tit. can. Euſau venator diſt. 86.

Quæ eſt pœna Clerici venatoris?

Deprehenſus ſæpiùs in venatione, ſi Epiſcopus ſit, tribus menſibus à communione; ſi presbyter, duobus; ſi Diaconus, pro arbitrio judicijs ab omni officio, ſuſpenduntur.

d. c 1.

De Clerico Percuſſore.

TIT. XXV.

Quis dicitur Clericus Percuſſor?

QUi ex prava conſuetudine pronus & facilis eſt ad percutiendum facto vel verbere, ſive per ſe & manibus ſuis hoc faciat ſive per alium. Percuſſionem intellige, quæ ad cædem aut mutilationem perducat, non quæ dicto fit aut verbis

can. Non licet 25. diſt. 86.

Digitized by Google

verbis, arguendo, obſecrando, increpando ſibi ſubditos. *can. Si quis omnem 1. qu. 7.*

Quæ eſt pœna Clerici Percuſſoris?

Prælati & cæteri Clerici percuſſores ſunt ſuſpendendi ab officio. Quòd ſi moniti, ne ſævirent in ſuos, ſe non emendent, deponendi ſunt, & Ordinibus Eccleſiaſticis ſpoliandi. Permiſſum tamen judici Eccleſiaſtico, præter pecuniariam pœnam, virgis cædere delinquentes, citra pœnam irregularitatis, eâ moderatione adhibitâ, ne in vindictam ſanguinis tranſire videatur. *can. Cùm beatus 8. diſt. 45. can. Epiſcopum 7. diſt. 45. c. 1. hoc tit. c. 4. ſup. De raptorib.*

De Maledicis.

TIT. XXVI.

Videntur & percutere quodammodò maledici, blaſphemi, detractores eâ percuſſione, quæ fit verbo aut linguâ.

Qui dicuntur hoc loco Maledici?

MAledici, à maledicendo, nomine generaliter accepto, dicuntur Clerici litigioſi, adulatores, proditores, ſcurriles, & verbis turpibus joculatores. Hoc loco ſtrictiùs accipitur nomen illud pro blaſphemis in Deum, in Sanctos, & maximè *can. 3. 5. & 6. diſt. 46.*

c. 1. h. t. c. 2. eod. Levit. c. 24.

maximè in B. M. Virginem. Eoque majùs eſt delictum, quò major eſt is, in quem peccatur.

Quâ pœnâ afficiuntur Maledici?

Nov. 77 in fine. can. Si quis XXV qu. 1. c. 2. h. t. Covarr. in cap. Quamvis p. 1. §. 7. nu. 22.

Jure divino antiquo blaſphemia, quæ fit verbis in Deum, morte punita fuit, ut & Conſtitutionibus Principum. Jure Pontificio Clerici blaſphemi deponuntur ab Ordine: laici verò incorrigibiles facti excommunicantur, aliterve puniuntur, pro perſonæ & facti qualitate, aut mulcta pecuniaria aut pœnitentia publica, aut alia arbitria.

De Clerico excommunicato, depoſito vel interdicto miniſtrante.

TIT. XXVII.

Circa Ordines quoque Eccleſiaſticos ſunt delicta peculiaria Clericorum, ut ſi Clericus excommunicatus, depoſitus, vel interdictus in Ordine ſuo miniſtret, qui hoc pacto graviter peccat.

Tales

Digitized by Google

Tales Clerici quomodo puniuntur?

In primis, ſi Sacerdos aliquis, dum ſciret, etiam per rumorem tantùm, ſe majori excommunicatione implicitum, & monitus priùs, ut deſiſtat, celebrare ac divinis ſeſe officijs ingerere præſumpſerit, fit irregularis. Et ſi nec ſic deſiſtat, Ordinibus ſuis ſpoliatus, implorato judicis laici auxilio, in exilium mittitur.

c. 4. 5. & 6. h. tit.

c. 2. & 3. ead.

Quid ſi minori tantùm excommunicatione fuerit ligatus?

Talis celebrando licet graviter peccet, non tamen fit irregularis, quò minùs poſſit Eccleſiaſtica Sacramenta adminiſtrare, ſed tantùm impedit, quò minùs ipſe ea percipere poſſit. Quæ eadem & in Clerico depoſito atque interdicto locum habent.

c. ult. h. t.

d. c. ult. Covarr. in c. Alma p. 1. §. 7.

De Clerico non ordinato miniſtrante.

TIT. XXVIII.

Quomodo punitur talis Clericus?

Fit perpetuò irregularis ad ſuſceptionem ejus Ordinis, in quo non

Digitized by Google

c. 1. & 2. h. t. d. c. 2. ordinatus miniſtravit, & præterea ab Eccleſia abjiciendus ſeu excommunicandus eſt. Beneficium tamen Eccleſiaſticum ei non eſt auferendum, ut habeat, unde vivat. Hodie ex Conſtitut. Clementis VIII. *Anno 1601. 1. Decembris.* quilibet non Sacerdos dicens Miſſam, aut confeſſionem Sacramentalem excipiens, ab Eccleſia abjicitur, & ab Ordinibus, ſi quos habet, ritè degradatus jubetur tradi Curiæ ſæculari debitis pœnis plectendus.

De Clerico per ſaltum promoto

TIT. XXIX.

ad tit. De temporib. ordin. Ordines Eccleſiaſtici non niſi gradatim & diſtinctis intervallis temporum conferri poſſunt, ut dictum ſuprà.

Quis dicitur promotus per ſaltum?

QUi prætermiſſo Ordine inferiori ad ſuperiorem aliquem ſuâ negligentiâ aſcenderit; ut ſi nondum Diaconus ſacerdotio initietur.

Quæ pœna eſt ſic promoti?

Talis tamdiu ab uſu & executione *c. un. h. t. & can. un. diſt. 52.* ſic ſuſcepti Ordinis ſuſpenditur, donec omiſſus Ordo inferior ſuppleatur. Et hoc, ſi ſuâ negligentiâ, ut dixi, & ignoranter

noranter ad Ordinem ſuperiorem aſcenderit: non ſi ſcienter, quia tunc non eſt ordinandus, ut dictum eſt de non ordinato; quia idem eſt, non eſſe ordinatum, & non eſſe ritè ordinatum.

De eo, qui furtivè Ordinem ſuſceperit.

TIT. XXX.

Quis qualiter furtivè Ordinem ſuſcipere dicitur?

Qui ſuſceperit Ordinem aliquem Eccleſiaſticum ſine prævio examine, & ſine prævia admiſſione ad illum Ordinem ſuſcipiendum, in numerum ordinandorum irrepſerit: veluti ſi quis ad minores tantùm Ordines admiſſus, *c. 2. h. t.* etiam Ordinem ſuſceperit Subdiaconatus; vel ſi contra inhibitionem ſui Superioris ſeu Ordinarij eodem tempore *c. 3. eod.* duos Ordines ſacros adeptus fuerit.

Quæ eſt pœna ſic ordinati?

Taliter ordinatus prohibetur & in Ordine ſic ſuſcepto miniſtrare, & ad alium *d. c. 3.* ſuperiorem aſcendere. Poteſt tamen Epiſcopus, ſi inhibitio facta non fuerit *c. 1. in fine d. c.* ſub pœnis excommunicationis, cum *2. & 3.*

 eo diſ-

eo diſpenſare in Ordine furtivè ſucepto, eumdemq; habilitare ad alium ordinem ſuſcipiendum: ſecus ſi fuerit excommunicatus. Conc. Trid. vult furtivè ordinatum eſſe ſuſpenſum ab Ordinum executione, quamdiu Epiſcopo ſive Ordinario viſum erit.

Seſſ. 24. c. 8. de reform.

De exceſſibus Prælatorum & ſubditorum.

TIT. XXXI.

Dictum hactenus de criminibus ſpecialibus, quæ omnium Clericorum ſunt communia: nunc paucis agendum eſt de delictis, quæ propria ſunt Prælatorum ac ſubditorum, & hîc dicuntur Exceſſus Prælatorum.

Quinam igitur exceſſus à Prælatis in ſubditos, & contrà, committi ſolent?

IN primis excedere dicuntur Epiſcopi ac Prælati, indebitis tallijs atque exactionibus, alijſque gravaminibus ſubditos ſuos prementes. Imò ſubditis liberum eſt, Prælato ſeu ſuperiori ſuo non parere, ſi quid imperet, quod ſit contra tenorem ſui privilegij.

c. 1. 2. 16. & 17. h. t. c. 5. eod.

II. Sub-

II. Subditi Prælatis & Superioribus ſuis debitam reverentiam & honorem exhibere tenentur: quem ſi morum perverſitate corrupti non exhibuerint, aut aliàs quod ratione officij illis incumbit non præſtiterint, dicuntur exceſſum facere: quò ſpectant etiam vitia & delicta, de quibus dictum ſuprà.

Excedunt & Prælati inferiores, ſe rebus, non ad ſe, ſed ad Superiorem pertinentibus ingerentes: veluti ſi Prælatus, non Epiſcopus, ſine hujus aſſenſu velit unire Eccleſias: aut ſi qui ex his, quæ jure communi ad Epiſcopalem ſpectant dignitatem, & juriſdictionem, quidquam ſibi vindicent, veluti publicas pœnitentias injungendo, vel indulgentias concedendo. Item ſi, qui poteſtatem habent beneficij conferendi, illud vel ipſi ſibi retinere velint, vel conferant indigno, & rurſus, ejuſmodi collatione non improbatâ, conferant alteri; ob hanc eorum inconſtantiam pro ea vice privandi facultate conferendi.

c. 8. eod.

c. 12. eod.

c. 5. & 6. eod.

c. 11. in fine eod.

De novi operis nuntiatione.

TIT. XXXII.

Peccat etiam ſubinde Prælatus ædificando, veluti ædificandis Eccleſijs, aut

Digitized by Google

alijs pijs locis, ſi inde grave aliquod damnum acceptura ſit Eccleſia matrix, cui præeſt.

Quid eſt nuntiare novum opus, vel nuntiatio novi operis? Et quid opus novum facere?

NUntiare novum opus eſt denuntiare & inhibere vicino, ne ædificet. Nuntiare enim hîc nihil aliud ſignificat quàm prohibere. Opus verò novum facere videtur, qui ædificando vel detrahendo aliquid, priſtinam operis faciem mutat. Nuntiatio igitur novi operis eſt prohibitio ædificanti, in publico vel privato, legitimè facta, ad hoc, ut deſiſtat ab opere, ſaltem tantiſper donec jus ædificandi fuerit diſcuſſum, an jure, ac injuriâ ædificet.

l. 1. §. opus D. eod.

Quid ſi ædificans nuntiatione neglectâ non deſiſtat ab opere?

Tunc cogitur quidquid poſt nuntiationem conſtruxerit ſuis ſumptibus demoliri, licet poſtea deprehendatur, eum jure ædificaſſe; quia auctoritati judicis non obtemperavit.

l. 1. & 2. h. t.

Quid ſi è diverſo per ejuſmodi nuntiationem opus aliquod temerè diutius differatur?

Eo caſu opus novum nuntians intra

tres

tres menſes probare debet, opus inchoatum injuriâ conſtrui. Eſtque in optione nuntiantis, an de præjudicio ſuo intra tres menſes doceat, & interim deſiſtatur ab opere, an verò pergat in ædificando, receptâ cautione de opere ſuis ſumptibus demoliendo, ſi injuſtè ædificatnm pronuntiabitur

d. c. 1. & ult. h. t. & l. un. C. eod. c. pen. & ult. eod.

De Privilegijs & exceſſibus privilegiatorum

TIT. XXXIII.

Poſtremò tam Prælati quàm ſubditi, ſive ſint Clerici ſive Religioſi etiam non Clerici, non rarò excedunt & delicta committunt in ſuis privilegijs.

Quid eſt Privilegium?

Privilegium eſt jus ſingulare à Superiore contra jus commune uni vel pluribus conceſſum. Singulare, inquam; quia, cùm detur contra ius commune, neque ultra perſonas, neque ultra res privilegio expreſſas per interpretationem eſt extendendum. Jure Canonico Privilegia dici ſolent quælibet indulta, exemptiones, libertates, & gratiæ ſeu indulgentiæ, contra jus concedi ſolitæ.

c. 31. h. t. c. 9. & c. 17. in fine eod. Decius in c. Sicut Romana in pr. ſup. De reſcr.

Quotuplex eſt Privilegium ?

Primò, Privilegium aliud eſt *Perſonale*, quod proximam conceſſionis cauſam à perſonis habet, quarum merita, conditio vel qualitas dant locum privilegio: aliud *Reale*, ſive Rei, cauſæ, vel Loci quod alicui dignitati, corpori, univerſitati vel collegio, aut Studio generali conceditur. Cujuſmodi privilegia, etiam perſonis ſublatis, in rebus ſubſiſtunt & durant. Perſonalia verò ſimul cum perſonis, quibus conceſſa, intereunt.

II. Aliud eſt *Generale*, quod pluribus perſonis, vel ratione plurium perſonarum rerumve conceditur: aliud *Speciale*, quod uni loco vel perſonæ, ſingulari aliquo favore indulgetur.

Exceſſus privilegiatorum circa quæ potiſſimùm verſantur ?

Circa abuſum ipſorum privilegiorum. Neque enim privilegiatis licet pravâ interpretatione contra & præter mentem concedentis producere, aut alio quoquo modo privilegijs ſibi conceſſis abuti, vel aliorum privilegijs derogare; digni alioqui, qui privilegia ſua amittant.

c. 4. & c. Privilegia. 24 h. tit.

Quibus præterea modis amittitur privilegium ?

Amittitur Primò, Morte privilegiati ſi per-

ſi perſonale ſit privilegium. II. Lapſu temporis, ſi privilegium ſit temporale. III. Præſcriptione 30. vel 40. annorum IV. Renuntiatione, tacitâ vel expreſsâ. V. Revocatione, alijſque modis.

Vide Suarez, de Legib. lib. 8. c. 34. & ſeqq.

De Purgatione Canonica.

TIT. XXXIV.

Hactenus de generibus criminum, quæ ſi non ſatis probata fuerint, indicenda eſt Purgatio Canonica illis, qui de crimine aliquo diffamati ſunt, vel vehementer ſuſpecti: & dicitur *Canonica* hæc Purgatio, quòd à SS. Cononibus inventa & prodita ſit, ac ſurrogata Purgationi civili, quam *Vulgarem* vocant.

Quid igitur eſt Purgatio Canonica?

Purgatio Canonica eſt innocentiæ ſuper objecto crimine Canonicè facta oſtenſio ſeu demonſtratio.

Quis cui indicere poteſt hanc purgationem?

Judex, cui de crimine cognoſcit, aut cognoſcere debet, de quo quis infamatur. Idque vel ad inſtantiam ejus, qui purgandus eſt, vel ab ipſo judice, ei qui

c.12.h.t de gravi aliquo crimine infamatus eſt, *c. 1. & ibi gl. & Abbas h. t.* eidemque fide digno, quem veriſimile ſit non facilè pejeraturum.

Quomodo & quâ formâ fieri ſolet?

In Primis jurat reus, tactis SS. Euangelijs, de veritate, ſe objectum ſibi crimen non perpetraſſe: tum compurgatores (quos eligit judex, probæ vitæ *c.ult. eod* homines, ſaltem de nullo crimine con- *c.7. 9. & alijs eod.* demnatos aut ſuſpectos, ejuſdem ordinis cum diffamato, quem & familiariter noverint) de credulitate, quòd ſcilicet *c.5. 23. & d.c. ult. eod.* credant eum verum juraſſe, nec objectum crimen admiſiſſe. Compurgatorum autem olim certus & determinatus fuit numerus, hodie arbitrarius eſt, pro qualitate perſonæ, & quatitate delicti aut infamiæ.

De Purgatione Vulgari

TIT. XXXV.

can. Mennam & can. Conſuluiſti. 2. q. 4.

Cur dicitur Vulgaris hæc Purgatio?

QUòd vulgò tantùm & temerè uſurpata ſit, ac nullo modo approbata: vel quòd à vulgo, diabolo inſtigante, inventa & inducta.

Quibus

Digitized by Google

Quibus modis & qualiter fieri ſolet?

Varijs modis. I. Per monomachiam ſeu duellum, olim etiam inter Chriſtianos jam inde à temporibus Barbarorum Italia uſurpatum. II. Per Ignem, hoc eſt per ferrum candens, per prunas & rogum; quibus modis habebatur innocens, qui ad tactum ferri candentis aut ignis illæſus evaſiſſet. III. Per Aquam ferventem, manum in aquam immittendo; vel per frigidam, immerſione trina in aquam, ut ſi tertiò emergeret, innocens eſſet; ſin ſupernataret, nocens.

Cujac. ad lib. 1. F. tit. 1.

Vide Covarr. 4. Var. c. 23. & ibid. Vſſel. c. Ex tuarum ſup. tit. prox.

De Injurijs & damno dato.

TIT. XXXVI.

Ubi de veritate conſtiterit criminis, ſive per legitimas probationes, ſeu quo alio modo, judicis partes erunt, ut præter pœnas reo infligendas ſatisfiat parti læſæ de injurijs & damnis.

Injuriæ nomen quomodo hîc accipitur?

ACcipitur de injurijs quocumque modo illatis, quod & inſcriptio Tit. indicat; nimirum & generaliter, pro omni eo, quod non jure fit, & ſpecialiter ac propriè, quatenus in contume-

l. 1. D. h. t. liam ſeu contemptum alterius infertur, ſcilicet in læſionem ſive corporis ſive famæ.

Injuria ſpecialiter accepta quot modis fit?

Duobus, aut re aut verbis. Re quoties manus inferuntur & corpus cæditur læditurve, aut quo alio facto. Verbis, quando convicium dicitur, & fama exi-*d. l. 1. & l. 15. §. 2. D eod* ſtimatioque alterius exagitatur. Quò refertur & ea, quæ fit ſcripto vel libello famoſo, & vel maximè ad infamiam *d. l. 15. §. 27. can. 1. & ult. V. qu. 1.* alicujus pertinet.

Quæ actio eo nomine competit?

Agitur injuriarum vel civiliter, vel criminaliter. *Civiliter* ad æſtimationem injuriæ; permittiturque injuriam paſſis eam æſtimare: quam deindè æſtimationem judex ſuo arbitrio moderari poteſt, & vel juxta eam reum condemnare, vel etiam minoris, prout ei viſum fuerit. *§. in ſumma unclo §. pœna Inſtit. eod.* *Criminaliter* ad pœnam extraordinariam officio judicis reo irrogandam.

Eſt & actio injuriarum *ad palinodiam*, in foro ac praxi uſitata, quâ agitur ad retractationem injuriæ, & ad reſtitutionem honoris ac famæ; & locum habet in injuria, quæ fit verbis aut ſcripto. Eſtque civilis

civilis hæc actio, ſecundùm pleroſque, non verò criminalis; eâ ratione, quòd rectè cumuletur cum actione, quâ ad æſtimationem injuriæ agitur, quæ cumulatio aliàs admitti non poſſet.

Ex cauſa damni injuriâ dati, quo nocitum eſt alicui in rebus ſuis, citra contumeliam alicujus perſonæ, datur jure civili actio L. Aquiliæ. Et reparari oportet tale damnum, ſive dolo malo datum ſit, ſive culpâ etiam leviſſimâ. *Vide. Myn-ſing. cent. 2. Obſ. 96.*

Reſtitutio damni dati cui & à quibus facienda?

Hæc facienda eſt, ei qui damnum paſſus eſt, ejuſve hæredi, ab eo, qui damnum dedit, ejuſve hæredibus, quatenus hæreditas patitur: contraque eoſdem actio damni proponenda erit, non etiam contra alium. Et non tantùm damnum, ſed & expenſæ omnes, quas adverſarius in lite perſequenda fecerit, refundendæ ſunt. *c. 8. h. t.*

Quâ ratione ergò toleratur uſus pignorationum ſeu repreſſaliarum?

Prohibitæ quidem illæ ſunt utroque jure, tamquam graves Reip. & æquitati naturali contrariæ, ut quibus alius pro

alio prægravetur, & quidem jure Canonum ſub pœna excommunicationis & interdicti, non obſtante prætextu cujuſvis conſuetudinis. Ratio eſt, quia non habet rationem, inquit Imp. alium quidem eſſe debitorem, alium verò exigi; ſed nec alteri moleſtum eſſe pro alio quodam &c. Mores verò uſum repreſſaliarum probant, concurrentibus his, juſtâ causâ debiti vel delicti, conqueſtione apud Principem, & auctoritate publicâ vel Principis, pignorationes ejuſmodi concedentis.

Nov. 57. Vt non fiant pignorat. Vide. Guid. Pap. qu. 32. & 34. Damhoud. prax. crim. c. 98.

De Pœnis.

TIT. XXXVII.

Damno reparato, refuſiſque expenſis, tenetur inſuper reus ad pœnam ſive ſatisfactionem delicti, impoſitam vel à lege ſeu canone, vel, ſi nulla certa pœna canonibus ſit ſtatuta, arbitrio judicis infligendam.

Quid igitur eſt Pœna?

a. Dilectus 11. h. t.

Eſt ſupplicium, quo quis ob delictum afficitur, ſive noxæ vindicta, ſeu delictorum omnium coërcitio aut ſatisfactio, à lege vel miniſtro legis impoſita. Vel breviùs, eſt afflictio ad vindictam

Digitized by Google

vindictam criminis ſeu culpæ impoſita. Afflictio, inquam, quâ quis punitur & premitur, vel in corpore, vel in ſtatu ſuo, vel etiam in ære & bonis fortunæ, quæ pœna vocatur pecuniaria. *Vuiring. hîc n. 2.*

Quotuplex eſt Pœna Canonica?

Alia eſt Ordinaria, partim à jure ſcripto, id eſt lege vel canone, partim à non ſcripto ſtatuta. Alia Arbitraria, ſeu pro judicis arbitrio infligenda.

II. Alia eſt Civilis, alia Criminalis. Illa utilitati privatorum & parti læſæ applicatur; hæc ad vindictam publicam ſpectat. Ad civilem refertur pœna Conventionalis, quæ contractibus apponi ſolet: inter criminales pœna recenſetur pecuniaria. *d. c. 11. h. t. & l. 3. D. eod.*

Pœna Conventionalis quæ, & an licitè exigitur hoc jure?

Pœna conventionalis dicitur, quæ contractibus appoſita ex conventione partium contrahentium committitur, ſolvenda ab eo, qui contractum violat, eumdem obſervanti. Hanc etiam admittunt Canones, ſaltem quatenus concurrit legitimum intereſſe, & pro faciliori coactione partis ad obſervandum & adimplendum. Niſi pœna fuerit adjecta quantitati *c. 7. h. t. & c. Per tuas ſup. De arbitr.*

quantitati ſolvendæ, in fraudem & ultra modum legitimum uſurarum; hæc enim peti non poteſt. Similiter pœna conventionalis peti non poteſt, utroque contrahentium æquè contractum violante, cùm ad pœnam uterque obligaretur: quia pœna unius cum alterius pœna compenſatur.

arg. l. 15 C. De uſur. & c. 9. h. t.

Pœnam pecuniariam quando rectè imponit Iudex Eccleſiaſticus?

Quando nulla alia pœna certa per Canones ſtatuta eſt: tunc enim arbitrio relinquitur judicis, ut loco pœnæ corporalis, aut alterius, pœnam infligat pecuniariam. Ita tamen, ut, quando pecuniâ aliquem mulctat, omnem avaritiæ vitet ſuſpicionem. Et quidem ſecundùm canones pecuniæ ſic exactæ pars dimidia in utilitatem Eccleſiæ, altera dimidia in eleëmoſynam erogari jubetur. Concil. quoque Trid. eamdem pecuniam pijs dumtaxat uſibus deſtinandam eſſe decrevit.

c. 3. h. t. c. 4. ſup. de raptorib. & c. 4 ſup. de off. jud. deleg. d. c. 3. Seſſ. 25. c. 3. de reform.

Quæ præterea ſunt pœnæ Canonicæ criminales?

Eæ ſunt variæ, pro varietate & gravitate criminum: & vel ſunt *Spirituales*, ut Excommunicatio, Suſpenſio & Interdictum

terdictum, de quibus infrà TIT. XXXIX. vel *Corporales*, quæ circa corpus verſantur; ut

I. Pœna *Carceris perpetui*: quæ & capitalibus adnumeratur, ijs ſcilicet caſibus, quibus in foro laico vita adimeretur.

II. *Detruſionis in monaſterium*, ad agendam inibi pœnitentiam: quæ pœna hodie in uſu eſſe deſijt.

III. *Depoſitionis* ab Ordinibus ac gradibus Eccleſiaſticis, ab omni officio ac beneficio, ideoque non niſi pro enormi admodum & gravi crimine imponenda: ſive ea Verbalis ſit, quæ ſolis fit verbis, & Depoſitio ſimplex dicitur; ſive Realis ſeu Actualis, quæ & Solemnis, quia fit ſolemni degradatione: & nihil aliud eſt quàm executio depoſitionis verbalis, adhibito certo numero Epiſcoporum, veluti in depoſitione Presbyteri ſex, in depoſitione Diaconi trium, vel loco Epiſcoporum totidem Abbatum, uſum mitræ & baculi habentium: vel ſi nec illi commodè haberi poterunt, ſufficiet adhiberi alias graves perſonas in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutas, & juris ſcientiâ commendatas. Detractiſque Clerico veſtibus & inſignibus Ordinis ſui, ad inſtar exauctorationis militaris, atque exutus

c. pen. in fine ſup. De hæret. c. 27 in fine inf. De V. S. Abbas in c. Tua h. tit. d. c. 6.

can. Felix XV. *qu. 7.*

Digitized by Google

c. 10. h. tit. can. Inventum XVI. q. 7. & ibi gl. c. 24. inf. De ſent. excom. & c. 4. ſup. De raptorib.

exutus omni privilegio Clericali, tamquam laicus relinquitur puniendus judici laico, & quidem continuò poſt degradationem.

IV. *Ademptionis* ſive *Privationis* officiorum & beneficiorum: quæ gravis quoque pœna cenſetur, non niſi pro gravibus delictis & caſibus in jure expreſſis imponi ſolita. His alij addunt pœnam damnationis ad triremes, exilij, fuſtigationis ac verberum, ea tamen adhibita moderatione, ne flagella in vindictam ſanguinis tranſire videantur.

De Pœnitentijs & Remiſſionibus

TIT. XXXVIII.

Pœnæ, de quibus Tit. proximo, fori ſunt externi ſeu judicialis: hoc Tit. agitur de pœnis fori interioris ſeu animæ, id eſt de Pœnitentijs & Remiſſionibus ſive Indulgentijs.

Quid eſt Pœnitentia & quotuplex?

can. Pœnitentia 4. diſt. 3. De pœnit.

POEnitentia eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe. Et eſt vel *Interna*; ſcil. virtus mentis ſeu actus interior, quo pœnitemus & dolemus de peccatis; vel quo

præterita

præterita mala plangimus, & plangenda non committimus. Vel *Externa*, & eſt Sacramentum, quod jam baptizatis, ſed naufragium paſſis, id eſt in peccatum mortale lapſis, tamquam ſecunda naufragij tabula ad ſalutem neceſſaria ſubſervit.

can. Ecce 39. in fine De pœnit. diſt. 1. & can. 1. & 6. diſt. 3.

Quæ ſunt partes Pœnitentiæ?

Partes integrales Pœnitentiæ, & materia quaſi proxima (nam materia remota ſunt peccata) ſunt *Contritio*, *Confeſſio* & *ſatisfactio*, quibus concurrentibus Pœnitentia peccatorum operatur remiſſionem.

Quid eſt Contritio?

Contritio eſt animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.

Concil. Trid. Seſſ. 15.

Quotuplex eſt Contritio?

Duplex, alia perfecta, quæ propriè *Contritio* appellatur, & eſt dolor ac deteſtatio peccati propter Deum ſummè dilectum, ob ejus bonitatem ſupernaturalem, ſeu ut auctor eſt gratiæ ac gloriæ: alia imperfecta, qua dicitur *Attritio*, & eſt dolor ac deteſtatio peccati ſuper omnia, cum propoſito vitæ melioris ac voto Sacramenti; non tamen propter Deum

ſummè

Digitized by Google

ſummè dilectum, ſed quia contritio illa imperfecta vel ex peccati turpitudine, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur.

Trid. d. loco.

Quid Confeſſio?

Confeſſio eſt peccatorum ſuorum Sacerdoti proprio, habenti juriſdictionem abſolvendi poteſtatem, ad eorum Sacramentalem remiſſionem obtinendam, facta declaratio & accuſatio.

Daturne hæc poteſtas cuilibet Sacerdoti?

Conceditur quidem illa unà cum poteſtate Ordinis, atque in ipſa ordinatione, ſed quaſi in habitu & incompletè, quia nequit exire in actum, niſi aut parochiale beneficium habeat, aut ab Epiſcopo per examen ad hoc idoneus judicetur, etiam Regularis. Præterquam in articulo mortis vel alio quocumque periculo gravi.

Trid. loco cit. & Seſſ. 23. c. 15. de reform.

Quæ peccata in Confeſſione ſunt exprimenda?

Venialia quidem utiliter; ſed non neceſſariò: mortalia verò omnia apertè & diſtinctè, quantum poſt diligens conſcientiæ examen fieri poteſt, unà cum circumſtantijs notabiliter aggravantibus aut minuentibus, exprimenda ſunt.

Vallenſ. hic §. 3.

Quid

Digitized by Google

Quid eſt Sigillum ſeu ſecretum Confeſſionis?

Eſt obligatio celandi & non revelandi ea, quæ in Confeſſione ſacramentali dicuntur & audiuntur, non tantùm omnia peccata, mortalia aut venialia, ſed & omne id, per quod peccatum in Confeſſione detectum directè vel indirectè quocumque modo poſſet revelari, in genere vel in ſpecie.

Trid. Seſſ. 14. c. 8. circa fin. & 9. can. 85. de pœnit. diſt. 1.

Quid eſt Satisfactio?

Eſt ſolutio pœnæ pro peccato, quam vel Sacerdos per poteſtatem clavium, non ad ſolvendum dumtaxat, ſed & ad ligandum ſibi conceſſam, pro menſura delicti imponit, vel ipſe pœnitens ſponte ſua pro vindicando peccato ſuſcipit. Vel Satisfactio eſt quædam compenſatio Deo facta pro injuria ei illata per peccatum, cum propoſito eum ampliùs non offendendi, & ſpe veniæ.

Trid. ſeſſ. 14. c. 8. circa fin. & c. 9. c. 85. de pœnit. diſt. 1.

Quæ hic dicuntur Remiſſiones?

Remiſſiones nihil aliud ſunt quàm Indulgentiæ, per quas tollitur pœna temporalis peccati, quæ remanet, ſublata per Confeſſionem & contritionem peccati culpa.

can. Peccatum de pœnit. diſt. 1.

Quotuplices ſunt Indulgentiæ?

Sunt vel *Privatæ*, quæ à ſingulis Sacerdo-

cerdotibus, qui curam habent animarum, dari poſſunt, juxta illud, *Quodcumque ſolveris &c.* vel *Publicæ*, quæ non conceduntur niſi à S. Pont. & cæteris Epiſcopis; ſed quorum hac in parte, limitata eſt poteſtas ad certum tempus, certúmque numerum dierum, qui excedi non poteſt, nimirum in conſecratione Eccleſiæ non ultrà anni unius ſpatium, & in anniverſario conſecrationis XL. dierum. Soliſque ſubditis proſunt hujuſmodi indulgentiæ. Pleniſſimam & generalem remittendi poteſtatem habet Sum. Pont. & peccatorum omnium veniam concedit.

can. Quodcumque XXIV. *qu.* I.

c. 4. *in fine & c. ult. eod. in* 6.

De ſententia Excommunicationis.

TIT. XXXIX.

Reſtat graviſſima omnium pœnarum Eccleſiaſticarum Excommunicatio, animam delinquentis occulto velut gladio penetrans, qua Eccleſia rebelles ſuos ac contumaces ferire ſolet; eſtque ſpecies cenſuræ Eccleſiaſticæ.

Quid eſt Cenſura Eccleſiaſtica?

EST pœna ſpiritualis & medicinalis privans primario uſu aliquarum actio-

actionum ſpiritualium, per Eccleſiaſticam poteſtatem ita impoſita, ut per eamdem ordinariè abſolvi poſſit. Cenſuræ ſpecies ſunt, Excommunicatio, ut dixi. Suſpenſio & Interdictum. Irregularitas propriè cenſura non eſt, ne quidem ex delicto contracta, ſed inhabilitas quædam. *Suarez. de Cenſ. diſp. 1. nu. 5.*

Quotuplex eſt Excommunicatio?

Primò, Alia eſt Excommunicatio Major, alia Minor. *Major* eſt, quæ ſeparat aliquem non ſolùm à corpore Eccleſiæ myſtico, & à communione ſpirituali ſeu participatione Sacramentorum, tam activè quàm paſſivè, hoc eſt, ut nec ipſe excommunicatus ea percipere, nec alij adminiſtrare poſſit; ſed & à ſocietate fidelium tam in divinis quàm humanis. *Minor* eſt, quæ tantùm ſeparat à communione paſſiva Sacramentorum, quæ ſcilicet in ſola conſiſtit perceptione. *c. Nullus 89. & c. pen. h. tit. d. c. pen. & c. ult. ſup. De Cler. excom. miniſtr.*

II. Utraque hæc, ſive major ſive minor, alia eſt *A jure*, quæ ſcil. infligitur à lege ſeu Canone, vel Synodo aliqua, generali aut particulari; & hæc durat perpetuò: alia *Ab homine*, quæ per ſententiam infertur judicis; & hæc, mortuo aut depoſito judice, qui eam tulit, exſpirat. *Gl. & Dd. in c. 28. in V. non niſi h. t.*

III. Rur-

Digitized by Google

III. Rurſus utraque vel eſt *Sententia latæ*, quæ ipſo facto ante denuntiationem aut ſententiam judicis infertur; non aliter tamen, quàm ſi hoc ipſum verbo exprimatur, veluti *Ipſo facto, ipſo jure* ſit excommunicatus, vel ſub pœna latæ ſententiæ: vel eſt *Sententiæ ferendæ*, quæ non infligitur ipſo jure, ſed per ſententiam; quamvis Excommunicatio minor hoc modo vix infligi ſoleat, quia ſententia hujuſmodi nullam aut exiguam vim haberet, cùm talis excommunicatio ultra peccatum mortale parum operetur.

Quâ formâ Excommunicatio ferri debet?

Sub diſtinctione reſpondendum eſt. Nam quæ ab homine infertur, non ſine trina præmiſſa monitione in ſcriptis legitimè facta ferri poteſt; niſi neceſſitas aliud ſuadeat. Neque ſufficit una monitio prò tribus, ſed per terna interſtitia facienda eſt; ad minùs ſex dierum pro quolibet interſtitio. Quæ verò Canone infligitur nullam requirit præcedentem monitionem, ſed ipſe Canon eſt & facit pro monitione.

c. Sacro 48. h. t. & c. Conſtitutionem eod. in 6. Paſ. p. 2. c. 4. art. 13. nu. 8. Innoc. in d. c. 48.

In quo differt quoad hoc Anathema ab Excommunicatione majori?

Differt, nonquidem in eo, quòd Anathema

591

INDEX TITULORUM

LIBRI PRIMI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

TIT. 1. *De Summa Trinitate & fide Catholica.*
2. *De Conſtitutionibus.*
3. *De Reſcriptis.*
4. *De Conſuetudine.*
5. *De Poſtulatione.*
6. *De Electione & Electi poteſtate.*
7. *De Tranſlatione Epiſcopi.*
8. *De auctoritate & uſu pallij.*
9. *De Renuntiatione.*
10. *De ſupplenda negligentia Prælatorum.*
11. *De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.*
12. *De Scrutinio in Ordine faciendo.*
13. *De ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui.*
14. *De ætate & qualitate, & ordine præficiendorum.*
15. *De Sacra Vnctione.*
16. *De Sacramentis non iterandis.*
17. *De filijs Presbyterorum.*
18. *De Servis non ordinandis, & eorum manumiſſione.*
19. *De obligatis ad ratiocinia non ordinandis.*
20. *De Corpore vitiatis non ordinandis.*
21. *De bigamis non ordinandis.*
22. *De Clericis peregrinis.*

23. *De officio Archidiaconi.*
24. *De officio Archipresbyteri.*
25. *De officio Primicerij.*
26. *De officio Sacriſtæ.*
27. *De officio Cuſtodis.*
28. *De officio Vicarij.*
29. *De officio & poteſtate delegati.*
30. *De officio Legati.*
31. *De officio Iudicis ordinarij.*
32. *De officio Iudicis.*
33. *De majoritate & obedientia.*
34. *De Trenga & pace.*
35. *De Pactis.*
36. *De Tranſactionibus.*
37. *De poſtulando.*
38. *De Procuratoribus.*
39. *De Syndico.*
40. *De his, quæ vi metuſve causâ fiunt.*
41. *De reſtitutione in integrum.*
42. *De alienatione judicij mutandi causâ factâ.*
43. *De Arbitris.*

LIBRI SECUNDI.

1. *De Iudicijs.*
2. *De Foro competenti.*
3. *De libelli oblatione.*
4. *De mutuis petitionibus.*
5. *De litis conteſtatione.*
6. *Vt lite non conteſtatâ non procedatur ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam definitivam.*

7. De

Digitized by Google

7. *De Iuramento calumniæ.*
8. *De Dilationibus.*
9. *De Ferijs.*
10. *De ordine cognitionum.*
11. *De plus petitionibus.*
12. *De cauſa proprietatis & poſſeſſionis.*
13. *De reſtitutione ſpoliatorum.*
14. *De dolo & contumacia.*
15. *De eo, qui mittitur in poſſeſſionem causâ rei ſervandæ.*
16. *Vt lite pendente nihil innovetur.*
17. *De ſequeſtrationibus poſſeſſionum & fructuum.*
18. *De confeſſis.*
19. *De Probationibus.*
20. *De Teſtibus & atteſtationibus.*
21. *De teſtibus cogendis.*
22. *De fide Inſtrumentorum.*
23. *De Præſumptionibus.*
24. *De Iurejurando.*
25. *De Exceptionibus.*
26. *De Præſcriptionibus.*
27. *De Sententia & re judicata.*
28. *De Appellationibus, Recuſationibus & Relationibus.*
29. *De Clericis peregrinantibus.*
30. *De confirmatione utili vel inutili.*

LIBRI TERTII.

1. *De vita & honeſtate Clericorum.*
2. *De cohabitatione Clericorum & mulierum.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

3. *De Clericis conjugatis.*
4. *De Clericis non reſidentibus in Eccleſia vel præbenda.*
5. *De Præbendis & dignitatibus.*
6. *De Clerico ægrotante vel debilitato.*
7. *De Inſtitutionibus.*
8. *De conceſſione præbendæ & Eccleſiæ non vacantis.*
9. *Ne Sede vacante aliquid innovetur.*
10. *De his, quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli.*
11. *De his, quæ fiunt à majori parte Capituli.*
12. *Vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.*
13. *De rebus Eccleſiæ non alienandis.*
14. *De Precarijs.*
15. *De Commodato.*
16. *De depoſito.*
17. *De emptione & venditione.*
18. *De locato & conducto.*
19. *De rerum permutatione.*
20. *De Feudis.*
21. *De Pignoribus & alijs cautionibus.*
22. *De Fidejuſſoribus.*
13. *De Solutionibus.*
24. *De donationibus.*
25. *De Peculio Clericorum.*
26. *De Teſtamentis.*
27. *De Succeſſionibus ab inteſtato.*
28. *De Sepulturis.*
29. *De Parœcijs & alienis Parœcianis.*

30. De

30. *De decimis, primitijs & oblationibus.*
31. *De Regularibus & tranſeuntibus ad Religionem.*
32. *De converſione Conjugatorum.*
33. *De converſione infidelium.*
34. *De Voto & voti redemptione.*
35. *De ſtatu Monachorum & Canonicorum Regularium.*
36. *De Religioſis domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ.*
37. *De Capellis Monachorum, & aliorum Religioſorum.*
38. *De Iure Patronatus.*
39. *De Cenſibus, Exactionibus & Procurationibus.*
40. *De conſecratione Eccleſiæ vel Altaris.*
41. *De Miſſarum celebratione, & Sacramento Euchariſtiæ, & divinis officijs.*
42. *De Baptiſmo & ejus effectu.*
43. *De Presbytero non baptizato.*
44. *De cuſtodia Euchariſtiæ & aliorum Sacramentorum.*
45. *De Reliquijs & veneratione Sanctorum.*
46. *De obſervatione Iejuniorum.*
47. *De Purificatione poſt partum.*
48. *De Eccleſijs ædificandis & reparandis.*
49. *De Immunitate Eccleſiarum, cœmeterij, & rerum ad eas pertinentium.*
50. *Ne Clerici vel Monachi ſe ſæcularibus negotijs immiſceant.*

1. *De Sponſalibus & Matrimonijs.*
2. *De deſpenſatione impuberum.*
3. *De clandeſtina deſponſatione.*
4. *De Sponſa duorum.*
5. *De conditionibus appoſitis.*
6. *Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſint.*
7. *De eo qui duxit in uxorem, quam polluit per adulterium.*
8. *De conjugio leproſorum.*
9. *De conjugio ſervorum.*
10. *De natis ex libero ventre.*
11. *De Cognatione ſpirituali.*
12. *De Cognatione legali.*
13. *De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ vel ſponſæ.*
14. *De Conſanguinitate & Adfinitate.*
15. *De frigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi.*
16. *De matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ.*
17. *Qui filij ſint legitimi.*
18. *Qui matrimonium accuſare poſſint, vel contra illud teſtari.*
19. *De divortijs.*
20. *De donatione inter virum & uxorem: & de dote poſt divortium reſtituenda.*
21. *De ſecundis nuptijs.*

LIBRI QUINTI.

1. *De Accuſationibus, Inquiſitionibus & Denuntiationibus.*
2. *De Calumniatoribus.*
3. *De Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur vel promittatur.*
4. *Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu cedant.*
5. *De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.*
6. *De Iudæis, Sarracenis, & eorum ſeruis.*
7. *De Hæreticis.*
8. *De Schiſmaticis & ordinatis ab eis.*
9. *De Apoſtatis & reiterantibus Baptiſma.*
10. *De his, qui filios occiderunt.*
11. *De infantibus & languidis expoſitis.*
12. *De homicidio voluntario vel caſuali.*
13. *De Torneamentis.*
14. *De Clericis pugnantibus in duello.*
15. *De Sagittarijs.*
16. *De Adulterio & Stupro.*
17. *De Raptoribus, Incendiarijs & Violatoribus Eccleſiarum.*
18. *De Furtis.*
19. *De Vſuris.*
20. *De crimine Falſi.*
21. *De Sortilegijs.*
22. *De Colluſione detegenda.*
23. *De delictis puerorum.*
24. *De Clerico venatore.*
25. *De Clerico percuſſore.*

Digitized by Google

26. *De Maledicis.*
27. *De Clerico excommunicato, depoſito vel interdicto miniſtrante.*
28. *De Clerico non ordinato miniſtrante.*
29. *De Clerico per ſaltum promoto.*
30. *De eo, qui furtivè Ordinem ſuſceperit.*
31. *De exceſſibus Prælatorum & ſubditorum.*
32. *De novi operis nuntiatione.*
33. *De Privilegijs & exceſſibus privilegiatorum.*
34. *De Purgatione Canonica.*
35. *De Purgatione vulgari.*
36. *De Injurijs & damno dato.*
37. *De Pœnis.*
38. *De Pœnitentijs & Remiſſionibus.*
39. *De ſententia excommunicationis.*
40. *De verborum ſignificatione.*
41. *De Regulis Iuris.*

CENSURA.

HAnc Synopſin Juris Canonici per Erotemata digeſti prælo & publicâ luce dignam cenſeo. Dat. Lovanij die 20. Novemb. 1654.

JACOBUS PONTANUS S. Thoel. Doct. & Profeſſ. ac Librorum Cenſor.

SUMMA

Summa Privilegii.

PHILIPPUS Dei Gratia Rex Caſtiliæ, Aragoniæ, Dux Brabantiæ, &c. diplomate ſuo ſancivit, ne quis *hanc Synopſin Iuris Canonici per Erotemata digeſti & enucleati, juxta ordinem Librorum & Titulorum, qui in Decretalibus* GREGORII P. IX. præter PETRI ZANGRII voluntatem ullo modo intra decennium excudat, aut alibi terrarum excuſam in Germaniam inferioris ditionis inferat, venalemve habeat. Qui secùs faxit, confiſcatione librorum, & aliâ gravi pœnâ mulctabitur: uti expreſsiùs patet ex litteris datis Bruxellæ die vigeſima ſeptima Maij M. DC. LXII.

Signatum

LOYENS.

Digitized by Google

Digitized by Google

thema fortiùs liget, ſed quod Excommunicatio citra ſolemnitatem infligatur, & ſimpliciter à corpore Chriſti ſive Eccleſia avellat: Anathema verò ſolemnem præterea maledictionem & execrationem addat, in majorem deteſtationem excommunicati.

can. Debent 109. XI. qu. 6. ubi forma præſcribitur.

Quid ſi Iudex aliquem ſimpliciter excommunicet, non exprimendo, majori an minori excommunicatione?

Tunc intelligi debet lata excommunicatio major, ut analogum ſtet pro famoſiori ſuo ſignificato, quod hîc eſt major excommunicatio ſecundùm quid. Ut nihil obſtet, quod aliàs in pœnalibus mitior interpretatio ſit facienda.

Covar. *in c. Alma p. 1. §. 6. nu. 6. c. 29. ſup. De off. & poteſt. jud. del.*

Qui poteſtatem habent excommunicandi?

Omnes, qui ordinariam habent juriſdictionem in foro exteriori, ut ſummus Pont. qui eſt Eccleſiæ univerſalis Paſtor, Epiſcopi in ſua diœceſi, cæterique Prælati Epiſcopis inferiores, quibuſcum eſt communicata juriſdictio Epiſcopalis, ut Abbates, Præpoſiti Eccleſiarum collegiatarum, regularium & ſæcularium, Capitulum ſede vacante, quique ex delegatione vel conſuetudine eam poteſtatem acceperunt.

c. 33. ſup. de Simon. Vid. Conc. Trid. Seſſ. 25. c. 16. de reform.

Qui poſſunt excommunicari?

Solus homo Chriſtianus & baptizatus; quia excommunicatio eſt Eccleſiaſticæ juriſdictionis: atqui non baptizati, & non Chriſtiani, ut Judæi, cæteriq́ue Gentiles, quia extra Eccleſiam Dei ſunt, Eccleſiæ non tenentur legibus. Homo item vivus ſit, non mortuus, quia excommunicatio medicinalis eſt, non mortalis, niſi fortè judex declaret, aliquem dum viveret, cenſuras incurriſſe.

Navar. c. 6. ſup. de Iudæis.

An & univerſitas excommunicari poterit?

Non poteſt, ſed ſingulares tantùm perſonæ, & de collegio aliquo illi dumtaxat, quos culpabiles eſſe conſtiterit, ne fortè contingat quoſdam verè innocentes, aut non contumaces, ſententiâ excommunicationis feriri.

c. 1. in pr. h. t. in 6. c. 5. in fine eod. in 6. Covarr. 2. Var. c. 8. n. 9.

Qui abſolvere ab excommunicatione poſſunt?

In primis ab excommunicatione majori abſolvit S. Pont. vel ejus à latere Legatus; quibus Legatis intelligitur hoc mandaſſe præ reliquis? qui cæteris dignitate antecellunt. Alijs verò abſolvere ab hujuſmodi excommunicatione non licet, niſi hoc illis Pont. nominatim mandaverit. Quod tamen fallit, cùm

c. Porrò in fine h. t.

ex

extremo vitæ periculo conſtitutus eſt, quo caſu quilibet Sacerdos abſolvere poteſt; ut & ex alia juſta cauſa. Sed & à minori excommunicatione abſolvi quis poteſt etiam per quemvis ſimplicem Sacerdotem. *c. Nuper 29. verſ. qui vero eod.*

Quid eſt Suſpenſio?

Eſt cenſura Eccleſiaſtica, quâ Clerico ſive miniſtro Eccleſiæ interdicitur uſus & exercitium officij vel beneficij ſui, aut alterius functionis Eccleſiaſticæ. *Navar. in Man. c. 27. n. 151.*

Quid Interdictum Eccleſiaſticum?

Eſt cenſura, quâ interdicitur non tantùm Clericus & miniſtris Eccleſiæ, ne divina officia celebrent, vel Sacramenta adminiſtrent; hæc enim ſimplex eſt ſuſpenſio: ſed alijs certis perſonis aut locis ne pro illis aut in illis divina celebrentur. Nam interdictum privat ſolo uſu exteriori quatenus ſingulis fidelibus communis eſt, & tantùm in divinis, & his quidem expreſſis.

Quotuplex igitur eſt Interdictum? *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 1 nu. 10.*

Duplex, aliud Perſonale, aliud Locale; & utrumque vel Generale vel Particulare. *Generale* eſt, cùm terra aliqua, v. g. Regnum, Provincia, civitas, vel

caſtrum interdicto ſubijcitur. Item generale eſt, quod fertur generaliter in perſonas, v. g. univerſitatem vel collegium & ligat ſingulos de collegio, quamdiu de collegio exiſtunt. *Particulare* interdictum fertur vel in locum ſingularem, v. g. Eccleſiam, ſive unam aliquam ſive plures particulares, aut etiam omnes unius loci & oppidi; vel in perſonam ſive unam ſive plures.

c. 17. inf. de V. S.

Covarr. ubi ſup. nu. 9.

De verborum ſignificatione.

TIT. XL.

Tituli duo ſequentes ijque poſtremi, generales ſunt, & ſpectant ad univerſam totius juris Pontificij ſcientiam, unde & ad calcem compilationis horum librorum, uti factum quoque in Digeſtis, relati ſunt. Et quidem Tit. de Verborum ſignif. utilitatem ſuam habet, quia in omnibus ante omnia ſpectanda ſunt verba, ad hoc inventa, ut demonſtrent voluntatem & mentem ſcribentis.

l. Labeo 7. §. 2. D. De ſupell. leg.

Quomodo igitur verba regulariter intelligenda ſunt?

NOn ſecundùm quod ſonant, ſed ſecundùm mentem proferentis, cùm non

non intentio verbis, ſed è contrà verba
intentioni deſervire debeant. Et plerum-
que dum proprietas verborum attendi- c. 15. in
tur, ſenſus amittitur veritatis. Neque fine h. t.
verba captari oportet; ſed quâ mente & c. 2.
quid dicatur animadvertere convenit. ſup. de
appell.

Quid ſi de mente proferentis non conſtet? c. 8. h. t.
l. pen. D.

Tunc ea ex rerum & perſonarum cir- Ad ex-
cumſtantijs indaganda eſt; aut ſi verba hiben.
ſint obſcura, ita ſemper accipienda, ut c. 20.
res, de qua agitur, potiùs valeat quàm h. tit.
pereat. Quâ ratione privilegium ſive be- c. 25.
neficium Principis, quo quid alicui gra- verſ. hic
tiosè indulgetur, præter leges aut cano- autem
nes, cum præjudicio ſolius concedentis, eod.
largiſſimè interpretandum, ne effectu c. 16.
ſuo fruſtretur. eod.

De quibus verbis hîc potiſſimùm agitur?

Ea vel ad Perſonas referri poſſunt, ut c. 2. h. t.
cùm quæritur, an *Patris* appellatione c. 3. eod.
veniat avus & proavus: an natus dici c. 5. eod.
poſſit, qui vix natus ſine nomine de vi- c. 9. eod.
ta deceſſit: quis *Primogenitus* dicendus: c. 1. &
quis propriè *Præpoſitus* vocandus. Vel ad 12. c.
res, ut cùm definitur, quid ſit *Novale*, 13. c. 29
& novalis ager: quid Oblatio, & quæ c. 19.
oblationum nomine intelligantur: quid c. 26.
nomine *Eccleſiæ*: quid *Pedagia Guidagia*

Digitized by Google

&c. ſignificent. Vel denique ad judicia,
c. 22. veluti unde *Juris* nomen deſcendat: quid
c. 10. ſit *Judicium*, *Juſtitia*, *Cauſa*, *Negotium*,
c. 30. *Negotiatio*, *Iurgium*, *Lis*, *Iudex*, *Accu-*
c. 11. *ſator*, *Reus*, *Teſtes*, & quid circa eos
conſiderandum : quid nomine *Litis motæ*
veniat, & quid *Pacti*; quid *Cenſuræ Ec-*
c. 17. *cleſiaſticæ*, *Interdicti generalis*, *Degrada-*
20. & *tionis*: quis denique effectus verbi *Statuo*
27. vel *Præcipio* in ſententijs Judicum.
c. 15.

De Regulis juris.

TIT. XLI.

Tit. hic extenſior ampliorque eſt in libro ſexto Decretal. Benifacij VIII. Pont. præſtantiſſimos nactus Interpretes, Dinum, Peckium, Caniſium.

Quæ dicuntur Regulæ Iuris?

Regulæ illæ nihil aliud ſunt quàm axiomata quædam ſive propoſitiones generales, quæ ex jure antea conſtituto collectæ ſunt, & continent multarum deciſionum cauſas. Vel, ut Paulus J. C. definit, Regula eſt, quæ rem, quæ eſt, breviter enarrat, non ut ex regula jus ſumatur, ſed ex jure, quod eſt, regula fiat. V. G. Regula eſt, Omnis

res

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

res per quaſcumque cauſas naſcitur, per *l. 1. D.*
eaſdem diſſolvitur. Hæc Reg. rationem *De R. I.*
continet generalem, cur contractus, qui *c. 1. h. t.*
verbis initur, diſſolvatur verbis; & qui *& l. 35*
conſenſu aut re contrahitur, ſolo etiam *D. eod.*
contrario conſenſu aut interventu rei ſol- *l. Omnia*
vatur: cur item pleraque alia, quæ jure 100.
fiunt contrario jure pereant. *D. eod.*

Finis Libri quinti.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

FARNESI
Leg... di Libri
M A
Via S. Nicola da Tolentino

Digitized by Google